

J. E. DE STURLER.

HET GRONDGEBIED

VAN

NEDERLANDSCH OOST-INDIË

IN VERBAND MET DE

TRACTATEN MET SPANJE, ENGELAND EN PORTUGAL.

STELLINGEN.

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1881.

HET GRONDGEBIED

VAN

NEDERLANDSCH OOST-INDIË

IN VERBAND MET DE

Tractaten met Spanje, Engeland en Portugal.

HET GRONDGEBIED

VAN

NEDERLANDSCH OOST-INDIË

IN VERBAND MET DE

Tractaten met Spanje, Engeland en Portugal.

HET GRONDGEBIED

VAN

NEDERLANDSCH OOST-INDIË

IN VERBAND MET DE

Tractaten met Spanje, Engeland en Portugal.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Staatswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. T. ZAAYER,

Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN,

op Vrijdag den 24en Juni 1881, des namiddags ten 1 ure,

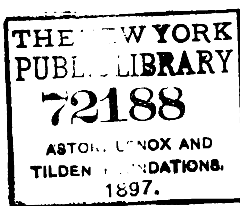
DOOR

JACQUES EDUARD DE STURLER,

GEBOREN TE TAJOE (RESID. JAPARA).

LEIDEN. — P. SOMERWIL.

1881.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
72188
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1897.

AAN MIJNEN VADER

EN

AAN DE NAGEDACHTENIS

MIJNER

DIERBARE MOEDER.

VOORREDE.

Behoort de behandeling van een Proefschrift de Academische loopbaan te sluiten, dan is het ook passend daartoe zoodanige stof in aanmerking te doen komen, welke niet alleen aanleiding geeft tot oefening en zelfonderzoek, maar ook om van het nut en de vrucht van het ontvangen onderwijs, de vorming en ontwikkeling aan de Academische lessen verschuldigd, blijken te geven en in toepassing te brengen, zij het ook in den aanvang nog onvolledig.

Met voorliefde en uit belangstelling besloot ik, ter verkrijging van den Doctoralen graad, voor mijn Proefschrift de stof te kiezen uit het zoo rijke gebied van ons Koloniaal Staatsrecht.

Mijn keuze vestigde zich op het hierachter behandelde onderwerp, waarvan de studie, zoo rijk aan afwisseling, zich niet alleen beperkt ziet tot het Staatsrecht, maar zich ook begeeft op het gebied van het Volkenrecht en der Geschiedenis.

Meer dan ooit wordt thans door ieder Nederlander met belangstelling het oog gevestigd gehouden op onze Overzeesche Bezittingen, waar, door een weldadig en geregeld Bestuur, Nederland's naam zich in eere houdt, en waar de zegeningen van beschaving en verlichting eerlang de vruchten mogen zijn van een plicht en roeping, welker vervulling en behartiging Nederland vrijwillig op zich genomen heeft.

Voor mij was het voorliefde, die op dit onderwerp, uit den rijken voorraad der stoffen, de keuze deed vallen; een voorliefde, die haren grond vond in de omstandigheid, dat ik, door toestanden te onderzoeken en te schetsen, en gebeurtenissen te beschrijven, betrekking hebbende op het land mijner geboorte, die mate van kennis hoopte te verwerven, zóó noodig voor hem, die het veld zijner werkzaamheid daar ginder gekozen heeft, zijn vaderland ook daar wenscht nuttig te zijn.

Waarom zoude ik het, bij het verlaten der Academie, niet reeds wagen met belangstelling een blik te vestigen op een land, waaraan ik, door zoovele herinneringen uit mijne jeugd, mij verbonden gevoel; waar de toekomst zal moeten toonen, of ik de kennis, aan de Leydsche Hoogeschool verworven, met vrucht zal weten aan te wenden!

Geenszins ligt het op mijn weg aan dit onderzoek eenige politieke strekking te geven, noch over vele aangevoerde zaken mij eenig oordeel aan te matigen.

Hier bovenal oordeelde ik, dat het den jongen man, bewust van zijne nog geringe ervaring en gebrekkige kennis, voegde zich doorgaans van kritiek te onthouden, en voor alsnog de algemeene beschouwingen, verkregen door de vergelijkende studie der verschillende rechtsvakken, voor eene latere en rijpere toetsing te bewaren.

Immers ook is het doel, door een Proefschrift beoogd, meer een bewijs te leveren van hetgeen men aan de Academie tot vermeerdering zijner kennis heeft bijgedragen, dan wel een proef te geven van een vast oordeel door zelfstandig onderzoek verkregen. Dit is eerst de vrucht van langer en grondiger studie, en kan eerst door rijpere ervaring worden verkregen.

Mijn oprechte wensch was het, om langs den weg der studie, in dit Proefschrift de stof, die ik vond te verwerken, door een onpartijdig onderzoek haar te verklaren en, volgens mijne overtuiging, daarover mijne meening kenbaar te maken. Gedrongen om op enkele bestaande leemten in onze Koloniale Wetgeving de

aandacht te doen vallen, heb ik ook op bescheiden wijze de wenschelijkheid geuit van aanvulling of verbetering.

Al dadelijk trof mij in 't bijzonder de grensregeling van ons Koloniaal Gebied in den Indischen Archipel, en de verhoudingen dier uitgestrekte landstreken tot verschillende Mogendheden. Een volledige omschrijving van dat grondgebied, een goede, erkende grensregeling in een wettig Staatsstuk, ontbreekt toch ten eenenmale, ofschoon het aan gegevens en aanwijzingen niet heeft ontbroken. Wat is de reden daarvan? Ziedaar een vraag, die ook mij aanleiding en stof heeft gegeven, om in deze bladzijden: „Het Grondgebied van Nederlandsch Oost-Indië, in verband met de Tractaten met Spanje, Engeland en Portugal," tot een punt van behandeling en onderzoek te maken.

Ik meende aan dit gemis van een wettige omschrijving en in de gebrekkige kennis van de grenzen van ons Koloniaal Grondgebied de oorzaak te moeten zien van de rechtsonzekerheid, waardoor dat grondgebied aan de wederrechtelijke aanspraken en aanmatigingen van andere natiën kan worden blootgesteld.

Eerst bij een wettige grensregeling en omschrijving vindt het grondgebied in het Volkenrecht erkenning van zijn onschendbaarheid. Die erkenning kan plaats hebben: stilzwijgend, door mededeeling langs diplomatieken weg, of uitdrukkelijk, door tractaten te sluiten.

Ik heb het niet ondienstig geacht hierbij te voegen een Overzichtskaartje van de Nederlandsche en vreemde Bezittingen in den Indischen-Archipel, met aangeving der verschillende grenslijnen en van de vaart der Spanjaarden, tijdens het sluiten van den Munsterschen Vrede. De indeeling van Noordelijk Borneo is genomen naar een Kaartje uit de „Proceedings" van April jl., en de Nederlandsche grenzen zijn volgens de Kaart van het laatste Koloniaal Verslag.

Dat het mij bij de behandeling van dit belangrijk onderwerp niet aan bronnen ontbroken heeft: ik heb den lezer slechts te

verwijzen naar het hier bijgevoegd lijstje der verschillende geraadpleegde werken.

Zal het den lezer blijken, dat deze proeve zich geenszins onderscheidt door de verdienste van nieuwheid, ze strekke hem dan toch tot bewijs, dat arbeidzame studie hier niet geheel ontbroken heeft; en moge ook de vrucht van dezen arbeid voor velen van weinig of geen voordeel zijn, voor mij althans was het nut van zulk een oefening niet alleen onmiskenbaar, maar ik smaakte de zelfvoldoening, dat ik begonnen was te arbeiden, met het oog op- en in het belang van het land mijner bestemming.

Ware het niet, dat omstandigheden mij tot meerderen spoed hadden aangespoord, dan zoude ik aan de behandeling van dit onderwerp meer tijd en zorg hebben kunnen wijden.

Ik meen daarom, ook mijne onervarenheid, den overvloed en de verscheidenheid van stof, waaruit ik wellicht niet altijd een gelukkige greep heb gedaan, in aanmerking genomen, op verschoonende welwillendheid aanspraak te mogen maken. Een zoete troost doet mij daarbij deze woorden van HERDER uit de pen vloeien: „Der da schrieb war ein Mensch und du bist Mensch, der da liesest. Er konnte irren und hat vielleicht geirrt. Lasse es nicht beim Tadel, sondern bessre und baue weiter." Moge het mij gegeven zijn later iets te leveren, dat beter, dan dit Proefschrift, aan het doel beantwoorden zal!

Alvorens van mijn Proefschrift afscheid te nemen, rust op mij de vervulling van een aangenamen plicht van erkentelijkheid.

Mag ik het als een voorrecht beschouwen aan de Leydsche Hoogeschool mijne studiën in de Rechtsgeleerdheid genoten te hebben, de herinnering alleen hieraan zoude mij reeds met erkentelijkheid vervullen. Maar bovendien mocht ik van velen Uwer, Hooggeachte Professoren! de bewijzen van vriendschappelijke welwillendheid en persoonlijke belangstelling in zoo ruime mate ondervinden. Zal van mijne zijde de herinnering daaraan steeds levendig in eere blijven, ik wil dan hopen, dat

Gij ook mij die welwillendheid en belangstelling zult blijven schenken, waarvan ik zoo dikwijls het voorwerp was.

Mijn innigen dank breng ik in de eerste plaats U, welwillende Professor VAN DER LITH! Hooggeachte Promotor, die, niettegenstaande Uw veelvuldige bezigheden, mij steeds met de grootste bereidvaardigheid bijstond, en mij door Uwe vriendelijke hulp en nuttige wenken zoozeer aan U verplicht hebt.

Aan U, Hooggeschatte Professor BUIJS! ben ik veel voor mijne vorming en ontwikkeling door Uwe Academische lessen verschuldigd; in U mocht ik steeds een vriendelijken raadsman vinden. Blijf mij steeds Uwe genegenheid en belangstelling schenken!

Ook aan U allen, hooggeachte Professoren der Rechtsgeleerde Faculteit! bied ik mijn oprechte dankbetuiging aan, voor al hetgeen Gij voor mij geweest zijt. In Uwe herinnering beveel ik mij evenzeer aan.

Op het punt eene nieuwe periode van mijn leven in te gaan, zoude ik voorzeker te kort doen aan mijn tot dankbaarheid gestemd gemoed, indien ik naliet, deze gelegenheid waar te nemen, U, mijn hooggewaardeerde Neef Mr. C. ASSER! mijn vriend en leidsman van het oogenblik af, dat ik den voet zette op den vaderlandschen bodem, openlijk mijn innigen dank te betuigen. Veel toch geeft mij aanleiding om tot U woorden van dank te richten; veel, wat hier geen plaats mag en kan vinden. Reeds van den beginne af aan was het U een lust mij van tijd tot tijd de deuren van Themis' tempel te ontsluiten, en vergundet gij mij tot een blik den drempel te overschrijden; Ge zijt daarbinnen een uitstekende gids.

Maakt zich van den reiziger, die uit verre streken huiswaarts keert, een gevoel van dankbaarheid en weemoed meester, bij het verlaten van zoovele vrienden daar ginds verkregen, zoo gaat het ook eenigszins hem, die aan het einde zijner Academische loopbaan gekomen is om het maatschappelijk leven in te treden. Ook bij hem een gevoel van dankbaarheid, als hij ziet op zoo

velen, die hem goeden raad en bijstand verleend, vriendschap en genegenheid betoond hebben, — weemoed, omdat hij nu van hen scheiden gaat. Met een onvermengd gevoel van genoegen kan ik den blik achterwaarts werpen op den tijd, dien ik aan de Academie doorbracht, een tijdperk, het rijkst aan onvergetelijke herinneringen. Tot U, mijne studiegenooten en Academievrienden, een hartelijk gemeend afscheidswoord. Blijve ook na ons scheiden van Leyden's Hoogeschool het verbond bestendigd, eenmaal door gemeenschap van studie en door vriendschappelijken omgang gesloten:

Vivite felices, memores et vivite nostri,
Sive erimus, seu nos fata fuisse volent!

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

HOOFDSTUK II.

HOOFDSTUK III.

HOOFDSTUK IV.

BIJLAGEN.

L'indépendance intellectuelle est le droit de la science, elle se perdrait, si elle en faisait un instrument d'opposition politique.

Guizot. Mémoires I. pag. 312.

HOOFDSTUK I.

Het Grondgebied van Nederlandsch Oost-Indië.

De Grondwet van 1848 geeft ons, evenmin als de vorige Grondwetten, in duidelijke bewoordingen te kennen of de „koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen" een deel vormen van het Koninkrijk der Nederlanden.

De Staatsregelingen van 1801 in art. 21, en van 1805 in art. 10, en de Grondwet van 1814 in art. 53 spraken bij de omschrijving slechts van een grondgebied „in Europa," daardoor reeds stilzwijgend te kennen gevende het bestaan van een grondgebied buiten Europa; doch het zijn slechts woorden, die in het midden laten op welke wijze het een met het ander samenhangt. De Constitutie van 1806 gaf ons evenmin uitsluitsel; zij toch sprak alleen van „Hollandsche koloniën." [1])

---

[1]) Art. 2, Afd. I. en art. 4, Afd. III. Constitutioneele wetten v. 1805. Art. 12 en 36 Constitutie v. 1806.

De Grondwetten van 1815 en 1840 gaven, bij de geographische beschrijvingen in art. 1 luidende: „Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de volgende Provinciën" enz., ons zelfs niet het vermoeden, dat buiten Europa het Rijk nog grondgebied had. In de artt. 59 en 60 erkennen zij wel het bestaan van die koloniën, bij de toekenning van het opperbestuur daarvan aan den Koning, maar over het karakter en de verhouding van deze tot het moederland laten zij zich evenmin uit. De redactie van art. 1 is zoo stellig en uitsluitend, dat zij de opvatting, die de koloniën tot een deel van het Rijk terugbrengt, onmogelijk maakt.

Het zoude ons te ver van ons onderwerp afvoeren, zoo wij hier ons geheel gingen mengen in den strijd over de vraag of men, naar de woorden der Grondwetten, de koloniën hebbe te beschouwen als integreerende deelen des Rijks, dan niet. Enkele meeningen en opmerkingen mogen hier evenwel een plaats vinden. Men [1]) heeft naar analogie dezer woorden van Mr. THORBECKE: „De rechtsgrond, weshalve het groothertogdom Luxemburg heeft opgehouden, deel van het Koninkrijk der Nederlanden te zijn, is dezelfde, waardoor de scheiding der overige provinciën, die nu het Koninkrijk België uitmaken, volle rechtskracht erlangde. Het is de weglating dier landen uit art. 1 der Grondwet, bij de herziening van 1840," [2]) aldus geredeneerd: volgens THORBECKE, die in de weglating dier landen uit art. 1 een rechtsgrond vond voor het vervallen van die landen als een deel

---

[1]) Mr. C. TH. v. DEVENTER. blz. 7.

[2]) Mr. J. R. THORBECKE. Deel I. blz. 9. (Tweede uitgave).

van het Koninkrijk, moesten ook krachtens dien rechtsgrond de koloniën niet een deel van het Rijk zijn. Deze analogie zoover uit te strekken is, dunkt mij, niet in den geest van THORBECKE geweest. Hij toch verkondigde in 1839 en 1841 de stelling: „Het is erkend en ook niet wel te ontkennen, dat zij een gedeelte zijn van het Rijk. Zij zijn er het grootste deel van." [1]) THORBECKE haalde deze erkenning, wel is waar, aan, waar hij het niet vermelden der koloniën bij art. 1 der Grondwet laakt, maar hij ontleende die toch aan de door de Regeering in 1825 gegevene verklaring: [2]) „Bij de Grondwet is het uitsluitend opperbewind over deze buitenlandsche bezittingen aan den Koning overgelaten, omdat zij naar bijzondere regels moeten bestuurd worden; maar die bezittingen zijn desniettemin een gedeelte van het Rijk; dit ligt in den aard der zaak, en zulks wordt desnoods bevestigd door art. 58 van de Grondwet." [3])

Uit THORBECKE's woorden de conclusie te trekken, als zouden die een rechtsgrond bevatten ook toepasselijk op de koloniën, is niet alleen in strijd met zijn vroeger gezegde, maar ook m. i. te ver doorgezet. De Grondwet van 1815 bepaalt omtrent de koloniën slechts wat men leest in de artt. 8, 58, 60, 73, 204 en 210. Het feit, dat in art. 1 de koloniën bij de Grondwetten van 1815 en 1840 niet in het Rijk be-

---

[1]) THORBECKE. Deel I. t. a. p.

E. DE WAAL. Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal. Deel I, blz. 21.

[2]) Bij gelegenheid, dat de Regeering gaarne de toestemming der Staten-Generaal erlangde tot het sluiten eener leening ten behoeve der koloniën.

[3]) E. DE WAAL. Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal. Deel I. blz. 20 en 177.

grepen worden, wordt niet krachteloos gemaakt door een wetsuitlegging der Regeering, waaraan geen meerdere waarde mag worden gehecht, dan toekomt aan elke der andere makers van de wet. In het Zittingjaar 1833—1834, bij de behandeling der begrooting, verklaarde de afgevaardigde VAN SYTZAMA: „De koloniën zijn te beschouwen als eene overzeesche provincie en het beheer derzelve maakt een onderdeel uit van de algemeene landsregeering. De koloniën zijn te beschouwen als een tak van nijverheid. Ik meen betoogd te hebben," eindigde spreker, „dat de koloniën een deel van den staat uitmakende, de uitgaven en inkomsten derzelve alzoo ook een deel der staatsbegrooting behooren uit te maken." [1])

De verklaring der Regeering van 1825 wordt bovendien ook niet bevestigd door de woorden van art. 58 alinea 3: „des Rijks of van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen", die aanduiden, dat het Rijk en de bezittingen onderscheidene zaken zijn. THORBECKE ondersteunde die Regeeringsverklaring, zooals wij zagen op blz. 2.

Op denzelfden grond, beweert DE WAAL, heeft VAN HOGENDORP verkeerdelijk een paar malen de koloniën genoemd „gewesten, provinciën des Rijks. De provinciën des Rijks zijn in art. 1 der Grw. opgeteld; de koloniën komen daar niet voor. De door ons vooropgezette feiten en alle regels van uitlegkunde verbieden, het zwijgen over de koloniën anders te verklaren dan als niet-opname der koloniën onder —, dus als

[1]) E. DE WAAL. Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal. Deel II. blz. 33.

uitsluiting der koloniën van, het Rijk." [1]) Wij kunnen tegen deze strikte interpretatie des heeren DE WAAL, door de woorden der Grondwetten van 1815 en 1840 gestaafd, moeilijk iets anders aanvoeren. VAN HOGENDORP kwam er ook toe de koloniën als iets anders dan als deel van het Rijk te beschouwen. Uit eene redevoering door VAN HOGENDORP, gehouden over het verleenen van zeebrieven, schijnt te blijken, dat hij zelf zich de quaestie niet duidelijk voorstelde. Immers, hij deed daarin uitkomen dat de bewoners der koloniën in ieder geval in een gunstiger positie moesten worden gebracht dan de vreemdelingen, ook al kregen zij niet hetzelfde recht als de inwoners van het koninkrijk. Een dergelijke gedachtengang is onbestaanbaar met de meening dat het Rijk in Europa en de koloniën één zijn, want dan moeten de rechten der inwoners van de laatste van zelf gelijk zijn aan die van het eerste.

Wat zegt onze tegenwoordige Grondwet over de koloniën? Lost zij de vraag, welke ons bezighoudt, op? Naar 't schijnt neen; slechts stilzwijgend geeft zij te kennen, dat zij de koloniën beschouwt als een deel des Rijks.

In het eerste artikel van het Ontwerp der Staatscommissie van 1848 en in dat der Negen mannen van 1844 luidende: „Het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden in Europa bestaat uit de provinciën:" enz. blijkt genoegzaam de bedoeling der ontwerpers om het begrip te keer te willen gaan, dat het Rijk alleen zou bestaan uit het grondgebied in Europa. Voor het grondgebied in andere werelddeelen bepaalden zij in art. 111 en 113: „Eene wet, die niet uitdruk-

---

[1]) E. DE WAAL. Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal. Deel I. blz. 121.

kelijk zegt, dat zij ook op de overzeesche bezittingen toepasselijk is, wordt geacht enkel voor het Rijk in Europa te zijn gemaakt. De overzeesche bezittingen worden door bijzondere wetten geregeld." De verbindende kracht der Grondwet wordt voor de koloniën, blijkens dit artikel, niet uitgesloten.

In de Grondwet van 1848 is de redactie van art. 1 van het wetsontwerp in dier voege gewijzigd dat het woord „bestaat" vóór „in Europa" werd geplaatst. Door de inlassching der woorden „in Europa" in art. 1, is nu in de Grondwet erkend het beginsel dat het Koninkrijk zich ook uitstrekt buiten Europa. De onderscheiding, die de redactie van dit artikel ons toelaat te maken, wordt nog versterkt door art. 118, dat luidt: „De Grondwet en andere wetten zijn alleen voor het Rijk in Europa verbindende, tenzij het tegendeel daarin wordt uitgedrukt." Dat het Rijk buiten Europa indentisch moet opgevat worden met de koloniën en bezittingen is zeer verklaarbaar en wordt gestaafd door de Memorie van Toelichting, al moge zij deze bedoeling niet onbewimpeld bevestigen. „Het eerste lid van art. 1", staat daar te lezen, „onderscheidt het grondgebied van het Koninkrijk in Europa" om te kennen te geven dat ook de „Koloniën publiek of staatsgebied, niet slechts domein zijn."

Het staat dus vast dat de koloniën geen eigendom van den staat, geen domein zijn, dus wel grondgebied, het grondgebied buiten Europa deel vormende van het Koninkrijk der Nederlanden. Een ander artikel versterkt nog meer deze bedoeling, nl. art. 57 alin. 3: „Verdragen, welke, hetzij afstand of ruiling van eenig grondgebied des Rijks in Europa of" (van eenig grondgebied des Rijks) „in andere

werelddeelen, hetzij eenige andere bepaling of verandering, wettelijke rechten betreffende, inhouden, worden door den Koning niet bekrachtigd, dan nadat de Staten-Generaal die bepaling of verandering hebben goedgekeurd."

Uit al het voorgaande blijkt, dat de Grondwet de koloniën als een deel van het Rijk beschouwt; bovendien leert de geschiedenis der Grondwet ons ook, dat deze beschouwing van het eerste oogenblik af in de bedoeling des wetgevers heeft gelegen en hij die uitdrukkelijk erkend heeft. De bewering, dat art. 118 alle practische gevolg van art. 1 ontnomen heeft, is mij niet duidelijk. Art. 118 komt de Grondwet te hulp door een juistere toepassing mogelijk te maken, voor het grondgebied, waarvoor zij geschreven is, met het oogmerk de practische gevolgen te regelen en te waarborgen. Een consequent gevolg der Grondwet is dit voorzeker. Voor de koloniën, die art. 1 bij name niet noemt, doch wier bestaan zij wel erkent, en wier rechtsbetrekkingen de Grondwet uitdrukkelijk hier en daar wel regelt, kan ook moeielijk, juist om de practische gevolgen, de geheele Grondwet, bestemd voor het Rijk in Europa, van kracht en toepassing zijn. De aannemelijke reden, waarom in dat artikel de Grondwet en andere wetten alleen verbindend zijn voor het Rijk in Europa, tenzij het tegendeel daarin wordt uitgedrukt, ligt voor de hand en is ook m. i. deze: de wetgever heeft in 1848 terecht begrepen, dat dezelfde wetten, voor het Rijk in Europa alleszins geschikt en bij uitnemendheid passend, zulks geenszins zouden zijn voor de koloniën, niet alleen uit een utiliteits-grond, maar ook „op aandrang der Tweede Kamer, die het gevaarlijk keurde: „ter dezer plaatse de koloniën ingewikkeld tot integreerende deelen van het Rijk te verheffen" — en verlangde, dat de Grondwet zelve

bepalen zoude: „dat overal waar de Grondwet dit niet uitdrukkelijk aanduidt, door: het Rijk, alleen het Koningrijk in Europa verstaan wordt." [1]) Dienovereenkomstig werd door de Regeering art. 118 gewijzigd, zooals het thans luidt.

Wij kunnen nu gerust het beginsel huldigen, dat de koloniën deelen zijn van het Rijk, zonder ons te verontrusten of de strijd hierover in allen deele is beslist. In dit proefschrift kan die quaestie niet uitvoeriger en in haar geheelen omvang behandeld worden [2]).

De bepalingen der Grondwet zelve legden nu op den wetgever de taak eene speciale Grondwet voor de koloniën te maken, welke, voor zooveel dat aanging, rekening had te houden met de voor het Rijk in Europa gehuldigde beginselen. Binnen 3 jaren na de afkondiging der grondwetsherziening van 1848 zou de wet op het Beleid der Regeering in de koloniën moeten worden voorgedragen. Ingevolge daarvan werd het 1ste Ontwerp van den Minister Pahud met de Memorie van Toelichting den 29sten October 1851 ingediend; het bleef echter gedurende het Zittingjaar 1851—1852 buiten behandeling. Den 4den October 1852 werd het weder ingediend en in den loop van het Zittingjaar 1852—1853 verscheen het Voorloopig Verslag. De politieke gebeurtenissen en de verandering van het Ministerie in dat jaar gaven den Minister Pahud, die in het nieuwe kabinet weder plaats had genomen, aanleiding tot het indienen van een nieuw Ontwerp met Toelichting, tevens Memorie van Beantwoording op het vorig

---

[1]) Mr. J. H. G. Boissevain. blz. 48.

[2]) Deze quaestie is reeds uitvoerig behandeld door Mr. C. Th. v. Deventer.

Voorloopig Verslag, op den 15[den] December 1853. De Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag van het 2de Ontwerp werd gevolgd door een 3de Ontwerp, waarover de beraadslagingen in de Tweede Kamer den 17[den] Juli 1854 aanvingen. Deze duurden tot den 8sten Augustus, waarna het Ontwerp na enkele wijzigingen met overgroote meerderheid werd aangenomen. In éene zitting, den 31sten Augustus, werd het Ontwerp in de Eerste Kamer behandeld en aangenomen. Het Ontwerp werd de Wet van 2 September 1854: Houdende een Reglement op het Beleid van de Regeering in Nederlandsch-Indië, afgekondigd in het Staatsblad N°. 129. Het tijdstip der invoering in Indië werd bij Kon. Besluit gesteld op 1 Mei 1855, terwijl de afkondiging plaats had bij de Publicatie van den Gouverneur Generaal Duymaer van Twist van den 4[den] Januari 1855. De wet werd, behalve in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië N°. 2, geplaatst in de Javasche Courant.

In korte woorden is hierboven de geschiedenis der Grondwet voor Nederlandsch-Indië verhaald. Het onderzoek alhier zal er zich toe bepalen na te gaan in hoeverre de wetgever, bij het omschrijven der grenzen van het grondgebied der koloniën, het voetspoor der Grondwet heeft gevolgd en vast heeft gehouden aan het beginsel in 1848 aagenomen, krachtens hetwelk de koloniën en bezittingen erkend worden tot het grondgebied van het Rijk buiten Europa te behooren, bestuurd naar eigen, speciale wetten [1]).

De geographische aanwijzing in art. 1: „Het Koningrijk

---

[1]) Vergelijk in Grw. 1848 de artt. 59, 60, 72, 118, 159, en 185.

der Nederlanden bestaat in Europa uit de tegenwoordige provinciën:" enz., is noodig; in de Grondwet behoort in de eerste plaats het grondgebied van den staat omschreven te worden, tevens is die aanwijzing van volkenrechtelijken aard, voorzoover als de grenzen door tractaten met andere mogendheden zijn erkend en gewaarborgd. Noodig, ja zelfs noodzakelijk is die beschrijving in de eerste wet van den staat om de verbindbaarheid onzer wetten te kennen, om te weten binnen welken kring zij moeten werken, binnen welke grenzen de door haar opgelegde rechten en verplichtingen van kracht zullen zijn. Is dit ten opzichte der wetgeving noodwendig, voor het verband tusschen Regeering en geregeerden spreekt een juiste aanwijzing en begrenzing nog luider en krachtiger. De Regeering toch moet in de eerste plaats het gebied, waarover haar werkkring en hare macht zich uitstrekken, bepaald zien en beheerschen, de levensbedoelingen bevorderen en behartigen van het binnen een bepaald gebied besloten volk. De geregeerden, het volk, de burgers van den staat, recht hebbende op bescherming en handhaving hunner rechten, behooren te weten van welke oppermacht zij voor zich die taak te verwachten hebben; omtrent de plichten jegens-, en de gehoorzaamheid aan de wetten van den staat, die op iederen ingezetene rusten, mogen zij niet in de onzekerheid verkeeren aan welken staat zij die verschuldigd zijn en welke staat hun die oplegt. Een der eerste plichten van alle ingezetenen, zegt art. 177 der Grondwet, blijft „het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den staat en tot beveiliging van zijn grondgebied." Hoedanig practisch gevolg zoude dit voorschrift hebben, alhoewel het slechts een moreele strekking heeft, wanneer niet art. 1 het te

verdedigen grondgebied heeft omschreven en daardoor de uitvoering er van mogelijk maakt? Van hoeveel gewicht een juiste omschrijving van het grondgebied voor het inwendige van den staat op zich zelve reeds is, blijkt uit het voorafgaande.

Van groot gewicht is ook eene omschrijving van het grondgebied voor het uitwendige van den staat; ofschoon de juiste grenzen reeds door tractaten met andere mogendheden gewaarborgd zijn, toch geeft een inwendige regeling daarvan aan den staat, die als souvereinen staat erkend en opgenomen is in de volkenfamilie, krachtiger aanspraak op die absolute rechten, op welker erkenning het volkenrecht steunt, nl. het recht van bestaan en onafhankelijkheid en het daaruit voortgevloeid recht van territoir.

In die rechten liggen opgesloten: de bevoegdheid tot zelfverdediging, tot bet bewaren der integriteit van het grondgebied, het te keer gaan van schendingen van welken aard ook, en de onbevoegdheid van elk lid der volkenfamilie zich in de aangelegenheden van andere staten te mengen, tenzij inmenging geboden wordt ter wille van eigen voortbestaan. Juist voor kleine staten, zooals Nederland, is dit beginsel van groote beteekenis; het volkenrecht toch kent aan alle souvereine staten, zonder onderscheid, het recht van gelijkheid toe; het erkent alleen souvereine staten, en neemt geen onderscheid van mogendheden van verschillende rangen aan.

Het Tractaat van Weenen, tusschen de mogendheden den 9en Juni 1815 gesloten, [1]) dat de grenzen van het Koninkrijk der Nederlanden omschreef en waarborgde, maakte de taak

---

[1]) Zie LUTTENBERG's Chronologische Verzameling. Weener Congresacte.

des grondwetgevers van 1815 aanmerkelijk lichter, boven die van 1814; hij kon nu volstaan met de eenvoudige opnoeming der provinciën, [1]) welker grenzen reeds vastgesteld waren; aan tractaten, met aangrenzende staten te sluiten, overlatende de juistere grensscheiding van elkaars territoir te regelen. [2])

Het beginsel is derhalve, dat de Grondwet het grondgebied slechts beschrijft, de grenzen van den staat kunnen door de wet gewijzigd, en de nadere grensscheiding moet verzekerd worden door tractaten bij de wet goed te keuren. Art. 57 der Grondwet huldigt, ofschoon niet in ronde woorden, dit beginsel in verband met de artt. 1 en 2. De Memorie van Toelichting, bij art. 1 der Grondwet, verklaart zonder omwegen, dat de Overzeesche bezittingen, ofschoon volgens latere bepalingen, naar bijzondere organische wetten bestuurd, tot het Rijk der Nederlanden behooren." [3]) Het beginsel der Grondwet vindt dus ook voor de koloniën zijne toepassing.

De Regeering, dit beginsel huldigend, laat, bij de verklaring van art. 2 alin. 2, luidend: „De grenzen van den Staat, van de provinciën en gewesten, kunnen door de wet worden veranderd", in hare Memorie van Toelichting onmiddellijk volgen: „Het nut der wijzigingen zal wel geen toelichting behoeven. Immers, de Overzeesche Bezittingen maken een deel van het Rijk uit, en de grensscheiding tot een onder-

---

[1]) Verg. art. 1 Gw. 1814 met art. 1 Gw. 1815.

[2]) Grenstractaten met Hannover van 1824, 1846 en 1847; grenstractaten met België van 1844 en 1869; die met Pruissen van 1850, 1867, 1868, 1872 en 1879. Zie LUTTENBERG.

[3]) Handelingen I. blz. 306.

werp van grondwetsherziening te maken, zoude niets zijn, dan zich nutteloos moeilijkheden te scheppen." [1])

Tusschen de voorzitters der Afdeelingen werd bij het in overweging nemen van het wetsontwerp van het Regeerings-Reglement eerst „de vraag gesteld, of men zich met den vorm, waarin het voorgedragen wetsvoorstel is vervat, kon vereenigen. Deze vraag heeft zich aanvankelijk in een andere opgelost, namelijk: of de Regeering wèl heeft gedaan door bij het samenstellen van het nieuwe Reglement op het Beleid der Regeering in Ned.-Indië, wat de indeeling en rangschikking der bepalingen betreft, het bestaande reglement zooveel mogelijk te volgen; dan wel of het verkieselijk ware geweest, daarbij in dat opzigt de Nederlandsche Grondwet ten grondslag te leggen" [2]). In de Afdeelingen hadden verscheidene leden zich voor dit laatste denkbeeld verklaard. De thans behandelde wet was huns inziens geheel iets anders dan de vroegere Regeerings-Reglementen, die niet veel meer dan instructiën voor de Gouverneurs Generaal konden genoemd worden, terwijl het hier meer de invoering van een vast regeeringstelsel voor de Overzeesche bezittingen zou gelden. Dit was zoo waar, luidt het Voorloopig Verslag, omdat door de Regeering, bij monde van den Minister van Koloniën, het Reglement genoemd is, zooveel als te zijn: een Grondwet voor Nederlandsch-Indië [3]).

---

[1]) Handelingen I. blz. 306. Mr. BOISSEVAIN. blz. 50, noot *d*.

[2]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 25.

[3]) Wij zijn hier gedrongen om zooveel mogelijk achterwege te laten en, niet meer dan noodig voor de verdere behandeling van dit onderwerp, in vluchtige beschouwingen te treden.

Zagen wij hierboven welk standpunt de Grondwetgever van 1848 innam, wij hebben nu te onderzoeken of dat standpunt ook wordt ingenomen door het Regeerings-Reglement voor Nederlandsch-Indië.

In hoeverre het Regeerings-Reglement aan zijn doel beantwoord heeft, zullen wij hier niet behandelen; wij stemmen volgaarne met den wensch des Ministers in, waarmede hij de beraadslagingen over het Ontwerp bij de Eerste Kamer besloot: dat namelijk dit Regeerings-Reglement heeft mogen strekken tot heil van die gezegende bezittingen, welke teregt door hem genoemd zijn de schoonste parel aan de kroon van Nederland [1].

Dat onze verwachting, zooals ik hierboven zeide, slechts ten deele beantwoord zoude worden, zien wij al aanstonds bij de lezing van het eerste artikel van het Regeerings-Reglement. Vonden wij in de Grondwet in het eerste artikel de zoo noodige beschrijving van het grondgebied, wij hadden voorzeker gemeend zulks ook te moeten vinden in de „Grondwet voor Nederlandsch-Indië." Dit is evenwel niet het geval. Art. 1 luidt: „De Regeering der koloniën en bezittingen van het Rijk in Azië, uitmakende het gebied van Nederlandsch-Indië, wordt in naam des Konings uitgeoefend door eenen Gouverneur Generaal, op den voet en onder de bepalingen van het tegenwoordig Reglement. Ieder, die zich in Nederlandsch-Indië bevindt, is verpligt den Gouverneur Generaal te erkennen als des Konings vertegenwoordiger, en hem als zoodanig te eerbiedigen en te gehoorzamen."

---

[1] Keuchenius. Deel I. blz. VIII. en Deel III. blz. 67, 957 en 971.

Achtte de wetgever een geographische omschrijving of beschrijving, een afpaling der grenzen van het grondgebied voor de koloniën en bezittingen van het Rijk in Azië, of zooals het in de twee eerste ontwerpen stond, „gelegen beoosten de Kaap de Goede Hoop", niet noodzakelijk? Of trad hij terug voor de moeilijkheden en gevaren aan een dergelijke beschrijving verbonden, en achtte hij die daarom niet wenschelijk of raadzaam?

Zag hij het gewicht niet in van een juiste aanwijzing van dit grondgebied voor de bepalingen, die volgden? Stonden de grenzen van ons middellijk of onmiddellijk gezag over de eilanden van den Indischen Archipel zoo vast en waren zij door alle volken zoozeer erkend, dat daarover geen twijfel kon ontstaan? Of deed de volmaakte onbekendheid van de betrekkingen, waarin wij tot menig Indisch Rijk of Indischen Stam stonden, den wetgever daarvoor terugdeinzen? Liet de kennis van de uitgestrektheid en ligging van het grondgebied van Nederlandsch-Indië nog zooveel te wenschen over? Of steunde ons gezag hier en daar nog te veel op schijnbaar en historisch gezag. Of had ons gezag in den Archipel het toppunt van uitbreiding van grondgebied nog niet bereikt, en vreesde men dan door toevoeging van nieuw grondgebied voor herziening van het Reglement? Dit argument was bij de Grondwetsherziening van 1848 door de Regeering bij de behandeling van art. 2, zooals wij zagen, weerlegd.

Of ten laatste, vreesde men door een juiste afpaling van grenzen in verwikkelingen te geraken met onze naijverige koloniale naburen en mededingers? Wij zullen later zien hoe deze schroomvalligheid en zucht naar rust en vriendschap door onze naburen werd beantwoord, opgenomen en uit-

gelegd, met welke gevaren zij voor onze rust en het ongestoord bezit in die gewesten kunnen gepaard gaan, zoo zich dit niet ten deele reeds voorgedaan heeft.

Ziedaar vragen m. i. niet zoo moeilijk op te lossen, om wellicht daaruit de beweegreden van den wetgever te leeren kennen en daaraan te toetsen. De vroegere Reglementen spraken slechts van: „het hoogste gezag in of over Nederlandsch-Indië"; het Reglement van 1815 maakt hierop een uitzondering met de uitdrukking van: „Het Hoogst Uitvoerend Gezag over alle 's lands bezittingen, forten, etablissementen en ambtenaren, in Azia," en van: „Aziatische en Oost-Indische Bezittingen."

Het eerste artikel der Grondwet kwam bij de behandeling van het R. R. verscheidene malen ter sprake, voornamelijk naar aanleiding der vraag: of men in het eerste artikel der Grondwet voor Nederlandsch-Indië eveneens een geographische beschrijving van het grondgebied zou opnemen. Deze vraag vond bij velen een bevestigend antwoord, en te recht, daar men aan het denkbeeld vasthield de Grondwet voor Nederland op den voet te volgen. Men wilde aan dat beginsel uitvoering geven reeds bij het eerste artikel en verscheidene stemmen verhieven zich daarvoor. Doch de Regeering verzette zich daartegen en handhaafde haar behoudende redactie met eene kleine wijziging. Nam men het bovenstaand beginsel aan, eigenaardig ware het dan ook aan het Reglement, in zijn uitwendigen vorm tevens, het beeld der Grondwet zoo veel mogelijk getrouw weer te geven. „Daarenboven" zoo luidt het Voorloopig Verslag op het eerste Ontwerp, „zou de tegenwoordige wet, zoo bij de samenstelling daarvan de Nederlandsche Grondwet tot leiddraad ware

gekozen, een beter geheel hebben gevormd. Van zelf ware men er dan toe gekomen om de wet met eene omschrijving van het Nederlandsch grondgebied in Azië te doen aanvangen; of, zoo zulk een navolging van art. 1 der Grondwet minder gepast ware geoordeeld, om de bepalingen, die de rechten der ingezetenen van Nederlandsch-Indië betreffen, op den voorgrond te stellen." [1]) Het denkbeeld der Regeering echter was om in haar ontwerp veeleer het bestaande Reglement te volgen, dan de Grondwet tot leiddraad te nemen, ten gevolge waarvan door eenige leden der Afdeelingen, het gevoelen werd uitgedrukt, dat, zelfs zoo men zich hiermede kon vereenigen, toch aan het ontwerp in zijn geheel de fout kleefde van te weinig systematischen en logischen gedachtengang. De meerderheid vergenoegde zich daarop met de meening te uiten, dat het ontwerp in dit opzicht te wenschen overliet. De uitdrukking door den Minister in zijn Memorie van Toelichting gebezigd, dat de bezittingen moesten beschouwd worden als een „wingewest", vond bij velen heftigen tegenstand; bij anderen evenwel vergoelijking.

Bij de behandeling van het wetsontwerp zelf in de afdeelingen, kwamen eenige leden bij art. 1 op de aanmerking terug, dat het Reglement, op het voetspoor van de Grondwet, behoorde aan te vangen met eene omschrijving van het grondgebied van het Rijk in Indië. Wezenlijke bezwaren konden tegen de uitvoering van dit denkbeeld niet bestaan; zij wenschten in allen gevalle van de Regeering te vernemen, of deze tegen de opneming der bedoelde omschrijving

---

[1]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 26.

van grondgebied afdoende bedenkingen kon aanvoeren, daar naar hun gevoelen zulk eene omschrijving niet alleen die van art. 1 der Grondwet zou aanvullen, maar ook hier volkomen op haar plaats zou staan; bovendien was het noodzakelijk, bij het vaststellen van deze wet, aangewezen te zien over welke landstreken haar toepassing zich moest uitstrekken. Waarom zou men bij de opnoeming der bezittingen in Indië niet het Tractaat van 1824 met Groot-Brittanje tot leiddraad kunnen nemen? Bezwaren waren werkelijk aanwezig, oordeelden andere leden, en de omschrijving zou, hetzij naar buiten, hetzij naar binnen zonder eenig wezenlijk nut op te leveren, aanstoot kunnen geven. Werd de eene of andere bezitting van minder belang òf niet òf te algemeen aangeduid, dan zou daardoor aan degenen, die op zulk een bezitting aanspraak meenden te kunnen doen gelden, een wapen in de hand gegeven worden, door uit de woorden der wet te bewijzen, dat die bezitting niet tot ons gebied behoorde, en hun beweren vol te houden, terwijl het recht op het wettig verkregene toch niet door deze wet kan verloren gaan. Slaagde men daarentegen in een nauwkeurige omschrijving van het grondgebied in Indië, anderen zouden daarom niet teruggehouden worden hun vermeende aanspraken te doen gelden. [1])

Op deze betoogen valt m. i. veel af te dingen; de bijna volmaakte onbekendheid met de uitgestrektheid en ligging van ons territoir in de Overzeesche bezittingen mocht in vroegere jaren voor de vorige Reglementen een overwegend

---

[1]) Keuchenius. Deel II. blz. 27. 44.

en aannemelijk motief, ja zelfs een erkend argument geweest zijn, in de jaren 1851 tot 1855 was dit niet meer te veronderstellen. Maakten de onduidelijke bewoordingen en de dubbelzinnige uitlegging van die artikelen van het Tractaat van 1824, die over grenzen van grondgebied spraken, de nederzetting van Brooke te Serawak in 1839, dan niet een omschrijving van grondgebied in een „Staatstuk," een „Grondwet" dubbel noodzakelijk, zelfs van het standpunt uit der zoo gewenschte Koloniale politiek van vredelievendheid en rust?

Zoude de vreemdeling dan nog inbreuk durven maken op ons grondwettig omschreven gebied en niet weerhouden worden door de vrees, voor zijn onrechtmatige daad gestraft te worden? Zouden wij hem op het grondgebied, dat onder ons gezag staat en aanspraak heeft op onze bescherming, mogen dulden, en zoude dit erkend recht van zelfverdediging en handhaving onzer belangen in het oog der volken afkeuring vinden en ons in moeilijkheden wikkelen en aan gevaren blootstellen? Het feit te Palembang in Februari 1852 bedreven door den Amerikaan Walter Gibson, evenzoo de vestiging van Brooke te Serawak in 1839 en andere mochten toch wel als een wenk beschouwd worden, die de noodzakelijkheid van een grensbeschrijving nog krachtiger deed gevoelen, al ware het slechts voorloopig van die landstreken, waarover ons gezag en onze rechtsverhoudingen gevestigd en erkend, onze geographische kennis voldoende waren.

Al wat tot het grondgebied van het Rijk gerekend en gebracht is, mag door de Regeering niet uit het standpunt van meer of minder ondergeschikt belang beschouwd worden; zulk eene onderscheiding strijdt met het beginsel en recht

van gelijkheid en aanspraak op bescherming van dezelfde deelen van het Rijk; krachtens dit beginsel zouden Regeering en Wetgever er naar streven om halve of te vage aanduidingen zooveel mogelijk te vermijden. Het doen gelden van vermeende aanspraken zoude daardoor ook zeer beperkt worden. „Het recht van Nederland op hetgeen het wettig verkregen heeft" of waarop het wettig aanspraak heeft en zijn goed recht kan doen gelden, zoude wel is waar „niet door eene wet als deze verloren" kunnen gaan, maar daarentegen zeker nog meer bevestigd worden.

Tot zoover hebben wij het Voorloopig Verslag op het eerste Ontwerp, wat de quaestie van omschrijving betreft, gevolgd.

Wat in de Memorie van Toelichting van het 2de Ontwerp van 15 December 1853, tevens Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag op het 1ste Ontwerp, vervat is over art. 1 voor ons onderzoek noodig, volgt nu.

In vorm komt dit Ontwerp met het vorige overeen, behoudens enkele afwijkingen. De leden, die in het Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853 van meening waren in het grondwettig voorschrift een wenk te zien om het Reglement van 1836 in zijn vorm te volgen, hebben het gevoelen der Regeering uitgedrukt.

De aanmerking op het gebezigd woord „wingewest," repliceerde de Minister, „had zeer wel door dat van bezitting kunnen worden vervangen", zonder dat dit wijziging zoude brengen in de door de Regeering aangenomene beginselen van bestuur in het Ontwerp neergelegd. „De Oost-Indische bezittingen van Nederland behooren tot dezulke, welker aanhechting niet het gevolg is geweest van den vrijen wil der inheemsche bevolking," vervolgde de Minister, „of van de

aantrekkingskracht, uitgeoefend door gelijksoortigheid van herkomst, volksaard, taal, zeden, godsdienst en historische herinneringen. De onderwerping aan het Nederlandsche gezag heeft plaats gehad onder omstandigheden, die allezins de beginselen wettigen": 1°. dat behoudens de welvaart der Indische bevolking, dat wingewest aan Nederland de stoffelijke voordeelen zal moeten blijven verschaffen, die het doel der verovering waren, 2°. het Nederlandsch gezag te handhaven „door vreedzame middelen, geenszins door geweld". [1] „De bedenkingen," antwoordde de Minister verder, „door eenige leden gemaakt tegen eene door enkelen verlangde omschrijving van het grondgebied van Nederlandsch Indië, zijn ook die der Regeering." [2] Verder roerde de Minister deze quaestie niet meer aan, maar in dezelfde Memorie verklaarde hij, dat sedert het herstel van het Nederlandsch gezag in 1816 de buitenbezittingen voorwerpen waren geworden van aanhoudende zorg. „De Nederlandsche invloed werd op Sumatra, Celebes, Borneo en elders bevestigd of uitgebreid." Deze verklaring des Ministers, nog versterkt met de door eenige leden gemaakte opmerkingen, waarmede hij verklaarde in te stemmen, was m. i. sterk in tegenspraak met de door de Regeering zelve geopperde bezwaren.

In het Voorloopig Verslag op het 2de Ontwerp straalde meer een verzoenende geest door; bijna alle afdeelingen hadden zich vereenigd met het gevoelen van de Regeering, dat het verkieslijk was voor het nieuwe Reglement den vorm

---

[1]) Keuchenius. Deel II. blz. 2, 186.

[2]) Keuchenius. Deel II. blz. 190.

van het bestaande op den voet te volgen. Die vorm, zeide men, had een historisch gezag. Het afwijken daarvan zou tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding hebben kunnen geven, vooral als men, in plaats van het bestaande Reglement, de Grondwet tot leiddraad gekozen had. „Dan toch zou men licht zoodanige bepalingen hebben opgenomen, die voor onze Indische bezittingen niet geschikt moeten worden geacht, omdat zij denkbeelden ingang konden doen vinden, die, eenmaal wortel gevat hebbende, ons gezag aldaar konden ondermijnen." [1])

Ware het Reglement, op het voorbeeld van art. 1 der Grondwet, met eene omschrijving van het Nederlandsche grondgebied in Azië aangevangen, — de Afdeelingen konden van haar geliefkoosd denkbeeld nog maar geen afscheid nemen, — dan zouden vele moeilijkheden en menige leemte van zelf vermeden en niet ontstaan kunnen zijn. Men maakt het der Regeering tot een verwijt niet getrouw gebleven te zijn aan haar stelsel, daar zij in de Memorie van Toelichting de goede keuze der bepalingen van het hoofdstuk over Justitie bepleitte op grond, dat de inhoud dier bepalingen nagenoeg geheel overeenkwam met dien van het gelijksoortig hoofdstuk in de Grondwet. Het beroep op het historisch gezag van het bestaande Reglement van 1836 deed niet veel af, als men naging, dat het Reglement van 1815 het eerst den vorm der volgende Reglementen en dus van 1836 heeft aangegeven [2]).

Nog even werd in een der Afdeelingen het denkbeeld be-

---

[1]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 326.

[2]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 327.

streden om Nederlansch-Indië als een eigendom, een domein van den Staat te beschouwen, onder verwijzing naar de Grondwet. Men voerde aan, dat dit denkbeeld aannemelijk kon worden geacht vóór 1848, toen de Grondwet geen onderscheiding kende tusschen het Rijk in en buiten Europa. Kon toen Indië tegenover Nederland geacht worden te staan als een wingewest, zelfs ook schatplichtig, thans echter stond dat denkbeeld in strijd met art. 1 der Grondwet, welke stilzwijgend de Overzeesche bezittingen erkent als een deel des Rijks. [1]) Liet zich deze opmerking verdedigen, toch kon men niet, zooals de Afdeeling wilde, uit het stilzwijgen in art. 1 de gelijkstelling afleiden, welke juist door de artt. 59, 60 en 118 uitdrukkelijk onmogelijk wordt gemaakt.

Wat nog over art. 1 in dit Verslag gerept werd was, dat sommige leden de uitdrukking „beoosten de Kaap de Goede Hoop" niet konden goedkeuren. Zij wenschten, daar de Grondwet spreekt van „koloniën en bezittingen in andere werelddeelen," in het Reglement opgenomen te zien: „koloniën en bezittingen in Azië." [2])

---

[1]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 348.

[2]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 350.

De eenige Staatsregeling, die een bepaald onderscheid maakt tusschen koloniën en bezittingen, is die van 1798 in art. 255; maar in diezelfde Staatsregeling wordt in art. 244 gesproken van koloniale troepen, zoowel voor Oost- als West-Indië.

Onze Grondwet maakt geen onderscheid tusschen „koloniën en bezittingen" en schijnt beiden identisch op te vatten. Onder koloniën verstaat Prof. VAN DER LITH, „alle bezittingen en nederzettingen van een volk, als overheerschende stam, buiten zijn eigen grondgebied." Zie: Het doel en de methode der wetenschap van het koloniaal recht. Redevoering van

De Memorie van Beantwoording bevatte al bitter weinig, van wat wij in het voorgaande betoogd hebben. „De Regeering," zegt zij, „acht het onnoodig in eene gedachtenwisseling te treden over de in eene Afdeeling beweerde minder gelukkige redactie van art. 1 der Grondwet, en de oorzaak waaraan art. 118 zijn aanzijn verschuldigd is." [1])

De Regeering „vereenigt zich met het gevoelen van hen, die de redactie willen hebben behouden zooals zij is, behoudens, dat de laatste volzin eene afzonderlijke alinea zal uitmaken, en dat de woorden beoosten de Kaap de Goede Hoop zijn vervangen door in Azië." [2])

De beraadslagingen in de Tweede Kamer vingen den 17den Juli aan; ter loops behoort hier aangehaald te worden, wat over art. 1 gezegd is omtrent de grondgebieds-omschrijvingen en hetgeen daarmede nauw samenhangt.

De heer BAUD, de man van gezag op koleniaal gebied, opende de rij der sprekers en schetste in het kort den staat-

---

Mr. P. A. v. d. LITH bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt te Leiden, 1877. In deze definitie is het Romeinsch begrip van COLONIAE weergegeven, met een kleine wijziging. In het ontwerp van het Reg.-Reglement stond alleen „bezittingen," maar op verzoek der Tweede Kamer werd „koloniën" er bijgebracht om den uitslag van de quaestie af te wachten, of men in Indië nog kolonisatie zoude kunnen beproeven. Neemt men aan, dat Indië koloniën zijn, dan zijn ook alle inboorlingen, als zij hier in Nederland komen, Nederlanders ten aanzien van het genot van burgerlijke rechten, volgens het Burgerlijk Wetboek art. 5, 1°,— niet, volgens de Wet van 28 Juli 1850, ten aanzien van het genot van burgerschapsrechten.

Vergelijk de definities van koloniën bij DE BRUYN KOPS en VISSERING in beider werken over Staathuishoudkunde.

[1]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 477.

[2]) KEUCHENIUS. Deel II. blz. 482.

kundigen en oeconomischen toestand van „het gebied, dat thans Nederlandsch-Indië genoemd wordt," maar „in den loop der oorlogs-gebeurtenissen verbrokkeld is geworden." [1])

De heer VAN GOLTSTEIN volgde kort daarna; zijne bedenkingen betroffen ten eerste den vorm, waarin het Reglement is ingekleed, ten tweede, de beginselen, waarvan de Regeering is uitgegaan. De vorm, zei spreker, beheerscht het onderwerp zelf, daarom is die van veel gewicht; de systematische orde is niet in acht genomen, daaruit is verwarring en onjuiste beoordeeling voortgesproten.

Het Ontwerp bestaat uit twee deelen: 1°. het grondgebied, dat moet bestuurd worden, met vermelding van rechten en verplichtingen der ingezetenen; 2°. de inrichting van het bestuur, ter handhaving van de rechten der ingezetenen en ter vervulling der hun opgelegde verplichtingen. Indien men zulk een orde had gevolgd, begonnen was met eerst een beschrijving van het grondgebied te geven, waaruit bleek dat het bestaat uit verschillende eilanden van den Indischen Archipel, dan ware men tot de thans in het Reglement aanwezige fout niet vervallen, dat, hetgeen voor Java in het bijzonder moest gelden, ook van toepassing moest worden gemaakt voor de andere eilanden, die voor een dergelijke inrichting van bestuur niet vatbaar zijn. Ook werd door hem het beginsel der Regeering, dat de Overzeesche bezittingen een wingewest van Nederland uitmaken, niet voor het ware erkend. De behartiging der belangen van de bevolking moet voor de Regeering hoofddoel zijn, niet het inoogsten van

[1]) KEUCHENIUS. Deel III. blz. 3.

stoffelijke voordeelen op den voorgrond gesteld worden. De gekozen vorm, die den spreker niet de goede toescheen, had, volgens hem, geleid tot een verkeerde voorstelling van verschillende zaken en tot de verwarring in het Reglement, terwijl het beginsel, waarvan de Regeering uitging, niet dat was, hetwelk door haar ten grondslag van het ontworpen Reglement had moeten gelegd worden [1]).

De Minister repliceerde de verschillende sprekers en verklaarde o. a., dat thans Nederland zijn macht over een groot gedeelte van den Indischen Archipel heeft uitgestrekt [2]). Dit was m. i. een reden te meer, die voor omschrijving van grondgebied pleit, die nog meer de noodzakelijkheid deed gevoelen om die vergrooting van het gebied en uitbreiding van gezag te bestendigen, en die daardoor de verplichting medebracht om die nieuw verworven landstreken onder een geregeld bestuur te stellen.

Naar aanleiding der afkeuring van het woord „wingewest" richtte de Minister het woord tot den heer v. Goltstein, en zeide: „Het historisch feit, dat Nederlandsch-Indië, zoo niet geheel, dan toch gedeeltelijk, een wingewest is, bestaat; maar om uit dat woord en een paar andere af te leiden, dat het het voornemen der Regering is om Nederlandsch-Indië te behandelen als een wingewest en te beweren, dat dit Regerings-Reglement daarvan de blijken draagt, daartoe geloof ik niet gegronde aanleiding bestaat." [3])

---

[1]) Keuchenius. Deel III. blz. 59, 60 en 61.
[2]) Keuchenius. Deel III. blz. 72.
[3]) Keuchenius. Deel III. blz. 76.

Tegen het verwijt, door een der afgevaardigden gedaan, als zoude het Reglement, zooals het daar ligt, in de toepassing onmogelijk zijn en daarin een miskenning van den aard van ons gezag in de verschillende gedeelten van Nederlandsch-Indië opgesloten liggen, voerde de Minister aan, dat ons gezag in Indië drieledig is.

1°. Onze souvereiniteit over die landen, waarvan wij ons met het bestuur niet inlaten, „doch waarvan de vorsten de Souvereiniteit van Nederland hebben erkend"; deze verhouding is dus van volkenrechtelijken aard, door tractaten beheerscht. In de Grondwetten van 1840 en 1848 worden wel opgenoemd de betrekkingen van Nederland tot Luxemburg en Limburg. Al is die verhouding niet volkomen dezelfde, toch vragen wij: waarom niet in het Regeerings-reglement ook uitdrukkelijk die landen in den Archipel opgenomen, waarover zich onze Souvereiniteit op deze wijze uitstrekt.

2°. De Suprematie over gedeelten van ons gebied, die aan inlandsche vorsten in leen zijn afgestaan". Hier is de verhouding meer van staatkundigen aard, de vasalstaten uit de middeneeuwen, die deelen uitmaakten van het grondgebied van den souverein, den opper-leenheer. Van deze soort ware ook omschrijving mogelijk en om der zekerheid wille nog wenschelijker.

3°. „Het gezag, dat rechtstreeks in de overige deelen van Nederlandsch-Indië wordt uitgeoefend." [1]) Hier is de verhouding dezelfde, als van het onderdeel tot het geheel; daaruit vloeit reeds zonder verder betoog de wenschelijkheid van

---

[1]) Keuchenius. Deel III. blz. 82.

omschrijving als van zelf gebiedend voort. Een 4de soort, als aan ons gezag geheel vreemd, mag om der volledigheidwille en tot recht begrip van het geheel, hier niet onopgemerkt voorbij worden gegaan, nl. die stammen, waarmede Nederland geen bepaalde betrekkingen heeft aangeknoopt, maar die niettemin tot onze onderdanen worden gerekend en als zoodanig bij voorkomende gelegenheden worden behandeld. [1]) Naast deze classificatie vindt men in den Archipel rijken, welker onafhankelijkheid openlijk of stilzwijgend is erkend, waarmede wij óf wel óf geen verdragen hebben gesloten. Tot het eerste behoorde het Rijk van Atjeh; tot het tweede het Rijk van Broenei, dat met Engeland een verdrag sloot, en het Rijk van Soeloe, dat onder de Souvereiniteit van Spanje staat. Over deze laatste rijken wordt later gehandeld.

Door den heer van Hoëvell werd de opmerking gemaakt, hoe het mogelijk zou zijn dit Reglement in alle gedeelten van Nederlandsch-Indië te doen werken, zonder dat het, òf eene miskenning van de gesloten tractaten, òf eene verkrachting van het Reglement zelf zoude ten gevolge hebben. De Minister trachtte 's sprekers bezwaar te weerleggen door hem te verwijzen naar art. 30 alin. 2. „De algemeene verordeningen zijn op die gedeelten van Nederlandsch-Indië, alwaar het recht van zelfbestuur aan de inlandsche vorsten en vol-

---

[1]) Tot die stammen behooren: de menschenetende Bataks, de Korintjiers, de koppensnellende Dajaks, en de nog onbekende stammen van het onder onze Souvereiniteit gerekend gedeelte van Nieuw-Guinea. Over de Dajaks en hunne verhouding tot het Nederlandsch gezag leze men het belangrijk werk van den Hoogleeraar Veth. Deel II. Boek V. Hoofdstuk 1-6.

ken is gelaten, slechts in zoover toepasselijk, als met dat recht bestaanbaar is" [1]. „Hadde men een anderen weg ingeslagen en classificatiën of categoriën in het Regeerings-reglement opgenomen, dan zou men in Indië telkens gestuit zijn op moeielijkheden, die nu niet zullen ontstaan" [2]. De bedoeling des Ministers was derhalve, dat het Reglement gelijkelijk over geheel Nederlandsch-Indië van kracht zou zijn, en dat slechts de algemeene verordeningen naar omstandigheden voor sommige gedeelten een uitzondering zouden maken op het beginsel van gelijkheid van allen voor de wet. Op de algemeene voorschriften van dit Reglement mag dus de Regeering over de toepasselijk verklaring geen uitzondering maken, noch aan de stellige voorschriften, noch aan het beginsel een andere uitlegging geven. Het artikel, waarop de Minister zich beriep, moest wel voortvloeien, als een consequent-gevolg, uit de door hem opgenoemde soorten van ons gezag in Nederlandsch-Indië. Het kon niet wel anders, of in de „Grondwet" voor het Rijk buiten Europa, welks uitgestrektheid ons ten eenenmale onbekend en waar ons gezag van zoo onderscheiden aard was, moest voor een dergelijke bepaling een plaats ingeruimd worden, zelfs was dit noodzakelijk om uit het doolhof van eindelooze verwarringen en verwikkelingen te blijven, en gewettigd was dat voorschrift voorzeker ook door de bijzondere rechtsverhoudingen en omstandigheden, waarin die gedeelten verkeerden. Wij vinden in dit voorschrift veel overeenstemming met de exceptioneele bepaling

---

[1] Nu art. 27 alin. 2 van het bestaand Reglement.

[2] KEUCHENIUS. Deel III. blz. 83.

van art. 118 der Grondwet. Dat het Reglement niet begrepen is onder de bepaling van art. 3 alin. 2, vloeit buiten twijfel voort uit de woorden zelve, die van „algemeene verordeningen" gewagen, en uit art. 31 van het Reglement, waar onder „algemeene verordeningen" verstaan wordt, de geheele wetgeving voor de Koloniën, toegekend aan de daartoe genoemde bevoegde machten.

Een Grondwet, een wet van beginselen, behoort daarentegen in het geheele grondgebied, zonder onderscheid, gelijkelijk te werken; in haar zijn de hoofdbeginselen van Regeerings-beleid en de den ingezetenen toekomende rechten en verplichtingen vastgesteld en gewaarborgd.

Terecht is m. i. door den Minister het beroep gedaan op art. 30 alin. 2, waarmede de geopperde bezwaren van den heer van Hoëvell weerlegd werden. Die gedeelten van het grondgebied van Nederlandsch-Indië, waar het recht van zelfbestuur gelaten is, vallen dus ook gedeeltelijk buiten den kring der gewone wetgeving en van het gewoon bestuur, omdat daar zelfregeering regel is, volgens bestaande en geëerbiedigde instellingen en volgens gewoonten, waarvan vele haar grond vinden in onze koloniale historie, en die beperkt wordt alleen door de gesloten tractaten. Miskenning van die verdragen en verkrachting van het Reglement zelve zoude voorzeker bij het ontbreken van die bepaling het gevolg moeten zijn. Om te weten, of deze of gene algemeene verordening in het eene of andere gewest van kracht is, moet men eerst den inhoud der tractaten kennen en dan onderzoeken, of de toepassing krachtens dezen niet of wel in strijd daarmede is. Dit is niet altijd even gemakkelijk, daar vele tractaten nog van oude dagteekening zijn, of nooit openbaar gemaakt. Ware

de omschrijving van het grondgebied in het Reglement opgenomen, men hadde het ongrondwettig beginsel niet ongemerkt gehuldigd, dat in hetzelfde Rijk verschillende rechten van kracht zijn. Men had dan ook in de omschrijving die landstreken, die nu toch tot deelen van het Rijk worden gerekend en volgens de tractaten hun souvereiniteit verloren hebben, opgenomen en langzamerhand er toe genoodzaakt ook daar dezelfde verordeningen te doen vigueeren, door de tractaten te herzien of nieuwe te sluiten, ter bevordering van algemeene rechtszekerheid en gelijkheid inwendig, en ter versterking van ons recht en de rust tegenover het buitenland, daar, waar ons gezag een feit geworden is.

Bij de beraadslaging over het 1ste Hoofdstuk van het Ontwerp, kwam de heer VAN GOLTSTEIN terug op zijne vroegere in het midden gebrachte bedenking. Hij betoogde „dat er eene omschrijving van het grondgebied moest plaats hebben, alvorens men kan overgaan tot het omschrijven van de inrichting van het bestuur voor dat grondgebied." Een omschrijving moet hier gegeven worden, om te kunnen beoordeelen, welke de inrichting van het bestuur zal zijn, dat over dat gebied moet gevoerd worden. Het gevolg van dat gemis, is geweest, dat men tot het schetsen van de inrichting van dat bestuur is overgegaan, en wel van het bestuur over een gedeelte van het grondgebied, tengevolge, waarvan het overige gedeelte buiten aanmerking is gelaten. Let men op het verband, dat bestaan moet tusschen de beschrijving van de den ingezetenen toegekende rechten en der hun opgelegde plichten van den eenen-, en de inrichting van het bestuur, hetwelk tot verzekering dier rechten en uitoefening dier verplichtingen moet strekken, aan den anderen kant, dan

dient ook vooraf te gaan de beschrijving waar die rechten moeten verzekerd worden. [1]) Volgens 's Ministers overtuiging kon onmogelijk, zonder omwerking van het geheele Wetsontwerp, aan die bezwaren worden tegemoet gekomen, en hij wees er op, dat die zelfde bedenking, bij het onderzoek in de Afdeelingen, geopperd, tot eene wijziging van de meening der Regeering niet heeft kunnen leiden. Daarop werd de beraadslaging over het 2de Hoofdstuk gesloten; de artt. 1, 2, en 3 werden zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

In de Eerste Kamer werd over art. 1 en de omschrijving van grondgebied niet beraadslaagd. Het Ontwerp van het Regeerings-Reglement werd, zooals te voren reeds gezegd is, den 2den September 1854 tot Wet verheven.

Het laat zich uit het boven ontwikkelde wel eenigzins verklaren, dat de Regeering in het Ontwerp voor de moeilijkheden van een grondgebieds-omschrijving terugdeinsde; ik erken ook, dat die moeilijkheden hebben bestaan, maar voor een groot deel, nu althans, tot het verleden behooren. Onze kennis van het grondgebied in den Indischen-Archipel heeft, sinds het ontwerpen van dit bestaand Reglement, verbazende vorderingen gemaakt, en ik durf bijna beweren hare grenzen bereikt, dank zij de steeds toenemende belangstelling, waarmede het moederland zijn eilandenkroost in die gewesten gadeslaat. Kon dit vóór weinige jaren niet met oprechtheid gezegd worden, getuige de in de Memorie van Toelichting herhaaldelijk voorkomende uitdrukking en de van Regeeringswege gehuldigde beschouwing van „besturen van een wingewest," dit standpunt, toen reeds terecht door de Vertegen-

---

[1]) KEUCHENIUS. Deel III. blz. 114.

woordiging gelaakt, werd allengs verlaten en maakte plaats voor een met de behoeften der koloniën, den geest des tijds strookend, milder regeeringsbeleid, dat den band tusschen moederland en koloniën inniger moest maken, moest doen beseffen, dat het belang van het een nauw samenhangt met dat van het ander, dat elkaars gemis en vervreemding voor beiden niet wenschelijk zou zijn.

Het is daarom, dat ik mijne bedenking krachtiger heb durven opperen, waarom men niet in de „Grondwet", die Nederland aan een ander deel van zijn grondgebied schonk, met de gegevens, die men toen had, met de Tractaten van 1814 en 1824 met Engeland, — en thans vermeerderd met de Tractaten van 1859 met Portugal en van 1878 met Engeland, — de Vredestractaten van Munster en Utrecht met Spanje, die allen ook grensregeling betroffen met onze koloniale mededingers en naburen, voor oogen, een grondgebiedsomschrijving, zij het een voorloopige en nog onvolledige, langzamerhand toch zeker te verbeteren en te voltooien, heeft opgenomen. In de laatste jaren hebben wij ook de ervaring opgedaan, dat de vraag naar Koloniën zich ook voorgedaan heeft in America en België. De onzekerheid der Regeering omtrent de uitgestrektheid van ons grondgebied deed zich voor bij de door de Americanen gevraagde concessie voor de exploitatie van guano op de Ashmore-banken, zuidwaarts, niet verre, van het eiland Timor gelegen; die onzekerheid leidde tot de inbezitneming van die banken door andere mogendheden, waardoor onze schatkist verstoken bleef van de voordeelen door eigen exploitatie wellicht verkregen. Het ongestoord bezit van een territoir gedurende een zeker tijdsverloop, bepaalde termijnen worden daarvoor in het

volkenrecht niet aangegeven, sluit het recht van iederen anderen staat uit, om dat bezit te betwisten, en aan den anderen kant moet de bezittende staat dat recht doen gelden, want uit zijn stilzwijgen wordt natuurlijk afgeleid, dat zijne eigendomstitels weinig deugdelijk waren, of wel dat hij daarvan afstand gedaan of die heeft laten varen [1]).

Het ongestoord bezit onzer bezittingen, de handhaving van ons gezag en van den vrede wettigen voorzeker het weren van onmiddellijke vreemde inmenging en het niet dulden van vreemd gezag, te nabij het onze te vestigen. Eene omschrijving van het grondgebied is daarom wenschelijk en raadzaam; zij toch sluit in zich de verplichting in het omschreven gebied, overeenkomstig de eischen van het tegenwoordig volkenrecht, ons gezag feitelijk te vestigen en te handhaven, om volgens recht en billijkheid daardoor elke aanmatiging en schennis van het erkend bezitsrecht te voorkomen en zich krachtdadig daartegen te verzetten. Het recht op het feitelijk in bezit genomene en het organiseeren van het geoccupeerd territoir wordt in het volkenrecht als een onschendbaar recht erkend en door de verjaring nog te meer bevestigd en gewettigd. Hoever dat recht zich over het geoccupeerd territoir uitstrekt, wordt beslist door de uitgebreidheid van het gezag, dat zich feitelijk doet gelden. Feitelijke occupatie is noodig, niet bloot het planten der vlag is thans voldoende, om dat recht door het volkenrecht erkend te zien [2]).

---

[1]) WHEATON. Tome I pag. 159. § 4. (Cinquième édition).

[2]) Le droit exclusif de chaque État indépendant à son territoire et à ses autres biens, est fondé sur le titre originairement établi par l'occupation, la conquête ou la cession, et postérieurement confirmé par la pré-

Men occupeert het dominium eminens, als men een bewoond, maar nog niet georganiseerd territoir bemachtigt. Het bezitrecht op de landstreken in andere werelddeelen werd oorsponkelijk verkregen door ontdekking, verovering, of vestiging, en daarna bevestigd door tractaten. Onafhankelijk van dezen oorsprong van het bezitrecht, heeft de algemeene overeenstemming der volken het beginsel gevestigd, dat een langdurig en ongestoord bezit van die streken door een staat, de rechten van iederen anderen staat daarop uitsluit. Hoedanig men ook die overeenstemming beschouwt, òf als een stilzwijgende overeenkomst, òf als een stellig recht, niet te min zijn alle staten gehouden er zich aan te onderwerpen, omdat alle staten die overeenstemming hebben goedgekeurd en geen enkele staat kan weigeren zich daaraan te houden, zonder zijn eigen bezitrechten in gevaar te brengen door geoorloofde reciprociteit [1]).

Het recht op het geoccupeerde is derhalve afhankelijk van het feitelijk gezag, dat wij over het verworvene kunnen doen gelden, en wordt beperkt en beheerscht door tractaten met

---

somption qui résulte du laps d'un long espace de temps, ou par des traités et d'autres contracts avec des États étrangers. Ce droit exclusif comprend les biens publics ou domaine de l'État. Les droits de l'État aux biens publics ou à son domaine sont absolus." WHEATON. Tome I. pag. 158, §§ 1, 2, 3. (Cinquième édition).

[1]) WHEATON. Tome I. pag. 159, 160. § 5.

Koningin ELISABETH machtigde Sir HUMPHREY GILBERT om voor Engeland alle heidensche en barbaarsche, niet door christen-vorsten of volken bezette landstreken te ontdekken en in bezit te nemen. Een dergelijke machtiging was vroeger reeds door HENDRIK VII van Engeland aan JEAN CABOT gegeven.

andere mogendheden; deze zullen in den regel het uitbreiden van het gezag over het geoccupeerde en de inwendige regeling van het bestuur niet beletten. In die beginselen van het volkenrecht vinden wij des te meer recht om, zonder oogenblikkelijk gevaar en schroomvalligheid, de grenzen van het grondgebied onzer bezittingen te omschrijven; voegen wij daar nog bij het door sommigen erkend traditioneel recht van oppergezag, het zoogenaamd historisch recht; voorts nog het hoogste recht van elken staat om te kunnen optreden, daar waar de aan zijn zorgen toevertrouwde belangen bedreigd worden, daar ook de plicht op hem rust, die voor schennis te vrijwaren.

Men zal mij tegenwerpen: wanneer gij de moeilijkheden van een grondgebieds-omschrijving zoo licht schijnt te tellen, en haar zoo sterk voorstaat, leg ons dan ook nader uit, op welke wijze gij dat doen zoudt. Ik heb de moeilijkheden niet ontkend, maar ik heb in het bovenstaande getracht te betoogen, dat zij niet geheel onoverkomelijk waren. Ik begin met voorop te stellen, dat, hadde die omschrijving in 1854 plaats gehad, zij van een voorloopigen aard moest zijn, voorzeker onvolledig en gebrekkig, doch dat daarop zeker niet toepasselijk was de rechtsregel: quod ab initio vitiosum est, tractu temporis non convalescit; de tijd en de meerdere kennis zouden ook die bezwaren hebben opgeheven; de onvolledigheid en onzekerheid hadden zich als een kwaad doen gevoelen en zouden een spoorslag zijn geworden tot verbetering. De vage uitdrukking: „koloniën en bezittingen van het Rijk in Azië, uitmakende het gebied van Nederlandsch-Indië," die wij in het Reglement aantreffen als de eenige omschrijving van dat grondgebied, dat grootste deel van het

koninkrijk der Nederlanden, doet ons omtrent de uitgestrektheid van dat gebied nog steeds in het onzekere verkeeren, en doet twijfel geboren worden omtrent hetgeen wij al dan niet het onze mogen noemen.

Ziehier nog, wat over deze zaak de heer Mr. P. MIJER in zijn belangrijk werk over JEAN CHRÉTIEN BAUD zegt. [1]) „Kort na BAUD's optreden aan het hoofd van het Departement van Koloniën trof hem de onzekerheid, waarin men daar verkeerde, ten opzichte der grenzen van ons Oost-Indisch gebied en der regten, welke in de verschillende deelen van dat gebied toekwamen." Zoo er iemand meer afkeerig was van de uitbreiding van ons rechtstreeks gezag, dan was het zekerlijk wel BAUD, maar hij stelde daarentegen te hoogeren prijs op de bekendheid met en de bevestiging van onze souvereiniteitsrechten in Indië, daar waar die in naam bestonden. „De tractaten van 1814 en 1824 hadden wel algemeene beginselen aangegeven, maar met name slechts enkele der bezittingen genoemd." De reden hiervan zullen wij bij de behandeling dier tractaten trachten te leeren kennen.

„Toen Britsche schepen," zoo vervolgt de schrijver, „in „1836 de bewoners van het eiland Galang [2]) getuchtigd hadden wegens zeeroof, en van Nederlandsche zijde opgekomen was tegen eene strafoefening, gepleegd op een gebied onder Nederlandsch oppergezag, werd door het Britsch-Indische bestuur een opgave gevraagd van de onder Nederlandschen

---

[1]) Aangehaald door Mr. W. BARON VAN GOLTSTEIN. Koloniale Politiek. blz. 272.

[2]) ?

invloed staande natiën, stammen en hoofden in den Oosterschen Archipel; maar de Nederl.-Indische regeering onthield zich van een antwoord te geven, omdat zij daartoe niet in staat was." Waarom toen deze gelegenheid niet aangegrepen om een opgave te doen? Waarom de gelegenheid ongebruikt gelaten om onze rechten te handhaven tegen vermeende vreemde aanspraken? Op de gedane vraag, wilde men geen opgave van bepaald omschreven grenzen doen, had men het antwoord kunnen geven: Al de natiën, stammen en hoofden in den Indischen Archipel staan onder Nederlandsch gezag; en aan den vreemdeling het bewijs van het tegendeel of het in twijfel trekken daarvan overlatende. Gaat het aan, dat een Regeering zich zelf niet bewust is van de uitgestrektheid van haar grondgebied? Het was dus niet te verwonderen, dat de Regeering het toen niet wist. Met bescheidenheid zij de weifelende vraag geopperd: of zij het nu reeds weet? Mag men over het onbeantwoord laten dier gevraagde opgave het Indisch Bestuur wel te hard vallen; was de reden daarvan niet eerder te zoeken in de Reglementen van 1830 en 1836, die, voorschrijvende „het Beleid van de Regeering in Nederlandsch-Indië, in art. 1 aanvingen met de vage uitdrukkingen: „Het hoogste gezag in Nederlandsch-Indië wordt, van wege" enz? Dit gebeurde en deze toestand mogen niet verondersteld worden der Vertegenwoordiging onbekend te zijn geweest in 1854, toen zij hare goedkeuring aan het Ontwerp van het Reglement hechtte. „Het kwam Baud voor," lezen wij verder, dat het niet aanging in de onzekerheid te blijven omtrent de uitgestrektheid van onze rechten en dat het vast moest staan, welk gebied onder den naam van Nederlandsch-Indië bedoeld werd. Op een

tal van eilanden hadden wij verzuimd daden van Souvereiniteit te plegen, of met de Inlandsche hoofden de oude contracten te vernieuwen, of nieuwe te sluiten tot verzekering van ons recht van Souvereiniteit."

Baud had hiermede vermoedelijk op het oog het verzuim en de weigering der Indische Regeering om gevolg te geven aan de herhaalde vertoogen van den Resident van Borneo's Westkust in 1831 en van den Adsistent-Resident van Sambas in 1838 en 1839 [1]) om der Regeering in overweging te geven, een contract te sluiten met den Sultan van Broenei, ten einde de vestiging van vreemden te beletten. Zendelingen van de hoofden van Serawak waren in 1839, kort voor de komst van J. Brooke te Sambas gekomen met het mandaat om te verzoeken onder de Souvereiniteit van het Gouvernement geplaatst te worden. De gezanten, naar Batavia gezonden, moesten ondervinden, dat hunne voorstellen met koelheid werden ontvangen en dat zij onverrichterzake huiswaarts konden gaan. Eenige maanden later vestigde Brooke zich te Serawak. [2]) Dit had door het sluiten van een tractaat en door de verzochte erkenning van suprematie aan te nemen met recht kunnen belet worden. „Bij gebrek aan bewijzen konde men elk oogenblik door de vestiging van vreemden midden in ons gebied in de grootste moeilijkheden geraken." Terecht werd dit door den verdienstelijken Staatsman ingezien. Dat dit Baud ernst was, bewees hij door het instellen van een onderzoek in de koloniale archieven hier te lande, onder zijn leiding aan een voor

---

[1]) De Resident van den Dungen Gronovius.
De Adsistent-Resident R. Bloem.

[2]) Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1849. Deel I. blz. 74.

deze taak berekenden ambtenaar opgedragen, omtrent onze rechten in den Indischen Archipel. Bekroonden vele bijzonderheden, daaromtrent aan het licht gebracht, zijn streven, Baud wees tevens de talrijke leemten aan, waarin alleen door de Regeering in Indië kon voorzien worden. Den Gouverneur Generaal werd last gegeven een nauwkeurige opgave te doen „van alle eilanden en plaatsen zonder onderscheid, die geacht konden worden middellijk of onmiddellijk onder ons oppergezag of onder onzen staatkundigen invloed te staan. Daarbij moesten vermeld worden de stellige gronden, waarop die beschouwing in elk geval steunde, stellige erkenning bij de tractaten van 1814 of 1824, vroeger daadwerkelijk bezit of geldige kontracten met de betrokken inlandsche hoofden." Mochten bij het samenstellen van die lijst zich leemten voordoen, de Gouverneur Generaal kreeg daarbij den bepaalden last „deze zoo spoedig mogelijk te doen aanvullen, hetzij door het bedrijven eener daad van Souvereiniteit of door het sluiten eener overeenkomst, bij welke het Nederlandsch oppergezag erkend wordt." Deze uitdrukkelijke last werd gegeven in 1843. Baud koesterde dus het denkbeeld daardoor tot eene omschrijving van het grondgebied van Nederlandsch-Indië te kunnen overgaan. Eerst in 1848 beantwoordde de Gouverneur Generaal den hem opgedragen last in een schrijven, waaruit de groote bezwaren, aan het vervullen dezer taak verbonden, blijken; hij klaagde daarin over de onverschilligheid omtrent de buitenbezittingen, die zoo ver was gegaan „dat men het der moeite niet waardig schijnt gekeurd te hebben, om nauwkeurig te constateeren, waaruit die bezittingen bestaan. Deze taak zoude reeds sinds lang zijn uitgevoerd, ware de verregaande onver-

schilligheid niet oorzaak geweest, dat de betrekkingen met de inheemsche bewoners en bestuurders dier landstreken op sommige punten, als het ware, geheel verloopen, op andere niet behoorlijk onderhouden en over het algemeen in zeer geringen graad aan het algemeen belang zijn dienstbaar gemaakt." [1])

Baud liet het hier niet bij, zette zelf zijne nasporingen voort, en gaf de vruchten daarvan, ondanks het verstoken zijn van volledige opgaven uit Indië, in zijn „Mededeelingen betreffende de Overzeesche bezittingen van het Rijk," aan de Vertegenwoordiging in 1850, dus nog vóór de behandeling van het Reglement. Men had langzamerhand door Baud's onderzoekingen den aard en den omvang onzer rechten in den Indischen Archipel leeren kennen. Baud opende in 1843, tegelijkertijd dat hij den Gouverneur-Generaal de voormelde taak opdroeg, aan dezen een crediet, om door het oprichten van kleine militaire posten onze Souvereiniteit te doen erkennen, maar naar zijn zienswijze moest de voorkeur gegeven worden aan het sluiten van overeenkomsten met de Indische vorsten en het aanstellen van Inlandsche hoofden, in aan hen uit te reiken Nederlandsche vlaggen en wapenborden en in van hen te vorderen jaarlijksche huldebewijzen. Baud verdeelde de Buitenbezittingen in twee categoriën: 1°. die, waar wij ons een geheele, ofschoon trapsgewijze, vestiging hadden ten doel gesteld. 2°. die, waar wij eenmaal rechten van heerschappij verkregen hadden en uitoefenden.

Baud was ook tegen veroveringen, tenzij die door de om-

---

[1]) **Missive van den Gouverneur-Generaal Rochussen van 1 Juli 1848. De last was opgedragen aan den Opperlandvoogd Merkus, die na een driejarig bestuur (1841—1844) in 1844 overleed.**

standigheden geboden; en eerst dan wilde hij tot vestiging van het gezag overgaan, wanneer het reeds veroverde zich geheel daarin had geschikt. Door middel van het geregeld zenden van gezantschappen door de Indische vorsten moest de betrekking met hen levendig gehouden worden en hun de verzekering worden gegeven, dat het Gouvernement, zoolang zij zich vriendschappelijk gedroegen en het ondersteunden in het bevorderen zijner oogmerken, geen gebruik zou maken van zijne Souvereiniteitsrechten.

Wij zullen later zien, bij de bespreking der vestigingen op Borneo, in hoeverre de Regeering in deze denkbeelden van den kundigen Staatsman deelde. „Maar thans ook nog", zegt de heer VAN GOLTSTEIN, „verdienen de denkbeelden van J. C. BAUD behartiging. Hadden de staatslieden van onzen tijd de lessen der conservatieve koloniale staatkunde van vroeger meer bestudeerd, dan zou welligt aan Nederland de ramp bespaard zijn van den oorlog, die thans de Indische finantiën en het gehalte van het Indische leger bedreigt. Maar deze eenmaal uitgebroken zijnde, zou BAUD stellig niet behoord hebben tot de kleinmoedigen, die bij elken tegenspoed jammeren en bedillen en de donkerste voorspellingen laten hooren, maar integendeel met raad en daad tot de vestiging van Nederland's Souvereiniteit, ook in het noorden van Sumatra, medegewerkt hebben" [1]).

Niettegenstaande BAUD door zijne nasporingen en zijne verzamelde bouwstoffen in 1843 een wel is waar onvolledige opgave had kunnen geven, niettegenstaande hij er krachtig op aandrong

---

[1]) Mr. W. BARON VAN GOLTSTEIN. Koloniale politiek.

de leemten te doen aanvullen, toch stond men in 1874 nog voor het feit, dat de Regeering in het onzekere was, welke landen onder rechtstreeksch bestuur stonden, welke niet. „De meening van deskundigen in Indië, zooals bijv. van den heer DER KINDEREN en anderen, verschilt hieromtrent aanmerkelijk." De Algemeene Secretaris kon zelfs in 1866, op verzoek van den Raad van Indië, geen opgave doen van de onder ons gezag staande volkstammen, aan wie hunne eigen rechten en instellingen gelaten waren [1]). Deze verklaring des Ministers in de Vertegenwoordiging gaf den Afgevaardigde KAPPEYNE VAN DE COPPELLO aanleiding tot de opmerking: „Men kan zich dus niet aan de verpligting, door art. 115 van het Reg. Reglement opgelegd, onttrekken door te zeggen: Wij weten zelven niet in welke gewesten buiten Java en Madura dat artikel werkt". De spreker had van andere artikelen uit het Reg. Reglement hetzelfde kunnen zeggen [2]). „Dat gaat niet; dat ware een juris ignorantia, die feminis et rusticis vergeven kan worden, maar aan eene Regeering niet [3]). De fout ligt m. i. oorspronkelijk in art. 1 van het Reg. Reglement, alwaar men het grondgebied niet heeft willen omschrijven, van daar die onzekerheid in het weifelend optreden der latere Regeeringen. Al waren er bij de zoo gewenschte om-

---

[1]) De Minister van Koloniën in de zitting der tweede kamer van 9 Nov. 1874. Bijblad 1874—1875 blz. 89.

[2]) Art. 115 alin. 1 van het Reg.-Reglement zegt: „Uiterlijk op den 1sten Januari 1860 is de slavernij in geheel Nederlandsch-Indië afgeschaft." In de Tweede Kamer werd toen de afschaffing der slavernij in een deel van den Indischen Archipel besproken.

[3]) Bijblad. blz. 92.

schrijving in 1854, die uit den aard der zaak zelve onvolledig moest zijn, maar toch telkens door de wet aangevuld kon worden, ook eilanden en hunne onderhoorigheden opgenomen, die nog niet onder rechtstreeksch gezag stonden, doch door de opneming langzamerhand toch daaronder zouden moeten gebracht worden, dit kwam tegenover het buitenland er minder op aan, als het slechts zag, dat wij onze grenzen tot daar hadden getrokken. Immers, in onze binnenlandsche aangelegenheden mag geen andere staat zich mengen. Nu stond ons recht dan ook niet zoozeer tegenover het buitenland, als wel tegenover de in ons grondgebied zich bevindende Inlandsche vorsten en staten.

Tegenover het buitenland hadden wij ons slechts te gedragen overeenkomstig de gesloten tractaten. Het bondig antwoord, dat wij in 1836 op de gedane vraag van het Britsch-Indisch bestuur hadden kunnen geven, zou ook voorzeker veel bijgedragen hebben tot het opheffen van de latere toenemende onzekerheid en aarzeling. Nu nog kan iedere op koloniën beluste natie onze rechten op menige eilandjes van den Indischen Archipel betwisten. Vóór 1836 betwisttte geen andere natie onze opperheerschappij in den Indischen Archipel, daarna deden het Engeland, Spanje, Amerika; en wie weet hoe spoedig wellicht België, Duitschland en Italië het voorbeeld zullen volgen; dit alles als het gevolg daarvan, dat wij de grenzen van ons eigen gebied en onze heerschappij hebben verzuimd te omschrijven, en de uitgestrektheid daarvan zelfs niet kennen.

Meer dan ooit mag met aandrang daarop gewezen worden, opdat aan dien toestand een einde kome, welke wellicht na verloop van weinige jaren de oorzaak kan zijn van het verlies dier belangrijke gewesten.

„Het is volstrekt noodig te waken", zeide de heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN bij de behandeling van de Indische begrooting van 1879, „dat vooral geen Regeering in den Indischen Archipel aanspraken doe gelden, waarop zij geen regt heeft." Dit valt moeilijk, waar ook wij dikwijls geen recht kunnen doen gelden, of waar dit te betwijfelen is; „dat dus niet alleen in woorden, maar ook in daad en waarheid, de kracht en het gezag van Nederland door de Regeering tegenover elke aanranding worden gehandhaafd" [1]. Nu althans blijft ons niets anders te doen, dan in die deelen onze Souvereiniteitsrechten te vestigen, waar die slechts in naam bestaan en nog niet betwist zijn.

„Tracht ons direct bestuur," zoo zeide de heer FRANSEN VAN DE PUTTE in dezelfde zitting, „zoo weinig mogelijk uit te breiden, maar stel u te vreden met erkenning van onze Souvereiniteitsrechten in den Archipel" [2]. De tegenwoordige Regeering is ook deze meening toegedaan; ook zij zegt: laten wij ons gezag niet meer uitbreiden, en bepalen wij ons tot de bescherming der grenzen van hetgeen wij bezitten; onze taak is daarmede reeds groot genoeg. Uitbreiding van gezag in den Indischen Archipel is voor Regeering en Vertegenwoordiging een schrikbeeld geworden, geboren uit de vrees, dat Nederland, — zoo wordt beweerd, — daar een taak te vervullen heeft, die reeds bijna te zwaar is voor zijne geringe krachten [3].

---

[1]) Bijblad. 1878/1879. blz. 124.

[2]) Bijblad. 1878/1879. blz. 136.

[3]) Zie de opmerking van den heer LENTING, in de Kamerzitting van 21 October 1879, dat hij evenzeer, misschien nog sterker dan de Minister, gestemd is tegen elke uitbreiding van ons gezag. Hij gelooft dat Neder-

In één geval wijkt het schrikbeeld van het angstvallige „vooral niet verder gaan;" het is, wanneer men beducht is, dat vreemdelingen belust zijn met ons de heerschappij in dien Archipel te deelen, of de rust aldaar te verstoren. In dit enkele geval mogen wij niet nalaten Regeering en Vertegenwoordiging recht te laten wedervaren. Van een krachtig optreden der Regeering in een dergelijk geval zal ik slechts een paar voorbeelden aanhalen uit den laatsten tijd. Zoo was een der voornaamste oorzaken tot den oorlog met Atjeh het verspreide gerucht, dat America een begeerig oog sloeg op dat Rijk. In 1879 het plaatsen van een zichtbaar grensteeken: het hijschen der Nederlandsche vlag aan den linker oever der Tawau-rivier en ter bewaking daarvan het posteeren aldaar eener gewapende boot, om de grensscheiding aan te wijzen tusschen ons gebied en dat van den Sultan van Soeloe in het Noord-Oostelijk deel van Borneo; hiertoe werd aanleiding gevonden in het bericht, dat in de acte van concessie aan von Overbeck door den Sultan van Soeloe de Siboekoe-rivier als de grens der Soeloesche bezittingen op Borneo was aangenomen, terwijl ons gebied zich in werkelijkheid benoorden die rivier uitstrekt tot het rotspunt Batoe Tinagat, nabij de monding der Tawau-rivier. Tot dusver was de grens van ons gebied aldaar niet door een zichtbaar teeken aangewezen [1]).

Maar vergeten wij hier niet in het oog te houden, dat wie

---

land met zijne geringe krachten reeds meer dan genoeg te beheeren heeft en tot eene uitbreiding van ons rechtstreeksch bestuur, zou hij niet kunnen of willen adviseeren.

[1]) Koloniaal Verslag. 1880.

de lusten heeft, ook de lasten behoort te dragen. Er zijn toch nog andere gevallen mogelijk en denkbaar, waarin uitbreiding van gezag wenschelijk, ja noodzakelijk is. Hierover in beschouwingen te treden zoude ons te ver van ons onderwerp afleiden.

De koloniën zijn en blijven voor Nederland een der gewichtigste factoren van zijn bestaan, zijn macht, welvaart en bloei [1]). Nederland toch dankt ook aan zijn koloniën het standpunt, dat het inneemt in de rij der Europeesche mogendheden. Was dit standpunt voorheen van veel meer beteekenis, dan thans, dit is toch waarlijk niet aan de koloniën te wijten, de oorzaken liggen geheel buiten deze.

Nu doe ik met bescheidenheid de vraag: welke zijn onze grenzen in den Archipel? Waar zijn die grenzen bepaald? Zoolang wij daaromtrent nog in het onzekere verkeeren, zijn wij met deze aansporingen der Regeering nog niet verder

---

[1]) Dit wordt vaak bestreden en miskend. De Koloniën, wordt dan beweerd, putten Nederland's krachten uit, zij verslappen de veerkracht der Natie, zij onttrekken aan het moederland zijne krachtige en ondernemende elementen. Schijnbaar, bij een vluchtige beschouwing, zijn die klaagredenen niet ongegrond, slechts ook schijnbaar, want hij, die dan daarna om zich henen ziet met open blik, met kennis van toestanden van voorheen en thans, geen oningewijde is in de geschiedboeken des Vaderlands, zal juist moeten toestemmen, hoeveel Nederland vroeger en thans nog aan zijn koloniën verschuldigd is. De geestkracht en ondernemingsgeest onzer voorvaderen, — Nederland was toen niet zoo bevolkt als thans, zijne levensbronnen niet zoo uitgeput, — pleiten voor het feit, dat Nederland's opkomst begon met het bezit zijner koloniën, dat de koloniën een uitkomst waren, zoo wel voorheen, als zij het thans nog zijn.

gekomen dan vroeger, en aan de aanspraken van het buitenland nog evenzeer blootgesteld.

Nu nog is het m. i. raadzaam en nog niet te laat, om met goedgevolg over te gaan tot het aanvullen of wijzigen van art. 1 van het Reg. Reglement met een grondgebieds-omschrijving der Overzeesche bezittingen. Zijn de grenzen bij de wet vastgesteld, als dan kan men met goed recht er op aandringen, dat, krachtens tractaten met Engeland, Spanje en Portugal, onze Indische naburen, deze gesanctioneerde inwendige regeling ook buitenlandsche eerbieding erlangt. Dat de gegevens voor een juiste omschrijving nog steeds ontbreken, mogen wij nu niet meer veronderstellen [1]). En waren deze ook nu nog onvolledig, wat belet nu de Regeering die in hun geheel te verzamelen, nu haar allerlei middelen daartoe ten dienst staan, nu haar gezag in uitgestrektheid is toegenomen. Men zoude bijv. de volgende redactie voor art. 1 van het Reg. Reglement kunnen aannemen:

„Het Koninkrijk der Nederlanden buiten Europa, uitma-

---

[1]) Den 28sten Februari 1846, nadat de regeling onzer politieke betrekkingen en de afbakening der grenzen ver genoeg gevorderd waren, door nieuwe tractaten te sluiten of oude te hernieuwen, zooals in 1845 met Bandjermassing met Simpang en Matan, in 1848 met Sambas, vaardigde de Gouverneur Generaal Rochussen een besluit uit, „waarbij eene territoriale indeeling van al de Nederlandsche bezittingen en onderhoorigheden op Borneo werd vastgesteld, met nauwkeurige bepaling van het grondgebied, waarop Nederland aanspraak maakte, en met een rijke nomenclatuur van de, ten deele schier geheel onbekende gewesten, althans in naam aan ons gezag onderworpen."

Veth. Inleiding. blz. XCIV. Vergel. ook de Regeerings-almanak van Nederlandsch-Indië.

kende het gebied van Nederlandsch-Indië, bestaat uit de eilanden, gelegen binnen dat gedeelte van den aardbol, dat zich uitstrekt van 95° tot 141° [1]) Oosterlengte van Greenwich en van 7°30' Noorderbreedte tot 11°15' Zuiderbreedte; met uitzondering van het schiereiland Malakka, het noordelijk gedeelte van het eiland Borneo, bekend onder den naam van Borneo Proper, van Kaap Datoe in het Noordwesten tot het rotspunt Batoe Tinagat op 4°12'22" Noorderbreedte in het Noordoosten, uitmakende de rijken Serawak en Broenei en het aan het Rijk van Soeloe schatplichtig gebied in het Noordwesten, den Soeloe Archipel en de Philippijnen, en Timor-Deli.

Verkoos men een andere omschrijving, bijv. die uit den Indischen Regeerings-almanak:

„De koloniën en bezittingen van het koningrijk der Nederlanden in Azië, uitmakende het gebied van Nederlandsch-Oost-Indië, zijn gelegen tusschen 6° N.B. en 11° Z.B., en tusschen 95° en 141° O.L. Greenwich.

„Die koloniën en bezittingen omvatten: Sumatra met de daarbij behoorende omliggende eilanden, den Archipel van Bintang of Riouw, dien van Lingga, de Karimons, de de Tambelan-, de Anambas- en de Natoena-eilanden,

---

[1]) Bij besluiten van 24 Aug. 1824 en 30 Juli 1848 verklaarde de Regeering, dat het Noordwestelijk gedeelte van Nieuw-Guinea, oostwaarts begrensd door een rechte lijn, loopende van Kaap Bonpland 140° 17' Oosterlengte van Greenwich op de Noordkust tot 141° Oosterlengte van Greenwich op de Zuidkust, leenroerig is aan den vorst van Tidore, van wien Nederland opperleenheer is. (Zie Regeerings-almanak van Nederlandsch-Indië.)

de groep van Banka en Billiton met omliggende eilanden; Java met Madoera en verder omliggende eilanden; Borneo, behalve het noordwestelijk en noordelijk gedeelte van af Kaap Datoe tot Batoe-Tinagat (4° 12′ 22″ N. B. en 117°53′ O. L.); de eilanden bezuiden deze twee punten om Borneo gelegen; Celebes en alle verdere eilanden oostwaarts van Borneo en Java tot aan graad 141 O. L. en ten zuiden van den Solok-Archipel en Mindanao tot aan graad 11 Z. B., met uitzondering van Timor-Deli."

Ook kan men de omschrijving inrichten volgens de territoriale verdeeling in Gouvernementen, Residenties en Adsistent-Residenties voor de Buiten-bezittingen.

Men geve de voorkeur aan een algemeene, alles omvattende omschrijving, dan aan eene, die in détails treedt, „want men zou licht iets vergeten op te nemen" zeide de Regeering bij het vaststellen van het Reg. Reglement, die tegen een grondgebieds-omschrijving was. Dit is een vreemd argument, daar men tegen vergeten wel kan waken.

De bronnen, de aanwijzingen en de aanleiding, die tot leiddraad, raadpleging en vergemakkelijking, bij het vaststellen en omschrijven van het grondgebied van Nederlandsch-Indië zouden kunnen dienen, zijn de volgende:

Bronnen: 1°. De geschiedenis der vestiging en uitbreiding van onze heerschappij in Indië; de rechtstitel van inbezitneming, gepaard met toenemende feitelijke heerschappij. Verschafte in vroegere tijden het hijschen der vlag alleen reeds een onbetwistbaren rechtstitel van bezit, tegenwoordig wordt dat door het volkenrecht niet meer als voldoende beschouwd. Hoe menigmalen hebben Engelsche vlootvoogden, die opne-

mingen deden langs de kusten onzer bezittingen op verschillende punten van het gebied de Britsche vlag geheschen? [1]) „Die Geschichte", zegt BLUNTSCHLI, „kennt keinen ewigen unveränderlichen Umfang der Statsgebiete" [2]).

Beschouwen wij dit gezegde als een waarschuwing om niet te veel ons recht af te leiden van, en te steunen op de geschiedenis; schijnbaar toch schept deze slechts een recht.

2°. De Vredestractaten van Munster en Utrecht; die tractaten zijn niet bepaaldelijk opgeheven, al mochten de beginselen van het tegenwoordig volkenrecht dit stilzwijgend hebben gedaan, noch door andere vervangen.

Aanwijzingen: 1°. De Tractaten van 1814, 1824 en 1871 met Engeland; 2°. het Tractaat van 1859 met Portugal; 3°. de Tractaten van 1836, 1850, 1851 en 1878 tusschen Spanje en Soeloe; 4°. het Tractaat van 1847 tusschen Engeland en Broenei, en 5°. de Tractaten door Nederland met de Indische vorsten gesloten. Zij behelzen allen bepalingen over grondgebied. Engeland erkende den 141sten graad als onze grenslijn; dit bewees het, door dat de Britsche Regeering in Juli 1876 aan het Parlement overlegde de „Correspondence respec-

---

[1]) Het bezoek van SIR EDWARD BELCHER te Goenoeng Teboer in 1848; niettegenstaande hij wist, dat de Sultan Nederland's Souvereiniteit erkend had, bij een contract in 1834, ontzag hij zich toch niet met genoemden Sultan een verdrag van vriendschap en bescherming te sluiten in naam van Hare Britsche Majesteit; hetzelfde deed hij met den Sultan van Boelangan. Na deze en andere dergelijke gebeurtenissen heeft de vestiging van ons gezag op de Oostkust goede vorderingen gemaakt.

VETH. Inleiding blz. LXXIV en vv.

[2]) BLUNTSCHLI. Algemeine Statslehre. pag. 276.

ting New-Guinea", waar in het bijgevoegde kaartje de bedoelde Meridiaan als Baundary of „Netherlands New-Guinea", is aangewezen [1]).

Aanleiding. 1°. De inbezitneming van de Ashmore-banken door America, 2°. die van de Kokos-eilanden door Engeland en 3°. het recht om vreemdelingen te kunnen weren, ten einde onze omschreven grenzen te doen eerbiedigen.

---

[1]) **Amsterdamsch Handelsblad van 10 Juni 1880. Ingezonden stuk van den heer Robidé van der Aa.**

HOOFDSTUK II.

Vredestractaten van Munster en Utrecht.

De Vrede van Munster, den 30sten Januari 1648 gesloten, zette op de jeugdige Republiek een eervolle kroon na den roemrijken strijd van tachtig jaren met het eenmaal zoo machtige Spanje. Het verdrag, uit 79 artikelen bestaande, [1]) werd na langdurige onderhandeling geteekend en den 18den April geratificeerd; daarin werden de zaken van handel en

---

[1]) Een afzonderlijk artikel werd er bijgevoegd en den 4en Februari geteekend. Dit artikel betrof de Vrijheid van handel en scheepvaart in tijd van vrede en oorlog, den handel met neutralen, het droit de visite, contrabande enz. Het behelsde „dat de Ingezetenen der Vereenigde Gewesten, in hun handel en vaart op de Landen van onzijdigen of vrienden, niet zouden ontrust worden, omdat de Koning van Spanje, met deeze Landen, in vijandschap was. Alleenlijk, zou het hun niet vrijstaan, verboden waaren derwaarts te voeren; zullende zij, uit eenige Havens des Konings, naar vijandelijke havens, zeilen willende, alleenlijk, met hunne Paspoorten, behoeven te bewijzen, welke waaren zij inhebben, zonder onderzogt te mogen worden; gelijk ook, in volle zee, geheel geen onderzoek plaats zou hebben.

scheepvaart op Indië niet vergeten. Het recht van Spanje en de Republiek op de Koloniën, die zij op dat tijdstip bezaten, werd erkend en tevens bepaald, dat Spanjaarden en Nederlanders niet in elkanders bezittingen mochten komen om hun handel uit te breiden, of land van elkander in bezit te nemen, waardoor derhalve het feitelijke eigendom en het bezit dier gewesten volkenrechtelijk was gegrondvest.

Het beginsel van het uti possidetis werd ook hier als grondslag van het Vredestractaat aangenomen. De 79 artikelen, waaruit het verdrag bestaat, zullen wij met stilzwijgen voorbijgaan, met uitzondering van art. 5, dat over de Oost-Indische betrekkingen loopt, en waarover wij hier in een korte beschouwing zullen treden. Art. 5 van den Franschen tekst luidt aldus: [1])

Art. V. „La Navigation et Trafique des Indes Orientales et Occidentales sera maintenuë, selon et en conformité des Octroys sur ci donnés, ou à donner cy-aprés; pour sueretè de quoy servira le présent Traieté et la Ratification d'iceluy, qui de part et d'autre en sera procurée; Et seront compris sous le dit Traieté tous Potentats, Nations et Peuples, avec lesquels lesdits Seigneurs Estats, ou ceux de la Société des Indes Orientales et Occidentales en leur nom, entre les limites de

---

Op Frankrijk in 't bijzonder, zou de handel mogen gedreven worden, gelijk te voren, mids men geene voortbrengsels van Spanje derwaards bragt. Doch zo 't geschieden mogt, zouden zulke waaren alleenlijk verbeurd en de overigen in 't zelfde schip vrij zijn. Voorts werd den onderzaaden van Spanje, in gelijke gevallen, dezelfde vrijheid toegestaan." WAGENAAR, Deel XI. Boek XLIV.

[1]) DU MONT. Tome VI. Partie I.

leursdits Octroys sont en Amitié et Alliance; Et un chacun, sçavoir les susdits Seigneurs Roy et Estats respectivement demeureront en possession et jouïront de telles Seugneuries, Villes, Chasteaux, Forteresses, Commerce et Pays és Indes Orientales et Occidentales, comme aussi au Bresil et sur les costes d'Asie, Afrique et Amérique respectivement, que lesdits Seigneurs Roy et Estats respectivement tiennent et possedent, en ce compris specialement les Lieux et Places, que les Portugais depuis l'an mil six cent quarante et un, ont pris et occupé sur lesdits Seigneurs Estats; compris aussi les Lieux et Places qu'iceux Seigneurs Estats cy-après sans infraction du present Traieté viendront à conquerir et posseder; Et les Directeurs de la Societé des Indes tant Orientales que Occidentales des Provinces-Unies, comme aussi les Ministres, Officiers haut et bas, Soldats et Matelots, estant en service actuel de l'une ou de l'autre desdites Compagnies, ou ayant esté en leur service, comme aussi ceux qui hors leur service respectivement, tant en ce Pays qu'au District desdites deux Compagnies, constinüent encor, ou pourront cy-après estre employés, seront et demeureront libres et sans estre molestez en tous les Pays estant sous l'obeïssance du dit Seigneur Roy en l'Europe. pourront voyager, trafiquer et frequenter, comme tous autres Habitans des Pays desdits Seigneurs Estats. En outre a esté conditionné et stipulé, que les Espagnols retiendront leur Navigation en telle maniere qu'ils la tiennent pour le present és Indes Orientales, sans se pouvoir estendre plus avant, comme aussi les Habitans de ce Pays-Bas s'abstiendront de la frequentation des Places que les Castillans ont és Indes Orientales."

Dit artikel regelt derhalve oppervlakkig beschouwd, in

vage en rekbare bewoordingen de grensscheiding en scheepvaart in Oost- en West-Indië, een erkenning van beider souvereiniteitsrechten op het reeds bezetene en, wat de Republiek alleen betrof, bovendien „de plaatsen, die sij" (de Heeren Staaten) [1] „hier namaals zonder infractie van het jegenwoordig tractaat zullen komen te verkrijgen en te besitten." Een bevoegdheid, waarvan de Spanjaarden werden uitgesloten. „De navigatie en de traffique op de Oost- en West-Indiën zullen worden gemaintineerd, volgens en in conformité van de octrooijen daartoe albereids gegeeven of nog te geeven." Onder dit tractaat zullen begrepen worden, ter verduidelijking van het voorgaande, „alle potentaaten, natiën en volkeren, waarmede de voornoemde Heeren Staaten of die van de Oost- en West-Indische compagnien van harentwegen (en leur nom) binnen de limiten van haar octroy in vriendschap en alliantie staan."

Over de slotbepalingen van het artikel loopen de interpellaties uiteen; daar toch was „besproken en gestipuleert, dat de Spanjaarden zullen blijven bij hare vaarten in zoodanigen voegen, als sij deselve in Oost-Indiën als nog hebben, sonder hun verder te mogen extendeeren (sans se pouvoir étendre plus avant); gelijk ook meede de ingeseete-

---

[1]) In den Franschen tekst vinden wij op deze plaats de woorden: „qu'iceux „SEIGNEURS ESTATS" herhaald, waarvoor in den Hollandschen staat het woord „sij." Om verwarring te voorkomen neem ik hier bij voorkeur den Franschen tekst; het tractaat werd in beide talen opgesteld en onderteekend.

Vergelijk WAGENAAR. Deel XI. Boek XLIV. blz. 457. „Het Verdrag van Vrede, eindelijk, in twee taalen, de Fransche en Nederlandsche, opgesteld en vergeleeken zijnde, werdt," enz.

nen van de Vereenigde Nederlanden haar (zich) sullen onthouden (s'abstiendront) van de frequentatie van de Castiliaansche plaatsen in Oost-Indiën." [1])

Ter recapitulatie komt het in dit artikel derhalve in hoofdzaak neer op:

1°. De scheepvaart (navigatie) en de handel (traffique) in de Oost- en West-Indiën blijven gehandhaafd volgens de octrooien reeds gegeven, of nog te geven.

2°. Spanje en de Republiek „blijven besitten en gaudeeren" die landen, plaatsen en handel in Oost- en West-Indiën, Brazilie, op het vasteland van Azië, Africa en America, die „Heeren Koning en de Staaten respectivelijk zijn hebbende en besittende," daaronder werden ook „specialijk begreepen de plaatsen bij de Portugeesen sedert den jare 1641 den Heeren Staaten afgenomen en geoccupeert."

3°. De „Heeren Staaten" alleen mochten „hier namaals" hun gebied uitbreiden „sonder infractie van het jegenwoordig tractaat."

4°. De Spanjaarden moesten bij hunne vaarten blijven, zooals zij die hadden en die niet verder uitstrekken, noch wijzigen.

5°. De ingezetenen der Vereenigde Nederlanden moesten zich onthouden van verkeer met die plaatsen. die de Span-

---

[1]) Adriani Kluit. Pax Monasteriensis. pag. 43. § IV. V. VI. „Sancitur Belgis plena Navigandi Libertas et jus commercii exercendi non modo in Europa, sed etiam in India Orient. et Occident. et alibi, nominatim in Brasilia. Contra vero Hispani suam quam nunc habent Navigandi libertatem in India Orientali retinebunt; neque tamen eam ulterius extendere licebit. Belgae tamen non frequentabunt Hispanorum possessiones in Ind. Orient. neque id utrique permissum in Ind. Occident."

jaarden in Oost-Indië bezaten; voor Europa gold dit niet.

Het Vredesverdrag met Spanje werd voorafgegaan, door dat met Frankrijk, te Utrecht den 11den April 1713 gesloten.

In een „separaet Articul" van dit Traktaat. „belooft zijn Alderchr. Majesteyt" (de Koning van Frankrijk Lodewijk XIV) „willende daar en boven nog meer toebrengen tot herstelling van een generale Vreede, en in het bijsonder tot een Vreede tusschen zijn Cathol. Majesteyt en de Heeren Staten-Generael, en verbind sig voor en in de naem van zijn Cathol. Majesteyt, dat de Vreede ook met hem zal gemaekt worden; en dat bij dit Vreedens Tractaet alle de voordeelen en Avantages van den Koophandel en Scheepvaart, enz. bedongen bij het Munstersche Tractaet, aan de Heeren Staten-Generael zullen worden toegestaen, en dat de uytbreiding van dien, bij forme van Tractaet geschieden zal, zoodra als de Ambassadeurs of Plenipotentiarissen van den Koning van Spagne sullen t'Utrecht aengekomen zijn." [1])

Het Tractaat met Spanje werd daarna den 26sten Juni 1714 terzelfder plaatse gesloten; wat handel en scheepvaart in de Oost- en West-Indië betrof, werd het beginsel van het Tractaat

---

[1]) **Tractaat van Vreede tusschen den Koning van Vrankrijk en de Staten Generael der Nederlanden. Gesloten t' Utrecht den 11 April 1713. Uitgave van W. v. d. Water en J. v. Poolsum. 1713. Adr. Kluit. Pax Trai ectensis inter Regem Gall. et Ordines Belg. Feder:**

„§ XXXII. Rex Gall. nec sibi nec subditis suis maiora Commercii et Navigationis tum in Hispan. tum in Indiis Hispan. prensabit commoda quam habuit sub Carolo II.

Artic Seper.

„Rex Gall. spondet curare, ut quae de Commercio et Navigatione in Pace Monastriensi sunt sancita, eodem maneant pede."

van Munster gevolgd; de twee artikelen, die daarop betrekkingen hebben, luiden:

Art. 31. „Sa Majesté Catholique promet de ne pas permettre qu'aucune nation étrangère, quelle qu'elle puisse être et pour quelque raison, ou sous quelque prétexte que ce soit, envoye Vaisseaux, ou aille commercier dans les Indes Espagnolles, mais au contraire Sa Majesté s'engage de rétablir et de maintenir après la Navigation et le Commerce dans ces Indes, de la manière, que tout cela estait pendant le Règne de feu Roi CHARLES SECOND, et conformement aux Lois fondamentales d'Espagne, qui défendent absolument à toutes les Nations étrangères l'entrée et le Commerce dans ces Indes, et reservent l'un et l'autre uniquement aux Espagnols, Sujets de sa dite Majesté Catholique".

Art. 34. „Qnoyqu'il soit dit dans plusieurs des Articles precedens que les Sujets de part et d'autres pourront librement aller, frequenter, demeurer, naviguer et trafiquer dans les Pais, Terres, Villes, Ports, Places et Rivières de l'un et de l'autre des Hauts-Contractants; on entend néantmoins, que lesdits Sujets ne jouïront de cette liberté que dans les Etats de l'un et l'autre en Europe, puisque l'on est expressément convenu, que pour ce qui regarde les Indes Espagnoles la Navigation et le Commerce ne s'y feront que conformément à l'Article 31 de ce Traité, et que dans les Indes tant Orientales, qu' Occidentales, qui sont sous la domination des Seigneurs-Etats-Généraux, la Navigation et le Commerce se feront comme ils s'y font fait jusques à présent." [1])

---

[1]) **Du Mont. Tome VIII.**
Adr. Kluit. pag. 287.

Tot het Tractaat van St. Ildefonso, in 1796 tusschen Spanje en de Fransche Republiek gesloten, trad ook de Bataafsche Republiek in 1797 toe. In art. 15 van het Tractaat van 1796 lezen wij:

„Les deux puissances" (Spanje en de Fransche Republiek) „s'engagent etc....., ainsi que pour relever et rétablir le système colonial de l'Espagne sur le pied où il a existé ou dû exister d'après les traités."

Op grond der genoemde artikelen van de Tractaten van Munster en Utrecht, in verband met het Tractaat van St. Ildefonso was den Spanjaarden de vaart beoosten de Kaap de Goede Hoop en bewesten de Philippijnsche eilanden ontzegd geworden. Deze beperking van de vaart der Spanjaarden op Indië heeft een historischen grondslag. De naijver en de onophoudelijke oorlogen tusschen de Portugeezen en Spanjaarden leidden tot het verdrag van Tordesillas in 1494, waarbij werd overeengekomen [1]. dat de vaart, naar het Oosten aan de

---

Pax Traiectensis: Fedus Pacis, Amicitiae et commercii cum Rege Hispaniae Philippo V, cujus fundamentum fuit Fedus Monasteriense.

„Ex § XXXI, non permittet Rex, ut qua gens peregrina naviget in Indias Hispanicas, sed tuebitur Navigationem ex Lege fundamentali Hispaniae, prout ea erat tempore Carolo II."

„§ XXXIV. Libertas Commercii ad Europam restringitur. Quod enim ad Indias Hispanicas, observabitur § XXXI. Quantum ad Reipublicae possessiones Indicas, non aliter ac pro more."

Vergelijk: Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken. Anno 1788. Deel II. blz. 1872.

[1]) Het artikel hierover luidt:

„Item, wat aangaat het vaaren van gemelde Schepen van de genoemde Koning en Koningin van Castille, Leon, Arragon, enz., van hunne Rijken

Portugeezen zoude verblijven, [1]) en den Spanjaarden de vaart naar het Westen werd gegeven. MAGELLAAN ondernam in 1520 voor het eerst de vaart door de naar hem genoemde Straat van Magellaan, den waterweg langs Kaap-Hoorn, en ontdekte voor den koning van Spanje de Philippijnsche eilanden; verder willende doordringen tot de Molukken werd hij terug gedreven door de Portugeezen. Een nieuw verdrag werd gesloten tusschen de koningen van Spanje en Portu-

---

en Staten na de gemelde hunne Staten aan geene zijden der bovengemelde Linie invoegen als gezegd is, is 't noodwendig dat zij de zeeën moeten passeeren aan deeze zijde van de Linie, welke voor gemelde Heer Koning van Portugal blijft; weshalven men toestaat en vaststeld, dat de gemelde Schepen van bovengemelde Koning en Koningin van Castille, Leon, Arragon, enz. vermogen te gaan, en te rug te komen vrijelijk, zekerlijk en vreedzaamlijk, zonder eenige tegenspraake hoegenaamd, door de gemelde Zeeën, welke verblijven aan den Heer Koning van Portugal, binnen dezelfde Linie ten allen tijden, en wanneer hunne Hoogheden en hunne Opvolgeren zullen begeeren en voor goed houden."

Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken: Anno 1788. Deel II. blz. 1853.

Het Tractaat van Tordesillas, 7 Juni 1494 tusschen Don FERDINAND en Donna ISABELLA van Spanje en Don JUAN van Portugal gesloten betreffende ontdekkingen en demarcatielijn voor de vaart en den handel, werd door Paus JULIUS II bekrachtigd bij een bul, gedagteekend van 24 Juni 1506. De bul van 4 Mei 1493 van Paus ALEXANDER VI, waarbij aan FERDINAND en ISABELLA de ontdekte en nog te ontdekken landen, gelegen binnen een getrokken lijn, in bezit werden gegeven, heeft het Tractaat van Tordesillas ten gevolge gehad. Dit Tractaat is in den Spaanschen tekst te vinden bij MARTENS. Supplement I. pag. 372.

Het boven aangehaald en vertaald artikel is artikel 2 en begint aldus: „YTEN por quanto para yr los dichos navios de los dichos Senores Rey e Reyna de Castilla," etc.

[1]) VASCO DI GAMA ontdekte in 1497 de vaart om de Kaap de Goede Hoop.

gal in 1520 te Saragossa, [1]) waarbij de Molukken tegen een som gelds werden afgestaan, en op nieuw bepaald dat beide volken bij hun oude vaart zouden blijven. Nogmaals werd een demarcatielijn bepaald, en aangenomen, dat geen van beide partijen, die zoude mogen overschrijden. „Ita Hispani" vinden wij bij KLUIT aangehaald „ab eo tempore per Occidentem et Mare Pacificum Orientem petebant, et navigarunt ad Philippinas et PHILIPPUS II has Insulas a. 1564 ista navigando via sibi soli vindicavit." In 1580 kwam Portugal onder Spanje, doch de Portugeezen behielden de Molukken, de Spanjaarden de Philippijnen. De vaart der Spanjaarden langs de Stille Zuidzee bleef in wezen, zoo ook de bepaalde demarcatielijn; beide volken bleven derhalve de Tractaten naleven.

Toen in 1640 Portugal weer vrijkwam, na veel bezittingen in den oorlog met de Republiek verloren te hebben, moesten de Spanjaarden opnieuw zich tevreden stellen met de vroeger

---

[1]) Instrumento de contrato, e capitulaçaô, e assento, que fizeraô o Emperador CARLOS V. Rey de CASTELLA, com el Rey Don JOAÔ III. sobre as ILHAS, terras e mar OCEANA de MALUCO, assignado 22 Abril 1529 a Saragossa.

Art. 1. De koopsom aan Spanje bedroeg 350.000 gouden ducaten.

Art. 2. Demarcatielijn opnieuw bepaald en uitgebreid tot in de Indiën. Van beide zijden werd bepaald, dat zij, die deze lijn overschreden, zouden behandeld en gestraft worden als „zeeroovers, schenders, verstoorders en boosdoeners van geloof en vrede" (pugnir y castigar enteramente como cossaries, violadores, quebrantadores e mal hechores de fé y de paz.")

Eveneens werd dit verdrag door den Paus bekrachtigd en beriep men zich daarin op het verdrag van 1494. DE MARTENS. Supplement. I. pag. 398. (alleen de Spaansche text.)

tusschen hen en de Portugeezen vastgestelde grenzen omtrent de vaart. In dezen stand van zaken werd de Vrede van Munster gesloten, en in art. 5 bepaald, „dat de Spanjaarden sullen blijven bij hare vaarten in zoodaniger voegen, als sij dezelve in Oost-Indiën als nog hebben, sonder hen verder te mogen extenderen;" den Nederlanders daarentegen was het verboden de door de Spanjaarden bezette streken te bezoeken. Van vaart werd hier niet gesproken. („Omissa ipsa navigandi mentione.") Van het al of niet opnemen van de uitdrukking „sonder hen verder te mogen extenderen" in het verdrag hing het juist in den beginne af, of de vrede al dan niet zou worden gesloten, daarom lieten de Nederlandsche Gezanten haar in den beginne dan ook weg. Op last der Staten bleven de gezanten die beperkte uitdrukking, daar de Spaansche Koning naar den vrede verlangde, handhaven. [1]) In het handschrift van het Verbaal van den Munsterschen Vredehandel, onder den titel: 1ste Memoriael tot Munster, beginnende 20 December 1645—17 Februari 1646 lezen wij: D' Articulen aengaende d' Indiën zijn met groote vehementie gedisputeert ende gecontradicteert, ende is seer nae bij geweest, dat men daerop soude hebben affgebroocken. Maar alles is nae veele moeytens gepasseert, ende aengenomen alleen met uytlatinge in het vijfde artikel van de woorden omtrent het laetste, luydende als volcht: sonder hen verder te mogen extenderen." Het advies,

---

[1]) **Ad. Kluit. pag. 381, 382. 383, 384.**

Die artikelen werden den 27 December 1646 provisioneel aangenomen. Zie du Mont. Tome VI. pag. 364.

op verzoek van H.H. Hoog M.M. door Commissarissen der O. I. Compagnie uitgebracht, tijdens de instructiën en vredesonderhandelingen, onder den titel van Consideratien van de Oost-Indische Compagnie deser landen, moge ter verduidelijking hier aangehaald worden. „Om U Ho. Mo. te dienen van hare Consideratien opt geene aen den Heeren U Ho. Mo. Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van wegen desen Staet gaende nae Munster in Westphalen op den VredensTractaten aldaar in mandatis gegeven soude mogen worden, beroerende de Navigatie ende Traffyque uyt dese landen op de Oost-Indien metten gevolge ende aencleven van dien. — Sullen de voorn. Gecommitteerdens — met behoorlicke reverentie en believen van U Ho. Mo. seggen, Dat over veele jaren tusschen beyde de Croonen van Spagnie ende Portugael differenten ontstaen sijnde over de Limiten ende scheydinge van handelinge d'jngesetenen van de gemelte Croonen in de Oost-Indien van outs gecompeteert hebbende, de voors. differenten eyndelinge bij accort ende accomodatie sijn getermineert [1]) jn dier voegen dat de Spagnaerden hebben moeten blijven uyt Portugaels-Indien, 't welck verstaen wert begrepen te sijn tusschen de Meridiaen van de Caep de Bonne Esperance Oostwaerts aen tot de Meridiaen van . . . [2])

---

[1]) Men bedoelde hier de Tractaten van Tordesillas van 1494 en van Saragossa van 1529.

[2]) Tot aan den Meridiaan, die op een afstand van 19° ten N. O. van de Molukken loopt. Niet juist wordt gezegd, dat de demarcatielijn begon van de Kaap de Goede Hoop; die grens begon, zoo staat het in het Tractaat van Tordesillas, te loopen op een afstand van 370 mijlen ten Westen van de Kaap Verdische eilanden volgens een lijn getrokken van de Noord-Pool

niet hier in vermeld ... Sulcx dat de Castiliaenen haer V a e r t voor desen ende tegenwoordich niet verder g e e x t e n d e e r t hebben als door de Zuytzee totte Eylanden Philippes, ende naemaels bij usurpatie buyten haer Limiten in een gedeelte van de Moluccas te weten op de Eylanden Tydoor ende Ternate."

Een weinig verder staat: „Alhoewel die Gerequireerdens dienstiger souden oordeelen in den Oorloge mette Castiliaenen jnde Oost-Indiën te continueren (vermits sy doch gestadich mette wapenen in de hant op haer hoede ende defensie moeten staen) soo vertrouwen sy, dat U Ho.Mo. in cas van Tractaet van Vrede of Treves soodanige sorge dragen sullen, dat de voors. Castiliaenen gelaten worden bij h a e r v a e r t s o o s e d'selve n u a l d a e r n o c h h e b b e n sonder hun v o r d e r t e m o g e n e x t e n d e r e n, alle 't welck sy de hoge Wysheyt van U Ho. Mo. vorders bevolen sullen laten." — Op dezen grond is derhalve die stipulatie, in dezelfde woorden vervat, opgenomen. Bovendien is er nog een andere reden bijgevoegd om die uitbreiding te beletten: „Synde niettemin (onder reverentie) seer considerabel, oft gebeurde dat de Coninck van Spagnien in Portugaels Indien met groote macht soude mogen verschynen onder pretext van den Portugesen onder syne gehoorsaemheyt te reduceren, ende dienvolgende haer die oorloge aandede; dat sulcx niet soude connen ge-

---

naar de Zuidpool. Wat ten Westen van die lijn lag was voor Spanje, wat ten Oosten lag verkreeg Portugal.

De grensscheiding in den O. I. Archipel, nl. de meridiaan die op een afstand van 19° ten N. O. van de Molukken loopt, werd eerst bij het Tractaat van Saragossa vastgesteld.

schieden als met groote bedencken en pericul van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, die daerdoor in een gestadich alarm tot hare greote coste soude gehouden worden, Ende waeromme sy dan oock (onder reverentie) nootsaeckelick uyt Portugaels Indien sullen moeten gehouden worden." — — („Overgegeven in 's Gravenhage den 23 Maart 1644"). [1] [2].

Het in 1602 door de Staten Generaal aan de Oost-Indische

---

[1]) Adr. Kluit. pag. 383—386.

Het aangehaalde is te vinden in het handschrift der Acten van den Vrede van Munster in het deel getiteld: I. Quoyer van Resolutien van Hare Ho. Mo. Aengaende de generale Vredehandelinghe van den XV. April XVI. CXXXIIIJ. totten XII. Decemb. XVI. cXLV. (op Donderdag 23 Junij 1644).

[2]) Dit stuk vormt een scherp contrast met een Memorie, tijdens de onderhandelicgen van het Twaalfjarig Bestand in 1607, door de O. I. Compagnie aan de Staten Generaal overgegeven. Dit stuk was een vertaling van de Memorie door de Engelsche O. I. Compagnie in 1603 bij de Britsche regeering ingediend, vóór het sluiten van den vrede van 1604 tusschen dit Rijk en Spanje, waarin de redenen en de noodzakelijkheid van den Britschen handel op Oost-Indië werden uiteengezet. De Bewindhebbers der O. I. Compagnie namen nu dat stuk te baat om de aanspraken van Spanje, wijzend op het voorbeeld van Engeland, te bestrijden. Niettegenstaande zijn vreemde herkomst is het stuk waardig gekend te worden, niet alleen om de daarin vermeld staande belangrijke historische bijzonderheden, maar ook, omdat het er toe bijdraagt de kennis van de toen heerschende begrippen over een algemeen recht op den Indischen handel te vergrooten. „Mare commune omnium est, et littora sicut aer."

„Het wekt eenige bevreemding als men in dit stuk de kooplieden van het vaderland van Selden, de leer van het mare liberum ziet verdedigen, en als men door de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie zonder schroomen het Monopolie-stelsel ziet bestrijden." Zie de Jonge. Deel I. blz. 282—294.

Compagnie verleend octrooi voor den duur van 21 jaren, dat telkenmale verlengd werd, zal niet weinig hebben bijgedragen tot het opnemen der slotbepaling van art. 5 van het Tractaat van Munster, luidende, dat de Spanjaarden zouden blijven bij hunne vaarten, zooals zij die tot op het sluiten van den vrede bezaten, zonder die verder te mogen uitbreiden. Behalve de uitsluitende handel werd in het octrooi aan de Compagnie ook het verkrijgen van landbezit toegekend: zij mag alleen beoosten de Kaap de Goede Hoop en door de straat van Magellaan varen. Zij heeft de bevoegdheid verdragen te mogen sluiten met „Princen en Potentaten," „fortressen ende versekertheyden" te bouwen, oorlog te voeren, „gouverneurs, ende volk van oorloge en officieren van Justitie, tot conservatie van de plaatsen, onderhoudinge van goede orde, politie en justitie" aanstellen, alles echter op en in naam der Staten Generaal, die Souverein bleven. Het doel was de Spanjaarden uit de Indische wateren te weren of binnen de hun aangewezen grenzen te houden; het staatkundig belang kwam en mengde zich met het commercieel belang.

Een paar voorbeelden zullen ons doen zien, dat de bepalingen van het slot van art. 5 van het Tractaat van Munster door beide partijen nog streng werden nagekomen.

In 1665 had de „vrijburger" Geel met zijn jacht Manilla bezocht en was weer naar Maleije [1]) teruggekeerd. Hoewel hij „voor ditmaal" in de Spaansche bezitting goed ontvangen was, toch had de Spaansche Gouverneur mondeling en

---

[1]) Stad op Ternate.

in geschrifte bij den Nederlandschen Gouverneur van Ternate „ernstig geprotesteerd tegen de komst van het Nederlandsch vaartuig, onder verklaring, dat het niet in zijn macht lag, om de onzen een volgenden keer weder toe te laten, zonder verlof en expres consent van den Koning van Spanje, als zijnde zoodanige handelwijze in strijd met de bepalingen van het Tractaat van vrede tusschen dien vorst en de Staten Generaal, „waarop hij zeer vast is blijven staan," zoodat de weg van daar weder te komen ons genoegzaam afgesneden is." [1])

Het verkeer der Spanjaarden met de Philippijnsche eilanden had, zooals wij gezien hebben, eeuwen lang door de straat van Magellaan en de Stille Zuidzee plaats, want die zeeweg stond hun alleen open volgens de tractaten.

Een eeuw, nadat het bovenstaande was voorgevallen in 1765, ontving men te Batavia met groote verbazing het bericht, dat een Spaansch oorlogschip uit Cadix vertrokken, met bestemming naar Manilla, in Straat Sunda verschenen was en zijn weg om de Kaap de Goede Hoop genomen had. „Dit feit werd ook in Europa als zeer notabel aangemerkt, dewijl het de eerste maal was, dat de Spanjaarden, die gewoon waren van Acapulco in Mexico naar Manilla te varen, zich langs dezen weg naar Oost-Indië zouden begeven." De Indische Regeering, daarover geen voorschriften, noch inlichtingen van de Bewindhebbers ontvangen hebbende, en niet kunnende vermoeden „dat hiervan in Europa eenige bewe-

---

[1]) Mr. v. Dijk. blz. 262.

gingen bij de souvereinen zijn gemaakt," bevond zich in niet geringe verlegenheid.

Men ging na, de verschillende orders der XVII^en^ in den loop der tijden gegeven over de vaart der Spanjaarden, in verband met de tractaten van Munster en Utrecht; volgens die orders moest men zich, nopens de navigatie, stiptelijk gedragen naar den inhoud dier tractaten, zorgvuldig waken voor het behoud en de handhaving onzer rechten om „des noods met geweld de ongeoorloofde vaart der Spanjaarden tegen te gaan en feitelijk te beletten." [1]) Men overwoog ook de correspondentie en de wederzijdsche protesten en eindelijk: hoe hard de onzen vaak door de Spanjaarden behandeld waren „in 't attrapperen op hunne kusten."

De Regeering nam spoedig een besluit, en was van gevoelen dat zij zich stipt aan de tractaten behoorde te houden en besloot „mitsdien den Spanjaard twee wel gearmeerde bodems te gemoet te zenden, om „onder aanteekening van protest, hem aan te zeggen. dat hij, wellicht uit nood daar gekomen, desniettemin onmiddellijk terug moest keeren, en om hem, zoo hij niet wilde luisteren, in beslag te nemen." „In verband met de laatste order der XVII^en^, dd. 30 April 1760, „om wel zooveel mogelijk alle brouillerie te vermijden met alle Europeesche natiën, waarmede de Staat in vrede is, maar ook aan d'andere zijde 's Comp^ies^ wettig verkregen regten en possessiën naar vermogen te beschermen," werd besloten den Spaanschen bevelhebber een manifest te over-

---

[1]) **In dier voege luiden de verschillende orders door de XVII^en^ aan de H. I. Regeering gegeven van 17 Mei 1673, 31 Aug. 1678, 14 Sept. 1748, 10 Oct. 1754 enz.**

handigen, waarin hem de bevreemding der Regeering werd te kennen gegeven over zijn komst in Straat Sunda, en hem te waarschuwen Batavia niet te naderen, noch eenige andere haven der O. I. Compagnie aan te doen en hem aan te raden, met verwijzing naar de tractaten van Munster en Utrecht, zich te wachten voor verdere schennis van die verdragen. Hem zou tevens kennis gegeven worden, dat de Regeering zich voorloopig tot het waarschuwen bepaalde en geen gebruik had willen maken van het recht haar, krachtens die tractaten toekomende, ten volle vertrouwende, dat de Spanjaard zich naar hare „advertentie" richten zou, en in 't tegenovergestelde geval protesteerde zij vooraf tegen alle gevolgen van zijne onrechtmatige handeling. De gecommitteerden, met het overreiken van het manifest belast, vertrokken, maar leden schipbreuk; dit gaf een lang oponthoud, en weldra vernam men van een anderen uitgezonden bodem, „dat geen Spaansch schip meer in Straat Sunda bespeurd werd." [1])

In 1732 verleende de Koning van Spanje zijnen onderdanen, bij besluit [2]), het recht der vaart op de Philippijnsche eilanden onder de benaming van: De Koninklijke Spaansche Compagnie der Philippijnsche Eilanden [3]), met de bevoegdheid, in strijd met de tractaten, van om de Kaap de Goede Hoop te varen en handel te drijven met de Aziatische volken [4]). Terecht kwamen de O. I. Compagnie en de

---

[1]) Mr. v. Dijk. blz. 265.

[2]) Dit besluit te vinden bij Rousset, Recueil, Tome VIII. pag. 369.

[3]) La Real Compania Espanola de las Islas Filipinas.

[4]) In Art. 26 van het Octrooi werd aan de Kon. Spaansche Compagnie

Staten Generaal hier tegen op, en tegelijk beklaagden zij zich ernstig met de Engelschen hierover in 1732 en later 1768 [1]) in onderscheidene vertoogen bij den Spaanschen Koning, op grond, dat die toegekende bevoegdheid in strijd was met de Tractaten. In 1786 begon men opnieuw daarover te twisten. De Spaansche Koning ontkende, dat deze zeeweg met de Tractaten in strijd was; aan hem behoorde dezelfde vrijheid als aan de overige Europeesche volken toe te komen; en hij beriep zich op het bezit. De Nederlanders ontkenden dat bezit; zij loochenden niet de vrijheid der zee, maar verdragen konden die vrijheid beperken; waar verdragen die beperkten, daar bleven zij die beperking ook met kracht eischen [2]). Voor de van wederzijden aangevoerde argumenten verwijst KLUIT ons naar de N. Nederl. Jaarboeken van 1787 en

---

de vrijheid gegeven „om haare expeditien op de Philippijnen te dirigeeren over de Caap de Goede Hoop."

In Art. 31 werd haar vergund, „om met de Asiatische Volkeren in hunne bijzondere districten Handel te drijven, even zo als aan die Volken werd gepermiteerd hunne Goederen naar de Philippijnsche Eilanden te gaan verkoopen."

In Art. 32 van het Octrooi werd bepaald, „dat de Schepen van de Aziatische Compagnie, die uit Spanje vertrekken naar de Philippijnsche Eilanden, over Caap de Goede Hoop, op gelijkerwijze, direct zullen moeten retourneeren."

[1]) N. Nederl. Jaarboeken. A°. 1788. blz. 1829.

[2]) ADR. KLUIT. pag. 385, 386. „Negat Rex Hisp. hanc. viam pactis esse contrariam; eandem sibi deberi libertatem ac reliquis GG. Europaeis; provocatque ad possessionem. Negant Belgae possessionem; maris libertatem haud inficiantur, nisi Pacta obstent; obstare autem Pacta, firmiter contendunt."

Vergelijk ook L. W. v. VLIET. blz. 82, 83.

1788. De daarin geplaatste stukken zijn in drieën verdeeld [1]:

1°. „De Memorie van de Bewindhebberen der Oost-Indische-Compagnie, ter praesidiale Kamer Amsteldam, op den 23 October 1786 aan de Algemeene Staten overgegeven," bevat verscheidene stukken, o. a. ook het „Extract uit het Register der Resolutiën van de Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden," gedagteekend 22 December 1786.

2°. „De Memorie van aanmerkingen van de zijde der Spanjaarden, ter verdediging van het recht tot gemelde vaart, en tot wederlegging van de redenen tegen dezelve in vroegeren tijd ingebragt, zijnde gedagtekend den 31 October 1786."

3°. Het antwoord van Bewindhebberen op die aanmerkingen, gedagtekend den 16 Juni 1787."

„De zamenvoeging en vergelijking van deze drie belangrijke stukken, zal de wederzijdsche grondbeginselen en leerbegrippen volkomen doen kennen, over dezelven een mercantiel en politiek of koop- en staatkundig licht verspreidende." Deze stukken, te samen uitmakende 95 blz. druks, naar aanleiding eener Memorie „door het Hof van Spanje aan den Graven van Rechteren, hun H. M. Ambassadeur bij Z. Cath. Majesteit op deszelfs Memorie, ingevolge Hoogstderzelver Resolutie van 20 Juli 1786 gepraesenteerd, overgegeven," strekken ons ten bewijze, dat over en weer het recht dier vaart uitvoerig is besproken en betwist. „Er is thans een antwoord of wederlegging van het Hof van Madrid ingekomen," zoo vinden wij over deze zaak een korte aanhaling

---

[1]) N. Nederl. Jaarboeken A°. 1788 blz. 1826.

in de N. Nederl. Jaarboeken A°. 1787 op blz. 64, „zijnde breedvoerig en bevattende 60 vellen schrift, op de Resolutie van Hun Hoog Mog., waarbij Hoogdezelven weigeren, aan het gemelde Hof, de vrije vaart over de Kaap de Goede Hoop, met spaansche schepen na de Philippijnsche Eilanden te doen, beweerende 't Hof van Madrid, in het gemelde omslagtig stuk, dat in het verdrag van Munster niet zou blijken dat Hun Hoog Mog. alleen het recht zouden hebben, om van die vaart over gemelde Kaap de Goede Hoop gebruik te kunnen maken, met uitsluiting van andere Mogendheden; doch verders is de inhoud van 't stuk vriendelijk ingericht, en spreekt niet als verzoekender wijze."

Tot goed verband en begrip van het behandelde bevelen wij de lezing aan van de verschillende Memoriën van Bewindhebberen der O. I. Compagnie en van het Spaansche Hof; hetgeen zeker niet ondienstig kan zijn, waar wij b. v. in de Memorie der Spanjaarden deze vraag vinden: „Wij wenschten wel te weeten, hoe, en op welke gronden de Hollandsche Compagnie bewijst, dat alle de Oost-Indiën en den geheele Atlantische Oceaan, langs de Caap de Goede Hoop, haare Limiten zijn, dewijl wij tot op dit uur, geen Tytel, Privilegie nog Tractaat gezien hebben, waarbij Spanje of eenige andere Natie, zodanige uitgestrekte Limiten aan de Staaten Generaal heeft toegestaan."

In 1750 kwam een ander grenstractaat tusschen Spanje en Portugal tot stand [1]), ten einde te doen ophouden de vroe-

---

[1]) Dit Tractaat te vinden bij DE MARTENS. Supplement I. pag. 328. „Tratado de limites das conquistas entre os mui Altos e Poderosos

gere- en toekomende oneenigheden, en alle aanspraken en rechten te vergeten en niet te gebruiken, die krachtens de Tractaten van Tordesillas, Lissabon [1]) en Utrecht [2]), en het verkoopverdrag van Saragossa aan beide landen mochten toekomen, of op zulke andere gronden, die bij de verdeeling van beider heerschappijen, volgens een demarcatie lijn, invloed zouden kunnen hebben; dat voortaan daarover niet meer gerept zal worden, dewijl de grenzen der beide monarchiën op het in het tegenwoordig Tractaat overeengekomene zullen berusten. [3])

In dier voege begint ook art. 1 met te constateeren: voortaan zal dit Tractaat zijn de eenige bazis en regel, waarnaar

---

signores D. JOAO V, Rey de Portugal, en D. FERNANDO VI, Rey de Espanha pelo qual abolida a demarçaô da Linha Meridiana, ajustada no Tratado de Tordesillas de 7de Junho de 1494 se determina individualmente la raya dos dominios de huma e outra Corôa na America Meridional e Asia; assignado en Madrid a 13de Janeiro de 1750."

[1]) Tractaat van Utrecht, dat den 6 Februari 1715 gesloten werd tusschen Spanje en Portugal omtrent afstand o. a. van het land aan den noordelijken oever van de Rio de la Plata door Spanje, enz.

[2]) Het Tractaat van Lissabon in 1681 was slechts voorloopig om een einde te maken aan de geschillen, gerezen uit de onduidelijke grenslinie van het Tractaat van Tordesillas. Het Tractaat van Utrecht van 1715 deed het voorloopig Traktaat van Lissabon vervallen.

[3]) „Han resuelto poner termino a las disputas passadas y futuras, y olvidarse, y no usar de todas las acciones y derechos; que puedan pertenecerles en virtud de los referidos Tratados de Tordesillas, Lisboa, y Utrecht, y de la Escritura de Zaragoça, ò de atras qualesquiera fundamentos, que puedan influir en la division de sus Dominios por Linea Meridiana; y quieren que en adelante no se trate mas de ella, reduciendo los Limites de las dos Monarchias a los que se senalarán en el presente Tratado."

men zich bij de verdeeling en grenzen der heerschappijen in America en Azië richten zal, en krachtens hetzelve zal ieder ander recht en aanspraak opgeheven zijn, die beide kronen zouden kunnen aanvoeren, ingevolge de bul van Paus Alexander VI en later ontstane Tractaten. [1])

Volgens art. 2 zullen de Philippijnen en daaraan grenzende eilanden [2]), die de Spaansche kroon bezit, haar ten eeuwigen dage toebehooren, met opheffing van alle aanspraak, welke van den kant der kroon van Portugal zoude aangevoerd mogen worden, met in achtneming van hetgeen in het gemelde Tractaat van Tordesillas is overeengekomen, en ongeacht het bedongene in het Tractaat van Saragossa, en zonder dat de Portugeesche kroon het geringste gedeelte van de koopsom, in het gemeld Tractaat vastgesteld, en dien overeenkomstig betaald, zoude kunnen terug vorderen. [3]) Spanje had dus de Molukken op de Portugeezen weder veroverd en in

---

[1]) „Art. 1. El presente Tratado serà el unico fundamento, y regla, que en adelante se deberà sequir para la division, y Limites de las Dominios en toda la America, y en Asia; y en su virtud quedarà abolido qualquiera derecho, y accion, que puedan alegar las dos Coronas con motivo de la Bulla del Papa ALEXANDRO VI, y de los Tratados de Tordesillas, de Lisboa," etc.

[2]) Soeloe-Archipel.

[3]) „Art. II. Las Islas Philipinas, y las adyacentes, qui possee la Corana de Espana la perteneceràn para siempre, sin embargo de qualquiera pretension, que pueda alegarse por parte de la Corono de Portugal, con motivo de lo que se determinò en el dicho Tratado de Tordesillas; y sin embargo de las condiciones conthenidas en la Escritura celebrada en Zaragoça a 22 Abril de 1529; y sin que la Corona de Portugal pueda repetir cosa alguna del precio, que pagò por la ventà, celebrada en dicha Escritura."

bezit gehouden, maar sedert 1606 weder verloren door de verovering der Nederlanders, zonder dat Portugal zich kon beroepen op zijn titel van koop bij het Tractaat van Saragossa in 1529, noch de betaalde koopsom mocht terugeischen.

De overige artikelen (het Tractaat telt er 26) hebben betrekking op de grensregeling der Spaansche en Portugeesche bezittingen in America.

Zoowel uit deze Tractaten, als uit de geschiedkundige ontwikkeling blijkt ten duidelijkste, dat aan Spanje de vaart ten Oosten van de Kaap de Goede Hoop en ten Westen van de Philippijnsche eilanden is ontzegd geworden, en dat dit verbod als van volkenrechtelijken aard erkend is door Frankrijk en Engeland.

Dit verbod is met de beginselen van het nieuwere volkenrecht in strijd, en zal dus daardoor zijn beteekeuis hebben verloren. Eveneens schijnen die beginselen art. V van het Vredestractaat van Munster stilzwijgend te hebben opgeheven. Intusschen meenen wij er op te moeten wijzen, dat een eenvoudig beroep op die algemeene beginselen hier niet veel verder brengt, vooral als men in het oog houdt, dat zij reeds vóór 1648 door Hugo de Groot waren verkondigd in zijn „Mare liberum".

Van daar dan ook dat men, naar onze meening, de reden voor het krachteloos zijn van genoemd art. V elders heeft te zoeken.

In het Regeerings-Reglement van 1815 vinden wij in art. 86 een bepaling, die niet stilzwijgend, maar uitdrukkelijk de beperking van handel en scheepvaart op onze Oost-Indische bezittingen, neergelegd in art. 5 van het Munstersche Trac-

taat, opheft. Art. 86 luidt: „Voorts blijft de vaart en handel op 's lands Oost-Indische Bezittingen die zelfde vrijheid genieten, en blijven daaromtrent die zelfde reglementen en tarieven in werking, welke onder het Engelsche Bestuur hebben plaats gevonden, alles tot dat er door Commissarissen-Generaal anders in zal zijn voorzien." Voldoet deze bepaling nog niet geheel aan een uitdrukkelijke opheffing, art. 117 van het Reg. Reglement van 1818 door Commissarissen-Generaal uitgevaardigd, doet dit in duidelijker bewoordingen: „De vaart en handel op- en van geheel Nederlandsch-Indië (met uitzondering van de Moluksche Eilanden) is vrij en open voor alle volken, met welke het Koningrijk der Nederlanden in vriendschap leeft." De vaart en handel op Oost-Indië werden daardoor voor alle natiën opengesteld, en dus ook voor Spanje. Reeds in 1796 had de Bataafsche Republiek getracht aan de beperking van art. 5 van het Tractaat van 1648 een einde te maken. Aan onzen toenmaligen gezant VALCKENAAR werd, bij zijn vertrek naar het Spaansche Hof, de instructie mede gegeven om een handelsverdrag met Spanje tot stand te brengen, en daarbij tot grondslag te nemen het Tractaat van Utrecht. Hij moest den Spaanschen Minister trachten te overtuigen welk voordeel de Spaansche koloniën zouden hebben door het toestaan van den invoer van enkele Nederlandsche producten; de Bataafsche Republiek zoude tegenover dat voorrecht bereid zijn om aan de Spaansche schepen de bevoegdheid te geven hun vaart te nemen om de Kaap de Goede Hoop, alsook om die kolonie en verder alle vestigingen der Republiek in Oost-Indië aan te doen en aldaar ververschingen of andere zaken te mogen innemen en bejegend te worden, als onze eigen natie. Dit handelsverdrag met

Spanje te sluiten mocht aan VALCKENAAR niet gelukken. [1])

De ontbinding der O. I. Compagnie [2]) en het overgaan van hare rechten op den Staat leidden ook eerst tot de bepaling: „dat de vaart en handel uit de havenen dezer Republiek op Batavia, mitsgaders op de West van Indië, voor alle Bataafsche Ingezetenen is vrij en open", in de Publicatie van 1803 van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek. Daarna volgden de openstellingen voor alle natiën in de Reg. Reglementen van 1815 en 1818. [3])

Er wordt beweerd dat, waar destijds in de tractaten, van vaart (navigatie) sprake was, daaronder ook verstaan werd territoriaal bezit en souverein gezag, en dat dientengevolge, volgens den geest dier tractaten, de beperking van de vaart der Spanjaarden zoo was op te vatten, dat zij hun grondgebied niet verder mochten extendeeren, dus zich geen grondgebied meer bewesten de Philippijnsche eilanden mochten toeeigenen, dan zij reeds bezaten. Werd vóór het sluiten van den Vrede van Munster onder vaart ook verstaan, landbezit en souverein gezag?

HUGO DE GROOT, nadat hij betoogd heeft, dat „de Portugijsen en Spanjaerts geen reght van heerschappij hebben oover d'Indiaenen, op den tijtel van Pauselijke gifte", zegt in het 4de hoofdstuk van zijn „Vrye See:" „Naedemael dan, dit alles weghgenoomen sijnde, klaerblijkelijk is, 't geen ook

---

[1]) Zie Mr. SILLEM, in zijn leven van VALCKENAAR.

[2]) Art. 247. Staatsregeling 1798.

[3]) Vergel. G. LAUTS. Geschiedenis van de vestiging, uitbreiding, bloei en verval van de magt der Nederlanders in Indië. Deel V. Hoofdst. III en VI.

Victoria [1]) schrijft, dat de Spanjaerts, vaerende nae die verre geleeghene landen, geen reght met sigh gebraght hebben, om sigh meester van die Landschappen te maeken." Voorts behandelt HUGO DE GROOT in het 5de hoofdstuk de quaestie of „dat de see nae d'Indiaenen, of 't reght om derwaerts te vaeren, den Portugijsen niet eyghen is op den tijtel van occupatie," aanvangende aldus: „Indien dan de Portugijsen op de volken, landen en gewesten gheen reght verkreeghen hebben, laet ons sien of se de see en de vaert of den handel sigh hebben konnen eyghen maeken." DE GROOT onderscheidt in de verschillende hoofdstukken: heerschappij, vaart en handel in de volgende bewoordingen: „1°. Dat de Portugijsen geen reght van heerschappij hebben over d'Indiaenen op den tijtel van vindinghe, op den tijtel van oorlogh, op den tijtel van Pauselijke gifte-" 2°. Dat de see nae de Indianen, of 't reght om derwaerts te vaeren, den Portugijsen niet eyghen is, op den tijtel van occupatie, op den tijtel van Pauselijke gifte, op den tijtel van verjaeringh of gewoonte." 3°. Dat de handel met de Indiaenen den Portugijsen niet eijghen is, op den tijtel van Occupatie, op den tijtel van Pauselijke gifte, door 't reght van Praescriptie, of gewoonte."

Deze onderscheiding vinden wij terug in een Tractaat tusschen den Koning van Portugal en de Gedeputeerden van de H. M. Heeren Staten Generaal, gesloten den 12en Juni van het jaar 1641. Art. VI „Ende sal d'een en d'ander vrij de Plaetsen besitten, mitsgaders varen ende sijnen Han-

---

[1]) VICTORIA, een Spanjaard, die over de Indianen geschreven heeft.

del onghemolesteert excerceren, sooals hij ten tijde ende mette notificatie van het voornoemde Bestant ende ophoudinghe van alle Acten van Vyantschap in Oost-Indiën de plaetsen beseten, effectivelijck ghevaren, ende sijnen handel geexerceerd zal hebben." [1])

Deze onderscheiding werd ook door de Spanjaarden gemaakt, en wij vinden deze nog vroeger terug in art. 1 van het Tractaat van Saragossa tusschen Spanje en Portugal, van 1529. Daarbij stond Spanje, tegelijk met den verkoop der Molukken, alle rechten, aanspraken, heerschappij, eigendom en bezit of quasi-bezit, en alle recht van varen, verdragen sluiten, en handeldrijven aan Portugal af. [2])

In het Octrooi der O. I. Compagnie, haar in 1602 verleend, wordt ook die onderscheiding aangetroffen. Behalve den uitsluitenden alleenhandel, werd haar het verkrijgen van landbezit en het recht der vaart beoosten de Kaap de Goede Hoop en door straat Magellaan toegekend.

Uit het Tractaat van Munster zelf blijkt m. i. duidelijk genoeg, dat aldaar „vaart" in den engen zin van scheepvaart genomen is en ook zoo moet opgevat worden. Bij de uitlegging van tractaten komt het er op aan zich aan de letter der wet te houden; zonder gevaar kan, noch mag afgeweken worden van een strikte interpretatie.

---

[1]) SCHELTUS. N°. 9.

[2]) ..... „todo el derecho accion dominio proprietad y posesion o quasi posesion y todo el derecho de navegar y contratar y comerciar"........

Art. 5 van het Tractaat van Munster kunnen wij duidelijkheidshalve in 5 leden verdeelen.

Lid 1 en 2. De vaart en handel op Oost- en West-Indië zullen gehandhaafd worden, volgens de Octrooien, daarop bereids gegeven of nog te geven; tot verzekering van welke zal strekken het tegenwoordig Verdrag, waarin ook zullen begrepen zijn alle Vorsten en volken, met wie de Staten of de Oost- en West-Indische Compagniën, in hun naam, binnen de limiten harer Octrooien in verband en vriendschap staan. Hier wordt dus alleen gesproken van scheepvaart en handel en van de daaruit voortgevloeide betrekkingen met de Indische vorsten en volken. Vaart en territoriaal bezit en souverein gezag blijken derhalve uit het 1ste en 2de lid. volgens de begrippen van dien tijd, zooals te voren reeds is aangehaald, en uit het octrooi der O. I. Compagnie volgt, niet één zijn.

Lid 3. De Koning en de Staten, beide, zullen blijven in 't bezit en gaudeeren, van hetgeen zij in Oost- en West-Indië, in Brazilië, en op de kusten van Azië, Africa en America bezitten; daaronder werden begrepen de plaatsen, den Staten, sedert het jaar 1641, door de Portugeezen ontnomen, en die plaatsen, die zij, (alleen de Staten) [1]) zonder infractie

---

[1]) De niet herhaling van de woorden „Heeren Staten" in den Hollandsche tekst zoude ons, zonder de vergelijking des Franschen, op het dwaalspoor brengen en doen vermoeden, dat het woord „sy" terugziet op Koning en Heeren Staten. Men ga zelf na, hoe die uitlegging met „infractie" van het tractaat gepaard zoude gaan. Men vergelijke over de uitlegging dezer plaats: E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 120, contra L. W. v. VLIET. blz. 330 vv.

van het tegenwoordig Tractaat, nog zouden mogen verkrijgen en bezitten. In dit lid wordt afzonderlijk gehandeld over territoriaal bezit en souverein gezag. Gebied en vaart worden ook hier van elkaar onderscheiden.

Lid 4. De Bewindhebberen, Ministers, Officieren, soldaten enz. der Oost- en West-Indische Compagniën mogen vrij komen en handelen in alle landen des Konings in Europa, even als de andere ingezetenen der Vereenigde Nederlanden.

Lid 5. De Spanjaarden zullen blijven bij hunne vaarten in zoodaniger voege, als zij die in Oost-Indië alsnog hebben, zonder zich verder te mogen uitbreiden. Ook zullen de ingezetenen der Vereenigde Provinciën zich onthouden van de frequentatie van de Castiliaansche plaatsen in Oost-Indië.

Deze bepaling beperkt zich zuiver tot de vaarten en wel de vaarten in Oost-Indië, terwijl in lid 1 bedoeld wordt de vaarten op of naar Oost-Indië. Wij mogen dus niet berusten in de uitlegging, die Bewindhebberen in 1786 aan dit laatste lid gaven, „dat de geest van het Tractaat van Munster volmaakt dezelfde blijft, of men in het genoemde Artikel leeze in de Oost-Indiën, of naar de Oost-Indiën, dewijl de Spanjaarden naar de Indiën over de Caab niet konden vaaren, of zij moesten in dat Indiën hun Vaart verder uitbreiden, dat hun zo wel naar de letter, als naar de gronden van het Tractaat was geoorloofd, hetgeen dan ook de reden schijnt te wezen, dat deeze woorden bij meer dan eene vertaaling van het Tractaat [1]) verwisseld zijn." [2])

---

[1]) Dit is twijfelachtig. In het „Recueil van Tractaten", uitgegeven „in 's Gravenhage bij JACOBUS SCHELTUS" heb ik het Tractaat van Munster, in de Fransche en Nederlandsche taal in 1648 gedrukt, voor mij liggen. Drie

Bovendien pleit nog voor mijne meening, dat in lid 1 alleen bedoeld wordt de vaart op of naar de Indiën, het aangehaalde uit het advies van Commissarissen der O. I. Compagnie, ten tijde dat de voorwaarden en instructiën van de vredesonderhandelingen bij de Republiek in overweging waren, dat door Hun Hoog Mog. aan hunne gezanten voor de onderhandelingen te Munster „in mandatis gegeven soude moge worden beroerende de Navigatie ende Traffycque uyt dese landen op de Oost-Indiën metten gevolge en de aencleven van dien." [3])

De zin in het 5de lid, dat de Spanjaarden zouden blijven bij hunne vaarten, zooals zij die tijdens het sluiten van den vrede hadden, zonder die verder te mogen uitbreiden, laat zich verklaren uit de historie. Van den beginne af, dat wij onze vaart naar Oost-Indië richtten en aldaar uitbreidden, hadden wij onophoudelijk strijd te voeren met Portugeezen en Spanjaarden. Nadat wij hen uit bijna het geheele westelijke deel van den Archipel hadden verdreven, hadden zij zich naar het oostelijke teruggetrokken en zich voornamelijk in de Molukken versterkt. Deze eilanden werden toen als de belangrijkste en winstgevendste aangemerkt. Het tooneel van den strijd verplaatste zich derhalve hierheen. In 1604 hadden wij de Portugeezen daaruit verdreven en de krijg

---

malen ontmoeten wij in art. 5 van de Fransche tekst het ès Indes Orientales (ès = dans les) en in den Hollandschen tekst even dikwijls de vertaling daarvan: in de Oost-Indiën. „La Navigation et Trafique des Indes Orientales et Occidentales" vertaald door „de Navigatie ende Trafficque op de Oost- ende West-Indien."

[2]) Zie Memorie der O. I. Comp. blz. 1869. N. Nederl. Jaarboeken. 1788.

[3]) Zie blz. 64.

In art. VI van het Munstersch Tractaat worden afzonderlijk de West-Indische koloniën behandeld; ook daar wordt gestipuleerd, dat de Nederlanders en Spanjaarden zich zullen „onthouden van te bevaren en te traffiqueren in alle de Havenen en Plaetsen met Forten, Logien, Kasteelen, en alle andere bij d'eene of d'andere Partije beset en gepossideert; te weten de onderdanen van de voorsz. Heere Koningh en sullen niet bevaren en traffiqueren in de Havenen en Plaetsen, dewelcke gehouden worden bij de voornoemde Heeren Staten, noch oock de onderdanen van de voorsz. Heeren Staten in die de welcke gehouden worden bij den gemelten Heere Koningh." [1]) Het verbod van te varen en handel te drijven op de door beide partijen reeds gehouden en bezeten plaatsen, geeft derhalve reeds voldoende te kennen, dat in dit tractaat onder vaart alleen genomen wordt scheepvaart. Ter staving dezer opvatting haal ik nog aan het separaat artikel bij het Tractaat van Munster gevoegd. Het behelst: dat de ingezetenen der Vereenigde Gewesten, in hunnen handel en vaart op de landen van onzijdigen of vrienden niet zouden verontrust worden. Hier kon toch zekerlijk onder vaart op neutrale of bevriende landen geen territoriaal bezit of souverein gezag begrepen worden. [2])

---

[1]) Zie Scheltus.

[2]) Vergelijk ook het „Tractaat van de Marine" gesloten tusschen den Koning van Spanje en de Republiek in Dec. 1650, ten einde op te heffen „eenige dispuyten en differenten," die „waren voorgevallen aangaende den rechten sin" van het separaat artikel. Dit Tractaat huldigde het beginsel der handelsvrijheid.

Zoo ook hadden wij vóór 1648 den uitsluitenden handel en vaart op Japan. Vaart bracht zeker hier niet mede territoriaal bezit en Souverein gezag; Japan was een onafhankelijke staat, waarop wij alleen de vaart hadden.

Het verbod op de vaart is derhalve, uit het behandelde genoegzaam blijkbaar, drieërlei: 1°. Verbod van de vaart op of naar Oost-Indië langs een zekeren weg (historisch); 2°. de vaart in Oost-Indië moest blijven, zooals die was, (historisch) dus niet gewijzigd; 3°. de vaart in Oost-Indië mocht niet verder uitgebreid worden. Golden deze gebodsbepalingen voor den Spanjaard, een 4de verbod op de vaart, kunnen wij er bijvoegen, gold voor den Nederlander, nl. het zich onthouden van de frequentatie (d. i. het verkeer, het herhaald bezoeken) van de Castiliaansche plaatsen. Dit wat betreft de vaart. Voor het territoriaal bezit gold voor beide partijen het beginsel van het uti possidetis, met deze uitzondering voor de Republiek, dat zij haar landbezit, mits zij het Tractaat niet schond, d. i. zich geen gebied toeeigende, dat aan den Spanjaard toekwam, mocht uitbreiden, en dat „blijven besitten en gaudeeren." Kenden de Spanjaarden zich ook deze bevoegdheid toe, dan ook schonden zij het beginsel van het uti possidetis, waarop het Tractaat berustte.

Is ons dit alles recht duidelijk geworden, hebben wij naar

„Eerstelijck" luidt art. 1. „sullen de Onderdanen en Inwoonderen van de Vereenighde Nederlanden, in alle sekerheydt en vrijigheydt vermogen te varen en traffijqueren in alle de Koningrijcken, Staten en Landen, die zijn ofte wesen sullen in Vrede, Vrundschap ofte Neutraliteyt met den Staet der voorsz. Vereenighde Nederlanden." Zie Scheltus en Du Mont.

analogie met andere Tractaten en uit de geschiedenis den geest van art. 5 leeren kennen, nu rest ons te onderzoeken of de Spanjaarden werkelijk hunne bevoegdheid zijn te buiten gegaan, en zoo ja, in hoeverre of zij feitelijk het Tractaat van Munster hebben geschonden, zooals beweerd wordt. De feiten, die ik hier op het oog heb en wensch te behandelen, zijn de Tractaten, die Spanje achtereenvolgens in de jaren 1836, 1850, 1851 en 1878 met den Sultan van Soeloe gesloten heeft, waarbij Spanje's Souvereiniteit over den Soeloe-Archipel en onderhoorigheden erkend wordt.

Vooraf vallen ons dan vier hoofdpunten te onderzoeken: 1°. De betrekkingen van Spanje met den Soeloe-Archipel van vóór 1648. 2°. De betrekkingen der Republiek met genoemde eilanden, eveneens van vóór 1648. 3°. Was de vaart op Soeloe begrepen in de verbodsbepaling van het laatste lid van art. V? 4°. Stond Soeloe onder- of erkende het Nederland's Opperheerschappij?

AFDEELING I.

De vroegste betrekkingen van Spanje met Soeloe vóór 1648.

De Soeloe-Archipel, [1]) terecht het Algerie van het Oosten genoemd en om zijne zeerooverijen berucht, ligt tusschen

---

[1]) De Spanjaarden noemen dien eilandengroep Jolo, de Engelschen Sooloo, de bewoners zelve Sollok.

De Spanjaarden noemen de eilandengroepen in deze zeeën den Archipiélago de Felicia.

„De Koningen van Ternate." beweert VALENTYN, „hebben ook al zedert

Mindanao en Borneo in een Noordoostelijke richting en in de vaart van de Manillas naar de Molukken. De Soeloe-Archipel werd in 1578 door de Spanjaarden ontdekt [1]). Deze archipel bestaat uit verschillende groepen, [2]) te samen uitmakende volgens DALRYMPLE en FORREST 162, volgens KONER 200, volgens HAMILTON slecht 60 groote en kleine eilanden [3]).

Het hoofdeiland en de zetel des Sultans is Soeloe, gelegen in het midden van den archipel en heeft tegenwoordig Meibong tot hoofdstad. Toen met de stichting van de stad Manilla, op het eiland Luzon in 1571, de Spaansche heerschappij in de Philippijnen gevestigd was, zond de Gouverneur FRANCISCO LA SANDE, een eskader naar Soeloe en Mindanao in 1578; hij slaagde er in deze eilanden te onderwerpen, dwong deze den Koning van Spanje schatting te betalen, de Souvereiniteit van Spanje te erkennen en verdragen van vriendschap en handel te sluiten. Niet lang bleven de Spanjaarden in het bezit van Soeloe [4]).

---

de veroveringen door Koning BABOE, wat na het jaar 1512 zelf tot Solor toe, gedaan, eenig regt op zommige dorpen van het eiland Solor gehad."

VALENTYN. Beschrijving der Moluccos. blz. 97.

[1]) De Groep van Basilan, de Groep van Soeloe, de Groep van Tawi-Tawi.

[2]) D. PIO A. DE PAZOS. blz. 1.

[3]) E. DE WAAL. Onze Indische Financien. Deel III.

MALLAT. Archipel de Solou.

JANSSEN. Aanteekeningen omtrent Sollok en de Solloksche zeeroovers. Geplaatst in het Tijdschrift van Indische Taal-, Land- en Volkenkunde. Deel VII. Derde Serie. Deel I. blz. 211.

[4]) ZUNIGA. An historical view of the Philippine Islands. Translated by Maver. Vol. I. pag. 161. Het is mij niet mogen gelukken het oorspronkelijk werk in de Spaansche taal in handen te krijgen.

D. PIO A. DE PAZOS. pag. 2. Op blz. 7 lezen wij ook: „El Sultan de Joló, el de Mindanao y la princesa de Sibuguey son súbditos espanoles

In 1589 ondernam de Gouverneur JUAN PACHECO uit het fort Caldera, op Mindanao, een tocht naar Soeloe; hij en de meeste der zijnen werden bij den aanval gedood, het overschot trok naar Caldera terug. Het gevolg van deze nederlaag was, dat de Soeloeërs, overmoedig geworden, hun vijand nu zelfs op zijn gebied bestookten, er roofden en brandden. Om dezen overmoed van de „Moros," zoo noemden de Spanjaarden de bewoners dier streken, te tuchtigen, zond de Gouverneur der Philippijnen 200 soldaten naar Soeloe, maar na vergeefsche pogingen om zich meester te maken van een sterkte, die de Sultan op een heuvel had aangelegd, keerden zij onverrichter zake naar Manilla terug [1]).

Meer dan ooit te voren hadden nu de Spaansche bezittingen van de herhaalde bezoeken dier lastige en roofgierige naburen te lijden. „Het is ongeloofelijk," zegt de geschiedschrijver, „welk een aantal gevangenen zij maakten, hoeveel steden en dorpen zij plunderden, hoevele schepen zij buit maakten" [2]).

In korten tijd, na hun aankomst, hadden de Spanjaarden de Philippijnen veroverd, maar voor Soeloe stieten zij het

---

y perciben sueldo por las cajas de Hacienda del Archipiélago Filipino."

BARRANTES. pag. 8. „El senor Sande con proyectos de reducir totalmente á la obediencia espanola á Joló y Mindanao, despachó varias escuadrillas á hostilizarlos, y en efecto logró la reduccion de las moros por algunos annos."

[1]) BARRANTES. pag. 9. D. PIO A. DE PAZOS. pag. 12.

[2]) ZUNIGA. Vol. I. pag. 209—211.

De Nederlanders begonnen nu ook den Spanjaard daar te bestoken en hem het gebied te betwisten.

D. PIO A DE PAZOS, verhaalt op blz. 10, dat omstreeks dezen tijd de Sultan van Soeloe te Manilla kwam, om de hulp der Spanjaarden in te roepen tegen den Sultan van Basilan, die zijn rijk veroverd had en dat hij voor die hulp zijn leenroerigheid aan de kroon van Castilie wilde erkennen.

hoofd. De Sultan van Soeloe had in 1627 op een zijner strooptochten op het eiland Mindoro een Spaansch schip verbrand, geschut geroofd en vele gevangenen medegenomen, waaronder een natuurlijke dochter des Gouverneurs van Manilla. In het voorjaar van 1628 rustten de Spanjaarden zich tot een nieuwen tocht uit om Soeloe te tuchtigen. Een escader, onder het bevel van Don Christoval de Lugo [1], deed zonder tegenstand zijn troepen landen; men vond echter de stad verlaten, den Sultan met zijn volk in de sterkte op den heuvel gevlucht.

De Spanjaarden waagden den aanval niet, verwoestten de stad en scheepten zich weder naar Manilla in. Uit weerwraak begon van den kant der Soeloeërs opnieuw op het Spaansch gebied het rooven en verwoesten. [2] De Gouverneur, onmiddellijk daarvan verwittigd, zond een vloot onder bevel van Don Lorenzo Olaso om Soeloe andermaal te tuchtigen. De landing had weer ongestoord plaats, de stad werd verlaten gevonden en de inwoners hadden als gewoonlijk hun toevlucht gezocht op den versterkten heuvel. De aanval daarop werd ondernomen, maar ondanks den moed des bevelhebbers, die sneuvelde, werden de Spanjaarden teruggeslagen en moesten zij zich vergenoegen met het land te verwoesten, waarop de terugreize aanvaard werd. Niet te verwonderen was het dat de Soeloeërs nog overmoediger werden in hun strooftochten en verwoestingen [3].

In 1630 werd door den Spaanschen bevelhebber D. Pedro

---

[1]) v. Dijk noemt als bevelhebber van dezen tocht den Kapitein Don Juan del Rio. blz. 259.

[2]) Barrantes. pag. 11. D. Pio A. de Pazos. pag. 14.

[3]) D. Pio A. de Pazos. pag. 15.

Tofino, na een gevecht op de reede van Soeloe, de hoofdplaats ingenomen en verbrand [1]).

In 1637 zond de Gouverneur Don Hurtado de Corcuera uit Samboanga, een sterkte op Mindanao, een expeditie naar Soeloe; voordat de vijandelijkheden een aanvang namen zond de Gouverneur een gezant naar den Sultan en liet hem vragen om op nieuw op vredelievende wijze de erkenning der vroegere tractaten en de onderwerping aan Spanje's Souvereiniteit te beloven. Toen de Sultan dit weigerde, werd tot de landing overgegaan en als voorheen stonden de Spanjaarden weer voor den versterkten heuvel, dien zij nog nooit hadden kunnen innemen. Toen de storm afgeslagen was, begonnen de Spanjaarden de vestingwerken te ondermijnen en die te laten springen; toen ook dit vruchteloos was besloot de Gouverneur den heuvel te belegeren; daar dit door de herhaalde uitvallen bijna onmogelijk was vol te houden en men nog niet verder kwam, werd een batterij opgeworpen op een plek, die den heuvel bestreek. Nu waren de Soeloeërs geneigd te capituleeren, maar de Spaansche bevelhebber beval hen zich zonder voorwaarden over te geven. Dit beviel den Soeloeërs niet en, gebruik makende van een onbewaakt oogenblik, verlieten zij den heuvel door een achterpoort. [2]) De vesting vonden de Spanjaarden bij hun intrede geheel ledig, alleen de Koningin en haar neef Tancun, met al de koninklijke rijkdommen, werden gevangen genomen. De Gouverneur gaf der

---

[1]) D. Pio A. de Pazos. pag. 16.

[2]) Barrantes. pag. 12, 13, 14.
D. Pio A. de Pazos. pag. 17.
Scheidnagel. pag. 87.

Koningin verlof om den Koning en de hoofden binnen het fort te brengen, maar de Koningin verscheen niet weer, ondanks hare belofte. TANCUN werd daarop met hetzelfde doel gezonden, hij keerde terug, met de sleutels der schatkisten; maar door de onachtzaamheid der wacht had hij zich heimelijk met de schatten verwijderd. Een bezetting van 200 Spanjaarden en 200 Pampangers werd in Soeloe achtergelaten met de noodige priesters voor het bekeeringswerk. [1]) De Gouverneur keerde met de overigen naar Manilla terug, alwaar hij, als de veroveraar van Soeloe, met groote eer ontvangen werd. In 1644 vond de toenmalige Gouverneur, DON DIEGO FAXARDO, de Philippijnen verontrust door Nederlandsche schepen [2]); hij besloot tot verdediging van Manilla de geheele Spaansche macht samen te trekken door de verspreide garnizoenen te lichten. Met dit doel zond hij een officier naar Soeloe om met den Sultan een verdrag te sluiten en daarna de troepen vandaar naar Manilla terug te sturen. Dit ging

---

[1]) Als een merkwaardige bijzonderheid voor dien tijd lezen wij in de geschiedboeken, dat de Spanjaarden meer door zachtheid en door het geloof, dan door kracht van wapenen de Philippijnen hebben veroverd.

[2]) Onze zeeoorlog in de Indische wateren kenmerkte zich voor 't meerendeel door het buitmaken van Spaansche en Portugeesche schepen; reciproque kon dit van onze vijanden gezegd worden. Voornamelijk waren het de zilverschepen uit Nova-Hispania naar de Philippijnen bestemd, die zeer de begeerte onzer voorvaderen in die zeeën opwekten.

In spijtige bewoordingen wordt 't vaak vermeld, dat zulk een rijke prooi aan onze ijverige opsporingen ontsnapte of vroeger dan verwacht werd, of langs een anderen weg de bestemde haven was binnengevallen. VAN DIJK geeft ons een rijke verzameling verhalen over dien eigenaardigen trek onzer voorvaderen.

aanvankelijk niet zoo voorspoedig als de Spanjaard wel gewenscht had; de Sultan had in 1642 en 1644 brieven en gezanten naar Batavia gezonden en de hulp der Nederlanders ingeroepen om het Spaansche juk af te werpen, maar met het talmen der onzen om de beloofde hulp te sturen, sloot intusschen de Sultan in 1646 den vrede met Spanje, bij welk verdrag de Spanjaarden zich terugtrokken van Soeloe, en het, volgens HUNT, als een onafhankelijken staat erkenden. de Soeloeërs daarentegen verbonden zich, als een teeken van broederschap, jaarlijks drie met rijst geladen schepen te geven [1]).

Van dit verdrag wordt ook door VAN DIJK melding gemaakt: „Ook had de vorst van Mindanao zich acht maanden

---

[1]) ZUNIGA. Vol. I. pag. 258, 270, 277, 271, 272, 281.

DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 118. 119.

FORREST. pag. 321.

MALLAT. Archipel de Solou. pag. 41. 42. 43.

HUNT. Some particulars relating to Sulo. pag. 33.

„But in the year 1646 on the 14th of April, peace was concluded between them at the mediation of the king of Magindanao, upon which the Spaniards withdrew from Sulo, which they had conquered and on which they had built the present fort, reserving to themselves the sovereignty of some of the other islands; the Sulos agreed at the same time to give, in sign of peace and brotherhood, a tribute of three vessels of rice annually." Dit stuk van HUNT is geplaatst in Moor's Notices of the Indian Archipelago.

De Gouverneur van Samboango sloot in persoon met den Sultan de tractaten „por los que quedaba obligado á conservar íntegro el territoria como propiedad espanola y llevar todos los anos à Zamboanga, como senal de reconocimiento, tres pancos ó yoangas cargadas de arroz." Zie D. PIO A. DE PAZOS. bl. 30.

voor onze komst met de Spanjaarden bevredigd [1]) en den Koning van Solo (PANGORAN SIRY RAMA, die in 1642 nog onzen bijstand tegen hen had ingeroepen) ook tot den vrede gestemd; [2]) deze vorst had dus, nauwelijks eene maand geleden, „op betere conditiën dan Mindanao," doch op voorwaarde, dat hij al de solosche paarlen aan de Spanjaarden zou leveren, insgelijks eene overeenkomst met zijne erfvijanden gesloten; dientengevolge waren deze laatsten, na vernieling hunner beide forten, onlangs van Solo en weinige dagen daarna van Tagima [3]) opgebroken; (15 en 20 April 1646); deze berichten verkreeg de commandeur FRIES van een spaanschen luitenant" die te Samboanga door de onzen was gevangen genomen. [4]) MALLAT, die andere bronnen geraadpleegd heeft, verhaalt ons dit aldus: De Nederlanders hadden aan den Soeloeschen Sultan, op zijn verzoek, 2 schepen ter hulpe gezonden, en waren begonnen de sterkte der Spanjaarden op Soeloe te belegeren. Deze zonden om

---

[1]) In Mei 1646 waren wij aldaar aangekomen. Het verdrag met Mindanao was derhalve in October 1645 gesloten, dat met Solo dateerde van April 1646. Naar den oorspronkelijken tekst van dit verdrag heb ik, tot mijn spijt, hier en daar vruchteloos gezocht.

[2]) Van dezen vrede gewaagt ook ZUNIGA: „The Jesuit friar was, in the mean time, commissioned to make peace with them, which he effected on very advantageous terms. Jolo being thus evacuated, the Dutch arrived at the appointed time with the promised assistance; and finding that the Spanards had retired to Zamboanga, they determined on attempting the capture of the fort of Caldera, in Mindanao, but they were repulsed with such loss, that they made a rapid retreat to Batavia." pag. 278.

[3]) Thans het eiland Basilan genoemd.

[4]) v. DIJK. blz. 294.

hulp naar Samboanga. De Spaansche bevelhebber DON ESTEVAN UGALDE weigerde na de aanmaning zich over te geven en weerstond den aanval van 27 Juni 1648 met zoo goed gevolg, dat de Nederlanders, ziende dat de vijand besloten had zich tot het uiterste te verdedigen en dat hun toestand hachelijk kon worden, indien de gevraagde hulp kwam opdagen, het beleg opbraken en huiswaarts stevenden. Werkelijk verscheen ook de gevraagde hulp onder den kapitein DON PEDRO DURAN DE MONTFORTE, die, na de opstandelingen te Samboanga tot rust gebracht te hebben, tot ontzet naar Soeloe gegaan was. Maar hij kwam te laat; de Soeloesche rijksgrooten waren reeds in onderwerping gekomen en hadden, ondanks hun overmacht, den vrede verzocht. De Gouverneur der Philippijnen, vernomen hebbende, dat de Nederlanders beloofd hadden aan den Sultan van Soeloe het volgend jaar met grooter macht ter zijner hulp terug te zullen komen; begrijpende dat er weinig voordeel te behalen was van eene bevolking, die zoo weerspannig bleef; bovendien in aanmerking nemende de weinige troepen, waarover hij te beschikken had en lettende op de groote kosten, die bijna niet vergoed werden, besloot op eene eervolle voorwaarde en voorgeven Soeloe te verlaten en de sterkten te verwoesten. De vrede met Soeloe werd, volgens dezen schrijver, derhalve in 1648 gesloten. [1])

ZUNIGA verhaalt: dat SALICALA, zoon van den Sultan van Soeloe, iemand van een oproerige gezindheid, niettegenstaande den vrede, dien hij met de Spanjaarden gesloten had, be-

[1]) MALLAT. Archipel de Solou pag. 43. 44.

gonnen was de Spaansche wateren met zijne schepen te verontrusten en overal vele verwoestingen had begaan. De vrede, hier bedoeld, moet die van 1646 zijn, dit leid ik af uit het vervolg, dat niet gelijkluidend is met MALLAT's verhaal. DE MONTFORTE wordt alleen gezonden om de bewoners van het Noorden van Borneo te straffen, die op het voorbeeld der Soeloeërs insgelijks waren begonnen te rooven en te verwoesten. DE MONTFORTE tuchtigde dan ook die roovers en keerde daarna weer naar Manilla. Niet alleen de jaartallen, maar ook de feiten verschillen bij beide schrijvers. [1])

Wij hebben getracht uit de geschiedenis aan te toonen, dat de Spanjaarden vóór en tijdens het sluiten des Vredes van Munster niet alleen de vaart hadden op het onmiddellijk aan de Philippijnengroep grenzend Soeloe, maar zelfs veel verder Zuidwaarts tot in de Molukken. Al hadden de Spanjaarden zich van Soeloe teruggetrokken, het zelfs als „independent nation" erkend, toch bleven zij hunne betrekkingen, die eerder naar schatplichtigheid zweemden dan naar verhoudingen, krachtens regelen van het volkenrecht tusschen zuivere Souvereine staten heerschende, behouden; zelfs het Munstersche Tractaat heeft het verdrag tusschen Spanje en Soeloe, dat ook van handelsrechtelijken aard is, besproken noch gewijzigd, m. i. zelfs bekrachtigd door het 3de lid van art. 5 „ende sal een yeder, te weten de hoogst-gemelde Heeren Koningh en Staten respective blyven besitten en gaudeeren soodanige Heerlickheden, Steden, Kasteelen, Sterkten, Handel en Landen in de Oost- en West-Indiën,

---

[1]) ZUNIGA. Vol. I. pag. 282, 283.

enz......... als de selve Heeren Koningh ende Staten respectivelyck zijn hebbende ende besittende."

Krachtens het historisch betoog blijft ook de vaart op de Soeloe door het Mustersche Tractaat gehandhaafd door de woorden „dat de Spaignaerden sullen blyven by haer Vaerten in tsoodaniger voegen, als sy deselve in Oost-Indiën als noch hebben? [1]) Hun dat recht te betwisten zoude m. i. van onze zijde eene handelswijze zijn tegen het Tractaat indruischend.

AFDEELING II.

De vroegste betrekkingen van Nederland met Soeloe vóór 1648.

In een brief van den vlootvoogd VAN CAERDEN aan de XVII[en], dd. 1 December 1608, vinden wij van Solor (Soeloe) slechts gewag gemaakt in het reisjournaal: zoo sterk was de stroom en zoo hevig de wind westelijk, dat het plan om door straat Macassar naar Java te zeilen moest opgegeven worden en besloten werd om de noord van Borneo naar Bantam koers te zetten: „dus stelden koers om door straat Tagima

---

[1]) „Den 2den Mai in 't jaar 1663 zijn de Kastiliaanen of Spanjaarts, onder hunnen Landvoogd van Gamma Lamma (stad op Ternate), Don Francisco de Attienso, uit die stad, met al hunnen omslag, opgebroken, met twaalf jonken, een Galei, en een kleender vaartuig, na Manilha vertrokken, zonder dat zij eenig teeken van 't langer te willen bezetten, daargelaten hebben." Zie VALENTYN. Molukse zaaken. bl. 11, 325.

te loopen, doch wij vervielen op de eilanden van Solor op de hoogte van 5½°, doch gelukkig stevenden door de eilanden en kregen den 12en September de kust van Borneo aan boord op de hoogte van 6°." enz. [1])

Toen in October 1614 de vlootvoogd LAURENS REAAL, op zijn tocht in de Philippijnsche wateren, in de haven van Caldera, op Mindanao, het anker liet vallen, kwamen verscheidene inboorlingen van Soeloe „een eiland achter Tagima gelegen" bij hem aan boord; zij gaven hunne vijandelijke gezindheid jegens de Spanjaarden te kennen door de bewering dat hun Sultan gaarne met de Nederlanders een aanval op de Philippijnen wilde beproeven, en de Spanjaarden beoorlogen. REAAL kon hieraan geen gehoor geven, omdat hij zich daar niet langer kon ophouden. Op zijn reis, na eenige plaatsen op de omliggende eilanden verbrand te hebben, kwamen op het eiland Cebu gezanten van den vorst van Mindanao om met den vlootvoogd een verbond tegen de Spanjaarden te sluiten; ook verscheen kort daarop de vorst van Soeloe met hetzelfde doel. Het schijnt, dat hij een verbond met die vorsten gesloten, of althans hun hulp had toegezegd tegen de Spanjaarden. [1]) Want aan den last van den Landvoogd REYNST van 1615, om naar Soeloe en Mindanao eenige schepen te zenden, was door REAAL, die inmiddels Gouverneur der Molukken geworden was, nog geen gevolg gegeven. Wel werden in 't volgend jaar schepen naar die

---

[1]) VAN DIJK. bl. 213.

[2]) V. DIJK. blz. 218, 219.

DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. bl. 115.

gewesten gezonden, maar die gingen niet naar Soeloe. [1])

De Gouverneur der Molukken DE HOUTMAN zond in 1621 op last van COEN een jacht naar Mindanao, voornamelijk bestemd naar Soeloe, om te vernemen of de schoone paarlen van dat eiland door de inboorlingen naar Manilla gebracht, of aldaar door de Spanjaarden opgekocht werden en voorts om daar naar het lot van de Nederlandsche schipbreukelingen onderzoek te doen, die, zooals DE HOUTMAN bericht was, op dat eiland zich bevonden en waarop hij, na ontvangen bericht, „een brief, een geschenk en een tulband voor den koning van Solo" had gezonden. [2]) Verder wordt niets verhaald omtrent den afloop van dit voorgenomen bezoek naar Soeloe, en tot dusver bleven de resultaten van de aangeknoopte onderhandeling onbekend.

Intusschen bleven de vorsten van Soeloe en Mindanao telkenmale onze hulp inroepen; maar hoe gaarne wij ook met hen de Spanjaarden hadden beoorloogd, gebrek aan schepen en de moeilijke omstandigheden, waarin de Compagnie zich op dat oogenblik bevond, maakten „dat wij er niet eens aan denken mogten," hen te hulp te komen. Het gevolg onzer zwakheid leidde er dan ook toe, dat Soeloe en Mindanao in 1624 met het Philippijnsch bestuur vrede sloten. Niet zonder spijt deden in Januari 1625 G.-G. en Raden aan Bewindhebberen dit bericht toekomen: „De Koningen van Mindanao en Solock zijn zoolang van ons met belofte van adsistentie gevoed geweest, dat zij eindelijk, ziende daar niets op volgde,

---

[1]) v. DIJK. blz. 224.

[2]) VAN DIJK. blz. 249. 250.

met de Spanjaarden bevredigd zijn; hierover hebben zij elk een brief aan den gouverneur van de Molukkos geschreven, zich excuserende, dat zulks maar pro forma gedaan hebben om den Spanjaard t'abuseren.... 't Is wel te gelooven, dat zij het niet regt met den Spanjaard meenen, maar ondertusschen brengt de tijd zulke verandering mede, dat zij zich zoo ligt niet van hem zouden kunnen ontlasten als zij wel voornemen." Verder wordt in dit schrijven uitgeweid over den rijkdom van deze en naburige eilanden, voorts over de talrijke inboorlingen, „die nog heidenen zijn, ongelijk beter slag en laborieuser als de slaven, die van de kust gehaald worden, zeer bekwaam om UEds. landen te peupleren; zoo wij de middelen hadden die kwartieren met eene redelijke magt en ervaren personen eens te bezoeken om volk van daar te halen, wij meenen de Compagnie dienst daaraan geschieden zoude."

Aan den Gouverneur der Molukken Le Febvre was echter te voren in 1624 geschreven: „De koningen van Mindanao, Solock en Serengany, zoo nog om assistentie aanhouden, zal UEd. mogen aandienen, hoe dat wij alrede eene groote magt naar de Manillas tot afbreuk van den Spanjaard gezonden hebben; dat het ons derhalve niet wel mogelijk is geweest voor dezen tijd hen over de Molukkos (volgens hun verzoek) t'assisteren; hen meteen verzekerende, als des vijands magt in Manilla verbroken wordt, dat hunne landen het soulaas daarvan gevoelen zullen, recommandeert hun, bij aldien eenige van onze schepen daar kwamen te passeeren, denzelven allen vriendelijk onthaal en ontzet van ververschinq te willen doen" [1]. „Dit is al de troost, dien wij hun voor dezen tijd

[1]) van Dijk. blz. 251. 252.

geven kunnen," zoo eindigde de hierboven gedeeltelijk aangehaalde brief, dd. Januari 1625, van G.-G. en Raden aan Bewindhebberen over deze zaak.

Eenige jaren later begon de Compagnie hier handelend op te treden; de fiskaal DANIEL OTTENS werd met een schip als gezant, van brieven en geschenken voorzien, naar de vorsten van Mindanao, Serengany en Soeloe gezonden, „om te onderzoeken in hoeverre wij" op hunne hulp zouden kunnen rekenen bij een tocht tegen de Philippijnen en voorts, nopens de voortbrengselen van die eilanden berichten in te winnen.

Toen OTTENS, na andere staatjes bezocht te hebben, te Toubouck (op Mindanao) bij den Sultan KITCHIL GOUSERAT, schoonzoon van den vorst van Soeloe, kwam, werd hij door dezen vorst, dien hij niet kon vertrouwen, met schijnbare welwillendheid ontvangen: deze beweerde, vóór 4 jaren reeds, een Spaansche bezetting, hem door 't Spaansch bestuur ter zijner bescherming aangeboden, afgewezen te hebben. Niet onaardig antwoordde OTTENS daarop: „dat 't periculeus was, onder schijn van vriendschap, met den vijand te handelen; dat de Spanjaard een oude slange vol fenijns, eene fontijne van alle bedriegerijen was en altijd nacht en dag practiseerde en continuëlijk op de been was om een ieder in zijn moorddadig net te krijgen, zoodat in valschheid zijn meester niet te vinden is." Toen nu OTTENS wenschte opnieuw onderhandelingen aan te knoopen, wees de hoogmoedige vorst dit af en zeide, dat reeds door REAAL lang geleden hulp aan Mindanao was toegezegd, doch dat die belofte nooit was vervuld, zoodat hij geen staat meer op de Nederlanders maken kon. Hij gaf ons, hoewel niet openhartig, te kennen, dat hij door het verbond met Spanje meer spaanschgezind was. Dit

bleek ook van achteren zoo te zijn, want OTTENS vernam later, dat KITCHIL GOUSERAT een, vóór 4 jaren, met de Spanjaarden gesloten verbond, nog geen jaar geleden hernieuwd had en hun zelfs toegestaan had een fort te bouwen. Aldus hadden wij in deze streken ons vertrouwen en gezag verloren.

Toen OTTENS naar Soeloe wilde stevenen, werd hem dit door de Mindanaoërs zoo ernstig afgeraden, wegens het gevaarlijke vaarwater, dat hij het niet waagde derwaarts te gaan; doch hij liet den vorst van dat eiland de brieven overhandigen en onze komst berichten. [1])

Zooals wij gezien hebben [2]) hield de Sultan van Soeloe zich niet aan het verdrag, maar was, alsof er niets gebeurd was, opnieuw aan het rooven gegaan en had bij een van die tochten zelfs een natuurlijke dochter des Spaanschen Gouverneurs gevankelijk weggevoerd, waarop de verwoede Spanjaarden opnieuw voor Soeloe verschenen waren, maar, zooals we reeds weten, onverrichter zake weer vertrokken. Intusschen waren er verscheidene liefhebbers voor de Spaansche vrouw geweest en had men voor haar reeds 60 tayls goud geboden, maar de Sultan eischte 100 tayls. De door OTTENS afgevaardigde gezant bevond zich juist te Soeloe en schreef aan den fiskaal OTTENS, „dat indien hij de Spaansche schoone begeerde te lossen, de Koning van Solock, tot teeken van vriendschap, zich in redelijkheid zou laten vinden." Ook gaf de gezant aan OTTENS als zijne meening te kennen, dat het Nederlandsche

---

[1]) VAN DIJK. blz. 253, 256, 257.
[2]) Zie hierboven blz. 91.

vaartuig, wegens de talrijke eilandjes en droogten, onmogelijk ter reede van Soeloe zou kunnen komen. De Sultan van Soeloe had gaarne onzen gezagvoerder een bezoek gebracht, maar was daarvan door de Datoes [1]) weerhouden; hij liet het echter niet hierbij, maar zond OTTENS „een zeer beleefd briefjen", in het Spaansch door zijne schoone gevangene geschreven, waarin hij beloofde spoedig een gezant te zullen zenden. Deze is echter nooit gekomen. OTTENS keerde daarna naar Ternate terug. „Aan den ongunstigen uitslag van dezen tocht, waarvan de gouverneur LE FEBVRE zulke heerlijke verwachtingen koesterde, zal men welligt moeten toeschrijven, dat vooreerst, voor zoover mij bekend is, geen ernstige pogingen meer werden aangewend om met de genoemde eilanders tot een geregeld handelsverkeer te geraken." [2])

In 1642 herhaalde de Landvoogd VAN DIEMEN aan den Sultan van Broenei zijne belofte van hulp tegen de Spanjaarden, „die in de landen van Solock bleven grasseeren en de onderdanen van den vorst van Broenei doodden of tot slaven maakten." Maar ook deze hulp bleef achterwege.

De „Koning van 't vermaarde eiland Solock," wiens land weder door de Spanjaarden genomen en verwoest was, en hem genoodzaakt hadden een schuilplaats in Broenei te zoeken, had inmiddels in 1642 eveneens onze hulp ingeroepen. VAN DIEMEN beloofde schriftelijk hem hulp te zullen sturen en noodigde hem uit in persoon te Batavia te komen, om daarover te spreken. Werkelijk verscheen ook te Batavia in 1644

---

[1]) Rijksgrooten, die zijn Raad vormen.

[2]) VAN DIJK. blz. 259, 260.

de erfprins van Soeloe SALICALA om krachtiger op onzen bijstand aan te dringen; hij maakte ons opmerkzaam op de voordeelen te verkrijgen door handelsbetrekkingen met Soeloe aan te knoopen, met dat eiland, dat de inwoners zelven het Eiland der Paarlen noemden, en op de geringe macht, waarmee wij den Spanjaard van daar konden verdrijven. [1]) Men aarzelde voorloopig aan diens verzoek gevolg te geven, maar niettemin werd den prins bij geschrifte hulp beloofd. Men wist nog niet „of onze diepgaande schepen daar konden ageeren." Teleurgesteld keerde de prins naar Soeloe weer.

In 1645 begon de Compagnie aan het nakomen harer belofte te denken; in Maart werden, op last van G. G. en Raden, door den Gouverneur van Amboina twee schepen, onder ALBERTSEN, afgezonden om de N. N. Oostkust van Borneo te ontdekken en tevens om „naar 't gedoente van den Pangoran van Solock te inquireren." [2])

Toen de onzen aldaar aankwamen, vonden zij den Pangeran SALICALA niet „bij de werken" en de oude door de Spanjaarden verdreven Sultan bood den onzen niet de noodige hulp. Men ging nu het Spaansche fort beschieten, en, nadat dit 3 dagen zonder eenig gevolg had geduurd, verliet ALBERTSEN de Soeloesche wateren, [3]) zonder zelfs inlichtingen ingewonnen

---

[1]) MALLAT. Archipel de Solou. pag. 42.

[2]) Het zenden van die twee schepen komt overeen met wat wij omtrent hetzelfde aangeteekend vinden bij MALLAT. Archipel de Solou pag. 42 en bij ZUNIGA. pag. 278. Zie verschil over het aantal schepen bij VAN DIJK. blz. 283 en 116.

D. PIO A. DE PAZOS. pag. 29.

[3]) Van de zoogeroemde dappere verdediging van den Spaanschen be-

te hebben, nopens de parelvisscherij, wat hem uitdrukkelijk was opgedragen. [1]) In een schrijven van G. G. en Raden aan Bewindhebberen van December 1645 blijkt, dat de H. I. Regeering nu verdere uitzettingen naar Soeloe ondienstig achtte, „dewijl de onkosten de profijten overtroffen." [2])

Wij ontmoeten echter in 1646 den Commandeur FRIES in die wateren met de instructie om een nauwkeurige afteekening te nemen van Soeloe, op Tagima eene Spaansche sterkte te vernielen en daarna de baai van Manilla te blokkeeren. In zijn journaal teekende hij op, dat hij „per force" door een nauw klippig kanaal tusschen Tauw Tauw en Soeloe-false zeilde en verder langs den Soeloe-Archipel; „op al de bergen der oostelijke eilanden van Solo zagen (wij) hooge vuren; wat dit vuurstoken beduiden zal, leert de tijd." [3])

FRIES verhaalt ons verder van den vrede, gesloten tusschen Spanje, Soeloe en Mindanao, hem door den gevangen Spaanschen luitenant meegedeeld. [4]) FRIES richtte daarop een schrijven aan den vorst van Soeloe, meldende, dat hij acht dagen te voren „aan Z. Hoogheids eiland Tagima" was geweest, „tot hulp van Z. H. en om de Castilianen uit Solo en Mindanao te verdrijven, volgens de belofte aan Z. Hds. zoon SALICALA, die voor twee jaren te Batavia geweest was;"

---

velhebber, waarvan MALLAT, ZUNIGA en DE PAZOS gewagmaken (zie hiervoren blz. 96.) meldt VAN DIJK niets. Zie blz. 283.

[1]) Volgens de PAZOS beloofden de Hollanders terug te komen, om de Soeloeërs te helpen in het verdrijven der Spanjaarden. blz. 30.

[2]) v. DIJK. t. a. p.

[3]) v. DIJK. blz. 293.

[4]) Zie hiervoren blz. 95.

voorts betuigde hij zijn groot ongenoegen, dat de Sultan „op inductie van den Koning van Mindanao, onlangs vrede en verbond met de Spanjaarden gesloten had, zoodat de Spaansche gouverneur van Samboanga de forten van Solo en Batchiling had laten verlaten en demoliëren." Het schijnt dat FRIES minder gewicht hechtte aan het verlaten der Spanjaarden van Soeloe, aan hunne verklaring van Soeloe als „independent nation", dan dat zij er vasten voet bleven behouden. Dit verbond, ging FRIES verder, zou strekken tot nadeel voor Soeloe, want des Sultans onderdanen waren nu slaven der Castilianen geworden; hij raadde den vorst daarom aan zoo spoedig doenlijk gezanten naar Batavia te zenden „om zich te verontschuldigen en deze netelige zaak nader te bespreken, inmiddels reeds van stonde af aan het contract met de Spanjaarden opzeggende, vermits hij anders een vijandelijken aanval van ons te duchten had." [1])

Het ligt niet op onzen weg FRIES hier verder op zijn merkwaardigen tocht te volgen. Ziedaar, wat ik van onze vroegste betrekkingen (verdienen ze wel dien naam?) met Soeloe tot op den Vrede van Munster heb kunnen vinden. Wij vonden in 1646, tijdens het bezoek van FRIES, Soeloe in vrede met Spanje; wij hebben gezien, hoe FRIES hierover zijn ongenoegen den Sultan te kennen gaf en dezen aanspoorde het verbond te verbreken, maar volgens mijne nasporingen, vruchteloos. Het Tractaat van Munster, het uti possidetis in deze streken handhavende, bedoelde natuurlijk

---

[1]) v. DIJK. blz. 295.
Vergelijk ook ZUNIGA. blz. 279 en het hiervoren aangehaalde op blz. 95.

daarin ook stilzwijgend dit verdrag met Soeloe; of zoude het aan te nemen zijn, dat tijdens de Munstersche vredesonderhandelingen dat verbond met Soeloe aan onze gevolmachtigden nog onbekend was? Al ware dit zoo, dan nog kan men zich hierop niet tegen de Spanjaarden beroepen, noch hen hiervoor laten boeten door hun recht te betwisten. Tot dusverre is derhalve de historie onze meening te hulp gekomen en heeft die gestaafd. Na 1648 zijn wij, wel is waar, nog vaak met Soeloe in aanraking gekomen, maar m. i. handelden wij destijds hier in strijd met het Tractaat van Munster, ofschoon de Spanjaarden zich toen ter tijde daarover niet beklaagden en zich niet daartegen verzet hebben.

Gaan wij nu over tot de behandeling van

AFDEELING III.

Was de vaart op Soeloe begrepen in de verbodsbepaling van het laatste lid van art. V van het Tractaat van Munster?

Lang behoeven wij bij dit punt, na al het voorgaande, niet stil te staan. In het verdrag van Spanje met Soeloe in 1646, volgens anderen in 1648 [1]), verbonden zich de Soeloeërs tot teeken van vriendschap jaarlijks drie met rijst geladen schepen te geven, op voorwaarde, dat al de Soeloesche paarlen aan de Spanjaarden moesten geleverd worden; de Spanjaarden daarentegen verlieten deze eilanden, zij gingen verder

---

[1]) Zie hiervoren blz. 94.

en erkenden Soeloe als onafhankelijken staat. [1]) Die erkenning laat zich niet wel voegen bij de verplichtingen den Soeloeërs opgelegd; Soeloe bleef daardoor, hoewel niet direct, dan toch indirect, cijnsbaar aan Spanje. Uit den aard dier verplichte leveringen vloeit toch ook voort, dat de Soelóeërs de vaart hadden op de Philippijnen, de Spanjaarden omgekeerd de vaart op Soeloe, hetzij om handel te drijven, hetzij om, zoo noodig, den Soeloeër aan zijne verplichtingen te herinneren, of om andere beweegredenen, welke ook. „Hadden derhalve de Spanjaarden „no footing" meer op Soeloe, (bij niet naleving van het verdrag hadden zij het volste recht gehad daar weer vasten voet te verkrijgen), van de „navigation" daarop hadden zij geen afstand gedaan, die werd in 't verdrag zelfs niet genoemd, wellicht achtte men deze bevoegdheid boven allen twijfel verheven. [2]) Daarentegen hadden wij reeds in 1645 alle vaart op Soeloe, als ondienstig, opgeheven. [3]) Wij zagen wel is waar in 1646 nog den commandeur Fries bij Soeloe, maar hij vond den sultan

---

[1]) „A peace was concluded between the Sulos and Spaniards on the mediation of the Sultan of Magindanao, in which treaty the Spaniards declared them to he an independent nation, and withdrew from all their possessions on Sulo which they had conquered." Hunt. Some particulars relating to Sulo. pag. 52.

[2]) Men zie Hunt. Ibid. t. a. p.

Forrest. pag. 321 zegt: „This is particularly set forth bij Mr. Dalrymple; also, that the Sooloos made lately with the Spaniards treaties of alliance, offensive and defensive, as the Spanish governor declared in a letter wrote to the English governor of Manila."

[3]) Zie brief van G. G. en Raden aan Bewindhebberen dd. Dec. 1645, op blz. 106 hiervoren.

in vrede met Spanje, en ongenegen dien te breken. Het laatst van beiden bleven de Spanjaarden, vóór den Vrede van Munster, in aanraking met Soeloe, en in dien vrede werd, zoowel ten opzichte van landbezit, als van handel en vaart, het uti possidetis gehandhaafd. Eerst in 1663 verlieten de Spanjaarden het eiland Ternate; tot dien tijd hadden zij de vaart op de Molukken en namen de Spaansche schepen van Manilla uit, hun weg door de eilandengroep van Soeloe naar Ternate. Deze groote vaart hadden zij; en de vaart op Soeloe maakte er een onderdeel van uit, lag daarin opgesloten, behoorde daartoe: *Accessio cedit principali.* De Spanjaarden bezaten nog vóór 1648 van die vaart het jus utendi; dit recht is voor hen daarna niet verloren gegaan door non usus, dat ligt duidelijk opgesloten in- en vloeit voort uit de bepalingen van het verdrag met Soeloe; de onafhankelijkheidsverklaring was aan een voorwaarde verbonden; werd die voorwaarde niet nagekomen, dan stond het den Spanjaard weder vrij Soeloe onder zijne heerschappij te brengen. „Notwithstanding the treaty of Munster, however they always caried on a trade with Sulo until 1813, when Capt. Don Alonzo was murdered by a slave of the orang Kaya de Gadang, some of his crew made slaves, and the Spanish vessels obliged to cut and run for Manilla. In 1814, in consequence of this there was no trade between Manilla and Sulo, except by means of the Chinese." [1])

Te voren is reeds aangetoond, dat vaart, handel en landbezit niet synoniem zijn. In deze volgorde genomen

---

[1]) **Hunt. Some particulars relating to Sulo. pag. 52.**

zijn de twee laatste het gevolg van het eerste. De vaart werd ondernomen om handel te drijven, ook om landbezit te verkrijgen, waardoor de handel onbelemmerd en geregelder kon plaats hebben en winstgevender werd gemaakt. [1]) Vaart, handel en landbezit hingen dus nauw met elkaar samen, maar hoe nauw ook verbonden, oorzaak en gevolg moeten uit elkaar gehouden worden, van elkaar onderscheiden worden, als op zich zelf staande, ongelijke zaken. Neemt men deze onderscheiding aan, die reeds hiervoren uit historische bescheiden en andere bronnen ontwikkeld is, dan wordt voldoende mijne meening gestaafd, dat men in de bepaling van het blijven bij de vaart, zonder die verder te mogen uitbreiden, deze gedachte kan terugvinden: vaart leidt tot landbezit, derhalve vaart : landbezit = oorzaak : gevolg. Verbieden wij nu de uitbreiding van de vaart, dan verbieden wij tevens het daarmee gepaard gaand, toenemend landbezit. Daaruit volgt dan ook onzes inziens, dat het 5de lid van art. 5 moet worden beschouwd, als eene aanvulling van het 3de lid. Beide, leden toch handhaven het uti possidetis, dus ook de vaart op Soeloe; het Soeloesch verdrag, en het weder in bezit nemen van Soeloe bij niet naleving van dat verdrag, blijven voor den Spanjaard van kracht, behooren van onze zijde erkend en geëerbiedigd te worden.

---

[1]) **Vóór wij ons zelven den weg naar Oost-Indië gebaand hadden, waren wij voor Europa de vrachtvaarders der Indische producten, die wij uit Lissabon haalden èn naar alle Europeesche markten brachten.**

AFDEELING IV.

Stond Soeloe onder-, of erkende het Nederland's opperheerschappij?

Noch het een, noch het ander was vóór den vrede van Munster het geval. Na den vrede tot 1662 konden de pogingen daartoe als niet in strijd met het Tractaat gerekend worden, want eerst in 1662 hielden in die streken de vijandelijkheden op; de na dit jaar aangewende pogingen mogen als schending van het Tractaat beschouwd worden, ofschoon zij tot geen gevolgen leidden.

In 't kort zullen wij de geschiedenis van Soeloe's betrekkingen van omstreeks 1663 tot 1836 doorloopen.

In 1653 had de Sultan van Mindanao eenige Spaansche gezanten vermoord, en had dan eens de schuld daarvan op den hals geschoven van een zijner neven, die hij om zijnen grooten invloed niet durfde straffen, dan weer waren de gezanten zelven de oorzaak van het hun overkomene genoemd; hiermede won de Sultan tijd, en inmiddels had hij ook den vorst van Soeloe tot zijne zijde overgehaald. De Spanjaarden vreesden niet ten onrechte, dat indien zij nog langer talmden met de tuchtiging der „Moros" wegens den moord hunner gezanten, de rooverijen en verwoestingen dier drieste inboorlingen een nog grooteren omvang zouden aannemen. De Gouverneur de Lara zond tot dat doel een treffelijke macht uit, onder het bevel van een man, „dapper in den raad, maar die op het veld het tegendeel bewees." Hij gaf onophoudelijk zijne geneigdheid te kennen den vijand aan te vallen, maar om verschillende redenen vermeed hij elke

aanraking en aanvaardde ten laatste den terugtocht. De Gouverneur van Samboanga handelde anders; hij verzamelde eenige schepen en besloot den vijand te tuchtigen en hem zijne verwoestingen betaald te zetten op zijn eigen grond. Deze onderneming werd met goeden uitslag bekroond. [1])

De Sultan van Soeloe had in 1669, onder aanbieding eener slavin en 12 fraaie paarlen, aan de O. I. Compagnie opnieuw voortdurende vriend- en bondgenootschap verzocht, welk verzoek door den Gouverneur Generaal op welwillende wijze beantwoord was. Den president van Macassar, DE JONGH, werd aanbevolen een tocht naar Soeloe te doen. Deze verwachtte daar niet veel goeds van, omdat wij ons niet zouden schikken „naar de manier van negotiëren ginds gebruikelijk," waar men de schepen maanden lang op vracht en betaling liet wachten; hij zag voor de Compagnie daar ook geen voordeel in.

De koopman PAULUS DE BOCK werd evenwel in 1671 met een sloep over Berow naar Soeloe gezonden. Hem was opgedragen den Soeloescben vorst kennis te geven van de onderwerping der Macassaren, na de laatst behaalde overwinningen, en hem, onder betuiging van 's Compagnies genegenheid, uit te noodigen den handel met Macassar te openen. Deze tocht mislukte in zooverre, dat de sloep, te laat in het saisoen vertrokken, den Soeloe-Archipel niet meer kon bereiken. [2])

Gedurende een tijdsverloop van 30 jaren hooren wij niets

---

[1]) ZUNIGA. Vol. I. pag. 293, 294.

[2]) v. DIJK. blz. 309, 310.

van de Soeloeërs en eerst in 1701 lezen wij, dat de vorsten van Soeloe en Mindanao met elkaar in oorlog waren, en beiden de hulp hadden ingeroepen, ieder voor zich, van den Gouverneur te Manilla. Deze had beider verzoek geweigerd, wetende, dat indien hij partij voor den een koos, hij deze bezittingen zou blootstellen aan de wraakneming van den ander. De Gouverneur zond een bemiddelaar, om tusschen beide staatjes de goede verstandhouding te herstellen. [1])

Lange jaren reeds waren beide staatjes in vrede met Spanje, maar de roof en verwoesting bleven ongestoord voortgaan, en geen herstel van schade of ophouden kon van die vorsten gevraagd worden, die ronduit hun onmacht te kennen gaven, om die ongeregeldheden te beletten.

In 1719 waren de Spanjaarden weder bezig aanstalten te maken tegen de „Moros,” die van plan waren de sterkten, welke hen in bedwang moesten houden, te verwoesten. De sterkte van Samboanga was hun een doorn in 't oog; de vorst van Butuy had daarop een aanval gewaagd, maar ofschoon afgeslagen het plan voor een volgenden niet opgegeven. Op het gerucht hiervan verschenen voor de sterkte talrijke schepen van de vorsten van Soeloe en Mindanao om de Spanjaarden te helpen, zoo het heette; maar de Gouverneur, omtrent hunne inzichten twijfel koesterende, wilde hen niet in de sterkte laten, noch op eenige wijze van hun hulp gebruik maken. Hun plan werd dan ook weldra duidelijk, toen zij zich bij de andere vijandelijke benden aansloten. De belegering werd doorstaan, en de vijanden trokken

---

[1]) Zuniga. Vol. II. pag. 10.

af. Het hoofdbestuur te Manilla besloot daarop Samboanga te verlaten en te verwoesten. [1]) Dit besluit is niet uitgevoerd geworden.

Onze betrekkingen met Soeloe schenen geheel opgehouden te hebben, toen daarin weer teekenen van leven zich begonnen te openbaren door een schrijven, dat de H. I. Regeering in 1720, aan den Sultan van Soeloe richtte, waarin zij haar genoegen te kennen gaf, dat hij de vriendschap, „die sedert lange jaren als geslapen had" weder zocht op te wekken; de Sultan werd aangespoord zijne onderdanen te bewegen hunne paarlen, schildpadhoorn, enz. naar Batavia te brengen. [2])

Omstreeks het jaar 1726 hadden de Spaansche missionarissen veel te verduren gehad van de Soeloesche vrijbuiters; naar aanleiding daarvan had de Sultan van Soeloe het raadzaam geacht een gezant naar Manilla te zenden, om vrede te sluiten; dat verzoek vond gewillige ooren en één Spaansch gezant vertrok met de noodige volmacht naar Soeloe om met dien vorst een eeuwig verbond te sluiten, een „tratado formal de paz." [3]) Het verbond werd geteekend; maar op Soeloesche wijze, was het niet van langen duur, en zeeroof en verwoesting werden er niet om gelaten. Met de gelden, die de inwoners tot dat doel vrijwillig hadden bijeengebracht, werd een escader uitgerust om de roovers te straffen; de „Moros" werden nu genoodzaakt om vrede te verzoeken, maar niet eer, dan nadat zij den Spanjaarden veel schade

---

[1]) Zuniga. Vol. II. pag. 44.
[2]) v. Dijk. blz. 313.
[3]) Barrantes. pag. 222.

hadden berokkend. [1]) Eenige jaren later werden zij opnieuw getuchtigd; verscheidene hunner steden en dorpen werden wel in de asch gelegd, maar, merkt de geschiedschrijver verdrietig op, dit gaf niet veel, omdat zij toch zoo weinig te verliezen hadden. In een raad, bijeengeroepen door den Gouverneur uit de voornaamste inwoners van Manilla, werd besloten tot een soort van kruistocht tegen de „Moros" over te gaan en de Spaansche bezittingen op voet van oorlog te brengen, en steden en dorpen te versterken. [2])

In 1787 sloten de Soeloeërs opnieuw een verdrag met Spanje, „capitulaciones," waarin de Spanjaarden verklaarden „que se reputen por enemigos de los joloanos los que lo fueren en adelante de Espana, y recíprocamente de ésta los que lo fueren de aquéllos, de manera que ambas potencias unidas harán la guerra al que se declare enemigo de alguna de ellas, sin inclusion de las naciones europeas." Dit artikel werd, wij zullen dit later zien, aangehaald en nog van kracht verklaard in art. 7 van het Tractaat van 1836. [3])

De Spaansche koning Philips V had omstreeks 1747 brieven geschreven aan de vorsten van Soeloe en Mindanao en de Gouverneur had die geschriften door gezanten doen overbrengen met het voorstel, òf, het Spaansch bestuur te erkennen, òf met de Spanjaarden in verbond te treden. Deze

---

[1]) Zuniga. Vol. II. pag. 58.
E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 123.
[2]) Zuniga. Vol. II. pag. 62.
[3]) Barrantes. pag. 98, 223. Vergelijk ook pag. 321, 322.

vorsten, verheerlijkt met de eer hun door den machtigen koning van Spanje aangedaan, stemden dadelijk er in toe in hun land zendelingen toe te laten. De eerste missionarissen werden echter te Soeloe door de priesters zoo tegengewerkt, dat hun vordering zeer gering was. Onder deze omstandigheden besloot de Sultan van Soeloe den Gouverneur te Manilla een bezoek te brengen; dit werd hem door de missionarissen afgeraden, daar zijn broeder zich in dien tijd van het gezag zou meester maken en dan was hun leven niet meer zeker. Dit kwam des Sultan's broeder ter ooren, en de verbittering tegen de zendelingen steeg zoo hoog, dat zij de vlucht moesten nemen naar Samboanga. Ook op het leven des Sultans was een aanslag beproefd, waarop deze de wijk genomen had naar Manilla. Daar was hem een goede ontvangst bereid, hij werd op staatskosten onderhouden en ontving van de inwoners van Manilla talrijke en kostbare geschenken, van dien aard als van de Spaansche edelmoedigheid mocht verwacht worden. De aartsbisschop was zelfs begeerig den Sultan tot het geloof te bekeeren, welk voorstel door hem schijnbaar met voorliefde werd aangenomen, maar toen het bleek, dat hij bijzonder weinig gevoelde voor het geloof, doch alleen daarin een middel zag om zich Spaansche hulp te verzekeren voor zijn herstel op den troon, werd de doop uitgesteld. Een der bisschoppen haalde daarop den Sultan over zich te begeven naar een landstadje, alwaar ook de vorst gedoopt werd onder den naam van FERNANDO (den 29sten April 1750). [1]) Bij zijn terugkomst te Manilla werd hij

---

[1]) Vergelijk ook BARRANTES. pag. 17, 18. 23.

door den Gouverneur ontvangen met eereschoten en werden er ter zijner eere feesten aangelegd. [1]) In Soeloe had zich intusschen de broeder des Sultans op den troon geplaatst; bekend om zijne vijandige gezindheid jegens de Spanjaarden, was hij juist de aanmoediger tot roof en verwoesting; bijzonder was men te Manilla meer dan ooit begeerig aan die aanvallen een einde te maken, maar de Gouverneur bezat niet de noodige macht, noch om den zeeroof te fnuiken, noch om den Sultan op zijn troon te herstellen. [2])

In 1751 besloot de nieuwe Gouverneur een voldoende macht naar Soeloe te zenden ter tuchtiging en ter herstelling van den Sultan; deze scheepte zich in op het admiraalschip, dat hem naar Soeloe zoude brengen. Het escader, voor Soeloe aangekomen, begon onmiddellijk den aanval, en deze had zoodanige uitwerking, dat de Soeloeërs om vrede vroegen en een verdrag teekenden, waarbij zij zich tot gehoorzaamheid aan den Koning verbonden, beloofden zich als getrouwe onder-

---

[1]) Ziehier een andere lezing dezer gebeurtenis:

„The Sultan of Sooloo, Amiral-momine, went to Samboangan on a visit. He bought goods from Don Zacharias the governor, giving the Don his own price, made presents to the officers of the garrison, and lost his money to them, as if accidentally by gaming with dice. Still resolved to ingratiate himself with the governor, the Sultan wanted to make him a present of forty male slaves, whom he had drest in rich liveries on the occasion. Many of them were natives of Papua, or New Guinea. Zacharias refused the presents, suspecting the Sultan of some design. The Sultan then asked leave to go to Manilla. He went thither, and said to the archbishop, „I will turn Christian, let the Spaniards take Sooloo, send the stubborn Datoos to Samboangan; make me king there, I then will oblige every one to embrace your religion." Forrest. pag. 334.

[2]) Zuniga. Vol. II. pag. 91—95.

danen te zullen gedragen, en aan de Spanjaarden alle Christengevangenen op het eiland uit te leveren.

De Sultan, die nog niet te Soeloe geïnstalleerd was, bevond zich te Samboanga, waar hij aanleiding gaf, tot het in twijfel trekken van zijn goede trouw. De Gouverneur beval daarom den Sultan met gevolg naar Manilla op te zenden, en de oorlog werd te gelijker tijd tegen de Soeloeërs verklaard. [1]) Het bestuur stond aan de deelnemers van dezen tocht het recht toe de gevangenen als slaven te behouden; aan ieder, die zich voor dezen oorlog aanbood, werd generale absolutie gegeven. Maar de uitslag dezer onderneming was minder gunstig dan de vorige; de Soeloeërs beletten de Spanjaarden het aan wal gaan zoozeer, dat deze met groot verlies moesten terugtrekken. De overmoed der Soeloeërs kende nu geen grenzen en in verbond met de Mindanaoërs doorkruisten hunne vloten deze zeeën, overal dood en verderf aanbrengende. De Sultan van Soeloe werd onderwijl als gevangene bewaard in het fort van San Jago te Manilla, tot groote vreugde van hen, die zich tegen zijn doop verzet en getwijfeld hadden aan zijn trouw. De vorst verkreeg van den Gouverneur vergunning voor zijne dochter, die mede gevangen was, naar Soeloe te gaan, om brieven aan zijn broeder en andere hoofden over te brengen, ten einde met de Spanjaarden vrede te sluiten; voor deze welwillendheid beloofde hij voor zich 50 Christengevangenen vrij te laten.

De prinses volbracht haar taak, bracht met zich de 50 gevangenen en had haar oom overgehaald een gezant naar

---

[1]) Forrest. pag. 335.

Manilla te zenden, om die onderwerpen te behandelen, die haren vader betroffen; de Sultan zoude, met de volmacht hem uit Soeloe gegeven, in alle voorwaarden treden. Dienvolgens was met hem en den gezant overeengekomen, dat de Soeloeërs alle Christengevangenen op het eiland zouden uitleveren; dat zij al de wapens, die zij van de Spanjaarden hadden genomen en de uit de kerken geroofde voorwerpen zouden teruggeven. De Gouverneur stelde al weinig vertrouwen in deze belofte der „Moros", die zij nooit hadden nagekomen, maar welke gewoon waren ze even spoedig te breken, als zij ze maakten.

Hij rustte een sterk escader uit om hen door geweld desnoods tot een behoorlijke naleving te dwingen. Deze voorzorgsmaatregelen waren niet onnoodig, want in hetzelfde jaar 1754 deden de roovers een zoo geweldigen inval als nooit te voren in de Philippijnen, tot zelfs in de nabijheid van Manilla. De bijeengebrachte schepen gingen onder zeil, maar voordat er iets gedaan kon worden, waren juist de 4 jaren van het bestuur des Gouverneurs verstreken, en werd de tocht gestaakt. [1])

Onder den nieuwen landvoogd werd het bevel over die vloot aan den monnik Ducos overgedragen, van wien men goede verwachtingen koesterde. Meer dan 150 scheepjes werden genomen, drie steden verwoest en een groot aantal roovers gedood of gevangen genomen, zoodat de woelige geest dezer barbaren geheel werd onderdrukt.

De gevangen Sultan van Soeloe ondervond van den Gou-

---

[1]) Zuniga. Vol. II pag. 103—115.

verneur de beste behandeling en deze gaf hem veel vrijheid. Het kwam hem voor, dat een goede behandeling van hen Sultan het beste middel was, om een einde aan de vijandelijkheden met de Soeloeërs te maken; hij zond al de aanzienlijke personen, die mede gevangen genomen waren, naar hun land terug en deze edelmoedigheid van den Gouverneur trof zoozeer den regeerenden Sultan, dat hij beloofde getrouw de vredesverdragen, die zijn broeder en zijn gezant te Manilla hadden onderteekend, te zullen nakomen. Dit gebeurde in het jaar 1755 [1].

In 1761 besloot men den gevangen Sultan weer naar zijn land te laten gaan; men zou hem een Spaansche lijfwacht mee geven voor 't geval, dat de rijksgrooten hem zouden willen dwingen het Christelijk geloof af te zweren, [2] maar de verovering van Manilla door de Engelschen beletten hieraan uitvoering te geven; [3] de Sultan werd verlost, en in het volgend jaar 1762 werd hij door de Engelschen onder DALRYMPLE op zijn troon te Soeloe hersteld. Tot belooning voor deze diensten verwierf DALRYMPLE voor de Engelsche O. I. Compagnie den definitieven afstand van het eiland Balambangan, alsook „een overdracht aan die Compagnie van alle rechten van Soeloe op den noord-oosthoek van Borneo, het zuidelijk deel van Palawan en de tusschen beiden gelegen

[1] ZUNIGA. Vol. II. pag. 117—121.

[2] ZUNIGA. Vol II. pag. 141, 245.

[3] In het begin van 1762 was tusschen Engeland en Spanje een oorlog uitgebroken. Kolonel DRAPER stelde voor om met medewerking der Engelsche O. I. Compagnie tegen de Philippijnen te ageeren, ten gevolge daarvan werd in October 1762 Mannilla stormenderhand veroverd.

eilanden" [1]). Reeds in 1756 waren de Engelschen begonnen met Soeloe betrekkingen aan te knoopen en kort daarna had Dalrymple in naam der Engelsche O. I. Compagnie een handelsverdrag met den regeerenden Sultan gesloten en later ook voor hem den afstand van het eiland Balambangan verworven [2]).

Van deze handelsovereenkomst wordt in een geheime resolutie van G. G. en Raden, dd. 6 April 1762, aldus gewag gemaakt, dat de Engelschen kort te voren een contract met den Sultan van Soeloe gesloten hadden, waarvan wij eene vertaling bekwamen, maar opmerkelijk was het, dat het Maleisch contract 20 artikelen moest bevatten, terwijl de ontvangen Engelsche vertaling maar 12 artikelen telde. „De H. I. Regeering oordeelde, dat wij daarin moesten berusten, dewijl de Koning van Solo door geen vroegere verdragen met ons verbonden was." De H. I. Regeering had vroeger reeds als gezant een Chinees naar Soeloe gezonden, om de handelingen der Engelschen aldaar na te gaan, en deze had bericht „dat het hoofdbestuur van Solo ambuloir, om de drie jaren, was en dat juist in 1762 een nieuwe vorst benoemd was, die

---

[1]) Hunt. A. sketch of Borneo or Pulo Kalamantan. Te vinden in Moor's Notices of the Indian Archipelago, appendix pag. 12 en in den appendix van H. Keppel. Tochten naar Borneo van J. Brooke. Deel II blz. 321.

Veth. Inleiding. blz. LII.

v. Dijk. blz. 314.

E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 126.

[2]) Veth. Inleiding. blz. LI.

v. Dijk. t. a. p.

E. de Waal. Ibid. t. a. p.

Hollandschgezind scheen, terwijl zijn voorganger, met wien de Engelschen een contract hadden gesloten, meer Engelschgezind was." Wederom werd in 1762 dezelfde Chinees naar Soeloe afgevaardigd; hij mocht den Sultan beloven, dat, indien hij één exclusief verdrag met de Compagnie wilde sluiten, deze van haar kant de Soeloesche vaartuigen tolvrij te Batavia zou toelaten, terwijl de Compagnie jaarlijks twee handelsvaartuigen zou zenden met zulke waren, als de Sultan van Soeloe mocht begeeren. De uitslag dezer zending is niet bekend [1]. Van een andere mij onbekende zending vind ik nog bij FORREST aldus gewag gemaakt: „Much about this time (1776), two Dutch ambassadors arrived at Sooloo in a large ketch from Ternate: one of the gentlemen was Mijnheer SHALL. They told Mr. HERBERT, not yet gone to Balambangan, that the Sooloos had invited them" [2].

De Engelschen maakten geen haast om van het verkregene voordeel te trekken; zij kozen ten laatste in 1773 Balambangan tot het oord hunner vestiging en richtten er een militaire post op. De Spanjaarden zagen de nieuwe naburen met leede oogen aan, betwistten hun de wettigheid hunner aanspraken en toen dit weinig hielp, stelden zij pogingen in 't werk om de Soeloeërs tegen hen op te zetten. Dit gelukte bij enkele Datoes (rijksgrooten) en onder dezen was Datoe TENTENG, de bitterste vijand der Engelschen. Niet lang hielden de Engelschen deze eilanden in bezit, want in 1775 werd de militaire post door Datoe TENTENG onverwachts

---

[1]) v. DIJK. blz. 315.

[2]) FORREST. pag. 332.

overvallen en genomen, waarbij een aanzienlijke buit door de Soeloeërs behaald werd; een gedeelte der bezetting ontsnapte in een vaartuig, dat onmiddellijk koers zette naar Broenei, waar de Engelschen goed opgenomen werden.

De goede afloop der onderneming tegen Balambangan vervulde den Soeloeërs aanvankelijk met schrik en vrees, wijl de Sultan te voren van het plan kennis had; maar toch verklaarden de Datoes van Soeloe, voor de Engelsche wraak beducht, TENTENG vervallen van zijn waardigheid als hoofd en verbanden hem; maar toen hij kort daarop met de rijke buit te Soeloe verscheen, werd alle vrees vergeten en hij met gejuich ingehaald. [1]) De Sultan, nog steeds met vrees bezield over het gebeurde, verzocht aan den Spaanschen Gouverneur, onder voorwenden te voren van 't plan onkundig geweest te zijn, hulp, krachtens het verdrag van 1737, maar daarin was uitdrukkelijk bepaald, dat de Spanjaarden den Soeloeërs geen hulp zouden verleenen in oorlogen tegen Europeesche natiën, waarop het verzoek van de hand gewezen werd. Daarna wilden eenige Datoes Frankrijk's bescherming inroepen, andere verlangden Nederlandsche hulp uit Batavia, maar eindelijk besloot men op eigen krachten te steunen. Engeland liet echter de geschonden vlag ongewroken; langen tijd liet het zelfs Balambangan onbezet en eerst in 1803 poogde het die vestiging te hernieuwen met een gedeelte van 't garnizoen van Amboina, dat, ten gevolge des Vredes van Amiens, moest ontruimd worden, maar om in 1805 voor goed het eiland te verlaten, wegens de groote

---

[1]) D. PIO A. DE PAZOS. pag. 79.

onkosten, de geringe voordeelen en de ongezondheid. [1])

De Spanjaarden, die Soeloe in 1775 hulp geweigerd hadden, zouden er voor boeten, want in 't zelfde jaar werd een dergelijke aanslag als op Balambangan tegen Samboanga ondernomen door Datoe TENTENG; deze werd echter verijdeld en nu moesten het de andere Spaansche bezittingen ontgelden. [2])

Welke kosten en andere opofferingen Spanje zich verder getroostte om aan den zeeroof een einde te maken, hij was bij den Soeloeër „een ongeneeslijke kwaal" geworden, een „guerra eterna", en welke wegen men ook opging om dien te keer te gaan, zij bleken „inutiles como siempre". Hoewel in 1795 de oorlog tusschen Spanje en Engeland weer uitgebroken was, die aan Spanje in Europa op het verlies van zijn vloot kwam te staan, in 1814 was Engeland de bevrijder van Spanje geworden en de toestand der Spanjaarden van dien aard, dat zij Engeland's optreden in Soeloe wenschten. HUNT, die als Engelsch agent door RAFFLES derwaarts gezonden was, schreef dan ook in dezen zin: The governor of Manilla „expressed no surprise or dissatisfaction at the English settling at Sulo"; ..... „but it appeared very evident from some observations that fell from the secretary, the

---

[1]) VETH. Inleiding. blz. LIII, LVI.

v. DIJK. blz. 315.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 130, 134.

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde Koloniën. bl. 509.

HUNT. Some particulars relating to Sulo. pag. 35.

[2]) D. PIO A. DE PAZOS. pag. 79.

governor of Samboangan and several gentlemen at Manila, that the Englisch might do what they pleased at Sulo and its possessions". [1]) Of de Engelschen hier nog lang daarna zich bleven vestigen, kan ik niet met zekerheid zeggen; wel wordt er in 1844 van een Engelschman WYNDHAM gesproken, die zich daar gevestigd had; ik meen uit den zin te moeten opmaken, niet in qualiteit van zaakgelastigde of agent; het scheen echter toch „dat de Engelschen sedert lang van alle vestiging op de Soeloe-eilanden voorgoed hadden afgezien". [2])

AFDEELING V.

De Tractaten van 1836, 1850, 1851 en 1878 tusschen Spanje en Soeloe.

Thans gaan wij een aantal jaren voorbij, om allengs den draad der geschiedenis weer op te vatten met het jaar 1836. In dat jaar sloot Soeloe een nieuw verdrag [3]) met Spanje. Dit verdrag, uit 6 artikelen bestaande en getiteld: Capitulaciones de paz, proteccion y comercio entre el gobierno de su Majestad Católica y el Sultan

---

[1]) HUNT. Some particulars relating to Sulo. pag. 52.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 135.

[2]) VETH. Inleiding. blz. LXXVIII.

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en Vreemde Koloniën. 1845. blz. 509.

[3]) De voorlaatste verdragen waren die van 1737 en 1751.

y D a t t o s de J o l ó, werd den 23sten Sept. 1836 te Soeloe geteekend. [1])

ART. I. De ongestoordste vrede (la paz mas firme) zal tusschen beide landen heerschen. Spanje verbindt zich den Sultan van Soeloe te ondersteunen in oorlogen, en vooral de in opstand gekomen streken, die den Sultan cijnsbaar zijn, te helpen tot onderwerping te brengen; uitgezonderd van deze hulp werden Sandakan en de overige aan den Sultan schatplichtige landen op het vaste land van Borneo. Soeloe, de bescherming van het Spaansch bestuur aannemende, belooft den vrede te bewaren met de Spaansche vasallen, Spanje's vijanden als de zijne te beschouwen, en krijgslieden te leveren in tijd van oorlog. Ten opzichte van oorlogen met Europeesche natiën houdt Spanje zich aan de tweede bepaling van de „Capitulaciones" van 1737, d. i. niet verplicht te zijn hulp te verleenen aan Soeloe in geval van oorlog met Europeesche Mogendheden.

ART. II bepaalt, dat de havens van beide landen voor elkanders handel openstaan; regelt het heffen van rechten enz.

ART. III. Soeloe staat toe de stichting van een factory op het eiland met een Spaansch gemachtigde aan het hoofd.

---

[1]) Dit Tractaat is in de Spaansche taal te vinden in het werk van DEL CANTILLO. pag. 873. De Hollandsche vertaling geeft L. v. W. v. VLIET, in zijne „Regtsvragen." blz. 175.

Vergelijk ook E. DE WAAL. Onze Indisshe Financiën. Deel III. blz. 146. Den dag te voren, den 22sten Sept. 1836 was eerst met den Sultan een zuiver handelscontract gesloten, waarvan de tekst te vinden is bij D. PIO A. DE PAZOS. pag. 83.

Art. IV. Bepalingen voor vaart en handel; het hebben van zeebrieven voor beide staten verplichtend, om niet voor zeeroovers te worden aangezien; dit laatste alleen ten opzichte van Soeloesche vaartuigen zonder zeebrieven; dergelijke vaartuigen, vooral van Illana en Sendengan, worden aangehouden en verbeurd verklaard.

Art. V. Sultan en Datoes van Soeloe verbinden zich om de zeerooverijen der Illanos en Zamales op de Philippijnen te bedwingen (evitar), en indien zij daartoe niet in staat zijn, zal de Sultan daarvan kennis geven, opdat het Spaansch Gouvernement hulp geve, of het voor zich alleen zal doen.

Art. VI. Bij verschil van uitleg zal men zich aan den Spaanschen tekst moeten houden.

Had Spanje recht dit Tractaat met Soeloe te sluiten? Dit recht wordt Spanje betwist; vergeten wij echter niet, wij zagen dit boven, dat Spanje reeds in 1646 een verdrag met Soeloe gesloten had, dat sedert dien tijd Spanje steeds in aanraking was geweest met Soeloe en herhaaldelijk verdragen gesloten heeft; dat het bij de Nederlanders in dien tijd niet opgekomen was Spanje dit recht te ontzeggen, vooral te meer daar onze herhaalde pogingen om met Soeloe verdragen te sluiten, even herhaaldelijk schipbreuk leden, zoodat wij het moesten opgeven, en om het weinige voordeel en om de groote kosten, terwijl Spanje vaak redenen had om met Soeloe de rekening te vereffenen.

In 1838 wendde Soeloe zich per brief tot den Franschen koning om betrekkingen van handel en vriendschap aan te knoopen. Dientengevolge bezochten twee Fransche oorlogsbodems in 1839 Soeloe. Dit bezoek gaf niets; de ontvangst beantwoordde niet aan de uitnoodiging. De Soeloeërs, onbe-

kend met de vlagsveranderingen na 1772 [1]), zagen het Fransche doek voor de Nederlandsche vlag aan; zij dachten, dat wij hen nu eindelijk kwamen straffen voor den roof in onze bezittingen. Het kostte den Franschen heel wat tijd en moeite den Soeloeërs te overtuigen, dat zij geen Hollanders waren en toen dit aangenomen werd, verkregen de Franschen van het Soeloesch bestuur zoo weinig, — zelfs geen bescherming van Fransche koopvaarders tegen hunne zeeroovers kon beloofd worden —, dat van een overeenkomst niets kwam, en zij na eenige dagen oponthoud weêr vertrokken.

Eveneens werd door den Sultan een dergelijke brief aan de Vereenigde Staten van Noord-America verzonden. In 1842 deed WILKES op zijn „exploring expedition" Soeloe aan, en de Sultan teekende een tractaat, waarin hij volle bescherming beloofde aan al de schepen der Vereenigde Staten, die de eilanden van zijn gebied bezochten, terwijl hij hen tot den handel toeliet op den voet der meest begunstigde natie. [2])

Tegen dit verdrag met Amerika teekenden wij geen protest aan; dit is dan ook billijk tegenover Spanje, dat zeker meer aanspraak op Soeloe kon doen gelden, dan eenige andere natie.

In 1844 verscheen, na verloop van een geruimen tijd, weer eens een Engelsch oorlogschip onder SIR BELCHER te Soeloe met een wetenschappelijke zending. BELCHER werd door den

---

[1]) In 1772 hadden de Franschen Soeloe bezocht en op verzoek des Sultans hem hun vlag geschonken.

[2]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 146. 147.

Sultan zeer vriendelijk ontvangen, die in hem een afstammeling van DALRYMPLE meende te zien, voor wien de Soeloeërs groote achting koesterden, omdat hij in 1762, na hun Sultan te Manilla van zijn boeien bevrijd te hebben dezen op zijn troon hersteld had; niettemin dreigde BELCHER met een „severe retribution from the British flag," indien de Sultan voortging met aan de zeeroovers van Balangingi schuilplaats te verschaffen en vrijheid gaf tot den verkoop der geroofde menschen op Soeloe.

Tweemaal in dit jaar bezocht BELCHER Soeloe, de laatste maal om assistentie te vragen van den Sultan voor het terug bekomen van de schipbreukelingen van een Engelsch schip [1]. Hierin werd BELCHER door den Sultan goed ondersteund.

In 1845 bevond BELCHER zich weer te Soeloe, maar nu in verband met de volgende gebeurtenis. De Fransche Regeering had haar escader in de Chineesche wateren opgedragen om te onderzoeken, of het eiland Basilan, ten Zuiden van Mindanao, niet een geschikt vast punt voor Fransche oorlogsschepen in die zeeën zoude zijn, Het daarheen gezonden oorlogsschip onderhield aanvankelijk goede verstandhouding met de inboorlingen, maar bij het hooger opvaren eener rivier werden een officier, die zich tegenover een hoofd van een daar liggende rooversvestiging onbehoorlijk gedroeg, en een onderofficier vermoord, en de 3 anderen, uitmakende de bemanning der sloep, gevangen genomen. Men riep de hulp

---

[1]) BELCHER's tocht langs Borneo's Westkust en zijn verblijf te Goenoeng-Tebau, ter opsporing der schipbreukelingen, vinden wij, behalve in zijn eigen reisverhaal, omstandig verhaald bij VETH. Inleiding. blz. LXXVII en vv. E. DE Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 40.

in van den Spaanschen Gouverneur van het tegenoverliggende Samboanga, ter bevrijding dier gevangenen, die tegen een hoogen losprijs verkregen werd [1]. Nu stevende het oorlogsschip met nog een ander, uit China aangekomen oorlogskorvet, naar Soeloe, om van den Sultan voldoening te vragen. De vorst antwoordde, dat de inwoners van Basilan Illanos waren, die hem niet wilden gehoorzamen; hij leverde hen daarom geheel aan de wraak der Franschen over. De beide oorlogsbodems keerden naar Basilan terug, waar de roovers zich inmiddels duchtig versterkt hadden; doch het gevecht, van beide zijden met hevigheid begonnen, moest gestaakt worden, daar de sloepen wegens laagwater terug moesten. Een der schepen ging versterking halen van het escader uit China, het andere verklaarde nu Basilan geblokkeerd. De Spaansche Gouverneur van Samboanga protesteerde hiertegen, krachtens Spanje's rechten op dat eiland; het verdrag van onderwerping en erkenning met Basilan aan het Spaansch bestuur werd hernieuwd. Toen de gehaalde hulp voor Basilan verscheen, besloot men het geschil over de rechten van Spanje aan de Regeeringen in Europa te onderwerpen; het Fransche escader stevende naar Soeloe, om over den verkoop van Basilan met den Sultan te onderhandelen. De onderhandelingen hadden het gevolg, dat partijen 't eens werden en dat Frankrijk, zoo verhaalde de Sultan aan BELCHER, voor Basilan 100000 duros [2]) zou betalen, met het recht het voor 100 jaren in beheer te nemen; maar de Sultan wilde aan de

---

[1]) D. Pio A. DE PAZOS. pag. 86.

[2]) Één duro heeft 5 francs.

overeenkomst eerst dan zijn zegel hechten, als de Fransche Regeering het had bekrachtigd [1]). De Fransche schepen vertrokken weer naar Basilan, om de uitgestelde tuchtiging te volvoeren, welke ditmaal met goed gevolg plaats had.

In Europa maakte Spanje bezwaren tegen den afstand van Basilan, met dat gevolg, dat de Fransche Regeering aan de koopovereenkomst met Soeloe hare bekrachtiging onthield; en Spanje in 1846 op dat eiland een sterkte bouwde, waarna het door een indrukwekkende zeemacht een bezoek liet brengen aan Soeloe. Spanje rustte zich nu uit tot een grooten tocht naar het voornaamste roofnest op Balangingi [2]). In 1848 vertrok een aanzienlijke macht uit Zamboango naar Balangingi; de Kapitein-Generaal woonde in persoon deze expeditie bij. De roovers ontvingen een zoodanige tuchtiging, dat zij bijna allen omkwamen, hun sterkten, dorpen en schepen verwoest, 300 christengevangenen bevrijd werden en het eiland voor langen tijd onbewoonbaar werd gemaakt. Daarop ontving Soeloe de uitdrukkelijke bedreiging, dat het een volgenden keer aan de beurt zou komen, indien het den zeeroof niet vaarwel zeide, of belette. De Sultan van Soeloe haastte zich nu om de met Spanje gesloten tractaten te hernieuwen, met belofte van medewerking tot beteugeling van den zeeroof [3]).

---

[1]) D. Pio A. de Pazos pag. 90.

E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 147—151, 156, 157.

[2]) Een zeer laag eilandje, ten oosten van Soeloe op eenen afstand van eenige mijlen gelegen.

[3]) Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Jaargang 1850. Deel II. blz. 102. Een uitvoerige beschrijving van deze Spaansche expeditie vinden wij in het meer aangehaalde werk van den Spaanschen Kolonel Don Pio A. de Pazos. pag. 91—106 en Scheidnagel. pag. 89.

In 1847 werd door den Engelschen vlootvoogd INGLEFIELD aan den Schout-bij-nacht VAN DEN BOSCH het voorstel gedaan een gesamenlijke expeditie tegen de zeeroovers van Soeloe te ondernemen; dit plan vond bijval bij onzen Zeebevelhebber, doch niet bij de Indische Regeering, door wie het geweigerd of ontdoken werd, daar zij liever verkoos alleen te handelen. [1])

„Het regelmatig jaarlijks verschijnen der rooversvloten van de Soolo-eilanden in de wateren van den Indischen archipel en het rooven en plunderen van personen en goederen, 't welk door het bekruisen dier wateren bleek niet genoeg geweerd te kunnen worden, had reeds sedert 1819 het denkbeeld doen ontstaan om het kwaad meer in den wortel aan te tasten en ten dien einde ernstige vertoogen bij den Sultan van Soolo te doen, en zoo deze het gewenscht gevolg niet mochten hebben, alsdan maatregelen van bedwang en bestraffing aan te wenden." [2]) Aldus begon de oud-Gouverneur Generaal ROCHUSSEN de redenen te ontwikkelen, die leidden tot het zenden van twee oorlogsbodems in 1848 naar Soeloe onder bevel van den kapitein-luitenant VAN BRAAM HOUCKGEEST. De Indische Regeering verlangde nu naar het einde van den Soeloeschen zee- en menschenroof in onze bezittingen; een brief van den Gouverneur Generaal zou door een Commissaris van het Gouvernement, den heer VAN DEN DUNGEN GRONOVIUS, den Sultan aangeboden worden;

---

[1]) Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Jaargang 1849. Deel I. blz. 238.

[2]) J. J. ROCHUSSEN. blz. 59.

dit schrijven bevatte ernstige vertoogen over den zeeroof, den plicht, die op het Gouvernement rustte om dien te keer te gaan; tevens werd den Sultan aangezegd aansprakelijk gesteld te zullen worden voor de handelingen zijner onderdanen, gepleegd tegen de eigendommen en onderdanen van het N. I. Gouvernement; binnen drie dagen moest de Sultan aan den bevelhebber der schepen schriftelijk verklaren, dat hij aan zijne onderdanen de stellige bevelen zou geven, dat hunne roofvaartuigen voortaan niet meer de Nederlandsch-Indische zeeën zouden mogen bevaren en dat alle van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geroofde onderdanen, die zich in des Sultans Staten in slavernij bevonden, onder welke ook de broeder van den Sultan van Batjan, onzen vasal, onmiddellijk in vrijheid zouden gesteld worden; [1]) dit alles onder de bedreiging, zoo de Sultan zich niet hiernaar gedroeg, van door den Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië beschouwd te zullen worden als te verkeeren in staat van zeeroof en vijandschap, en de gevolgen daarvan te zullen ondervinden.

Het bevel werd den Commandant der schepen medegegeven, om, zoodra de Sultan binnen den gestelden termijn de daarin vervatte eischen niet toestond, oogenblikkelijk naar omstandigheden te handelen, en den vorst alvast maar te

---

[1]) Door een uit de handen der zeeroovers ontsnapten Tidorees had de broeder des Sultans van Batjan, die te Soeloe als slaaf gevangen gehouden werd, de hulp zijns broeders laten verzoeken, om uit de slavernij verlost te worden. Zie Janssen. Aanteekeningen omtrent Sollok en de Solloksche zeeroovers; in het tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde. Deel VII. Derde Serie. Deel II. blz. 226.

tuchtigen om hem een voorproefje te doen geven. Met de gebruikelijke eerbewijzen werd de brief door eenige Datoes van boord gehaald en door den heer GRONOVIUS, die zich bij hen voegde, eigenhandig den Sultan aangeboden.

Gedurende deze plechtigheid werd onze gezant niet met den noodigen eerbied door de Datoes behandeld en eerst na zijn herhaald verzoek werd hem toegestaan te vertrekken. Daarbij moest hij zich een weg banen door een tierende en in oorlogsdos getooide menigte. Het bleek, dat de stemming te Soeloe, ten opzichte der Nederlanders, niet bijzonder gunstig was.

De Soeloeërs vroegen verlenging van den termijn van 3 dagen, doch deze werd niet toegestaan. Op den derden dag werd het antwoord op den brief van den Gouverneur Generaal gebracht. Het hield in, dat het overeenkomstig de waarheid was, dat het volk van Balangingi veel schade had toegebracht aan de onderdanen in Nederlandsch-Indië, maar dat des Sultans vermaningen bij die bevolking geen ingang hadden gevonden; daarom had hij aan de Spanjaarden vergund dat eiland te beoorlogen, dientengevolge was dit eiland bijna geheel veroverd, terwijl de inwoners bij hem in onderwerping waren gekomen en hun vergiffenis was gegeven, nadat zij den zeeroof hadden afgezworen. De Sultan erkende de billijkheid van de terugvordering der geroofde Nederlandsche onderdanen en van den eisch, dat een ieder naar zijn geboortegrond terugging; hij deed echter er bij opmerken, dat de uitvoering hiervan zeer moeilijk was, omdat zij, zwarte menschen, niet hetzelfde gezag en dezelfde macht over hunne onderdanen hebben, als de Europeanen. Wat den broeder des Sultans van Batjan betrof, diens roof vernam hij nu eerst en

hij had reeds onderzoek laten doen, of hij nog te Balangingi, of bij den aanval der Spanjaarden gedood of weggevoerd was; mocht hij hem in handen krijgen, dan zou hij hem met zijn volgelingen terugzenden. Het antwoord des Sultans werd onvoldoende geacht en men achtte zijne uitvluchten zoo tergend, dat, toen na den gestelden termijn geen enkele geroofde werd teruggezonden, en men onderwijl aan den wal bezig was met alle kracht batterijen op te werpen en geschut op de wallen te plaatsen, door den Commandant der schepen het vuur van onze zijde werd geopend, dat door de Soeloeërs beantwoord werd. Barkassen werden naar land gezonden en op vier plaatsen werd in huizen en vaartuigen de brand gestoken, terwijl met vuren werd voortgegaan; daarna lichtten onze schepen het anker, met 26 menschen, die gedurende het gevecht naar onze schepen gevlucht waren en tot onze onderdanen behoorden; en verlicht door de in brand staande stad, verwijderden de bodems zich langzaam. [1])

„Toen zwoer de trotsche Sultan woedend zich te zullen wreken; hij zou het zelfs hebben laten weten." De Sultan

---

[1]) Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Jaargang 1849. Deel I. blz. 98—102.

Rochussen. blz. 59—63.

Veth. Inleiding. blz. LXXXIII.

E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 157—160.

In D. A. de Pázos, wordt even van deze gebeurtenis melding gemaakt op pag. 105.

Men vergelijke het opstel in Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Jaargang 1850. Deel II. blz. 99 (Zeerooverijen der Soeloerezen.)

schijnt woord gehouden te hebben, want al te treurig hebben Bawean, Sapoedie en andere eilanden op vreeselijke wijze, in 1850 door Soeloesche zeeroovers verwoest, de tuchtiging op Soeloe gedaan, moeten boeten [1])

In het officiëel verslag, [2]) door de Regeering van dezen tocht gegeven, wordt deze expeditie „de voorbode van eene grootere" genoemd. Wij zullen zien hoe die openlijk aangekondigde grootere expeditie achterwege bleef. In het verslag van den heer GRONOVIUS werd hierop met kracht aangedrongen; terwijl daarin door hem het Gouvernement opmerkzaam gemaakt werd op den grooten natuurlijken rijkdom van Borneo's Noord-oosthoek, stelde hij tevens voor om die gewesten, hetzij doòr verdrag, hetzij door wapengeweld van den Sultan van Soeloe te verkrijgen en onder het Nederlandsch gezag te brengen, en vestigingen aan de Sandakanbaai te beproeven; [3]) die bezittingen toch dienden om Soeloe's zeeroof te voeden en te sterken, terwijl de bevolking door de knevelarijen van Soeloesche grooten in een staat van diepe ellende verkeerde. „Een Europeesche natie, die den Sultan van Soeloe door kracht van wapenen dwingt, of door het sluiten van verdragen er toe brengt, om alstand te doen van zijne souvereiniteit over die Borneosche staten is

---

[1]) Brumund. Deel I. blz. 81.

[2]) Zie Javasche Courant dd. 28 Juli 1802. N°. 2.

[3]) Zie blz. 127. Daar zien wij, dat deze cijnsbare staten van Soeloe op het vaste land van Borneo in art. 1 van het Tractaat van 1836 uitgesloten werden van de toegezegde Spaansche hulp. Achtte Spanje wellicht toen de Souvereiniteit van Soeloe over die streken betwist?

alzoo niet alleen in zijn recht, maar bewijst daardoor een groote weldaad aan de menschheid." [1])

Ziedaar de redenen, waarom een tweede meer afdoende expeditie naar Soeloe hoogst noodzakelijk bevonden werd, redenen, die ook wèldra het Spaansch bestuur te Manilla ter oore kwamen, en die gevaarlijk voor Spanje's rust beschouwd werden. De Gouverneur Generaal der Philippijnsche eilanden leverde bij de Nederlandsch-Indische Regeering een vertoog in „ten doel hebbende om de regten, welke Spanje op Soolo beweert te bezitten, ongeschonden te doen handhaven." Ofschoon het Spaansch Bestuur te Manilla onze tuchtiging van Soeloe geenszins afkeurde, met onze nadere plannen tot eene grootere expeditie en wat daarmee beoogd werd kon het zich niet vereenigen, want „de Spaansche Regeering, den geheelen Soeloe-Archipel binnen de grenzen van hare rechten begrepen achtend", zou zich niet „kunnen neerleggen bij handelingen, strekkende om eenig deel daarvan te vermeesteren." Ofschoon in zeer beleefde en vertrouwelijke bewoordingen vervat, was de inhoud van dit vertoog toch van dien aard, dat het tot bewaring van de goede verstandhouding met het Spaansch koloniaal bestuur geraden was, niet tot eene nadere expeditie over te gaan, zonder vooraf het welnemen van het opperbestuur in Nederland des aangaande te vragen;" hieruit volgde een correspondentie, waarvan het resultaat echter was, dat besloten werd, ook ten gevolge van een meer bepaald protest van het Bestuur te Manilla, van de bedoelde tweede

---

[1]) **Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Jaargang 1849. Deel I. blz. 102.**

VETH. Inleiding. blz. LXXXIV.

expeditie af te zien. Tot dit besluit kwam men des te eerder, omdat van Spaansche zijde het plan tot het uitroeien der zeeroovers op de Soeloe-eilanden aangekondigd was, en ook door de omstandigheid, dat sinds onze tuchtiging van Soeloe in 1848 geene Soeloesche rooversvaartuigen in den Indischen-archipel meer gezien waren [1]. De maand April 1849 was anders reeds door onze Regeering bestemd voor de grootere expeditie. Naar aanleiding der geruchten hierover, wellicht door SIR J. BROOKE, die begonnen was met Soeloe betrekkingen aan te knoopen [2], den Spaanschen Gouverneur medegedeeld, schreef het Spaansch bestuur in 1849 op nieuw aan onze Regeering; op vertrouwelijke wijze werd in dien brief gesproken over de gepastheid of raadzaamheid van de voorgenomen Nederlandsche expeditie na de kortelings plaats gehad hebbende Spaansche tuchtigingen van 1848 en 1849; Spanje beschouwde het als zijn plicht de inwoners van den Soeloe-archipel voor hunne euveldaden te straffen; volgens recht en orde eischte het ongestoord dien plicht te willen vervullen en schoten zijne krachten te kort, dan zoude het onze hulp gaarne inroepen [3] Dit bescheid gaf het Spaansch

---

[1]) ROCHUSSEN. blz. 63.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. 160, 161.

[2]) In 1848 verscheen het Engelsche oorlogsschip de Macander onder bevel van KEPPEL met den Commissaris BROOKE te Soeloe.

In 1849 bracht BROOKE een verdrag met den Sultan van Soeloe tot stand, en hoopte hem door zijn invloed tot krachtdadige medewerking in het onderdrukken van den zeeroof te bewegen.

Vergelijk E. DE WAAL. Ibid. blz. 169.

Zie H. KEPPEL. pag. 147.

[3]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 161.

bestuur ons, hetgeen met andere woorden hetzelfde beteekent als: bemoei u niet met de zaken op ons territoir; Soeloe rekenen wij daaronder, en begaat het tegenover u euveldaden, tot ons hebt gij u te wenden om reeht te verkrijgen en gij moogt niet zelf dat recht zoeken te verwerven door onze onderdanen te straffen. Wij zullen later zien, hoe Spanje deze aanspraken op Soeloe tot een feitelijk recht maakte [1]).

In het begin van 1849 hadden de zeeroovers zich weêr op Balangingi genesteld onder een Soeloeschen datoe, die zich onafhankelijk verklaarde en op de Spaansche kusten weer was begonnen te rooven; een expeditie verwoestte op nieuw dit rooversnest; in Mei van hetzelfde jaar werd het rooversdorp Maluso op Basilan door de Spaansche marine vernield [2]).

Het verdrag, dat BROOKE bij zijn tweede bezoek met den Sultan van Soeloe in 1849 sloot, was niet, zooals SPENCER ST. JOHN beweert [3]), van louter commercieelen aard, „waarin niet alleen de onbetwistbare rechten (incuestionables direchao)

---

[1]) In ietwat andere bewoordingen bevestigde de heer ROCHUSSEN in de Kamerzitting van 1859, het niet doorgaan der tweede groote expeditie aldus: „Indien dit" (de zeeroovers op de Soeloe eilanden zelve te fnuiken) „niet reeds vroeger andermaal werd beproefd, dan is het nagelaten, omdat de Spaansche regering, na de expeditie van 1848, ik wil niet zeggen tegen die expeditie heeft geprotesteerd, maar daaromtrent toch de aanmerking gemaakt heeft, dat de Nederlandsche zeemacht bij die gelegenheid was gekomen op een terrein, dat onder de bescherming van Spanje staat." Zie Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1862. Deel II. blz. 91.

[2]) E. DE WAAL. Ibid. blz. 167.

D. PIO A. DE PAZOS. pag. 106—109.

[3]) Zie E. DE WAAL. Ibid. blz. 169.

van Spanje werden miskend", maar het behelsde, behalve de beloften van tegengaan van zeeroof, toelating van Britsche koopvaarders en oorlogsschepen, enz., ook nog in art. 7: „de Sultan van Soeloe belooft, om alle toekomstige oneenigheid te voorkomen, geen afstand van grondgebied te doen binnen zijne heerschappij, aan eenige andere natie, of haar onderdanen, noch de souvereiniteit, noch het vasalschap van eenige andere mogendheid te erkennen, zonder de toestemming van Hare Britsche Majesteit." [1]) Het tractaat werd aangegaan onder voorbehoud, dat het binnen 2 jaar door Engeland zoude geratificeerd worden, hetgeen echter niet gebeurd is.

Niet zonder reden teekende Spanje tegen dit tractaat onmiddellijk protest aan bij de Engelsche Regeering. Intusschen was oogenblikkelijk de Gouverneur van Samboanga in persoon naar Soeloe gegaan, beklaagde zich daar krachtig bij den Sultan, hem tevens verantwoordelijk stellende voor de gevolgen van zijn trouweloos handelen (desleal proceder) en dwong hem tot het sluiten van de „Capitulaciones adicionalis" op 30 Augustus 1850 [2]). Dit verdrag, uit 4 artikelen bestaande, was een aanvulsel tot dat van 1836 [3]); ter wille der belangrijkheid haal ik die 4 artikelen hier aan:

Art. I. De Sultan van Soeloe zal noch voor zich alleen,

---

[1]) D. Pio A. de Pazos. pag. 108.

E. de Waal. Ibid. t. a. p.

[2]) D. Pio A. de Pazos. pag. 109.

[3]) „Capitulaciones con el Sultan y Dattos de Joló, firmadas en 30de Agasto de 1850, adicionales á las de 23de Setiembre de 1836".

Dit verdrag is in den Spaanschen text te vinden in Janer, pag. 40. Dit werk is het vervolg op del Cantillós Tratados de paz y de comercio.

De Hollandsche vertaling geeft L. W. v. Vliet. Regtsvragen, blz. 179.

noch met toestemming van zijne Datoes en overige voorname lieden, aan eenige vreemde mogendheid eenig deel van het grondgebied mogen afstaan, dat de uitgestrektheld der eilanden uitmaakt, die zich binnen de grens van het Spaansche rechtsgebied bevinden [1]).

Art. II. Niet eenig deel van de landen, die aan den Sultan schatplichtig zijn, zal hij vermogen af te staan zonder voorafgaande toestemming van H. Cath. Majesteit, aldus moeten hier ook verstaan worden de capitulatiën van vrede, bescherming en handel, die de zeer machtige Koningin van Spanje aan den zeer verheven Sultan en Datoes van Soeloe, den 23sten September 1836, verleend heeft [2]).

Art. III. Deze verklaringen zullen van deze dagteekening af hare geheele kracht en waarde houden, desniettegenstaande onderworpen blijvende aan de goedkeuring van Z. Exe. den Heer Gouverneur, Kapitein-Generaal der Philippijnsche eilanden [3]).

Art. IV. Indien de zin dezer verklaringen niet zal over-

---

[1]) **Art. I. „No podrá el Sultan de Joló por si solo, ni con acuerdo de sus Dattos y demas hombres principales, conceder á ninguna potencia extranjera porcion alguna del territorio que forma la extension de islas que se hallan dentro del limite del derecho espanol."**

[2]) **Art. II. „De las tierras que son tributarias al Sultan no podrá ceder parte alguna sin prévio consentimiento de S. M. C., pues asi deben entenderse las capitulaciones de paz, proteccion y comercio, que la muy poderosa Reina de las Espanas tiene otorgadas al muy Excelente Sultan y Dattos de Joló, en 23de Setiembre de 1836."**

[3]) **Art. III. „Estas aclaraciones tendran desde esta fecha toda su fuerza y valor, quedando no obstante sujetas á la aprobacion del Excmo. Sr. Gobernador Capitan general de las Islas Filipinas."**

eenkomen in de beide talen, moet men zich houden aan den letterlijken castilliaanschen text [1]).

Deze overeenkomst werd aangenomen door den Kapitein-Generaal der Philippijnen den 20sten Sept. 1850 en goedgekeurd door het Gouvernement van H. M. den 3den Febr. 1851.

Op deze wijze trad nu Spanje in Soeloe rechtstreeks op tegen Engeland, niet alleen wat betrof de eilandengroep van Soeloe, maar ook omtrent Soeloe's cijnsbare landstreken op het vaste land van Borneo, die, wij zagen dat reeds, bij het verdrag van 1836, wellicht om niet met Engeland of Nederland in geschil te komen, uitgesloten waren van de hulp, die Spanje aan Soeloe en onderhoorigheden had toegezegd. Nederland had intusschen zijn gebied op Borneo's Oostkust, tot op de gebeurtenissen van 1850, uitgebreid door de rijkjes van Berouw, Boelangan en Tidoeng onder zijne heerschappij te brengen, het punt Batoe Tinagat bij de baai St. Lucia (4°12'22" N. B.) als zijn Noordelijke grens aan te nemen [2]).

Intusschen bleef het Spaansche Bestuur zijn taak, de uitroeiing der zeeroovers, rusteloos voortzetten, ondanks het achterwege blijven der medewerking des Soeloeschen Sultans.

De zeeroovers van Tonquil [3]) hadden weer in 1850 met een aanzienlijke macht eenige eilanden geplunderd, menschen geroofd en de grootste wreedheden bedreven. De Kapitein-Generaal der Philippijnen Don Urbiztondo deed den Sultan van Soeloe over het gebeurde zijn misnoegen ken-

---

[1]) Art. IV. „Si el sentido de estas aclaraciones no está conforme en las dos idiamas, ha de estarse al texto literal castellano."

[2]) Zie Koloniale Verslagen. 1879 en 1880.

[3]) Dit eiland ligt N. O. van Balangingi en behoort tot de Samar-lautgroep.

nen, maar de vorst vergenoegde zich met zijn Raad [1]) bijeen te roepen en te verklaren, dat de Tonquilsche roovers de strengste tuchtiging verdienden, die hij aan het Spaansch Gouvernement overliet, omdat hij zelf de macht daartoe niet had. In December 1850 verliet een geduchte macht Manilla om de tuchtiging te ondernemen; het gevolg was, dat de rooversnesten Tonquil, Bocotua en Beluan verwoest werden. [2]) Het escader, met den Kapitein-Generaal aan boord, liet daarop een paar dagen later het anker vallen op de reede van Soeloe, en gezanten werden door den Kapitein-Generaal ter overbrenging van brieven voor den Sultan naar land gezonden; dit bezoek van de expeditionnaire macht had volstrekt geen vijandelijke bedoelingen, maar slechts om met den Sultan eenige punten af te maken. De gezanten werden bij hunne landing door het volk zeer vijandig ontvangen, men scheurde hun de kleederen van het lijf en mishandelde hen op andere wijzen. Zij zouden zeker het slachtoffer der volkswoede geworden zijn, zoo het niet aan eenige datoes gelukt was hen met veel moeite, door de menigte heen, behouden naar het Paleis des Sultans te geleiden, terwijl velen daarbuiten de gemoederen in beweging brachten door den aanstaanden val van Soeloe te voorspellen en met de vermoording der gezanten te dreigen; de Sultan, vreezende zijn volk niet te kunnen bedwingen, liet het paleis geheel afzetten. De brieven, in den Raad voorgelezen, vervulden den Sultan met

---

[1]) Roema-Betjara.
[2]) Veth. Inleiding. blz. LXXXV.
D. Pio A. de Pazos. pag. 111, 112.
E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 171.
Scheidnagel. pag. 90.

onrust en de Datoes met merkbaar ongenoegen, en na een half uur beraad verklaarden zij niet bij machte te zijn het volk te doen bedaren, noch zich verantwoordelijk te kunnen stellen voor hetgeen er gebeuren kon. De gezanten, hunne zending als volbracht beschouwende, besloten naar boord terug te keeren: De Raad, bevreesd zijnde, dat zij door het volk vermoord zouden worden, geleidde hen langs een geheimen weg naar het strand, waar een bootje met 6 slavenroeiers hen naar hun eigen boot overbracht. Toen het volk de gezanten zag wegroeien, sprong het als bezetenen de sloep in het water na en slingerde hunne wapens naar de gezanten, die evenwel ongedeerd aan boord terugkwamen. Daarop zond de Kapitein-Generaal onmiddellijk een tolk naar den wal om met den sultan te beraadslagen, maar ook deze keerde na aan dezelfde gevaren te zijn blootgesteld met denzelfden onbevredigenden uitslag weer.

Gaarne had men onmiddellijk Soeloe willen tuchtigen, maar de macht der expeditie was te gering om tegen een kust, die door vele forten en 10000 man verdedigd werd, te kunnen ageeren; vooral nu het volk bovendien door de priesters was opgeruid, die verhaalden, dat het plan der Spanjaarden was allen, zonder onderscheid, te vermoorden, alleen de vrouwen te sparen om het eiland te kunnen doen bevolken met een nieuw ras." Bij het vertrek openden de Soeloesche forten het vuur op de schepen, dat niet onbeantwoord werd gelaten. [1])

---

[1]) D. Pio A. de Pazos. pag. 112—115.
Veth. Inleiding. blz. LXXXV.
E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 171.

Na al dit gebeurde „besloot het Spaansche Bestuur tot eene machtsontwikkeling, gelijk het nog nimmer in deze wateren had ten toon gespreid, en meer dan 60 zeilen, met eene landingsdivisie van omstreeks 6000 man, verschenen in Februari 1851 voor Soeloe, om geduchte wraak te oefenen." [1])

„Men had alle krachten ingespannen. Als uit een eeuwenlangen slaap ontwaakt, waren de Spanjaarden nu ook tot het werkdadigste handelen opgestaan. Maar groot was ook de hoon hun aangedaan." [2])

Den 28sten Februari werden de troepen, onder dekking van het geschut der schepen, bij een zeer hevig vuur van den wal, ontscheept; denzelfden dag waren de stad en al de forten veroverd en aan de vlammen prijs gegeven; de Sultan was naar het binnenland gevlucht; de Kapitein-Generaal liet hem zeggen, dat hij bereid was om des Sultans misdadig gedrag te vergeten, terwijl hij hem de gelegenheid opende om zich aan zijne clementie toe te vertrouwen. De gezant vond den Sultan van zijne Datoes verlaten en droevig ronddolende in het binnenland; hij stelde hem voor in vredesonderhandelingen te treden. De Sultan verklaarde zich daartoe bereid; ze werden geopend, en leidden tot een overeenkomst, waarbij de Sultan met zijne Datoes zich den 19den April 1851 bij een „acta solemne" als leenman der Spaansche kroon erkende en verklaarde, dat voortaan Soeloe met al zijne onderhoorigheden als een

---

[1]) VETH. Ibid. t. a. p.

[2]) BRUMUND. Deel I. blz. 148.

deel van de Spaansche bezittingen zou beschouwd worden. [1])

Deze „Plechtige acte van inlijving bij en adhaesie aan de Souvereiniteit van H. C. M. Dona ISABELLA II, Constitutioneele Koningin van Spanje, en van onderwerping aan het Oppergezag van de Natie," [2]) gedaan door den zeer verheven Sultan van Soeloe MOHAMAD PULALON en de Datoes...., (volgen de 10 namen dezer heeren), aan den Kapitein-Generaal der Philippijnsche eilanden, bevat 17 artikelen, waaruit ik slechts het belangrijkste zal aanhalen:

Art. I. De Sultan van Soeloe, voor zich en zijne nakomelingen, en de Datoes verklaren uit eigen en vrije beweging (espontanea y libre voluntad), dat zij, om de beleediging Spanje den 1sten Januari 1851 aangedaan te herstellen, „wenschen en smeeken, dat het eiland Soeloe met al zijne onderhoorigheden bij de kroon van Spanje zal ingelijfd worden, dat sedert eenige eeuwen zijn eenige heer en beschermer is geweest," [3]) hetwelk heden opnieuw door deze plech-

---

[1]) VETH. Ibid. t. a. p.

D. PIO A. DE PAZOS. pag. 115—132.

E. DE WAAL. Ibid. blz. 171, 172.

[2]) „Acta solemne de incorporacion y adhesion á la soberania de S. M. C. DONA ISABEL II, Reina Constitutional de las Espanas, y de sumision al Gobierno Superior de la Nacion."

Deze acte is in haar geheel in den Spaanschen tekst te vinden bij JANER. pag. 53.

BARRANTES. Apendice VI. pag. 374.

D. PIO A. DE PAZOS. pag. 132.

De Hollandsche vertaling te vinden in v. VLIET's. Regtsvragen, blz. 181.

[3]) „desean y suplican sea la Isla de Joló con todas sus dependencias incorporada á la corona de Espana, que de algunos siglos á esta parte era ya su única Senora y protectora;"

tige acte van adhaesie en onderwerping betoond wordt, door H. C. M. Dona ISABELLA II en hare opvolgers als hunne souvereinen, Heeren en Beschermers te erkennen, volgens het hun toekomend recht, zoowel door de in vroegere tijdperken gesloten tractaten, door het tractaat van 1836 en de additioneele bepalingen van 1850, alsook meer bijzonderlijk door de kortelings plaats gehad hebbende verovering van Soeloe, den 28sten Februari van dit jaar.

Wij zien uit dit artikel, dat Spanje zijn recht op den Soeloe archipel baseerde op de geschiedenis, de oude tractaten en nu bevestigd achtte door de verovering, zonder dat het deze rechtsaanspraken door eenige natie zag betwisten.

Art. II. De Sultan en Datoes beloven plechtig, dat zij de integriteit van het grondgebied van Soeloe en zijne onderhoorigheden zullen handhaven, als een deel van den aan het Spaansch Gouvernement toebehoorenden Archipel [1].

Art. III. Soeloe met alle onderhoorigheden bij de Spaansche kroon ingelijfd zijnde, „zoo mogen de Sultan en Datoes geen tractaten, handelsovereenkomsten, noch verbonden van eenigen aard met Europeesche mogendheden, maatschappijen of personen, corporaties, Sultans of Maleische hoofden aangaan of die onderteekenen, op straffe van nietigheid" [2]; Sultan en

---

[1]) De vestiging van von Overbeck-Dent. heeft voor een deel plaats op het aan Soeloe schatplichtig Noord-oostelijk deel van Borneo. Dit artikel is daar dus reeds geschonden en op Spanje rust de verplichting zich daartegen te verzetten.

[2]) „no podrán el Sultan y Dattos hacer, ni firmar tratados, convenios comerciales, ni alianza de ninguna especie con potencias europeas, companias ó personas, corporaciones, Sultanes y Jefes Malayos, sopena de nulidad;"

Datoes verklaren nietig en van geene waarde elk tractaat met eene andere mogendheid, indien dat inbreuk maakt op de oude en onbetwistbare rechten, die Spanje op den geheelen Soeloeschen archipel heeft, als een gedeelte uitmakende der Philippijnen; zij bevestigen, hernieuwen en laten in al hun kracht en waarde de vroeger opgestelde stukken, die eenige bepaling, gunstig voor het Spaansch gouvernement, bevatten van de vroegste tijden af.

In Art IV hernieuwen de Sultan en Datoes de plechtige belofte van geen zeerooverij uit te oefenen, noch te veroorlooven, dat iemand die uitoefent in het gebied van Soeloe.

Art. V. Soeloe neemt de Spaansche vlag te land en ter zee aan, zonder zich van eenige andere vlag te mogen bedienen.

Art. VI. De handel op Soeloe wordt even vrij en ongehinderd toegestaan, als in alle andere Spaansche havens.

Art. VII. Door den Sultan en de Datoes de souvereiniteit van Spanje over hun grondgebied erkend zijnde, „eene souvereiniteit thans bevestigd, niet alleen door het recht van verovering, maar ook door de toegeefelijkheid des veroveraars", [1]) zoo mag zonder toestemming op Soeloe geen sterkte gebouwd, zonder verlof geen vuurwapenen gebruikt worden.

Art. VIII. Door het Spaansch Gouvernement zullen aan den Sultan en de Datoes de hun toekomende vorstelijke titels worden verleend, die hun gezag en rang zullen bekrachtigen.

---

[1]) „Soberanía robustecida ahora, no sólo por el derecho de conquista, sino por la clemencia del vencedor."

Art. IX. Het Spaansch Gouvernement waarborgt vrijheid van godsdienst en gebruiken.

Art. X. Het recht op den troon wordt den tegenwoordigen Sultan en zijne nakomelingschap gewaarborgd.

Art. XI en XII. Soeloesche schepen en goederen zullen dezelfde gunsten en voorrechten genieten, als die, welke door de Philippijnsche schepen worden genoten.

De rechten op alle schepen, behalve voor Spaansche, blijven geheven door Sultan en Datoes om in hun onderhoud te voorzien.

Art. XIII. Het Spaansch Gouvernement heeft de bevoegdheid, wanneer het zulks goed vindt, om, in overeenstemming met art. III van het tractaat van 1836, eene factory, met Spaansche troepen bezet, te bouwen, waarvan de Sultan en Datoe de stichting zullen moeten vergemakkelijken met zoovele hulpmiddelen als hun ten dienste staan.

Art. XIV wijst de plek aan, waar de factory het doelmatigst kan staan.

Art. XV. De Sultan van Soeloe is bevoegd aan zijne onderdanen paspoorten (zeebrieven) af te geven, en de paspoorten der Spanjaarden, die zijne residentie bezoeken, te viseeren.

Art. XVI. Ten einde den Sultan schadeloos te stellen voor de groote schade, door het verbranden van zijn paleis en sterkten veroorzaakt, verleend het Spaansch Gouvernement hem een jaarlijksche toelage van 1500 pesos. [1]) Om dezelfde redenen krijgen 2 Datoes ieder een jaarlijksche toelage van 600 pesos, en aan Sherif Mohamad Bin Sarin, voor zijne

---

[1]) Één peso = 1 piaster = ± *f* 2,60.

goede diensten aan het Spaansche Gouvernement bewezen, [1]) worden 360 pesos gegeven.

ART. XVII. De artikelen zullen van heden af volle kracht en waarde hebben, blijvende zij echter aan de goedkeuring van den Kapitein-Generaal onderworpen. Elke twijfel, welke over de bewoordingen dezer acte zal kunnen opkomen, moet opgelost worden door zich letterlijk aan den Spaanschen tekst te houden.

In het kort hebben wij hiermede een overzicht van dit belangrijk stuk gegeven, dat niet alleen een einde maakte aan den strijd over de heerschappij van Soeloe, reeds begonnen bij zijne ontdekking in 1578; want toen reeds erkende Soeloe, krachtens verovering, Spanje's Souvereiniteit [2]), maar dat ook den onzekeren rechtstoestand ophief, door Nederlanders en Engelschen in het leven geroepen door een m. i. onnauwkeurige en onbillijke uitlegging van art. V van het Munstersch Tractaat, waardoor herhaaldelijk Spanje's heerschappij in die gewesten bedreigd werd. Aan dien toestand is een einde gekomen, en dat op een wijze zoo vreedzaam mogelijk, wat de andere mogendheden betreft. Gaf het Munstersch Tractaat voor Nederlandsch grondgebied in het Noorden des Archipels een onduidelijke en betwistbare grensscheiding, nu is die Noordelijke grenslijn juist aangegeven door het Tractaat van 1851 tusschen Spanje en Soeloe. Krachtens dat Tractaat, en blijkens den loop der historie, behooren het Noordelijk en

---

[1]) Sherif MOHAMAD BIN SABIN was door het Spaansch Bestuur belast de onderhandelingen met den Sultan te leiden; hij was het, die, als gezant, den Sultan verlaten in het binnenland vond.

[2]) D. PIO A. DE PAZOS. pag. 2.

Noord-oostelijk gedeelte van Borneo, als cijnsbare staten aan Soeloe, ook aan Spanje [1]; dien ten gevolge vinden wij daar voor onze bezittingen op Borneo een grenslijn aangegeven op de rotspunt Batoe Tinagat bij de St. Luciabaai op 4°12'22" N.B.

Hoe de Noord-oostelijke districten van Borneo onder het gezag van Borneo gekomen zijn, uit welke landstreken zij bestaan, en tot hoever zij zich uitstrekken, moge nu een oogenblik onze aandacht bezighouden.

„The Sulu dominions on Borneo," zegt DALRYMPLE, „are distinguished into four districts: Tirun, Mangidara, Malludu and Kiney-Ballu or Pappal."

„The first extends from Kanneungan" (Kaap Kanioengan) „to Sibocu, which is the last river of Tirun." [2]

„Mangidara extends from Sibocu northward to Towsan Duyon" (Tepian Doerian).

Malludu, comprehends the north end of the Island, and Pappal, the districts adjacent to Borneo Proper. However the limits of each are not very definite." [3]

---

[1]) Mr. P. A. v. d. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 106.

[2]) Tirun of Tiroen bestaat uit de tegenwoordige landschappen Berouw, Boelangan en Tidoeng, die onder Nederlandsche Souvereiniteit gebracht zijn gedurende 1845—1850. De grens is ook niet meer de Siboekoerivier, maar een weinig noordelijker verplaatst tot op 4° 12' 22 N. B. Een nauwkeuriger indeeling der Tidoengsche landen geeft Dr. J. J. DE HOLLANDER. blz. 188.

Berouw en Boelangan sloten in 1850 met Nederland een contract; Tidoeng is leenplichtig aan Berouw. Zie de „Aanteekeningen van een reis langs de Oostkust van Borneo door den Resident GALLOIS" in de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch-Indië. Deel IV. blz. 221.

[3]) DALRYMPLE. Essay towards an account of Sulu. pag. 525. Hij geeft

Hoe kwamen die eilanders aan de heerschappij over zulke uitgestrekte landen? De oorsprong dezer heerschappij van Soeloe over Borneo's Noord-oosthoek ligt in het duister. Soeloe en die streken, zoowel als de Philippijnen, stonden oudtijds onder de heerschappij van Broenei; zoo melden dit de inlandsche overleveringen. [1])

Soeloe, zoo verhaalt DALRYMPLE, [2]) was vroeger zelfs „an obscure place", maar sedert een Badjo van Jehore met zijn beeldschoone dochter daarheen was getrokken, omdat Jehore's vorst haar tot een zijner sultanes, tegen des vaders wil, wenschte te verheffen, werd Soeloe bekend. De faam van deze schoonheid trok menig Oostersch vorst naar Soeloe, en onder dezen bevond zich een prins uit Java, die haar tot belooning verkreeg, nadat hij al de voorwaarden vervuld en de boetedoeningen ondergaan had, die de vader had voorgeschreven; onder de eerste behoorde het invoeren van oliphanten en gevlekte herten; onze prins maakte voor dit doel een reis naar Siam. [3])

Hij bleef te Soeloe tot aan zijn dood, die spoedig plaats had, met achterlating zijner schoone weduwe; eenigen tijd daarna werd een Sherif, die door noodweer op Soeloe was geland, door de inwoners gedwongen tot een aangename

---

een uitvoerige beschrijving van die landstreken en eindigt die aldus: Such are the Sulu dominions on Borneo, this imperfect sketch of them may afford some satisfaction, since hitherto we have been in absolute ignorance of this quarter."

[1]) HUNT. Some particulars relating to Sulo. pag. 32.

[2]) DALRYMPLE. Ibid. pag. 564.

[3]) Dit verhaal geeft de reden van het verschijnsel, dat volgens alle reisbeschrijvingen op Soeloe oliphanten gevonden worden en niet op Borneo, hetgeen echter weer tegengesproken wordt door BURBIDGE. Gardens of the Sun.

boetedoening de schenking namelijk van een schoone vrouw en een rijke kroon; en uit het geslacht van dezen afstammeling van MOHAMAD is de tegenwoordige Sultan voortgekomen. Soeloe, zooals wij zagen, stond onder Broenei. Soeloe was intusschen sterk bevolkt en machtig geworden en begeerde zich niet, alleen los te maken van Broenei's heerschappij, maar zelfs zijn gebied ten koste van den overheerschenden staat uit te breiden.

Een schoone gelegenheid bood zich daartoe aan, toen op Broenei's troon een minderjarig vorst gezeten was, die onder voogdij van zijn oom PANGERAN DE GADONG regeerde. De Regent, zelf van den troon zich willende meester maken, en onder Broenei's hoofden geen aanhangers vindende voor zijne eerzuchtige plannen, zond een gezantschap naar Soeloe om hem behulpzaam te zijn zich op Broenei's troon te vestigen; hij beloofde tot vergelding voor de gevraagde hulp niet slechts Soeloe's onafhankelijkheid te zullen erkennen, maar tevens aan Soeloe te zullen afstaan het geheele Noordelijk deel van Borneo, van de Kimanis-rivier noordwaarts tot aan Kaap Kaniongan in Straat Macassar; dat zoude de grens van hunne heerschappij op het vaste land van Borneo uitmaken. De Soeloes verleenden de bedongen hulp, zonder dat het beoogde doel werd bereikt. De overweldiger werd door de volgelingen van den wettigen vorst overvallen, gevangen genomen en met zijne aanhangers ter dood veroordeeld. De Soeloeërs ontkwamen zonder belangrijk verlies, maar zich willende schadeloos stellen voor de groote kosten, die zij zich voor deze onderneming getroost hadden, en bewust van hun eigen macht op zulk een afstand van de hoofdplaats, veroverden zij en namen bezit van het hun beloofde in zijn geheel van de Maloedoebaai tot Tulusyan, en sedert dien tijd hebben zij

dat in bezit gehouden, krachtens recht van verovering. [1])

„Niet minder ongegrond schijnt het recht van Solokh op de Berousche landen geweest te zijn, of liever de rechten van Broenai, dat de Noord- en Noord-oostkust van Borneo, van Kimanis tot aan Tepian Doerian (Batoe Poetih), aan Solokh zoude afgestaan hebben. als eene belooning voor bewezen hulpbetoon bij het ten onder brengen van een oproerigen volkstam. Al deze schenkingen, zooals de vermelde van Broenai aan Solokh, van Solokh aan de Engelsch-Oost-Ind. Compagnie in 1763 [2]), en eindelijk, ook die door Bandjirmassin aan datzelfde handelslichaam in 1812, hebben allen schijn van schenkingen van zoodanige landen, wier macht voor den gullen schenker te groot was om hen zelf onder eigen heerschappij te krijgen. Dit twijfelachtige recht blijkt nog meer uit de omstandigheid, dat hetzelfde land door twee van elkander geheel onafhankelijke en vreemde vorsten, die

---

[1]) **Hunt, Some particulars relating to Sulo. pag. 32.**

Veth. Inleiding. blz. L, LI.

[2]) **In 1763 toen Dalrymple den Soeloeschen vorst uit zijn gevangenis te Manilla bevrijd, en hem op zijn troon hersteld had, schonk de vorst uit dankbaarheid aan de Engelsche O. I. Compagnie het Noordelijk deel van Borneo en het Zuidelijk deel van het eiland Palawan.**

Het Engelsche verhaal, zegt Hunt, luidt, dat Dalrymple op weg was van Madras naar Soeloe, China en Europa in Juli 1763; den 7den Sept. kwam hij te Soeloe aan, en gedurende zijn oponthoud aldaar, verkreeg hij voor de O. I. Compagnie een] schenking van de Soeloesche bezittingen op Borneo, van de Kimanis tot Tapean Doerian, met het Zuidelijk deel van Palawan en omliggende eilanden; na Manilla en Balambangan aangedaan te hebben, vertrok hij naar China en kwam in Juli 1765 in Engeland aan om te beraadslagen met den Raad van Directeuren. Zie Hunt. Some particulars relating to Sulo. pag. 34.

van Broenai en Bandjirmassin, werd weggeschonken." Aldus wordt Soeloe's heerschappij over die streken weêrsproken door den heer GALLOIS, maar m. i. op onvoldoende wijze [1]), en onwillekeurig dacht ik aan de woorden van CANNING: „all titles in the East are not of a very accurate and difined nature," die veel waars bevatten.

Verhaalt HUNT ons het ontstaan van Soeloe's heerschappij over het Noord-oostelijk deel van Borneo op die wijze, wij vinden van denzelfden schrijver over dezelfde zaak in een ander werk een geheel ander verhaal, luidende aldus:

„De eerste belangrijke verandering in het bewind over het grondgebied des eilands, viel voor in het Koninkrijk Borneo-Proper, toen de Radjah zich genoodzaakt vond de hulp van de Soolo's in te roepen om hem te beschermen, tijdens een opstand van de Maroets en de Chineezen. Tot erkentenis voor deze belangrijke hulp, stond de Radjah van Borneo-Proper, aan den Sultan van Soolo af, een gedeelte van het hem destijds toebehoorende gebied van Borneo, dat, te beginnen van Kimanies op 5°30′ N. B. tot Tapeian Doerian in Straat Macassar, in zich bevatte het geheele Noorden van Borneo." [2])

Engeland heeft tegen het Tractaat van 1851 tusschen Spanje en Soeloe geen protest aangeteekend, krachtens het

---

[1]) „Korte aanteekeningen, gehouden gedurende eene reis langs de Oostkust van Borneo, door den Resident J. G. A. GALLOIS," in 1850, opgenomen in Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neerlandsch-Indië. Deel IV, blz. 247.

[2]) HUNT. Sketch of Borneo or Pulo Kalamantan, pag. 14. In de Appendix van MOOR's Notices of the Indian Archipelago.

recht van cessie van het Noord-oostelijk deel van Borneo in 1763; wij zagen ook reeds, dat Engeland na de verwoesting van Balambangan door de Soeloe's in 1765 zich uit die streken voor goed terugtrok, derhalve die streken weer abandonneerde, waardoor ook zijn recht ophield en dat voorzeker nu ook niet meer kan te berde brengen.

Gaan wij nu de gebeurtenissen na, die in Soeloe voorvielen tusschen 1851, het oogenblik waarop het de plechtige belofte deed, en het jaar 1879. Had Spanje, na die „acta solemne", op rust en vrede met Soeloe mogen rekenen, hoe werden zijne verwachtingen door de herhaalde strooptochten der zeeroovcrs, die nog overmoediger schenen geworden, teleur gesteld!

Weinige maanden na den vrede waren weer talrijke rooversvaartuigen, door Soeloesche hoofden uitgerust, in zee gestoken, en deze hadden nu het stoute plan beraamd de Spaansche vestigingen Zamboanga en Isabella op Basilan af te loopen; dit werd ruchtbaar, de roovers werden opgezocht en uiteengejaagd, bij welke gelegenheid het rooversnest op het eiland Dong-Dong, ten zuiden van Soeloe, werd uitgeroeid en een 500 lieden gevangen gemaakt. Niettegenstaande die tuchtigingen namen de Soeloeërs hoe langer hoe meer in onverschilligheid en stoutheid toe. [1]) Dientengevolge begaf zich de Gouverneur van Mindanao persoonlijk in 1855 naar Soeloe en beklaagde zich bij den Sultan, dat de vredesverdragen niet trouw werden nagekomen; de Sultan stemde

---

[1]) **Los moros del Archipiélago joloés crecián por momentos en insolencia y audacia," klaagt de schrijver de Pazos, aan wien deze bijzonderheden ontleend worden uit zijn meergemeld werk: Joló.**

daarmee in, doch gaf het oude antwoord, niet in staat te zijn den woeligen en onafhankelijken aard van zijne vasallen te bedwingen, voor wie de gestrengste tuchtiging nog niet voldoende was.

In 1855 stelde onze Regeering aan de Spaansche voor de zeeroovers gemeenschappelijk te verdelgen, hetgeen aangenomen werd; [1]) maar het Philippijnsch bestuur besloot eerst zelf te beproeven, wat zij met eigen middelen vermocht; de Ka-

---

[1]) De Minister van Koloniën deelde in de Kamerzitting van 9 Dec. 1859 daaromtrent het volgende mede: „Nu is reeds eenigen tijd geleden de Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië aangeschreven om in overleg te treden met den Kapitein Generaal der Philippijnsche eilanden, ten einde zich onderling omtrent eene gemeenschappelijke expeditie te verstaan, en de Gouverneur Generaal is gemachtigd daarin te handelen, zonder deswege in nader overleg met het opperbestuur te treden". Een jaar later zeide de Minister, op nieuw over ditzelfde onderwerp geinterpelleerd: „Destijds was de Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië gemachtigd, om in overleg te treden met den Spaanschen Gouverneur der Philippijnsche eilanden. Dat overleg heeft ook plaats gehad. Nederland alleen kan in de Soeloe-eilanden geen expeditie doen, zonder inbreuk te maken op de vriendschapsbetrekkingen met het Spaansche Gouvernement. Nederland moet ook voorzichtig zijn, ten einde geen voorbeeld te stellen, dat anderen zouden kunnen inroepen, om buiten het territoir, dat tot onze zeepolitie behoort, eigenmachtig een expeditie te ondernemen. Dit overleg tusschen de beide Gouverneurs Generaal heeft plaats gehad, en van beide zijde is bereidvaardigheid betoond.

Het voorstel, om gezamentlijk eene expeditie in den Soeloe-Archipel te ondernemen, is niet bepaald afgewezen, maar tot een ander tijdsbestek verschoven."

Zie Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1862. Deel II. blz. 92, 93.

De Kapitein-Generaal vond een dadelijke expeditie minder noodzakelijk, omdat de rooverhoofden in onderwerping gekomen, of gevangen genomen en onder bewaring gesteld waren.

pitein-Generaal vaardigde een order uit, waarin hij een „corso contra las piratos," authoriseerde en dit aanmoedigde door op het vangen, of dooden van zeeroovers premiën te stellen, („y lo estimula con premios") op het hoofd van een gewonen zeeroover werd 10 pesos (*f* 26) gesteld, op dat van een rooverhoofdman 50 pesos (*f* 130). Het zoude ons te ver doen afdwalen, indien wij de Spanjaarden op hun gepremiëerde „corso" wilden volgen. In 1864 werden de roovers uit het beruchte Tawi-Tawi door de Spanjaarden verdreven; een beslissende slag werd hierdoor aan de rooversvestigingen toegebracht.

In September 1862 was Sultan Poelaloe van Soeloe gestorven; over de troonsopvolging ontstond strijd. Wel had de Sultan een wettigen nakomeling achtergelaten, wiens opvolging door het Spaansch Bestuur was verzekerd, doch enkele Datoes riepen den Datoe Queran tot Sultan uit, met miskenning van het recht des wettigen opvolgers. Deze wendde zich tot het Spaansch Bestuur, dat een commissie naar Soeloe afvaardigde om de opvolging te regelen. Deze commissie, met veel plechtigheid door den Sultan en zijn Raad ontvangen, installeerde den wettigen opvolger en proclameerde hem tot Sultan, bij welke gelegenheid de Sultan, in dankbare en hartelijke woorden zijn genegenheid en eerbied voor zijne zuster en meesteres Dona Isabel II te kennen gevende, in herinnering bracht, dat: „de Archipel van Soeloe, Tawi-Tawi, en een groot deel van het Noorden van het eiland Borneo, die het Sultanaat uitmaken, krachtens het feit en door het recht van verovering en van annexatie aan Spanje behooren", zooals dat blijkt uit verschillende

tractaten en zeer bijzonderlijk uit dat van 30 April 1851; [1]) en voor het beeld van Koningin ISABELLA II en met de hand op den Koran, deed de Sultan voor de Commissie den eed van erkenning en trouw aan het Spaansche oppergezag; de acte, in het Spaansch en Arabisch opgemaakt, werd den volke bekend gemaakt, en tegelijkertijd donderde van het Spaansch escader in de haven het kanongebulder ter eere van den geboortedag des Prinsen van Asturie Don ALFONSO, den 28 November 1862.

In het begin van 1865 vaardigde de Sultan van Soeloe een decreet uit, waarin hij zee- en menschenroovers met den doodstraf bedreigde; [2]) eindelijk was het den Sultan ernst om mede te werken tot fnuiking van den zeeroof.

De nieuwe Sultan, zoo getrouw als hij zich in den aanvang jegens het Spaansch Gouvernement betoonde, was dit in zijn hart echter niet, want „tegen het einde van 1866 ontving de Koning van Pruissen een brief, waarin „de Sultan" zich beklaagde over de bejegening, welke zijn rijk van Spanje ondervond, en, vermits een aan Engeland gericht

---

[1]) „y por medio de los intérpretes y valiéndose de las palabras mas expresivas y carinosas para dar á conocer el amor y respeto que le movia hacia su hermana y senora Dona ISABEL II, recordó que los Archipiélagos de Joló, Tawi-Tawi y gran parte del N. de la isla de Borneo, que forman la Sultaniá, pertenecen de hecho y por derecho de conquista y de anexion á Espana, como consta en varios tratados, y muy especialmente por el de 30 de Abril de 1851."

D. PIO A. DE PAZOS. Joló. pag. 190.

[2]) Dit Soeloesche Decreet van 4 artikelen is te vinden in het werk van DE PAZOS op blz. 197.

verzoek om bescherming onbeantwoord bleef, de hulp van Pruisen inriep." De brief was door een koopvaardijkapitein, die zich toen te Soeloe bevond, en door twee gezanten des Sultans aan den Pruisischen Consul te Canton overgegeven. Mondeling werd er bij gevoegd, dat de Sultan Pruisen's Souvereiniteit wenschte, tegen den afstand van een deel der Soeloesche bezittingen op Borneo. Pruisen wees echter het verzoek af. [1])

Intusschen namen de zeerooverijen weer schrikbarend toe, daar de Sultan zijne verplichtingen zeer verwaarloosde. Men begon derhalve in 1871 Soeloe zelf te blokkeeren en de oorlog brak opnieuw uit. De Sultan en de voornaamste Datoes, oproerig geworden, sloegen de bevelen des Gouverneurs in den wind en begonnen het recht van Spanje's Souvereiniteit, als veroveraar en krachtens vroegere verdragen, die door hen zelf waren bekrachtigd, te betwisten. De Gouverneur Generaal der Philippijnen [2]) besloot Soeloe nu voor goed onder onmiddellijk gezag te brengen door een zware tuchtiging.

In Februari 1876 vertrok tot dit doel naar Soeloe een groot escader met 11000 man landingstroepen. Onder hevig vuur landden de troepen den 22sten Februari te Soeloe, rukten tegen de hoofdstad op, die ingenomen werd en voor een deel verbrand. De Sultan en Datoes vluchtten landwaarts. De hoofdstad werd bezet en van hieruit werden tochten naar het binnenland gedaan; wel werd deze vestiging herhaaldelijk

---

[1]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 10.

[2]) Bij Koninklijk Decreet van 18 April 1874 werd de titel van „Capitan General Gobernador Superior civil de Filipinas" veranderd in „Gobernador General."

door de Soeloes bestookt, doch zonder gewenscht gevolg. De laatste aanval was hevig en bij deze gelegenheid kregen de Spanjaarden het zeer te kwaad. De Soeloeërs vochten met wanhopigen moed, vertrouwend op hunne numerieke meerderheid en aangevuurd door de priesters, die hen er aan herinnerden, dat zij in de maand der volle maan waren, en dat zij, die strijdende tegen de vijanden van het geloof stierven, in het paradijs een plaats zouden verwerven naast de martelaars van hunnen godsdienst. Twee jaren duurde deze Soeloesche krijg en eerst in 1878 vroeg de Sultan op aannemelijke voorwaarden om vrede, die dan ook in Juli gesloten en onderteekend werd door den Sultan en zijne Datoes, waardoor het pleit voor Soeloe voor goed schijnt beslecht te zijn. [1])

De hoofdzaak in die acte van vrede en capitulatie van 1878 [2]) is voorzeker hetgeen art. 1 behelst: „Wij (Sultan en Datoes) verklaren boven alle tegenspraak („indiscutible") de Souvereiniteit van Spanje in geheel den Soeloeschen archipel en zijne onderhoorigheden, en als een natuurlijk gevolg van dit feit stellen wij ons als getrouwe onderdanen onder de macht van Z. M. den Koning Don Alfonso XII en van zijne opvolgers." [3])

---

[1]) D. Pio de Pazos. pag. 223—239.
E. de Waal. Ibid. blz. 181, 182.
Scheidnagel. pag. 93.

[2]) Deze Capitulatie is te vinden in het werk van de Pazos. pag. 239. Zij bestaat uit 14 artikelen en is in hoofdzaak eene herhaling van de „acta solemne" van 1851.

[3]) „Articulo I. Declaramos indiscutible la Soberaniá de Espana en

In ART. II wordt door het Spaansch Gouvernement den Sultan een jaarlijksche toelage van 2400 pesos (± *f* 6240), den troonopvolger 700 pesos (± *f* 1820) en aan 3 Datoes ieder 600 pesos (± *f* 1560).

Bij ART. III heeft Spanje de bevoegdheid overal sterkten aan te leggen of punten bezet te houden.

ART. VIII. De Sultan moet den zeeroof onderdrukken, en zoo hij daartoe onmachtig is, daarvan aan den Gouverneur van Soeloe mededeeling doen.

ART. IX. De vrijheid van godsdienst wordt gewaarborgd; de catholieke missionarissen zullen vrij en ongestoord overal hun geloof mogen uitoefenen en alle plaatsen bezoeken. Spanje heeft onze taak in de Indische wateren verlicht door Soeloe, de bakermat der zeerooverijen, onder zijn onmiddellijk gezag te brengen; bovendien hebben wij daar naburen gekregen, van wie wij niet veel te duchten hebben. [1])

Aan het einde van dit relaas gekomen, wensch ik op twee punten terug te komen, die ik in mijn betoog heb getracht te verdedigen.

I. Heeft Spanje Nederland's rechten in den Indischen Archipel geschonden? De historie heeft ons de afbakening van beider rechten in den Archipel doen zien; haar antwoord op die vraag luidt derhalve ontkennend. Het Tractaat van Munster de vaart, zooals die voor den Spanjaard was aangewezen, hand-

---

todo el archipiélago de Joló y sus dependencias, y como consecuencia natural, de este hecho, nos constituimos súbditos leales de S. M. el Rey D. ALFONSO XII y de sus sucesores en el poder."

[1]) Soeloe maakt nu een deel uit van het District van Mindanao.

handhavend, kon niet bedoeld hebben een vaart uit te sluiten, die Spanje vóór den vrede reeds had, de vaart bewesten de Philippijnen tot aan het Noorden van Borneo. Om die redenen moet ik tot de conclusie komen, dat de O. I. Compagnie nooit rechtstreeks of zijdelings geprotesteerd heeft tegen de herhaalde pogingen van Spanje om Soeloe onder zijn heerschappij te brengen.

„All that lies between Cape Singapore and Japan is subject to Luzon," zegt JAGOR, een oud schrijver aanhalend. [1])

Indien wij op grond van ons betwist aloud recht in die streken Spanjes betere rechten zouden gaan bestrijden, hadden wij veel kans ons standpunt van aanvaller te moeten verwisselen met dat van aangevallene. Ik verwijs den lezer hiertoe naar de vorengaande historische ontwikkeling en hij oordeele zelf onpartijdig. Men kan toch in gemoede, met alle kracht van argumentatie en met alle macht van overreding geen rechten voorstaan, die zoo twijfelachtig zijn als ons beweerd aloud recht op den Soeloe-archipel. Wat zouden wij wel zeggen, indien Spanje ook zijn verjaard aloud recht deed gelden op de Molukken en wel bijzonder op Ternate? Met het Tractaat van Munster in de hand zoude het zijn recht op Ternate beter kunnen staven, dan wij het onze op Soeloe en op den Noordoosthoek van Borneo. De verhouding van Soeloe tot den Noordoosthoek van Borneo, is iets dergelijks als de verhouding van Ternate tot Nieuw-Guinea.

Men mag toch niet bevooroordeeld, en alleen door nationaliteitsgevoel gedreven, een Tractaat interpreteeren, een tijd-

---

[1]) JAGOR. pag. 363.

perk behandelen, of een aloud recht, dat onbestemd is, verdedigen, maar naar waarheid, en slechts met onpartijdigheid als leidsvrouw, moeten wij, wat de bronnen ons opleveren, — zij mogen voor of tegen ons pleiten, — teruggeven en ontwikkelen. Dit geldt zeker niet het minst, waar het er om te doen is internationale verhoudingen uiteen te zetten.

Het Tractaat van Munster wordt gezegd stilzwijgend te zijn opgeheven door de nieuwere beginselen van het volkenrecht. Toch niet door die beginselen, die reeds tijdens het sluiten des vredes verkondigd waren; want juist met en door het Tractaat van Munster is het volkenrecht een nieuwe phase ingetreden, komt het als positief en geldend recht te voorschijn, schept het meerdere solidariteit en levendiger verkeer tusschen de staten en verleent het aan tractaten meerdere kracht en heiligheid dan voorheen. Het beginsel der vrije vaart werd in dat verdrag gehandhaafd; maar de vaart naar de Oost-Indiën bleef voor Spanje alleen beperkt, zooals die was. Men begreep maar al te goed, dat de vaart naar- en in die Indische zeeën met zich het onvermijdelijk gevolg van landbezit sleepte, en dit moest juist ter wille van het ongeschonden bewaren des vredes, voorkomen worden; ieder bleef dus in zijn eigen gebied varen. Dat men die beperking in het begin dezer eeuw des te eerder prijs gaf, is niet zoozeer toe te schrijven aan de nieuwere beginselen van het volkenrecht, die voorzeker aan het Tractaat van Munster zijne kracht en geldigheid niet hebben ontnomen of daaraan hebben te kort gedaan. Men moet de reden eerder zoeken in het toenemend verkeer der volkeren onderling, dat alle hinderpalen tracht uit den weg te ruimen, en dus ook bepalingen als het Tractaat van Munster inhield, niet langer kon dulden.

Aan den anderen kant ook daarin, dat men in de vrijheid dier vaart niet meer het gevaar van voorheen duchtte, dat vaart steeds met verkrijging en uitbreiding van landbezit moest gepaard gaan. Die beperking hebben wij eerst in 1815 laten varen, niet de nieuwere beginselen van het volkenrecht deden dat; want hoe kan anders nog in 1802, tijdens de onderhandelingen over den Vrede van Amiens door den Spaanschen gevolmachtigde, hoewel dan ook vruchteloos, verlangd worden naar de toekenning van „la libre navigation dans les mers de l'Inde," [1]) waartegen SCHIMMELPENNINCK zich zoo zeer verzette. Wat zoude er ook van de eerbiediging van ons beider rechten en grondgebied in Oost-Indië over blijven, die juist en alleen nog op dat Tractaat steunen en daardoor geregeld worden en door het Tractaat van Utrecht bovendien bevestigd? Immers, geene andere tractaten spreken daarover, indien art. V van het Munstersch Vredesverdrag ware opgeheven. Dan zouden die nieuwere beginselen eerder het recht onbestemd maken, dan het bevestigen.

II. Het Tractaat van Munster stelde een grenslijn voor onze bezittingen in den Indischen Archipel en voornamelijk in het Noorden daarvan. Was die grenslijn onbestemd, of werd zij betwist, de Tractaten van 1846, 1850, 1851 en 1878 tusschen Spanje en Soeloe hebben die onbestemdheid, voor ons voornamelijk, opgeheven; indirect is ons daardoor een grenslijn aangewezen. Het „Een grens, bij tractaat vastgesteld, ontbreekt geheel," [2]) kan m. i. daardoor weerlegd worden.

---

[1]) Zie brief van JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND, bij L. W. v. VLIET. Regtsvragen. blz. 283, 350, 351.

[2]) Mr. P. A. v. D. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 4.

„De grenslijn tusschen onze bezittingen en die van Spanje moet dus ten Zuiden dezer eilanden getrokken worden" [3]) ziedaar wat ook ik gaarne onderschrijf, als het resultaat, waartoe ik door mijn betoog, meen te moeten komen.

---

[3]) Mr. P. A. v. d. Lith. Ibid. t. a. p.

HOOFDSTUK III.

Tractaten van 1814, 1824 en 1871 met Engeland.

AFDEELING I.

INLEIDING.

De Conventie van 13 Augustus 1814 met Engeland had Nederland, wat zijne bezittingen betrof, in den status quo ante bellum hersteld, zooals in art. 1 uitdrukkelijk vermeld wordt, [1]) maar regelde niet Nederland's rechten op die

---

[1]) „Art. I. Zijne Britsche Majesteit verbindt zich om den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, binnen de hierna te bepalen tijdperken, de koloniën, faktorijën en etablissementen terug te geven, welke door Holland, in het begin van den laatsten oorlog, bezeten zijn, te weten: den 1 Januarij 1803, in de zeeën en op het vaste land van Amerika, Afrika en Azië, met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerarie, Essequebo en Berbice, over welke bezittingen" enz.

Zie LUTTENBERG's Chronologische verzameling der Wetten en Besluiten. Deel I. (1813—1830) blz. 78.

DE MARTENS. Supplément II. pag. 563.

bezittingen, die op een aloud en erkend bezitsrecht steunden; rechten, die ons noch door Engeland, noch door eenige andere mogendheid geschonken zijn; rechten, die wij lang vóór Engeland bezaten, toen het ons die in Oost-Indië kwam betwisten; rechten, die gegrond en erkend waren door eerste ontdekking en inbezitneming en daarna gevolgde eeuwenlange ongestoorde occupatie en door gesloten tractaten. Die rechten waren door den oorlog wel geschorst, voor zooverre de Engelschen zich daarvan *jure belli* hadden meester gemaakt, maar niet vernietigd; zij konden door de omstandigheden alleen niet uitgeoefend worden, waren nu die omstandigheden weggenomen door den vrede, dan traden wij ook *proprio nomine* in die rechten weer. Tengevolge van den oorlog, waarin wij, tegen wil en dank, door de Fransche Republiek en later door NAPOLEON, met Engeland gewikkeld waren, ontvielen ons in het tijdperk van 1795 tot 1813 al onze Indische Bezittingen.

Was nu het teruggeven der koloniën aan Nederland niet een stellige plicht, niet alleen uit het oogpunt van billijkheid en van het in het volkenrecht aangenomen beginsel, dat het feit der verovering en bezitting nog geen recht geeft op Souvereiniteit, maar vooral ook met het oog op de wijze, waarop door Engeland de bezetting plaats had gegrepen.

De bezittingen waren ons ontnomen, deels onder den titel van vriendschap, bescherming en bewaring voor den Stadhouder, die in Engeland een schuilplaats had gevonden, om die later, na zijn herstel, hem weer terug te geven, [1]) deels

---

[1]) Groot-Britannië, bij Tractaat van 15 April 1788 aan het Huis van Oranje en ook aan de Nederlandsche Republiek de erfstadhouderlijke waardigheid gewaarborgd hebbende, had openlijk verklaard de Hollandsche ko-

omdat Engeland vreesde voor de uitbreiding van de koloniale macht van Frankrijk. Het was uit vijandschap tegen Frankrijk gedaan. Na den val van NAPOLEON en het herstel van Nederland, kon Engeland derhalve geen redelijken grond meer aanvoeren, om die bezittingen langer in bewaring en

---

loniën in bewaring te zullen nemen, tot na de herstelling des Stadhouders. Prins WILLEM V, in Engeland een schuilplaats gevonden hebbende, werd aangezocht open brieven, gedagteekend 7 Februari 1795 uit Kew aan de Gouverneurs onzer bezittingen te richten, waarbij hun gelast werd, die koloniën onder bescherming van Engeland te stellen; hoewel enkele Gouverneurs de bevoegdheid des Stadhouders tot dien last aanvankelijk niet wilden erkennen, toch gaven zij toe, toen de Engelschen, gewapend met die brieven, de overgave der koloniën kwamen opeischen en verklaarden, dat die na het sluiten des vredes zouden worden gerestitueerd; zoo aanvaardde Engeland daardoor „par un peu de trahison" het bezit der koloniën in den naam en als lasthebber des Prinsen van Oranje. WILLEM V koesterde geen argwaan omtrent de bedoeling der Engelsche Staatslieden met die in bewaringneming; hij rekende op hunne goede trouw; vooral ook omdat hij de hoop koesterde spoedig in Holland weer hersteld te zullen worden. „De beschuldiging van Landverraad, op grond dat de Prins de Koloniën den Engelschen in handen wilde spelen, is niets anders dan eene wrange vrucht van die bittere dagen".

Wat Engeland's politiek de partij des Stadhouders deed kiezen is wellicht gelegen in de hoop, het huis van Oranje nimmer hersteld wordende, het bezit der koloniën te kunnen behouden „langs een schijnbaar en formeel regtmatigen weg." Maar toen in 1813 de Stadhouder in den Souvereinen Vorst weer herleefde, mocht Engeland, zonder alle beginselen van recht en billijkheid met voeten te treden, niet anders handelen dan het herboren Koninkrijk der Nederlanden zijne koloniën terug te geven.

Zie Mr. SMULDERS. blz. 3.

Mr. LEVYSSOHN NORMAN. 1857.

L. W. v. VLIET. blz. 100, 109.

Mr. HOEK. blz. 22.

bescherming te houden. [1]) Bovendien de onderhandelingen tot- en het Vredestractaat van Amiens [2]) zelf, vooral in art. III, strekken mede ten bewijze, hoezeer Engeland de verplichting gevoelde aan de Bataafsche Republiek hare voorwaardelijk bemachtigde koloniën [3]) terug te geven.

---

[1]) Engeland's Koning had verklaard, dat hij: „als beschermer der belangen van het Nederlandsche volk, zich verpligt rekende de zoo belangrijke Bezittingen der Vereenigde-provinciën buiten Europa onder zijne hoede te moeten nemen, en tegen de vijandelijke wapenen der Franschen te verdedigen." (Bijvoegsel der Leidsche Courant van 1795 N°. 32.) Mr. P. MIJER. Geschiedenis der Nederlandsche Oost-Indische Bezittingen onder de Fransche Heerschappij. blz. 14.

[2]) Het Vredesverdrag van Amiens werd den 27 Maart 1802 tusschen LORD CORNWALLIS, JOSEPH BONAPARTE, NICOLAAS DE AZARA en SCHIMMELPENNINCK gesloten.

[3]) In 1797 schreef LORD GRANVILLE, het hoofd van het Engelsche Kabinet, uit Lille aan LORD MALMESBURY, Engeland's gezant bij de Fransche Republiek, over de Nederlandsche koloniën het volgende:

„Je ne pouvais guère, il est vrai, me dissimuler qu'elles n'avaient pas été prises de trop bon jeu, qu'elles se trouvaient à nous par un peu de trahison, parce qu'elles l'étaient par la connivence d'une autorité, qui n'existait déjà plus en Hollande, mais, ce n'était pas de droits qu'il s'agissait, c'etait de prétentions; je trouvais ces possessions excellentes à garder; et non seulement je prétendais, qu'elles fussent à nous, je voulais aussi, par un tour de force assez piquant, que cet état de choses pour les Hollandais s'appelât encore status ante bellum."

Aan dat status ante bellum werd door MALMESBURY een beteekenis gehecht, geheel in strijd met de werkelijkheid, wij halen hier zijn eigen eigene woorden aan: „mais heureusement la juste application de ces mots n'appartient qu'à moi seul. Elle imprimera à jamais le caractère du génie à mon nom, et portera surtout aux races futures le témoignage éclatant de la modération de l'Angeletere."

Niemand zal tegenspreken, dat in de laatste tijden deze slotwoorden

Dat voormeld art. III luidt: „Sa Majesté Britannique restituē à la République Françoïse et à ses alliés, sçavoir Sa Majesté Catholique et la République Batave, toutes les possessions et Colonies qui leur appartenoient respectivement et qui ont été occupées ou conquises par les forces Britanniques dans le cours de la guerre, à l'exception de l'Isle de la Trinité, et des possessions Hollandoises dans l'Isle de Ceylan." [1]) Wij weten hoe onze gezant SCHIMMELPENNINCK zich tegen dien afstand van Ceylon verzet heeft en langen tijd sterk voor de teruggave geijverd heeft, maar ten laatste zwichten moest voor den wil der Mogendheden, zoodat hij eerst na bekomen last uit Den Haag om toe te geven onderteekende; wat in art. V staat: „La République Batave cède et garantit en toute propriété et souveraineté à Sa Majesté Britannique toutes les possessions et établissements dans l'Isle de Ceylan, qui appartenoient avant la guerre à la République des Provinces-Unies ou à sa Compagnie des Indes-Orientales." De Kaap de Goede Hoop bleef bij art. VI aan de Bataafsche Republiek, waarbij bedongen werd, dat de havens aldaar aangedaan zouden mogen worden door de schepen der andere contracteerende partijen, onder dezelfde bepalingen als voor de Bataafsche schepen.

---

maar al te schitterend bewaarheid zijn. Een bittere spotternij, die op zijn eigen natie terecht kwam.

Deze brief, naar de Fransche vertaling, geplaatst in Deel III. blz. 359 van A. DU CASSE. „Histoire des négociations diplomatiques relatives aux traités de Mortfontaine, de Luneville et Amiens," wordt in zijn geheel overgenomen door L. v. W. v. VLIET. blz. 352.

Mr. HOEK. blz. 22.

[1]) DE MARTENS. Supplément II. pag. 563.

Reeds in de vredes-preliminairen, afzonderlijk geteekend tusschen de Fransche Republiek en Engeland den 1sten October 1801, werd wel is waar de restitutie der Nederlandsche koloniën door Engeland beloofd, maar eigenmachtig en zonder voorkennis der Bataafsche Republiek was door Frankrijk aan Engeland de afstand van Ceylon verzekerd, evenals de bepaling, dat de haven der Kaap de Goede Hoop voor de beide contracteerende partijen geopend zoude worden [1]). Het was vooral de willekeurige toegezegde afstand van Ceylon, die Engeland bewogen had de preliminairen aan te nemen en te teekenen. Wat voornamelijk toch bewoog SCHIMMELPENNINCK den afstand van Ceylon niet te willen erkennen? Hij verlangde eerst te weten, hoe Holland zou behandeld worden, wat betrof de teruggave van zijne in Engeland's macht overgegane vloot, en verklaarde niet te zullen bewilligen in den afstand van Ceylon, alvorens Frankrijk beloofd had schadeloosstelling daarvoor te zullen geven, en het Haagsch Tractaat [2])

---

[1]) Zie art. II en IV der „Articles préliminaires de paix entre la République Françoise et Sa Maj. Britannique, signés à Londres, le 1 Oct. 1801." DE MARTENS. Supplément II. pag. 543.

[2]) Traité de paix et d'alliance entre la République Française et la République des Provinces-Unies des Pays-Bas, signé à la Haye, le 16 May 1795.

De Fransche Republiek erkende de Republiek der Vereenigde Provincien als „puissance libre et indépendante, et lui garantit sa liberté." Er zal tusschen beide Republieken een eeuwige vrede, vriendschap en goede verstandhouding heerschen, een of- en defensief verbond tegen beider vijanden zonder onderscheid, gesloten worden, en in art. IV: dit of- en defensief verbond zal steeds bestaan tegen Engeland, in alle gevallen en zoo dikwijls een van beiden met hetzelve in oorlog zoude zijn; enkele voordeelen werden aan de Vereenigde Provinciën beloofd; enz. Het Tractaat bestaat uit 23 artikel. DE MARTENS. Vol. VI. pag. 532.

te zullen nakomen. [1]) Frankrijk had tot nu toe dat Tractaat nog niet nageleefd, hoewel het, „désirant résoudre quelques questions litigieuses, qui se sont élevées entre elles, par une transaction amicale et réciproquement avantageuse" den 15en Januari 1800 te Parijs gesloten had het Tractaat „entre la République Française et la République Batave, sur plusieurs points litigieux." [2])

Holland wilde nu eindelijk zekerheid hebben omtrent het nakomen dier tractaten, en des te meer werd dit verlangd, omdat men te 's Hage zoozeer de opheffing van art. IV van het Tractaat van 1795, vaststellende het of- en defensief verbond tegen Engeland, wenschte, een artikel, waarvan wij de nadeelige gevolgen ten believe van Frankrijk maar al te veel hadden moeten ondervinden. [3])

SCHIMMELPENNINCK wilde dan ook van geen toetreden tot de vredes-preliminairen weten; eerst moest Frankrijk zeggen op welke schadeloosstelling de Bataafsche Republiek kon rekenen, die tot eenige opoffering bereid was, voor zoover deze tot het welzijn des vredes vereischt werd: „L'adhésion pure et simple," schreef JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND, „de son gouvernement aux préliminaires est une condition

---

[1]) „Je ne dois pas vous cacher que j'ai trouvé le citoyen SCHIMMELPENNINCK entiérement décidé à ne pas signer le traité définitif, si le gouvernement français ne amplit pas auparavant les promesses qui ont été faites à la Batavie par le traité de la Haye," schreef JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND. Zie DU CASSE. Histoire des négociations diplomatiques etc. Vol. III. pag. 111; aangehaald bij v. VLIET. blz. 114.

[2]) DE MARTENS. Vol. VII. pag. 377.

[3]) Vergelijk Mr. SMULDERS. blz. 8.

sine qua non pour qu'il soit admis aux négotiations pour la paix définitive;" en bij weigering zou de Bataafsche Republiek, werd er bij gezegd, „se voir exposée à des pertes plus considérables qui celle de Ceylan." [1]) Frankrijk bevond zich in een moeilijken en dubbelzinnigen toestand: SCHIMMELPENNINCK aan den eenen, die in den afstand van Ceylon niet wilde bewilligen, en de Engelsche gevolmachtigde Lord CORNWALLIS aan den anderen kant, die van Ceylon niet wilde afzien en er op aandrong dat SCHIMMELPENNINCK tot de onderhandelingen wierd toegelaten. Dit was niet zoo gemakkelijk, want, antwoordde JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND: „il (SCHIMMELPENNINCK) „m'a déclaré qu'il regarderait comme ignominieux l'art. par lequel un ministre Batave abandonnerait Ceylan, sans avoir auparavant obtenu des limites et avoir fini tous ses arrangements avec la France, et que si son gouvernement pouvait s'oublier ainsi, il y répondrait par sa démision, ne voulant pas participer à un acte déshonorant." [2])

SCHIMMELPENNINCK bleef dan ook zoo onverzettelijk, dat JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND schreef: „si le gouvernement Français désire que le Ministre Batave accède sur le champ aux préliminaires de Londres, il faudrait lui en faire donner l'ordre par son propre gouvernement." [3]) Op hoogmoedigen toon, zoo diep was het aanzien der Bataaf-

---

[1]) Brief van JOSEPH BONAPARTE aan TALLEYRAND. DU CASSE. Ibid. Vol. III. pag. 45. Zie ook Mr. SMULDERS. blz. 7, en v. VLIET. blz. 113.

[2]) Zie noot 3, blz. 174 vervolg van dien brief.

[3]) DU CASSE. Ibid. Vol. III. pag. 37.

Zie ook v. VLIET. t. a. p.

sche Republiek gezonken, dorst dan ook HAUTERIVE, bij afwezigheid TALLEYRAND's plaatsvervanger, aan JOSEPH BONAPARTE te schrijven: „Or si la France et l'Angleterre font la paix, que peut faire autre chose une puissance secondaire comme la Hollande que d'y adhérer." [1]) Eindelijk moest, zooals wij zagen, SCHIMMELPENNINCK zwichten en zich voegen naar den ontvangen last uit den Haag. De vrede werd geteekend, geheel volgens het Fransche ontwerp-tractaat; met uitzondering van het artikel over de Kaap de Goede Hoop, waren de bepalingen voor onze koloniën gelijkluidend met de preliminairen. [2])

Hoewel het Vredesverdrag niet zoozeer naar onzen wensch tot stand gekomen was, toch zag men in Holland met vol hoop de toekomst te gemoet, en koesterde men voor Indië blijde verwachtingen; DIRK VAN HOGENDORP en NEDERBURGH hadden reeds het koloniaal gebied betreden en met elkaar gestreden over hunne uiteenloopende stelsels, voor welker aanneming van beide zijden werd geijverd.

In Maart 1803, — de vrede had nog geen jaar geduurd en nog had men niet alle bepalingen van het Tractaat kunnen uitvoeren, — brak de oorlog tusschen Engeland en Frankrijk op nieuw uit. Men was toen juist met de uitvoering van het Tractaat zoover gekomen, dat alleen nog de Molukken en de Kaap de Goede Hoop ons waren teruggegeven, maar van de andere sedert 1795 veroverde koloniën op

---

[1]) DU CASSE. Ibid. Vol. III. pag. 101.
Zie ook SMULDERS. blz. 7, en v. VLIET. blz. 114.

[2]) De onderhandelingen tot den Vrede van Amiens zijn uitvoerig behandeld in het werk van Mr. HOEK.

Sumatra, het vaste land van Indië, Malakka en Cochin nog niets.

Het ligt voor de hand te meenen, dat derhalve Engeland de overige streken nog bezet bleef houden als lasthebber van den Prins van Oranje. De Bataafsche Republiek werd opnieuw, tegen haar en Engeland's wil, [1] in den oorlog medegesleept. Frankrijk waarborgde haar voor haar bondgenootschap: „son indépendance, l'intégrité de son territoire européen et colonial, et en cas de succes contre l'Angleterre la restitution des colonies perdues dans les dernières guerres." [2]) De Republiek kon niet anders dan die ijdele beloften van Frankrijk aannemen. Waren onze bezittingen vroeger door Engeland genomen in naam des Prinsen van Oranje, het viel nu aan datzelfde land niet moeilijk voor te wenden, dat de veroveringen steunden op het jus belli; de Republiek was immers bij den vrede van Amiens erkend en, hoewel tegen haar wil, een bondgenoot van Frankrijk geworden. Dit bleek ook duidelijk, toen Engeland Java veroverde, uit de Proclamatie van Lord Minto van 4 Augustus 1811. „De Britsche wapenrusting," zoo drukt hij zich uit, „heeft geenszins tot oogmerk om onbetamelijke plannen ten uitvoer te leggen,

---

[1]) Mr. Hoek, blz. 31.

[2]) Engeland, ziende en begrijpende hoe de Republiek tegen haar wil door deelneming in den oorlog gedwongen werd, had haar als een neutrale mogendheid willen beschouwen; had haar de neutraliteit bij manifest van 18 Mei aangeboden, mits deze door Frankrijk geëerbiedigd zoude worden, en het nam deel aan alle pogingen om aan Nederland zijn onafhankelijkheid terug te geven. Zie de geheime Conventie van 1805 tusschen Engeland en Rusland daartoe strekkende en als een derde coalitie tegen Frankrijk.

maar alleen om het onwettig gezag der Franschen te verdrijven, en het eiland Java en onderhoorigheden onder de bescherming van Groot-Brittanniën te plaatsen." [1]) De eene na de andere, vielen dan ook onze bezittingen gedurende den nieuwen oorlog in Engeland's handen, zoodat ons koloniaal bezit feitelijk had opgehouden. In het tijdsverloop van 1803—1811 verloren wij al onze bezittingen; Java was bij Capitulatie, den 18[den] September 1811 te Salatiga gesloten tusschen JANSSEN en SIR AUCHMUTY, overgegaan; slechts op twee plekjes grond bleef nog steeds de Nederlandsche vlag waaien: op het eilandje Decima en boven de factory te Canton. Algemeen bekend zijn de lotgevallen van ons vaderland in de jaren 1802—1814, zoodat ik het overbodig acht daarbij langer stil te staan. [2])

Na al het voren behandelde mag ik niet nalaten mij ten sterkste te verklaren tegen de meening van den heer MIJER in de volgende zinsnede: „Groot-Brittannie streed derhalve in dezen krijg niet voor eigen belangen, maar voerde den oorlog tegen de Fransche heerschappij over de Nederlandsche Bezittingen in O. I., ten behoeve der Nederlanders." [3]) Ik betwijfel dit en beroep mij op de woorden van LORD MALMISBURY: „je trouvais ces possessions excellentes à garder", op blz. 142 in noot 3 aangehaald.

---

[1]) Mr. P. MIJER. Geschiedenis der Nederlandsche Oost-Indische bezittingen onder de Fransche heerschappij. blz. 189,

[2]) Ik verwijs hen, die met de politieke gebeurtenissen van dit tijdvak nader en uitvoeriger willen kennis maken naar het werk van Mr. HOEK en van Mr. LEVYSSOHN NORMAN.

[3]) Mr. MIJER. Ibid. blz. 191.

Ik zal de gebeurtenissen en onderhandelingen, die tot het Tractaat van 1814 léidden, niet behandelen; duldt het bestek in de eerste plaats hier geen uitvoerige behandeling, in de tweede plaats is die taak reeds door verscheidene anderen op zoo uitnemende wijze uitgevoerd, dat ik die met gerustheid als geeindigd kan beschouwen om dadelijk tot het Tractaat zelf over te gaan.

Toen dan door den val van NAPOLEON de toestand van Europa geheel veranderde, Nederland het Fransche juk had afgeschud om zich weder zijn plaats in de rij der onafhankelijke volken te heroveren, toen trachtte het ook in al zijne voormalige bezittingen jure postliminii hersteld te worden. Het Vredestractaat van Parijs, 30 Mei 1814, tusschen de geallieërde mogendheden en Frankrijk, behelsde in art. 6 de bepaling omtrent ons land aldus: „La Hollande placée sous la souveraineté de la maison d'Orange recevra un accroissement de territoire."

Zoo was dus bij dat Tractaat de vereeniging van België met den herboren staat reeds vastgesteld, maar de grondslagen van het Vereenigde Koninkrijk der Nederlanden werden eerst voor goed gelegd door de Londensche Conferentie van Juni 1814; het protocol betrof de vereeniging van Nederland en België. Deze vergrooting, eerder in hot belang van Europa's evenwicht, dan in dat van Nederland zelf, kwam ons op groote opofferingen te staan.

Het politiek belang van Europa eischte het teruggeven der Nederlandsche koloniën; Nederland moest een bolwerk worden tegenover Frankrijk, en om dit doel geheel te kunnen bereiken, was het allernoodigst Nederland te herstellen als koloniale mogendheid, want de koloniën waren

voor Nederland een krachtige factor van bestaan en macht. [1])

Vooral Engeland, van deze noodzakelijke voorwaarden doordrongen, verklaarde bereid te zijn Nederland zijne koloniën terug te geven; bovendien werd door Engeland erkend, dat krachtens het volkenrechtelijk beginsel verovering nog geen recht tot behoud geeft, dat bij den vrede het in den oorlog verkregene wordt teruggegeven, tenzij bij het vredesverdrag daarover anders wordt beschikt, waardoor dan eerst de bedongen afstand en het overgaan van het bezitsrecht geldend wordt. [2]) Engeland, getrouw aan dit beginsel, aarzelde niet om aan den rechtmatigen eigenaar zijne oude bezittingen terug te geven, maar het vorderde, zooals wij zullen zien, voor die schijnbare opoffering en als bewaarloon en voor de toevoeging van België schadeloosstelling [3]) Dit

---

[1]) In een Memorandum aan de verbonden mogendheden werd door Engeland verklaard, dat het wilde medewerken tot de vestiging „with respect to the colonies, conquered from Holland since 1803; with a sincere disposition on their part liberally to strengthen Holland, in proportion as that important portion of Europe can be rendered secure by adequate arrangements, against the power of France."

Zie Mr. Hoek. blz. 47.

[2]) Lord Liverpool erkende dit beginsel ook bij de behandeling van het Tractaat van 1824 in het Parlement: „Verovering geeft geen Souvereiniteit. Verovering van volkplantingen geeft geen recht ze als ingelijfd te beschouwen; de Souvereiniteit er over verblijft aan den Staat, waaraan ze ontnomen zijn, tot dat men na den vrede er bepaald over beschikt." Zie v. Vliet blz. 122.

Mr. Hoek. blz. 46.

[3]) Nederland moest uit dankbaarheid aan de mogendheden zich de volgende schadeloosstellingen getroosten: 1°. Aan Engeland de volgende koloniën: Kaap de Goede Hoop, Demerary, Essequebo en Berbice (Art. 1.

laatste vond men in dien tijd zoo billijk dat, toen Nederland, „le magnifique présent d'un royaume plus important que toute l'ancienne Hollande" ontving, men vroeg „la politique et la justice ne seraient-elles pas d'accord pour exiger qu'une acquisition si extraordinaire fut balancée par la cession de quelques colonies, propres à rétablir en Amérique et en Asie l'équilibre commercial, si intimement lié à l'équilibre politique? [1])

Op den 13den Augustus 1814 werd op denzelfden datum, doch nog vóór het sluiten der Conventie met Engeland over de bezittingen, een overeenkomst gesloten tusschen Engeland, Zweden en Nederland, als gevolg van art. 9 van het Tractaat van Parijs (Zie noot 3), waarbij Holland werd ontheven van de betaling der schadeloosstelling aan Zweden voor het wederom aan Frankrijk afgestane Guadeloupe. Engeland nam nu die verplichting op zich en Zweden nam genoegen met een geldelijke, in plaats van met een territoriale vergoeding, bedragende 1 millioen pond sterling, af te doen in 12 maandelijksche termijnen.

Tractaat van 1814), Cochin en onderhoorigheden op de kust van Malabar, in ruil tegen Banka (Art. 2). en Bernagore (2de Add. art.); 2°. Aan Rusland de overname van de helft der schuld van Rusland in Holland, de andere helft nam Engeland over tegen afstand der drie eerstgenoemde bezitttingen; 3°. Krachtens art. 9 van het Tractaat van Parijs, 30 Mei 1814, moest Zweden Guadeloupe aan Frankrijk teruggeven, maar zou daarvoor uit de Hollandsche koloniën een schadeloosstelling ontvangen; zooals wij zullen zien werd Nederland van deze verplichting vrijgesteld.

[1]) Extrait de la quotidienne du 7 Nov. 1814, variétés sur le congrès de Vienne et sur le traité de Paris. Zie Mr. Hoek. blz. 48.

AFDEELING II.

De Conventie van 13 Augustus 1814.

Deze Conventie te Londen den 13den Augustus gesloten in den Naam der Allerheiligste en Onverdeelbare Drieëenigheid en onderteekend door CASTLEREAGH en FAGEL, nam het Vredestractaat van Amiens tot grondslag, en verzekerde ons de teruggave der bezittingen, die in 1803 in ons bezit waren. Aan FAGEL, onzen gezant te Londen, werd het voeren der onderhandelingen opgedragen; hij ontving daartoe den 8sten Aug. zijne instructiën van den Souvereinen Vorst en reeds 5 dagen later kwam het Tractaat tot stand, bestaande uit 9 artikelen en 3 additioneele artikelen. [1])

In den aanhef van het Tractaat vinden wij herhaald de redenen, die tot de inbezitneming hebben geleid en een stilzwijgende erkenning van de gedane belofte, daar de koloniën slechts voor den Prins van Oranje bewaard en beschermd werden, gestand te doen door de teruggave; die merkwaardige woorden luiden: „His Brittannic Majesty being desirous of entering into such arrangements with the Prince Sovereign of the United Netherlands, concerning the colonies of the said United Netherlands, which have been conquered by His Majesty's arms during the late war, as may conduce to

---

[1]) **Deze Conventie is te vinden in het Bijvoegsel tot het Staatsblad I. DE MARTENS, Supplément VI. pag. 57. LUTTENBERG's chronologische verzameling geeft slechts 8 art. en 2 add. art. op. Mr. HOEK. blz. 50.**

the prosperity of the said State and may affort a lasting testimony of His Majesty's friendship and attachment to the Family of Orange and to the Dutch nation."

Uit de opmerkelijke omstandigheid, dat de koloniën de Kaap de Goede Hoop, Berbice, Demerary en Essequebo steeds goed waren onderhouden, terwijl al de overigen, die aan Nederland terug gegeven werden, in ellendigen toestand verkeerden, [1]) blijkt, dat door het Engelsche Kabinet reeds lang

---

[1]) „Men regeerde niet, maar men bepaalde zich tot het aanhouden der administratie, en dat nog wel op een allerslordigste wijze." Al werd ook door de Engelsche bewindslieden het belang dier bezittingen beoogd, „zoo bewijst de gansche wijze van beheer, dat ook toen reeds de kiemen van die desorganisatie ruimschoots hebben moeten aanwezig zijn, waaraan Java vooral in den laatsten tijd ten prooi is geweest, en die het Britsch bestuur tot eene ramp voor land en volk gemaakt zou hebben, zoo deze staat van verwarring en bandeloosheid zich nog langen tijd bestendigd had."

Mr. Levyssohn Norman. blz. 341. 343.

Het bestuur van Raffles over Java had geen of zeer weinig tevredenheid bij de Hooge Regeering van Bengalen verwekt; een bewijs daarvan ligt in zijne overplaatsing naar Sumatra, ofschoon het reeds op Java bekend was, dat de koloniën binnen weinige maanden aan Nederland zouden overgaan, en men hem dus voor dien tijd wel aan het bestuur had kunnen laten. Later werd ook Raffles naar Engeland opgeroepen om rekenschap te geven van zijn bestuur.

„Zoodanige treurige uitkomsten leverde een stelsel" (het regeeringsstelsel van Raffles), „met uitbundigen ophef, als een toonbeeld van hooge voortreffelijkheid, der wereld door Raffles en anderen aangekondigd."

„De verarming werd steeds grooter en algemeener. De Javanen zagen zich niet zelden gedrongen hunne karbouwen of andere benoodigdheden voor het landsbedrijf, of hunne kostbaarheden en sieraden te verkoopen, ten einde de hun opgelegde landrente te kunnen voldoen. In plaats van

te voren de afstand daarvan door Nederland beraamd was. „Vandaar welligt", zegt Mr. Smulders, „de overhaasting en de aandrang, waarmede het Engelsche Ministerie, niettegenstaande men te 's Hage aangaande den toestand der voormalige Nederlandsche Koloniën slecht ingeligt was, onze Regeering tot het sluiten van de Conventie van 13 Augustus 1814 overreedde". [1]) Te laat had men hier te lande berouw van die overhaasting, waarvan de redactie van het Tractaat maar al te zeer de sporen draagt; de Regeering zelve erkende zulks in het K. B. van 10 Juli 1820. Stbl. n°. 35, [2]): „De Conventie van den 13den Augustus 1814 is in algemeene bewoordingen vervat. Het ontbrak toenmaals in Engeland, zoowel als hier te lande, aan volkomen nauwkeurige en geloofwaardige berigten over den toestand der bezittingen, die terug moesten gegeven worden, en van de berigten zelve,

---

orde en regelmaat bij het inwendig bestuur, was het een chaos van verwarring geworden, toen in 1816 het eiland door de Nederlandsche commissarissen werd overgenomen."

Lauts. Geschiedenis van de Nederlandsche Regeering in Indië, gedurende 1816—1858. Deel I. blz. 15.

Lauts. Onderzoek naar geest en strekking van het Tractaat van den 17den Maart 1824. blz. 6.

[1]) Mr. Smulders. blz. 16.

[2]) In dit Koninklijk Besluit werd de instructie gegeven aan de Nederlandsche gevolmachtigden, benoemd tot het sluiten van een verdrag met Engeland.

Zie Elout van Soeterwoude. blz. 72, 81. Verkeerdelijk wordt bij Mr. Hoek. blz. 58 en bij v. Vliet. blz. 130. het jaartal 1819 van het K. B. tot benoeming der gevolmachtigden aangegeven. De benoeming had plaats bij K. B. van 12 Juni 1820, de instructie werd gegeven bij K. B. van 10 Juli 1820.

die misschien voorhanden mochten zijn, werden wij althans belet gebruik te maken door den ongemeenen spoed, waarmede het Britsch Ministerie de zaak begeerde af te doen. Aan deze begeerte toegevende, was men ten minste geregtigd om te gelooven, dat de bepalingen van voornoemde Conventie, als van een contract ter goeder trouw gesloten, rondelijk en in den geest van herstel en teruggave, die er den grondslag van uitmaakte, zouden worden ten uitvoer gelegd, maar het gedrag en de houding der plaatselijke besturen, vooral op Java, strookten weinig met deze verwachtingen, hetzij men zulks aan gebrek van instructiën uit Engeland of aan eenige andere oorzaak toeschrijven wil."

Genoeg bekend is het, dat de uitvoering van dit Tractaat met vele bezwaren gepaard ging, hetgeen wel te verwachten was na die overijling, waardoor men geen tijd had gehad alle moeilijkheden bij één en dezelfde acte op te lossen. Hoe veel onduidelijks het Tractaat ook moge hebben, van één punt kon dat niet gezegd worden; bij ART. I toch verbindt zich Zijne Britsche Majesteit „om den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, binnen de hierna te bepalen tijdperken", in art. V opgenoemd, „de koloniën, faktoriën en etablissementen terug te geven, welke door Holland, in het begin van den laatsten oorlog, bezeten zijn, te weten: den 1sten Januari 1803, in de zeeën en op het vaste land van Amerika, Afrika en Azië, met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerarie, Essequebo en Berbice, over welke bezittingen de Hooge contracterende Mogendheden zich het regt voorbehouden, om bij eene supplementaire conventie te beschikken, welke hierna, overeenkomstig derzelver wederzijdsche

belangen, zal genegotieerd worden, en bijzonder met betrekking tot de voorzieningen, vervat in het 6[de] en 9[de] artikel van het vredes-tractaat. tusschen Zijne Britsche Majesteit en Zijne Allerc. Maj. den 30 Mei 1814, geteekend". [1])

Om de bezittingen, tengevolge der bepalingen van deze Conventie, uit de handen van het Britsch Bestuur over te nemen en na nauwkeurig onderzoek van den staat van zaken „zoodanige bepalingen op alle takken van bestier daar te stellen", als na rijp beraad zouden noodig geoordeeld worden en daarna de Hooge Regeering der landen te vestigen, werden door den Souvereinen Vorst, zonder verzuim, de heeren C. T. Elout, staatsraad, G. A. G. P. Baron van der Capellen, Secretaris van Staat, en A. A. Buyskes, Schout-bij-Nacht, mannen met het vol vertrouwen van Z. K. H. vereerd, als Commissarissen-Generaal naar Nederlandsch-Indië gezonden, terwijl van der Capellen tevens tot Gouverneur-Generaal voor 5 jaren werd aangesteld, om die hooge waardigheid eerst dan te aanvaarden, wanneer Commissarissen-Generaal hun taak bij de overgave als geëindigd zouden beschouwen. [2])

De woorden der Conventie zeggen het zoo duidelijk mogelijk, dat al de bezittingen, die Holland op 1 Januari 1803 bezat, „zullen worden teruggeven" met uitzondering van de genoemde. Deze datum werd vastgesteld, omdat Enge-

---

[1]) Onder het Engelsch bestuur stonden in den Archipel de volgende bezittingen:

Java, Madura, Celebes, de Lampongs, Palembang. Banka, Biliton, Bandjermassing, de Molukken, Malakka en Padang.

[2]) Mr. P. Mijer. Kronijk v. N. I. Jaar 1816. blz. 266.

land niet opnieuw een strijd wilde voeren over de al of niet teruggave van Ceylon, waarvan de afstand door Holland, hoewel onwillig, bij den Vrede van Amiens reeds was uitgemaakt.

Ondanks de duidelijke woorden van art. I maakten toch de Engelschen bezwaren tegen dadelijke overgave der O. I. Bezittingen. Alle vertoogen door Commissarissen-Generaal, gedurende de twee eerste maanden na hun aankomst ingebracht, tegen de weigering tot dadelijke overgave, bleven zonder eenig gevolg en werden in afwijzenden zin beantwoord door JOHN FENDALL, die als Luitenant-Gouverneur RAFFLES opgevolgd was. [1]) Daarna, toen de overgave van Java haar beslag had gekregen, [2]) aarzelde het plaatselijk Britsch Bestuur Banka, Padang, Palembang, Bandjermassing en de Lampongsche Districten over te dragen en opperde het dezelfde bezwaren, namelijk: het gemis eener voldoende volmacht daartoe uit Engeland. [3]). Voor Bandjermassing gebruikte men het voorwendsel, in strijd met de uitdrukkelijke woorden van het Tractaat, dat dit etablissement na 1803

---

[1]) Mr. P. MIJER. Kronijk van N. I. Jaar 1816. blz. 274.

[2]) Nadat den 6den Juli 1816 de machtiging tot overgave der Nederlandsche bezittingen van Calcutta was aangekomen, had de plechtige overgave op 19 Augustus plaats; de Conventie tot regeling der geheele overgave was van wederzijde den 23sten Juli geteekend; bij deze gelegenheid protesteerde de Engelsche Regeering tegen de weigering van Comm. Gen. om de door Engelschen met Soerakarta en Djocjocarta gesloten tractaten uitdrukkelijk en schriftelijk te waarborgen. Den 13den Juli 1816 werd de Conventie door het plaatsen in het Gouvernementsblad ter openbare kennisse gebracht.

[3]) Mr. P. MIJER. Ibid. bl. 280.

door DAENDELS was opgeheven en in 1809 als een verlaten post door de Engelschen was bezet geworden. De quaestie was niet, wat na 1803 niet meer in het bezit was, maar wat op 1 Januari 1803 bezeten was. De teruggave van Padang werd door RAFFLES geweigerd, daar hij van meening was, dat, daar Padang sedert zijn inbezitneming in 1795, door het Engelsch Bestuur was beheerd voor rekening van de Nederlandsche Regeering, deze eerst aan het Britsch gezag beloo- ven moest het deficit van 175,000 piasters, ten gevolge van het beheer, terug te zullen geven. Onze Commissaris, met de overname belast, hoezeer hij zich ook op de duidelijke bewoordingen van het Tractaat beriep, moest derhalve door het halsstarrig weigeren van RAFFLES onverrichter zake terugkeeren. [1]) Het Britsch Opperbestuur in Bengalen, vernomen hebbende, dat RAFFLES de teruggave der Nederlandsche Bezittingen ter Westkust van Sumatra aan bepaalde voorwaarden had willen verbinden en bemoeielijkt had, keurde RAFFLES gedrag af, en gaf hem thans den stelligen last om die bezittingen onverwijld aan de Nederlandsche Regeering over te geven. Dit gebeurde dan ook met Padang den 22sten Mei 1819. Later ook keurde het Engelsch bestuur in Europa het gedrag van RAFFLES af; want in een nota van 12 Februari 1819 zegt LORD CASTLEREAGH:

„That the acts of SIR THOMAS RAFFLES will be entirely disavowed." [2])

---

[1]) Mr. P. MIJER. Ibid. blz. 376, 514, Mr. HOEK. blz. 117—122, 126—134.

[2]) v. VLIET. blz. 373.

Dezelfde afkeuring wordt ook nog uitgedrukt in de nota der Britsche

Eveneens werd de overgave der Lampongsche Districten door RAFFLES bemoeilijkt, die, als Luitenant-Gouverneur over Benkoelen door de Britsche Regeering aangesteld, Nederland zeer vijandig was. RAFFLES had zijn belachelijken hoogmoed zoo ver gedreven, dat hij zich zelven te Benkoelen door de grooten vorstelijke eer had laten bewijzen, gezeten op een verguldeu zetel onder een geel zijden verhemelte. [1]) RAFFLES beweerde, dat de Lampongs en al wat ten Zuiden van Padang gelegen was, aan het Britsch Gouvernement behoorden. Maar ons recht daarop was boven alle tegenspraak, (de Lampongs waren in 1752 door de Compagnie aan den Sultan van Bantam in leen gegeven), krachtens art. 1 van het Tractaat van 27 November 1808: „dat de Lampongsche districten voor altijd van het Rijk van Bantam afgescheiden en onder het Nederlandsch Gouvernement zouden gesteld zijn." Niettegenstaande dit had RAFFLES wederrechtelijk het westelijk district Lampong-Semangka door een Britsche militaire macht doen bezetten. In 1819 moesten echter de Engelschen op hoog bevel de Lampongs ontruimen. [2]) Het duurde tot in het midden van 1819, alvorens de overgave kon gezegd worden volledig te zijn uitgevoerd.

ART. II. „Zijne Britsche Majesteit bewilligt om het eiland Banka, in de Oost-Indische Zee, in volle Souvereiniteit af te

---

aan de Nederlandsche gevolmachtigden, gedagteekend 17 Maart 1824. Zie SMULDERS. blz. 73.

[1]) LAUTS. Geschiedenis van de Nederlandsche Regering in Indiën gedurende 1816—1858. Deel I. blz. 66.

[2]) Mr. P. MIJER. Ibid. 516. Mr. HOEK. blz. 122, 128.

staan aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, tegen het etablissement van Cochin en deszelfs onderhoorigheden op de kust van Malabar, welke in volle Souvereiniteit aan Zijne Britsche Majesteit zal verblijven".

Dit artikel bepaalt dus de ruiling van het eiland Banka tegen het etablissement Cochin en zijne onderhoorigheden op de kust van Malabar. Wordt in art. 1 gesproken van teruggeven (to restore), in art. 2 vinden wij ten aanzien van Banka de uitdrukking afstaan in volle souvereiniteit (to cede in full sovereignty) tegen een ruiling. Had Engeland tot die souvereiniteitscessie recht, had het souvereiniteitsrechten op Banka? Het antwoord luidt daarop ontkennend. Ook van eigenlijken ruil had geen sprake kunnen zijn, daar Nederland op 1 Januari 1803, het tijdstip van den status quo ante bellum, geen recht op Banka had uitgeoefend; maar had Nederland, zoo al geen recht van bezit, ten minste had het daarop meer aanspraak dan Engeland; want reeds in 1668 had het opperhoofd van genoemd eiland en van Biliton, Kiai Sampoera aan de O. I. Compagnie bij verdrag de suzereiniteit over dit eiland en over Biliton opgedragen. Dit verdrag werd nader, bij dat van 1669, bevestigd. [1]) De Compagnie liet zich echter weinig aan die eilanden gelegen liggen, zoodat zij in dezelfde eeuw nog onder de macht van de Sultans van Palembang geraakten, door het huwelijk van een der vorsten van Palembang met de weduwe des konings van Banka. Omstreeks het begin der XVII^de^ eeuw, was Pa-

---

[1]) Mr. Levyssohn Norman blz. 326.
Mr. Hoek. blz. 215.

lembang een wingewest van den votst van Bantam; „doch deze cijnsbaarheid nam weldra daarna een einde, toen de vorst of pangehran van Palembang in 1640 het geraden vond met de Compagnie een verbond te sluiten." [1])

Over het Palembangsche rijk, waartoe nu Banka als onderhoorigheid behoorde, werd door de O. I. Compagnie suprematie uitgeoefend; dit werd o. a. door het tractaat van 1791 erkend, waarbij de Sultan van Palembang zich verbond alle tin van Banka te leveren aan de Compagnie, den handel zijner onderdanen met vreemde natiën tegen te gaan en alle vreemdelingen te verbieden zich nabij Banka op te houden, of aan land te gaan.

Het eerste verdrag der O. I. Compagnie met Palembang dagteekent dus van van 1640; hetwelk in 1642 bevestigd [2]) en in 1662, [3]) 1678, 1679, 1681 en 1722 gewijzigd werd; latere verdragen, van 1755 en 1763, verzekerden haar het mono-

---

[1]) W. L. DE STURLER. blz. 10.

[2]) „Het verdient opmerking, dat de vorst bij dit kontrakt wordt genoemd „Pangerang over Palembang, het eiland Bangka, enz". „Hieruit zou men mogen afleiden, dat Bangka en onderhoorigheden, waarover omstreeks 1668 een Koning regeerde, reeds in 1642 cijnsbaar waren aan den vorst van Palembang." W. L. DE STURLER. blz. 11.

[3]) In dit jaar werd een verbond van vrede en vriendschap door een gezant des Sultans met de Compagnie te Batavia gesloten, „vermoedelijk wel naar aanleiding der tuchtiging van Palembang, bij eene expeditie, ten jare 1659 onder den kommandeur JAN VAN DER LAAN, om den vorst te straffen voor den op Compagnies jagten Jacatra en Wagter aan den onzen gepleegden moord."

Bij dit verdrag werd de oprichting van een fort tegenover den kraton des Sultans toegestaan.

W. L. DE STURLER. blz. 12.

polie van het Banka-tin; die verdragen werden in 1791 met den Sultan Bahar Oedin hernieuwd. [1])

In een later contract, van 1791, vinden we de bepaling opgenomen ten aanzien van Banka, dat de Compagnie zich verbindt, ofschoon door vroegere contracten daartoe niet gehouden, niet alleen de bij vorige contracten bedongene hoeveelheden tin aan te nemen, maar zelfs al het tin, op te leveren door de tot des Sultans gebied behoorende landen. [2])

Bij de opheffing der Compagnie bleef Palembang in dezelfde betrekking staan tot het Nederlandsch bestuur, derhalve moesten deze rechten na de herstelling van ons gezag herleven. Tijdens het Engelsch tusschenbestuur was Palembang ten prooi aan binnenlandsche twisten en wanordelijkheden, waaraan Raffles besloot een einde te maken; bovendien hadden de Britsche bezittingen veel te lijden van de rooverijen der Palembangers; hij plaatste in 1812 den Sultan, Nayam Oedin, op den troon, in de plaats van diens broeder Machmoed Badar Oedin, omdat deze de te Palembang gelegde Hollandsche bezetting in koelen bloede had doen vermoorden, ofschoon Raffles er aanleiding toe had gegeven. Een Nederlandsch fort moest ter hoofdplaats Palembang den Sultan in bedwang houden. Raffles wenschte, vanwege den tinhandel, Palembang aan het Britsche gezag te onderwerpen, de Sultan daarentegen zich van het Nederlandsch gezag te ontslaan; daartoe zond Raffles een brief aan den

---

[1]) Zie W. L. de Sturler. t. a. p.

[2]) W. L. de Sturler blz. 17.

Sultan, in dubbelzinnige uitdrukkingen hem den raad gevende om de Hollandsche vestiging te Palembang op te heffen of te vernietigen; een geschenk van krijgsbehoeften volgde later op dien brief; dit alles te samen genomen beschouwde de Sultan als genoegzame wenken. Nauwelijks was dan ook te Palembang den Sultan de voorspoed der Britsche wapenen ter oore gekomen, of hij beschouwde dit als het gunstige oogenblik ter volvoering zijner plannen, en maakte zich met list meester van de bevelhebbers van het fort en van de bezetting, die ten getale van 80 personen, allen vermoord werden. Ter zijner verontschuldiging bij de Nederlandsch-Indische Regeering zond de Sultan later RAFFLES' brieven op.

De Sultan BADAR OEDIN zag weldra uit de plannen, die tegen zijne onafhankelijkheid gesmeed werden, dat het slechts een veranderen van meester zou zijn; want RAFFLES, nu Luitenant Gouverneur van Java en onderhoorigheden geworden, zond gezanten naar Palembang om de factory over te nemen, de oude contracten te hernieuwen en den Engelschen resident te bevestigen. De Sultan betoonde zich ongeneigd in die nieuwe voorstellen te treden en barstte in woede los, toen de gezanten opmerkten, dat de gepleegde moord nutteloos en de slechting van het fort onrechtmatig was. Toen de gezanten onverrichter zake terug gekeerd waren, zond RAFFLES een expeditie onder bevel van den kolonel GILLESPIE, in Maart 1812, naar Palembang. De Sultan vluchtte naar de binnenlanden en Palembang werd ingenomen. Daarop werd deze vorst van den troon vervallen verklaard, en, zooals wij zagen, RATOE ACHMED NAYAM OEDIN, hoewel deze terecht verdacht werd gehouden van deelneming aan den moord op de Hol-

landsche bezetting, tot Sultan verheven. [1]) GILLESPIE sloot nu een contract met den jongen Sultan, waarbij dezen Palembang verzekerd werd en Banka en Biliton in volle Souvereiniteit aan Engeland afgestaan werd. De onttroonde Sultan door had zijn grooten invloed zich een aanhang verworven en belemmerde den gang van zaken zoozeer, dat een expeditie tegen hem afgezonden werd. BADAR OEDIN, nadat zijn versterking ingenomen was, vluchtte en wierp een tweede op. Eene tweede expeditie, onder ROBINSON afgezonden, onderhandelde met BADAR OEDIN; deze sloot in 1813 een verdrag, vroeg vergiffenis en beloofde trouw; hij verklaarde tevens onschuldig te zijn aan den moord op de Hollanders. De Engelsche onderhandelaar beloofde de gevraagde vergiffenis en zelfs

---

[1]) LAUTS. Ibid. blz. 7.

W. L. DE STURLER. blz. 19. 20: 21.

Mr. LEVYSSOHN NORMAN. blz. 85, 87.

„Reeds sinds lang bestond het vermoeden, dat RAFFLES, door schandelijke inblazingen aan den Sultan, in deze euveldaad betrokken is geweest. De inhoud en stijl dier brieven dragen alle kenmerken, van door een sluwen politieken agent gesteld te zijn, daar door het gebruik van alle onbestemde bewoordingen, de lezer omtrent de ware bedoelingen van den schrijver in het onzekere wordt gelaten. Men is dan ook tot het vermoeden geregtigd, dat zij opzettelijk in een raadselachtigen vorm gehuld zijn, opdat den schrijver ten allen tijde een uitweg zou openstaan, om aan alle aantijgingen betrekkelijk den inhoud dier brieven te ontsnappen. Dit geldt dan ook bovenal de woorden, die eene raadgeving aan den Sultan behelzen omtrent de gedragslijn, die hij tegenover de Hollanders volgen moet. In een dezer brieven (die alle in het laag Maleisch geschreven zijn) zegt hij o. a. „ook moet mijn vriend (de Sultan) alle Hollanders geheel en al uitwerpen, en maken dat zij er niet meer zijn.'' (miesti Sobat beta boeang, abieskan sekalie kalie, segala orang olanda)."

hem op den troon te zullen herstellen, indien NAYAM OEDIN hierin bewilligde; bovendien werd de bekrachtiging bedongen van den door den regeerenden Sultan gedanen afstand van Banka en Biliton. NAYAM OEDIN berustte lijdelijk in dit verdrag. Maar het Engelsche bestuur te Batavia keurde de eigendunkelijke handelingen van ROBINSON af, deze werd afgezet en een expeditie naar Palembang gezonden om den wederrechtelijk vernederden vorst in de regeering te herstellen. In tegenwoordigheid der beide vorsten werd het besluit van RAFFLES voorgelezen, waarbij het verdrag met BADAR OEDIN nietig verklaard, deze ten tweeden male onttroond en NAYAM OEDIN op den troon hersteld werd. Met dezen werd nu een nieuw tractaat gesloten, in hoofdzaak betreffende den afstand van Banka en Biliton in volle souvereiniteit aan Engeland, en bescherming aan vreemdelingen; tevens werd veiligheid en bescherming bedongen voor BADAR OEDIN, aan wien een onderstand werd verzekerd. Aldus stonden de zaken toen Palembang, krachtens de Conventie van 1814, onder het Nederlandsch gezag terugkeerde. [1])

Al spoedig bleek het aan het Nederlandsch bestuur, dat de nieuwe vorst ongeschikt was voor de regeering; hij betoonde zich onwillig om aan het Gouvernement genoegdoening te geven over de geweldenarijen der Palembangers te Benkoelen en in de Lampongs gepleegd. De voor Banka en Palembang benoemde Commissaris MUNTINGHE kwam in Juni 1818 te Palembang aan en sloot met den Sultan op 23 Juni 1818 een verdrag, waarvan de hoofdinhoud was: 1°. afstand van

---

[1]) W. L. DE STURLER. blz. 22, 23, 24.

alle rechten van oppermacht over de binnen- en bovenlandsche districten van het Palembangsche Rijk aan Nederland; 2°. de bepaling der streken, waarover de Sultan Nayam Oedin, onder den titel van jongen Sultan, het gezag zou blijven voeren; 3°. de aanwijzing van eenige districten om tot onderhoud te dienen van zijn ouderen broeder, den onttroonden Sultan Badar Oedin, met den titel van ouden Sultan. Weinige dagen na het sluiten van dit verdrag, kwam uit Benkoelen van Raffles een gewapend gezantschap. In weerwil, dat het een zoogenaamd verdrag op 4 Juli 1818 met den Sultan gesloten had, een verdrag, dat nooit aan den Nederlandschen Commissaris door het gezantschap vertoond is geworden, moest het, om onruststokerijen te voorkomen, het Nederlandsch grondgebied reeds spoedig weer verlaten; de gezant ook was onbevoegd om een verbond te sluiten met een vorst, die niet alleen door het verdrag van 23 Juni, maar reeds van ouds, onderhoorig was aan Java. De oude Sultan, op vergrooting van zijn gebied bedacht, wist door allerlei geruchten het gedrag van zijn broeder den jongen Sultan in een zeer ongunstig daglicht te stellen. Intusschen had Raffles door het zenden van een tweeden gezant, onder sterk militair escorte, de noodzakelijkheid doen inzien van de verwijdering van den jongen Sultan, die het doel was van alle kuiperijen.

De Commissaris Muntinghe deed daarop den jongen Sultan in November 1818 op een oorlogsbodem inschepen en naar Java vertrekken, alwaar hem een verblijf te Tjandjoer, in de Preanger-Regentschappen, aangewezen werd. Eerst na drie expedities, in 1819, 1821 en 1824, werd de

rust te Palembang hersteld en het Nederlandsch gezag aldaar voor goed gevestigd. [1])

Een ietwat lange uitweiding heb ik mij hier veroorloofd over Palembang; niet ondienstig scheen het mij toe Nederland's betrekkingen met dat Rijk te ontwikkelen, daarbij tevens een der vele staaltjes te geven van RAFFLES' gezindheid tegen al wat Nederlandsch was [2]) en de moeielijkheden en nietige voorwendsels aan te toonen, die de Engelsche bewindslieden ons in den weg legden, of tegen ons aanvoerden. Onvoorwaardeiijk was ons de overgave toegezegd en met ons overeengekomen; derhalve waren de Britsche ambtenaren, vooral waren het RAFFLES en anderen, ten eenenmale onbevoegd nadere voorwaarden aan de teruggave te verbinden; het gevolg was dan ook, dat door de Engelsche Regeering, zoowel in Europa als in Bengalen, zonder eenige aarzeling, de door hare ambtenaren voorgewende rechten en

---

[1]) Mr. P. MIJER. Kronijk v. N. I.; de jaren 1816, 1817, 1819, 1820.

Mr. LEVYSSOHN NORMAN. blz. 326. 84—97.

LAUTS. Geschiedenis van de Nederlandsche Regering in Indië. Deel I. blz. 68 en vv.

Zie ook SMULDERS. blz. 17, 18, 28—32; HOEK. blz. 61. 108—115; v. VLIET. blz. 368—374.

[2]) In een schrijven van den G. G. VAN DER CAPELLEN aan LORD HASTINGS, den G. G. van Bengalen, van 16 April 1820 beklaagt zich Z. Exc. daarover aldus: „depuis les lettres qu'il (RAFFLES) écrivit au Sultan de Palembang en 1811, dont la suite inévitable fut l'horrible massacre de tous les Hollandais qui s'y trouvaient, et dont je possède l'original signé de sa propre main jusqu'à l'occupation de Singapore, il n'a jamais cessé d'agir hostilement envers nous."

Mr. LEVYSSOHN NORMAN. blz. 89.

handelingen, als in strijd met de Conventie, onbewimpeld werden ontkend en afgekeurd.

Treden wij nu in verdere beschouwingen van art. II. Van een cessie in volle souvereiniteit van Banka kon derhalve van den kant van Engeland geen sprake zijn. Palembang was een vasalstaat van Nederland, Banka en Biliton waren onderhoorigheden van Palembang, derhalve volgden deze den hoofdstaat in zijne verschillende betrekkingen.

Wel is waar hadden de Engelschen door het verdrag, in 1812 met den Sultan gesloten, meerdere rechten op Banka verkregen, doch zij konden ook nu niets meer dan die nieuw verkregen rechten afstaan. De redactie van dit artikel schijnt slordig; immers, terwijl er gesproken wordt van „het etablissement van Cochin en deszelfs onderhoorigheden" werd alleen van Banka melding gemaakt, zonder bijvoeging van „en deszelfs onderhoorigheden." Was dit echter wel een verzuim? Of heeft men opzettelijk alleen Banka voor Cochin in ruil willen geven, terwijl Biliton daarentegen onder de, evenmin met name genoemde, terug te geven bezittingen van art. I werd gerekend? Het Tractaat lost dit niet op. Dit is een der gebreken, en een gevolg van de overijling, waarmede de Conventie gesloten is. „Hoewel de geest van het Tractaat duidelijk was," — wat niet onder de ruiling en den afstand in art. II begrepen was, kwam toch onder het terug te gevene in art. I bedoeld, — kan men daarom nog niet met juistheid zeggen dat „men er ongetwijfeld de onderhoorigheden, als Biliton enz. onder verstaan moest." [1]) Toen

---

[1]) Mr. Hoek. blz. 61.

dan ook BANKA eindelijk, hoewel onder protest van den afgunstigen RAFFLES, [1]) in 1816 werd afgestaan, gaf de onduidelijkheid van dit artikel, gevoegd bij de omstandigheid, dat BILITON door de Engelschen steeds als een onderhoorigheid van BANKA beschouwd werd, dat zij tegelijk met BANKA van den Sultan van Palembang hadden ontvangen, hem verder redenen genoeg om de ontruiming van Biliton te weigeren. In April 1817 besloten Commissarissen-Generaal Biliton te bezetten en benoemden dientengevolge voor dat eiland ambtenaren, waartegen RAFFLES, „geheel buiten zijne bevoegdheid, zich verzette, met dat gevolg, dat Commissarissen-Generaal het raadzaam oordeelden, de vraag: of Biliton al dan niet kon geacht worden tot het Nederlandsch Gouvernement te behooren „ter beoordeeling te stellen van de wederzijdsche Europesche Gouvernementen. [2])

ART. III. „De plaatsen en forten in de koloniën en etablissementen, welke, krachtens de twee vorige artikels, door de hooge contracteerende partijen afgestaan en verruild worden, zullen in dien staat overgegeven worden, waarin zij zich be-

---

[1]) De Britsche autoriteiten hadden gewild, dat men Banka zoude overnemen in den toestand, waarin het zich ten tijde der overgave bevond, d. i. onder het verband en de gehoudenis der verplichtingen, voortvloeiende uit de door de Britsche bewindslieden met den Sultan van Palembang gesloten Tractaten van 1812 en 1813. Commissarissen Generaal wilden van eene handhaving der Tractaten tusschen het Engelsch bestuur en den Sultan niets weten; zij hielden zich bij de uitvoering stipt aan de Conventie van 1814, waarin niets daarvan gezegd werd.

[2]) Mr. P. MIJER. Kronijk van N. I. de jaren 1817 en 1818. blz. 376.
Mr. SMULDERS. blz. 24.
Mr. HOEK. blz. 115—117.

vonden, op het oogenblik der teekening van de tegenwoordige Conventie." Ook dit artikel had bij eene nauwkeuriger redactie de vele verwikkelingen van financiëelen aard tusschen de Engelsche en Nederlandsche Commissarissen kunnen voorkomen. Men ziet toch terstond in, dat het onmogelijk was, om, zooals het artikel luidt, die plaatsen, forten en etablissementen in den toestand, waarin zij zich op het oogenblik van de onderteekening der Conventie in Europa bevonden, over te dragen. Onmogelijk toch kon het verdrag terzelfder tijd, dat het in Europa gesloten werd, bekend zijn, op alle in die Conventie begrepen en terug te geven plaatsen in Azië, Africa en America.

In het tijdsverloop tusschen de onderteekening en bekendwording moesten er natuurlijk vele veranderingen hebben plaats gehad. Waarom niet een bepaald tijdstip vastgesteld, waarop het Tracaat in Oost- en West-Indië kon bekend zijn, en overeengekomen, dat veranderingen, na dat tijdstip gemaakt, voor rekening van Engeland zouden zijn, tenzij die veranderingen noodzakelijk waren voor de instandhouding of om in onmiddellijke behoeften te voorzien? In het Tractaat van 1824 werd, zooals wij zullen zien, dit punt beter geregeld in art. 13.

Het volgende is der vermelding waardig, als een staaltje van de goede trouw der Engelsche bewindslieden en van de groote waarde en eerbied, die zij betoonden voor dit Tractaat, tot welks richtige uitvoering zij moesten meêwerken en welks onschendbaarheid zij in de eerste plaats van hunnen kant, ter wille van Engeland's eer, geroepen waren te verdedigen.

Toen de Conventie den 13[den] Juli 1816 in het Gouverne-

mentsblad, de Javasche Courant, openlijk bekend was gemaakt, hadden zij aan het slot van art. III van het Tractaat eigenmachtig deze woorden gevoegd: „en dat mitsdien de contracterende partijen aan de bestaande Tractaten zullen gebonden zijn." [1]) Ongezien nog het schandelijke van het feit, dat een dergelijke willekeurige bijvoeging in een tusschen twee Mogendheden gesloten tractaat, steunende op elkaars goede trouw en oprechtheid, geschied is, te laakbaarder was dergelijke daad in eene ondergeschikte Regeering, zooals de Engelschen op Java. De heiligheid der gesloten overeenkomsten blijft hoofdwet in het volkerenverkeer, waar moraliteit, die tusschen de mogendheden heerscht, het eenige middel is, dat de beste waarborgen geeft om naleving te verzekeren. Het Britsch Bestuur trachtte daardoor op een slinksche wijze een doel te bereiken, waartegen CC. GG. zich zoo krachtig verzet hadden. De Luitenant-Gouverneur in Rade had namelijk bij de onderhandelingen, omtrent de voorloopige schikkingen tot overgave, het voorstel gedaan, „dat alle contracten met de Inlandsche vorsten gesloten, zouden blijven, zooals die toen bestonden, en dat de herstelde Nederlandsche Regeering dezelven zou waarborgen;" CC. GG. achtten dergelijke gehoudenis strijdig met het vrije en onafhankelijk standpunt, waarop de Souvereine Vorst geplaatst was; hem toch was de onvoorwaardelijke teruggave der koloniën toegezegd; ook al iets, dat buiten de bemoeienis lag van Engeland, en op grond daarvan hadden zij zonder bedenking het voorstel verworpen.

---

[1]) „and therefore subject to the existing treaties."

Oogenblikkelijk maakten zij de Engelsche bewindslieden indachtig op het verschil der bewoordingen van de door dezen gepubliceerde Conventie met die van het origineele stuk, in Europa door de hooge partijen zelve geteekend; dit had het gevolg, dat nog denzelfden dag een buitengewoon nummer van de Javasche Courant werd uitgegeven, waarin het bewuste artikel III gerectificeerd, zooals het Tractaat dit inhield, werd opgenomen. [1]).

Den 23sten Juli werd een conferentie belegd tusschen CC. GG. en den Luitenant-Gouverneur in Rade, „in order to conclude the primary convention and adjust the minor arrangements requisite in carrying it into execution;" en op denzelfden dag werd ook de Conventie gesloten, maar eerst den 31sten Juli onderteekend, onder protest van den Luitenant-Gouverneur tegen de weigering tot opname van art. 10 van het Engelsch ontwerp der Conventie, handelende over de erkenning der door het Engelsch bestuur met de Inlandsche vorsten gesloten en bestaande tractaten. De Conventie, uit 9 artikelen bestaande, behandelt geen nevenquaestiën, en bevat, zooals het verbaal der conferentie luidt: „no stipulation of reciprocical rights and obligations of the British and Netherlands Governments not mentioned in the Treaty of 13 August 1814; this convention being only the execution of the Treaty, the terms of which are unconditional and positive." [2])

---

[1]) Mr. P. Mijer. Kronijk v. N. I. Jaar 1816. blz. 277.
Mr. Hoek. blz. 90.

[2]) Mr. Levyssohn Norman. blz. 331. (De Nederlandsche vertaling dier Conventie).

Art. 8 dezer Conventie bepaalde, dat de verschillende financiëele geschilpunten en andere punten van staatkundigen aard, waarover men tot geen beslissing konde komen, het onderwerp zouden uitmaken van; en geregeld zouden worden bij een nadere Conventie; waren er dan nog quaestiën, waarover men tot geen eindbeslissing konde geraken, dan verbonden partijen zich de beslissing daarvan op te dragen aan hunne respectieve Gouvernementen in Europa, en aan deze zouden zij „de betwiste punten in een eenvoudigen zakelijken vorm voorstellen, om een billijke einduitspraak mogelijk te maken." [1]

Den 24sten Juni 1817 werd de supplementoire Conventie gesloten, die alleen de financiëele quaestiën behandelde; de andere punten, zooals omtrent Biliton, de erkenning der met Inlandsche vorsten gesloten tractaten, enz. bleven aan de beslissing der Regeeringen in Europa overgelaten. [2]

Art. V. „Die koloniën, factorijën en etablissementen, welke door Z. Brit. Maj., in de zeeën of op het vaste land van Amerika, aan Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden moeten afgestaan worden, zullen binnen drie maanden, en die, welke aan gene zijde der Kaap de

---

Mr. Hoek. blz. 85. (De Britsche en Nederlandsche ontwerpen van Conventie). blz. 91. (De gesloten Conventie in de Engelsche taal).

[1] Mr. Levyssohn Norman. blz. 333.

Mr. Smulders. blz. 36.

Mr. Hoek. blz. 170.

[2] Mr. Levyssohn Norman. blz. 334. (De Hollandsche vertaling dier Conventie).

Mr. Hoek. blz. 171—178. (De Conventie in de Engelsche taal).

Goede Hoop gelegen zijn, zullen binnen zes maanden na de ratificatie der tegenwoordige conventie overgegeven worden."

De ratificatie werd in art. IX. bepaald binnen drie weken na de onderteekening, of spoediger, zoo het kon. Wij hebben reeds gezien, hoe de Britsche bewindslieden zich aan die termijnen van overgaaf hebben gehouden. De teruggave van Java had eerst twee jaren later plaats, op 19 Aug. 1816; de tijdstippen van de overgave der andere bezittingen in den Oost-Indischen Archipel zijn ons reeds bekend.

De verdere invloed der Conventie, thans meerendeels transitoir, is voor ons hier van minder aanbelang. De overgebleven moeilijkheden omtrent een grensregeling, de vertoogen en klachten over vermeende of werkelijke verongelijkingen en inbreuken op het Tractaat, en de nog te vereffene geschilpunten, niet behandeld in de supplementoire Conventie van 24 Juni 1817, maakten eene eindregeling onzer Oost-Indische belangen met Engeland meer dan wenschelijk; en onderhandelingen in 1820 tot het sluiten van een nieuw tractaat waren er het gevolg van.

AFDEELING III.

Het Tractaat van 17 *Maart* 1824.

Hoezeer de Britsche nabuurschap in den Indischen Archipel vele bezwaren en onaangenaamheden opleverde, en vooral voor Nederland te vreezen was, wegens de groote machtsontwikkeling en de koloniale politiek van Engeland, de Neder-

landsche nabuurschap op het vaste land van Indië daarentegen moest, zooal geen vrees, dan toch de bezorgdheid bij de Engelsche Regeering gaande houden, met het oog op den zwakken inwendigen toestand van het Britsch-Indische Rijk. De beide landen begrepen dien staat van vrede en goede nabuurschap, waarin zij met elkander leefden, te moeten bestendigen door een overeenkomst, die tot hoofddenkbeeld moest hebben, dat beider grondgebied niet meer aan elkaar zoude grenzen, om daardoor botsingen tusschen de wederzijdsche ambtenaren in het vervolg te voorkomen, die natuurlijk tot verwikkelingen en verbitteringen moesten leiden, en verkoeling tusschen beide rijken zouden teweeg brengen.

De grondslag der onderhandelingen in 1820 was: 1°. het Britsch Gouvernement zoude zijn bezit bepalen tot het vaste land; 2°. het Nederlandsch Gouvernement zou zich beperken tot het bezit der eilanden van den Indischen Archipel. Een grondslag zeer eenvoudig, en waarvan het voordeel voor beide landen reeds duidelijk in het oog springt.

Wij zullen ons tot taak stellen uit het verdrag, dat de vrucht was van die onderhandelingen, slechts die bepalingen te behandelen, die betrekking hebben op territoir of op territoriale quæstien in den Oost-Indischen Archipel. Intusschen, tot het geven van een goed inzicht in het geheel, een paar opmerkingen vooraf. [1])

Bij de terugkomst van den Commissaris Generaal Elout

---

[1]) De heeren Lauts (1839), Smulders (1856) en Mr. Elout van Soeterwoude (1863) hebben de onderhandelingen en het Tractaat zelve op uitvoerige wijze reeds beschreven.

in 1819, werd hem door den Koning opgedragen, zijne consideratiën, omtrent de afdoening der geschilpunten met Engeland, mede te deelen. [1]) Spoedig daarna werden ELOUT en FAGEL, onze gezant te Londen, bij K. B. van 12 Juni 1820, benoemd tot Plenipotentiarissen voor de onderhandelingen. [2]) De instructiën voor de gevolmachtigden werden naar aanleiding der consideratiën den 10den Juli door den Koning vastgesteid.

Van Engelsche zijde waren als gevolmachtigden benoemd: LORD CASTLEREAGH en de Minister CANNING.

ELOUT verdeelde zijne medegedeelde consideratiën in 3 groepen: A. Geldelijke punten; B. Geldelijke punten, betrekking hebbende op duurzame voordeelen, uit vroegere rechten en verplichtingen ontstaan; C. Staatkundige rechten, staatkundige en commercieele betrekkingen met Engeland en

---

[1]) Zie ELOUT blz. 1—59. Consideratiën nopens de afdoening der verschillen tusschen Groot-Brittanniën en de Nederlanden. Gedagteekend November 1819.

[2]) Verkeerdelijk noemt Mr. SMULDERS blz. 38. FALCK als tweede gevolmachtigde voor de onderhandelingen van 1820.

Zie het K. B. van 12 Juni 1820. (ELOUT. blz. 73); de missive van NAGELL aan ELOUT. dd. 11 Juli 1820. (ELOUT. blz. 79); de volmacht voor de Plenipotentiarissen dd. 8 Juli 1820 (ELOUT. t. a. p.); de instructie voor de Plenipotentiarissen Baron FAGEL en Staatsraad ELOUT. dd. 10 Juli 1820. (ELOUT blz. 81); brief van FAGEL aan ELOUT. dd. 15 Nov. 1819 (ELOUT. blz. 60); het verhaal van het verhandelde tusschen de Britsche en Nederlandsche gevolmachtigden, ter regeling der Indische zaken in 1820. (ELOUT. blz. 100); Nota van ELOUT en FAGEL aan de Engelsche gevolmachtigden, dd. 4 Augustus 1820. Londen. ELOUT. blz. 141; Brief van FALCK zelven aan ELOUT. „Nederlandsch Plenipotentiaris te Londen,” dd. 1 Aug. 1820. ELOUT. blz. 153.

Inlandsche vorsten. In deze laatste groep behandelt ELOUT: 1°. Java, van wege het protest, na de overgave, door het Britsch bestuur ingeleverd tegen de weigering van CC. GG. om de door het Britsch bestuur met de Inlandsche vorsten gesloten tractaten gestand te doen; 2°. Biliton, dat de Engelschen weigerden over te geven; 3°. Banka; ook hier heeft het Engelsch bestuur, evenals op Java, na de overgave protest aangeteekend tegen de weigering om de nakoming van het Britsch tractaat met den Sultan van Palembang te guarandeeren. 4°. Palembang; ook hier vreesde ELOUT, dat nieuwe verwikkelingen met de Engelschen van Benkoelen zouden ontstaan, en dat het Britsch bewind op de handhaving der met den Sultan gesloten tractaten zoude aandringen. 5°. Vaste kust van Indië; de teruggave van de plaatsen, te voren aan Nederland behoorende, en nu volgens Tractaat van 1814 aan ons teruggevallen, heeft het Britsch-Indisch bestuur geweigerd; in die weigering waren ook de politieke rechten, die zij te voren hadden, vervat. 6°. Singapore, in bezit genomen in 1819 door RAFFLES; alle vertoogen tot ontruiming van dit tot het Nederlandsch gebied behoorend eiland hebben niet gebaat.

ELOUT vatte deze groep te samen en zeide: 1°. „De cessie van de bezittingen op de vaste kusten van Indië, van onze zijde"; 2°. „De cessie van Benkoelen aan de Engelsche zijde; 3°. „Het vredig bezit van onze, ons sedert onheugelijke tijden toekomende, betrekkingen met de vorsten van den Indischen Archipel. [1]) Afgezien nog van de financiëele geschilpunten,

---

[1]) ELOUT. blz. 44—48, 58.

waren deze punten reeds belangrijk en overwegend genoeg om tot een eindresultaat te komen, en juiste afbakening van souvereiniteit te verkrijgen; bovendien door wederkeerige toekenning van vrije vaart en handel in elkaars bezittingen de belangen van beide landen te bevorderen.

In 1818 was reeds van onze zijde door onzen gezant FAGEL aan het Engelsche Ministerie gevraagd, of het gezind was tot eene schikking der Indische aangelegenheden en eene ruiling van grondgebied, om voor het vervolg alle moeilijkheden, zooals die op Sumatra en Bengalen waren voorgevallen, te voorkomen. Commissarissen Generaal hadden in hunne rapporten over het gedrag van RAFFLES het denkbeeld eener ruiling als wenschlijk voorgesteld. Het Engelsche Ministerie, bij monde van LORD CASTLEREAGH, had in den aanvang weinig oor daarnaar; toen eensklaps de onverschilligheid van den Britschen staatsman ophield, daar hij, waarschijnlijk ten gevolge van het ontvangen van vertoogen dienaangaande uit Bengalen, nu zelf aan FAGEL de hooge noodzakelijkheid betuigde van het regelen der Indische zaken. [1])

Een korte schets van de onderhandelingen van 1820 is noodig, dewijl men die in 1824 tot grondslag nam voor het Tractaat zelf.

In Juli 1820 namen de onderhandelingen een aanvang; van beide zijden werd overeengekomen, dat de te overwegen punten zouden worden opgegeven; van wege de Nederlandsche gevolmachtigden is toen voorloopig een promemorie over-

---

[1]) Mr. SMULDERS. blz. 37.

gegeven [1]); door de Britsche gevolmachtigden is daarna overgegeven een nota: „Points to be discussed and settled between the two Governments." [2])

De onderhandelingen namen den 20sten Juli een aanvang tusschen CANNING, FAGEL en ELOUT; CASTLEREAGH was niet tegenwoordig en woonde eerst den 29sten de conferenties bij. Al spoedig kwam ter tafel de aanspraak op Biliton. CANNING vereenigde zich met het gevoelen, dat Biliton niet onder den afstand van Banka kon gerekend worden, op grond dat: 1° de Sultan van Palembang Banka en Biliton aan Engeland had afgestaan; 2° alleen van Banka, niet van Biliton was in het Tractaat van 1814 melding gemaakt. FAGEL en ELOUT antwoordden, dat het niet vermelden van Biliton in het Tractaat aan niets anders kon worden toegeschreven, dan aan de weinige bekendheid der beide mogendheden met den waren toestand van vroeger en later; Biliton, betoogden zij, was onmisbaar voor den bezitter van Banka, daar het anders een schuilplaats voor zeeroovers en smokkelaars van het tin van Banka zou zijn.

Daarna kwam de quaestie over het in bezit nemen van Singapore door RAFFLES; onze gevolmachtigden toonden de onrechtmatigheid van deze daad en drongen aan op de ontruiming; het kwam hier, betoogden zij, niet zoozeer op het recht van Nederland of Engeland aan, als wel op dat van

---

1) **Dit stuk, in de Fransche taal gesteld, was gevolgd naar de consideratiën van ELOUT en verdeeld in 3 rubrieken:**

1°. Questions financielles transitoires. 2°. Questions financiélles permanentes; 3°. Droits politiques, relations politiques et commerciales.

Zie ELOUT. blz. 100.

2) **Zie voor de punten dezer nota ELOUT. blz. 104.**

den Sultan van Lingga en Riouw, aan wien Nederland van oudsher vriendschap en bescherming had toegezegd, en die nu weder de oude verdragen had vernieuwd; Nederland kon toch niet toestaan, dat dezen vorst een gedeelte van zijn gebied ontnomen werd, op grond dat RAFFLES beweerde, dat niet deze vorst, maar een ander de ware Souverein van dat Rijk was, terwijl de Engelsche bewindslieden met dien eersten vorst zelven verdragen gesloten en over den afstand van Singapore hadden gehandeld. Ofschoon dit betoog op CANNING indruk maakte, toch antwoordde hij, dat het bestuur van Bengalen de zaak uit een ander oogpunt had beschouwd, men dat ze in de opinie van het Engelsche volk van eenig belang, en derhalve van een anderen aard was geworden. De van onze zijde daartegen aangevoerde bezwaren, nader opgehelderd, gaven niet veel. CANNING stelde daarop voor, dat ieder van zijne zijde een ontwerp van overeenkomst zoude maken, men dat aan elkaar mededeelen en naar aanleiding daarvan de zaken verder behandelen zou. Toen van onze zijde werd aangemerkt, dat het schetsen van zulk een ontwerp moeilijk was, daar wij tot nu toe alleen op onze rechten konden blijven staan, maar daarentegen de punten van Engelsche zijde ons voorgedragen gaarne in overweging zouden nemen, nam CANNING het stellen van zulk een ontwerp op zich. FAGEL en ELOUT gaven te kennen, dat de wijze, waarop de onderhandelingen begonnen en tot nu toe voortgezet waren, hun „bij uitnemendheid geschikt voorkomt om zelfs de teederste en neteligste punten openhartiglijk en vertrouwelijk te behandelen". [1])

---

[1]) **Missive van Plenipotentiarissen aan den Minister VAN NAGELL, dd. 20 Juli. ELOUT, blz. 104.**

Naar aanleiding van het stellen van een ontwerp ontvingen de Nederlandsche gevolmachtigden den 22sten Juli van CANNING een „privaat en confidentieel stuk, om desnoods te dienen tot een grondslag van verdere overweging."

In 't kort luidde het Engelsche ontwerp: [1])

ART. 1. Het Britsch Gouvernement bekrachtigt de teruggave van Padang. ART. 2. De Britsche Regeering ziet af van eenige aanspraak op de Lampongsche Districten. ART. 3. Afkeuring van de Britsche Regeering der Tractaten, gesloten. door RAFFLES met de hoofden van Menangkabau, Tiga-Blas, enz. ART. 4. Afstand van Biliton tegen Singapore. ART. 5. Engeland erkent het Nederlandsch Tractaat van 1818 met den Sultan van Riouw. ART. 6. Engeland erkent de Nederlandsche Tractaten met Bandjermassing, Sambas, Pontianak en Mempauwa, zoo zij geen bepaling bevatten omtrent uitsluiting van Britschen handel. ART. 7. Beide Regeeringen verplichten zich tot wederzijdsche mededeeling van de met Inlandsche vorsten te sluiten Tractaten. ART. 12. Na den afstand van Banka (Engeland wilde Banka als aequivalent aannemen voor het bedrag der Nederlandsche schuld aan dat Rijk) zal Engeland Singapore ontruimen. ART. 15. Het status quo ante bellum van 1795 zal, ten opzichte der Nederlandsche bezittingen, in acht genomen worden.

Het Nederlandsch ontwerp, den 24sten Juli overgegeven en

---

[1]) **Alleen worden hier opgenoemd de bepalingen, betreffende de punten van territorialen en staatkundigen aard in den Indischen Archipel. Het ontwerp in zijn geheel te vinden bij ELOUT blz. 111 en bij Mr. SMULDERS. Bijlage A. blz. 157 en blz. 43. (verkort.)**

eveneens beschouwd als „een privaat en confidentiëel stuk," [1]) luidde: ART. 1. Engeland keurt het gedrag van RAFFLES c. s. af, en erkent onze rechten, voortgevloeid uit het Tractaat van 1814; het zal Singapore doen ontruimen. ART. 2. Ruil van Biliton tegen Fultha (Nederl. bezitting in Bengalen). ART. 3. De geruilde bezittingen onmiddellijk te verlaten.

Art. 4. Eerbiediging wederzijdsch van met Inlandsche vorsten gesloten of te sluiten verdragen.

Art. 7 = Art. 15 van het Engelsche ontwerp.

Het Engelsche ontwerp, schreven ELOUT en FAGEL, hebben wij „tot den leiddraad onzer beraadslagingen gelegd." [2])

In den loop der conferentiën werd door CANNING te kennen gegeven, dat er zwarigheden waren om het geschil over Singapore af te doen, al eer de nadere berichten van den Gouverneur Generaal van Britsch Indië zouden zijn aangekomen; hij stelde voor de onderhandelingen te verdagen tot dien tijd, tenzij men zoude kunnen overeenkomen in een voorwaardelijk ontwerp, waarin CANNING over Singapore het volgende ontwikkelde: dat de vestiging van Singapore was overeenkomstig een tractaat, gesloten op 6 Februari 1819 tusschen het Britsch Gouvernement en HUSSEIN MOHAMED SHAH, zich noemende den rechtmatigen Souverein van Djohor, en Datoe TEMOENGOENG SREE MAHARAJAH ABDOEL DAHMAN, bewerende het rechtmatig opperhoofd van Singapore te zijn.

---

[1]) Dit stuk, in de Fransche taal, is te vinden bij ELOUT. blz. 115. Mr. SMULDERS. blz. 40 (verkort.).

[2]) Missive van Plenipotentiarissen aan den Minister VAN NAGELL, dd. 25 Juli 1820. ELOUT. blz. 119.

Daar door het Nederlandsch Gouvernement te Batavia is aangevoerd, dat het genoemde eiland een onderhoorigheid is van Malakka en dat de beide voornoemde vorsten geen recht hadden het aan Engeland af te staan, tengevolge waarvan de Gouverneur Generaal van Britsch-Indië, na ontvangen protest van de Nederlandsch-Indische Regeering, een onderzoek heeft ingesteld naar de waarheid van het tegen aangevoerde, zoo heeft het Britsch Gouvernement den Gouverneur Generaal in Rade te Bengalen gelast, dat, indien de beweringen waarheid bevatten, de Britsche troepen Singapore zullen ontruimen.

Het Nederlandsch Gouvernement verbindt zich daarentegen in dat geval het verdrag, dat Engeland op 19 Augustus 1818 met den Vorst van Djohor sloot, te zullen eerbiedigen, wat betreft de vrijheid van den Britschen handel op de havens van dien Vorst. In dat geval verbinden zich de Nederlanders geen versterkingen aan te leggen op het eiland Singapore. [1])

Onze gevolmachtigden, nadat zij het onaannemelijke van een dergelijk voorstel hadden aangetoond, lazen nu de missive voor van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië; en hoewel CANNING toen te kennen gaf, dat „naar zijn persoonlijk gevoelen, de stukken, hem nu bekend gemaakt, onze aanspraak boven redelijke bedenking stelden," toch bleef hij bij zijn meening, dat het onmogelijk was vóór het ontvangen der brieven uit Bengalen het geschilpunt af te doen; hij beloofde na ontvangst dier brieven, daarvan

---

[1]) ELOUT. blz. 120. Nota van CANNING.

afschrift te zullen geven. Er werd overeengekomen dit punt ter nadere behandeling uit te stellen.

„Biliton is een andere steen des aanstoots, welke zoo ligt niet te verzetten schijnt, als wij te voren dachten en art. 4 onzer Instructie onderstelt." De Nederlandsche gevolmachtigden stelden daarom voor Biliton tegen Fultha te verruilen. CANNING sloeg dit wel niet af, maar hij stelde nu voor, indien Singapore aan Nederland verbleef, dat dan aan de wederzijdsche Indische besturen last zoude gegeven worden om met elkander overeen te komen tot het uitzoeken van een „naval Station Eastward of the Streights of Malacca fit for the harbouring and refitment of British ships of war and merchantmen, the occupation whereof may not give a ground for any contestation or interference." [1])

CANNING zeide, dat, indien Biliton niet zulk een station, als Singapore opleverde, het Britsch Gouvernement geneigd zoude zijn Biliton aan Nederland af te staan in ruil tegen Fultha en Calcapore in Bengalen. „Wij zullen er op antwoorden" schreven onze gevolmachtigden, „dat onze werven op Java ten dienst zijn, dat zoodanige bezetting de zekere en voortdurende aanleiding tot nieuwe geschillen geven zou, en dat wij de ruiling van Biliton tegen Fultha in onze onvervankelijke gesprekken enkel hadden voorgeslagen om alle noodelooze twisten af te snijden, maar dat wij er verre van af zijn om ons regt op Biliton op te geven. Het behoeft geen betoog, dat, zoo wij alleen op ons belang en onze rust let-

---

[1]) **Het voorstel tot het uitzoeken van een „naval station" werd echter van Britsche zijde weder ingetrokken.**

ten, de bezetting van Singapore minder bedenking oplevert dan eene inrigting op Biliton." Het te sluiten tractaat zoude dan, in plaats van alle geschillen voorkomen, nieuwe doen geboren worden.[1])

Over de verdere deliberatiën over Singapore werd besloten, die vooralsnog aan te houden; inmiddels werd met de behandeling van de andere punten voortgegaan. Niettemin had CANNING zich nog te voren uitgelaten, dat hij, na aandachtige lezing van den brief van den Gouverneur Generaal VAN DER CAPELLEN,[2]) voor zich zelven overtuigd was, dat Singapore aan Djohor behoorde, en dat de Sultan van Riouw en Lingga de wettige Souverein was, doch dat door de verklaring van den toenmaligen Gouverneur van Malakka, COUPERUS, in 1795 aan de Britsche autoriteiten gedaan van het opheffen van de vestiging te Riouw, Nederlands recht op die landen verzwakt was.

Onze gevolmachtigden koesterden de hoop, na al hetgeen zij daartegen hadden aangevoerd, dat naar hun inzien de zaak ten onzen voordeele zoude beslist worden, maar evengoed bleven de Britsche gevolmachtigden, — CASTLEREAGH was nu ook ter conferentie, — standvastig de nadere beslissing weigeren, alvorens de berichten uit Bengalen waren ontvangen, en dan nog werd van Engelsche zijde tot nog toe niet toegegeven, dat Singapore door de Engelschen zoude ontruimd worden.

De Engelsche onderhandelaars lieten zich te veel aan de

---

[1]) Missive van Plenipotentiarissen aan den Minister VAN NAGELL, dd. 28 Juli 1820. ELOUT. blz. 127.

[2]) Door hem zelven genoemd: „a most important dispatch."

publieke opinie gelegen liggen; bij den Britschen handel toch heerschte het denkbeeld omtrent de noodzakelijkheid, dat Engeland in die zeeën een vast punt moest hebben; door dit denkbeeld lieten CANNING en CASTLEREAGH zich medeslepen, of wel, zij vreesden die publieke opinie te trotseeren, en hoewel wij er op wezen, dat Engeland reeds in Benkoelen en Poeloe Pinang dergelijke vaste punten bezat, en dat wij ons niet verzet hadden tegen de onderhandelingen, door RAFFLES met den Sultan van Atjeh gevoerd, [1]) toch scheen dit Engeland niet voeldoende om aan het doel te beantwoorden.

Den 4[den] Augustus werd van CANNING de nota ontvangen, het voorstel inhoudende, om de verdere onderhandelingen uit te stellen tot na de ontvangst van de brieven van LORD HASTINGS uit Bengalen; in dezelfde nota werd ook door de Britsche Regeering openlijk het gedrag van RAFFLES te Padang, te Palembang en in de Lampongs afgekeurd. Van Nederlandsche zijde werd deze nota beantwoord, waarbij het voorstel tot verdaging der conferenties werd aangenomen, en dank uitgebracht voor het „désaveu" van RAFFLES' gedrag. [2]) Daarna werden de artikelen, die voorloopig zouden kunnen worden vastgesteld, om later in het tractaat te worden opgenomen, in overweging gebracht, opgemaakt en geteekend.

De 4 artikelen, die onderteekend werden, betroffen bepalingen over handel en dienaangaande.

---

[1]) Dat het Tractaat van verbond en vriendschap tusschen Engeland en Atjeh den 22[sten] April 1819 door RAFLLES gesloten was, scheen onzen gevolmachtigden nog onbekend te zijn geweest. Zie het Tractaat zelf bij Mr. SMULDERS. blz. 163.

[2]) ELOUT. blz. 139, 141.

Bij wijze van pro memoria werden de volgende punten, als beslist te zijn, aangeteekend: 1°. Afkeuring van het gedrag van RAFFLES c. s.; 2°. Vrijheid van handel, uitgezonderd op de Molukken; 3°. Bevel aan alle autoriteiten de vrije vaart te eerbiedigen; 4°. Wederzijdsche mededeeling van de tractaten.

Als nog te beslissen punten werden aangeteekend: 1°. Singapore; 2°. Biliton; 3°. De eigendom van Baroes en Ayer-Bangis, bij Padang; 4°. De oprichting van eenige Britsche vestiging in den Indischen Archipel; 5°. De onderdrukking van den zeeroof; enz. [1])

Dus liepen de onderhandelingen van het jaar 1820 af, ten gevolge van het niet ontvangen der brieven uit Bengalen, of omdat, zoo ze al ontvangen waren, de inhoud er van niet werd medegedeeld. 't Scheen, dat men in Engeland, al werd er van onze zijde herhaaldelijk op aangedrongen, [2]) weinig neiging had de onderhandelingen te hervatten. Er moesten 3 jaren (tot in December 1823) verloopen, vóór ze weer werden geopend.

Tot gevolmachtigden van onze zijde werden bij K. B. van 12 Juni 1823 benoemd FALCK en FAGEL; ELOUT had intusschen de portefeuille van het Departement van Financiën aanvaard, zijn werkkring liet dus geen lange afwezigheid toe; aan FALCK werd de kapitein ELOUT, oud-adjudant van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië en Secretaris voor de Inlandsche zaken, toegevoegd; iemand die door

---

[1]) ELOUT. blz. 145.

[2]) Bij. K. B. v. 1 October 1822 werd tot het hervatten der onderhandelingen besloten. Zie dit besluit bij ELOUT. blz. 167.

kennis van Indische talen en volken veel diensten kon bewijzen; als Amanuensis werd de heer C. W. HORA SICCAMA aangesteld. Van Engelsche zijde waren CANNING en WIJNN [1]) benoemd tot plenipotentiarissen. De instructiën voor FALCK en FAGEL werden in November 1823 vastgesteld, zonder wijziging van die van 1820. Zij bepaalden zich tot 6 additioneele artikelen, waarvan de 4 volgende onze aandacht trekken: 1°. Handhaving der vroegere instructiën, met overweging dat Engeland scheen te hebben afgezien van zijne pretensie op Baroes en Ayer-Bangis; 2°. Vernieuwing van het protest tegen de inbezitneming van Singapore; 3°. Bij Engeland's weigering op dat punt, onderzoek naar de daarvoor te verwerven schadeloosstelling. 4°. Volharden bij de 4 in 1820 overeengekomen punten.

De Minister ELOUT, de noodzakelijkheid inziende van niet weder in de bezwaren te vervallen, veroorzaakt door het min bestemde van het Tractaat van 1814 en de daaruit voortvloeiende aanmatiging der Britsche ambtenaren, drong in zijne nota's bij de gevolmachtigden te Londen aan op volledige omschrijving van de afscheiding der wederzijdsche bezittingen en op de verwijdering van alle punten van aanraking. [2]) Ook FALCK was van hetzelfde gevoelen doordrongen.

Van onze zijde was men in 1823 minder ongenegen om Singapore af te staan; het opgeven van Singapore zoude nu minder aan den eerbied voor het Nederlandsch gezag in den Archipel, nadat overal krachtig was opgetreden en bijzonderlijk de

---

[1]) **WIJNN was President van den Board of Control.**

[2]) **ELOUT. blz. XXIII.**

maatregelen te Palembang genomen, te kort doen dan voor een 3 à 4tal jaren het geval zoude geweest zijn. [1]) Men deed, wellicht te vroeg van deze gezindheid, dat Singapore geen bezwaar zoude opleveren, aan CANNING blijken, toen men op zijn voorstel, om de onderhandelingen, uithoofde der opgewonden stemming in Engeland, ten opzichte van het bezit en over het behoud van Singapore, [2]) te 's Hage te doen plaats hebben, antwoordde, dat men hier die liever te Londen zag voortzetten [3]); men vreesde dan, dat LORD CLANCARTY, de Engelsche gezant te 's Hage tot een der medegevolmachtigden zoude benoemd worden, die aan minder nauwkeurige bekendheid omtrent de Indische aangelegenheden een minder goede gezindheid jegens de Nederlandsche Regeering paarde. Ook waren de gevolmachtigden, dit was een overwegend belang, te Londen zelve beter in staat te beoordeelen, wat de publieke opinie in Engeland zoude toelaten om van de Britsche gevolmachtigden ter opneming in het tractaat te eischen.

Vóór dat de onderhandelingen een aanvang namen, hadden de Nederlandsche gevolmachtigden een schets vervaardigd, ter leiddraad bij de conferentiën, inhoudende: 1°. in de inleiding stond vermeld, dat het doel van het tractaat zoude zijn,

---

[1]) Mr. SMULDERS. blz. 49, blijkens Rapport van 31 Juli 1823.

[2]) De Engelschen uit Singapore hadden den 21sten Januari 1821 een verzoekschrift aan het Engelsch Ministerie ingediend, met verzoek het eiland niet weder aan Nederland af te staan, daar het bezit daarvan voor den Engelschen handel onmisbaar was geworden.

Zie Mr. SMULDERS. t. a. p.

[3]) ELOUT. blz. XXII.

elk misverstand voor het vervolg tusschen de wederzijdsche plaatselijke autoriteiten te voorkomen. 2°. De met Inlandsche vorsten te sluiten tractaten mogen geen bepaling bevatten, waardoor een van beide partijen van den handel wordt uitgesloten; tractaten met dergelijke bedingen zullen als niet van kracht beschouwd worden; 3°. Biliton wordt beschouwd als begrepen geweest te zijn in den afstand van Banka, volgens art. 2 van het Tractaat van 1814 in ruil tegen Cochin en onderhoorigheden gegeven; 4°. Nederland staat aan Engeland af Malakka en omliggende plaatsen, benevens Coromandel, Suratte en Madras in Bengalen; 5°. Nederland waarborgt Engeland de toestemming des Sultans van Djohor-Pahang tot vestiging der Engelschen op Singapore; 6°. Engeland staat aan Nederland af Benkoelen, en de Engelsche vestigingen op Sumatra's Westkust. 7°. Engeland zal een schadeloosstelling in geld aan Nederland geven voor den afstand van Singapore; 8°. Nederland neemt op zich uit die vergoeding den Sultan van Djohor-Pahang schadeloos te stellen voor den afstand van Singapore en de bezittingen op Malakka; 9°. Ter betere bereiking van het doel van het Tractaat zullen partijen het er voor houden, dat hunne bezittingen gescheiden zijn door eene demarcatielijn, beginnende aan den ingang van Straat Malakka, ter hoogte van Queda of van den 6den graad N. B. en eindigende in de Chineesche zee aan het einde van Straat Singapore; dit eiland ten Noorden en de eilanden Carimon, Battam, Bintang en Riouw ten Zuiden latende. Beide partijen beloven aan hunne respective autoriteiten last te zullen geven zich niet in te laten met de Inlanders, door deze lijn onderscheiden als volgt: voor Nederland gold deze last ten opzichte van de bewoners ten Oosten en ten Noorden dezer

lijnen, voor Engeland ten Westen en ten Zuiden. [1]) Moeilijk is het ook reeds met een blik op de kaart, uit deze woorden de bedoeling te halen, als werd Borneo hieronder stilzwijgend begrepen; later komen wij hierop terug.

Den 15[den] December 1823 vingen de conferenties aan; den volgenden dag schreven FAGEL en FALCK hierover het volgende aan den Minister van NAGELL: „Het kwam ons natuurlijk voor, het werk wederom op te vatten bij die punten, op welke het in 1820 was blijven steken, en wij vroegen dus of uit Calcutta zoodanige berigten en ophelderingen waren ontvangen, als noodig waren om de kwestie wegens Sinkapoer à fond te discuteren, en of de Oost-Indische Compagnie geraadpleegd was over eene ruiling van territoriale bezittingen. Het advies van bewindhebberen over dit laatste punt bleek bij het Gouvernement te zijn ingekomen, doch wat Sinkapoer betreft, vernamen wij tot onze verwondering, dat de afgetreden Gouverneur Generaal [2]), òf in het geheel niet meer heeft geschreven, òf ten minste zich bepaald had tot eene inhæsie in algemeene termen van zijn vroeger geuit gevoelen, dat het vermelde eiland wel en teregt door Sir S. RAFFLES was bezet geworden. De Britsche gevolmachtigden schenen het hierop te willen laten rondstaan."

RAFFLES' willekeurige handeling had dadelijk in den beginne tot een levendige briefwisseling tusschen de Gouverneurs Generaal te Batavia en te Calcutta geleid. Hoewel de brieven

[1]) Zie Mr. SMULDERS. blz. 53. De voor dit onderwerp noodige bepalingen zijn slechts uit die schets hier aangehaald.

[2]) LORD HASTINGS.

van onze zeide eenigen indruk hadden gemaakt op LORD HASTINGS, zij konden hem niet overtuigen, hij wilde niet overtuigd zijn. In een schrijven van 24 Juni 1819 verklaarde hij, dat „nadat hij met de aanspraken van het Nederlandsch Gouvernement was bekend gemaakt, hij orders gezonden had om van alle pogingen af te zien om een Britsch etablissement in den Oostelijken Archipel te vestigen, dat intusschen de bevelen niet tijdig genoeg waren aangekomen en de vraag nu van eene andere natuur wordt; en hij de eens bezette plaats niet verlaten kan." Hoewel hij in een lateren brief van 21 Aug. 1819 erkent, dat als de berichten van VAN DER CAPELLEN juist zijn „Then we have been grossly deceived on that point; we should be indignant at the author of so strange a misrepresentation, if it appeared willful."

„With this station," schreef RAFFLES, nadat hij de Engelsche vlag op Singapore had geplant, met zelfvoldoening, „alone I would undertake to counteract all the plans of Mijnheer; it breaks the spell, and they are not longer the exclusive Sovereigns of the Eastern Seas." De Engelschen wisten het al te goed, dat de inbezitneming van Singapore wederrechtelijk was, dat dit eiland behoorde tot het gebied van den Sultan van Djohor, den vasal van het Nederlandsch Gouvernement; men kon dan ook voor die bezetting geen recht aantoonen, men moest het scheppen. Karakteristiek en leerzaam zijn dan ook de woorden, waarmede dit door CANNING in het Parlement openhartig erkend werd: „It may perhaps be expected, that I should explain the nature of our title to this possession. As facts and documents are necessary to clear a title, I individually was certainly of

opinion, that we could not substantiate our title, but as all titles in the East are not of a very accurate and defined nature, I thought it would be a great mistake to apply to this particular case the general principles of European policy or any high romantic feelings of morality." [1])

Met een staatsman, die dergelijke beginselen verkondigde, moesten wij onderhandelen; niet te verwonderen was het, dat FAGEL te vergeefs op het vroeger reeds besprokene en tegenaangevoerde wees; hij moest thans de teleurstelling ondervinden, dat, hoewel men de gegrondheid onzer redenen toegaf, men toch in gebreke bleef, die op de een of andere wijze te weerleggen. Bij gebrek aan volledige berichten uit Bengalen was dit ook onmogelijk en het gesprek wendde zich „naar de kwestie van het belang, dat Engeland heeft om op Sinkapoer gevestigd te blijven." [2]) Dezelfde betoogen daarover als voorheen werden gebruikt, en ten slotte werd van Engelsche zijde voorgesteld, of wij ons wilden getroosten met eene pecuniëele vergoeding voor het gemis van Singapore. Van dit voorstel hoopten onze gevolmachtigden ter gelegener tijd partij te trekken; doch nu moest ook de aandacht der Engelsche gevolmachtigden gevestigd worden op dezelfde bedoeling van

---

[1]) Mr. HOEK. blz. 151, 216. Mr. LEVYSSOHN NORMAN. blz. 119.

[2]) Van dit belang voor Engeland maakte VAN DER CAPELLEN reeds in een geheim verslag aan FALCK in 1820 melding. „Sedert de vestiging der Engelsche Factory op het eiland Sinkapoer, heeft de dadigheid der Engelsche scheepvaart in dat oord een vermeerderde veerkracht bekomen, terwijl vrijstellingen van regten en de zoo openlijke als bedekte wegen eener sluwe staatkunde, den geringen handel, die ons nog over was gebleven, in gelijke mate doen verflaauwen, als die onzer mededingers aanwakkert."
ELOUT blz. 175.

1819 „om door eene duidelijke afscheiding der wederzijdsche bezittingen, en des noods door eene ruiling op eene ruimere schaal, alle aanleiding tot geschil tusschen de Nederlandsche en Britsche autoriteiten in Indië zooveel mogelijk weg te nemen." Voldaan waren de onzen over de wijze, waarop van Engelsche zijde in het beginsel zelf berust werd. [1])

Van Engelsche zijde was men niet ongeneigd om Benkoelen tegen Malakka af te staan, mits wij onze rechten op Singapore lieten vallen. „Aan het eiland Sinkapoer verliezen wij niets;" de bloei van die vrijhaven hangt geheel af van onze meer of mindere vrijgevigheid omtrent bepalingen van handel en scheepvaart op onze eigene plaatsen in den Archipel; van de vertoogen tegen de bezetting van Singapore wordt afgezien, ten gevolge van de bereidwilligheid waarmede Engeland zijne aanspraak op Biliton laat varen. [2]) Nederland zag af van Singapore, derhalve billijk en niet te veel gevergd was het, dat Engeland ook van zijn kant voor onze toegeeflijkheid, van alle beweerde aanspraken op Biliton afzag. Hier hebben wij met een transactie te doen; want al hadden wij in 1820 gesproken van een afstand van Calcapoer en Fultha als aequivalent voor Biliton, deze ruiling, hoewel wij daardoor onze aanspraken ten aanzien van Biliton verzwakt hadden, was voorgeslagen om tot eene minlijke schikking te geraken; maar toch verre waren wij er

---

[1]) **Missive van Gevolmachtigden aan den Minister VAN NAGELL.**
ELOUT. blz. XXVIII.
Zie ook Mr. SMULDERS. blz. 55.

[2]) **Missives van Gevolmachtigden aan den Minister ad interim Reinhold. dd. 12 Januari en 17 Maart 1824. ELOUT. blz. 174, 216.**

van af om onze rechten op Biliton op te geven; bovendien hadden wij aan het Britsche Bestuur verklaard, dat Biliton onder den afstand van Banka aan ons begrepen was en er daarna ook de vlag geheschen. [1])

De opoffering van Malakka scheen ook van niet veel belang te zijn; de Engelschen hadden het reeds 23 jaren onder hun beheer gehad. Nederland was er dus geheel vreemd en voor ons was het bovendien een lastpost geworden; de uitgaven overtroffen verre de inkomsten. Maar ook wisten onze gevolmachtigden, dat Benkoelen voor Engeland een grooter lastpost was, hoewel dit geweten werd aan het bestuur van den spilzieken Raffles; en aan de ruiling, waarvan sprake was, wilden zij daarom dit beding toevoegen, dat niet alleen alle Engelsche bezittingen op Sumatra's Westkust zouden afgestaan worden, maar dat ook Engeland afstand zou doen van alle bevoegdheid, om zich op Sumatra te vestigen, of met de Inlandsche vorsten verdragen te sluiten, of onderhandelingen aan te knoopen; Nederland zoude hetzelfde doen ten opzichte van Malakka. Uitsluiting van ander Europeesch gezag op Sumatra was een onschatbaar voordeel.

Elout achtte het bezit van Benkoelen en onderhoorigheden wel wenschelijk, maar die bezitting scheen hem niet zoo belangrijk toe, dat daarvoor alleen Malakka en onderhoorigheden moesten afgestaan worden, maar dit moest gepaard gaan met geldelijke voordeelen voor ons; terwijl de ruiling

---

[1]) Zie Nota van Elout aan Reinhold. dd. 12 Februari 1824. Elout blz. 203.

van onze bezittingen op de Westkust van Indië voor Engeland zoo niet uit een geldelijk, dan toch uit een staatkundig oogpunt van meer belang was. Voorts drong ELOUT er op aan, dat de invloed van Engeland en Nederland op sommige gedeelten van den Archipel behoorde omschreven te worden; dan was het niet voldoende zich aan de eene zijde tot Malakka en aan de andere tot Sumatra te bepalen, maar „men denke bij voorbeeld aan Borneo," „Maar dan moet men zich eene vraag veroorlooven," zeide ELOUT: „Zal dit alles wel aan de zijde van het Britsch Gouvernement, of liever door de sub-alterne Britsche agenten worden geëerbiedigd? De ondervinding doet hieraan met reden twijfelen. RAFFLES wordt honderdmaal gelaakt, hij gaat steeds voort, en steeds (gelijk in Singapore) worden zijne wederrechtelijke handelingen, hoewel in stilte afgekeurd, echter openlijk volgehouden. Men houde dit in het oog, en sluite alle commerciëele agenten geheel uit. Hoe zeer ook dit niet alles afdoet; want koopvaarders, enz., die als zoodanig zich uitgeven, hebben reeds menig kwaad berokkend." [1]) Hoe juist heeft ELOUT dit ingezien, en door hoe menig feit zijn die woorden later nog bewaarheid geworden! ELOUT had, tijdens zijn Commissaris-Generaalschap bij de overgave der bezittingen, den Brit en zijn sluwe taktiek ter plaatse zelve grondig bestudeerd en zijne inzichten en handelingen leeren kennen en gezien. Deze ondervinding deed de bovenaangehaalde regelen uit zijne pen vloeien, hij achtte het plicht hierop de gevolmachtigden te wijzen. FAGEL en FALCK, hoewel goed bekend met de

---

[1]) Nota van ELOUT aan REINHOLD. dd. 20 Januari 1824. ELOUT. blz. 179.

Indische aangelegenheden, misten de persoonlijke ondervinding van ELOUT. Wat aanvankelijk van onze zijde beproefd was, namelijk Benkoelen in te ruilen tegen de factorijen op het vaste land van Indië, leed schipbreuk; Engeland had betuigd zeer weinig op het bezit dier plaatsen gesteld te zijn; het wist dat die bezittingen even zoovele lastposten waren, zonder de minste kans op opheffing van dat nadeel; eenstemmig was dan ook het gevoelen van hen geweest, die, met zaakkennis, daarover waren geraadpleegd. Hoewel de moeielijkheid inziende, om bij eene eventueele ruiling daarvoor het meest mogelijke te kunnen bedingen, toch meenden onze gevolmachtigden aan het beginsel te moeten vasthouden, dat die bezittingen bij deze gelegenheid moesten worden afgestaan, om ze maar kwijt te raken. [1])

Tegen het begin van Februari zonden onze gevolmachtigtigden een schets van het te sluiten Tractaat, waarbij zij verklaarden „niet uit het oog verloren te hebben het hooge nut uit een staatkundig oogpunt, om geen conventie met Engeland te sluiten, die niet vooral inhoudt een afstand van territoir aan Nederland, en om Benkoelen in dier voege aan het Nederlandsch gebied te hechten, dat Sumatra voor altijd aan Engelschen invloed worde onttrokken."

Het schijnt, dat onze onderhandelaars over de Nota van aan- en opmerkingen van ELOUT niet erg gesticht waren, daar hun zienswijze toch 's Konings goedkeuring had weggedragen; aldus laten zij zich daarover uit: „Door deze hooge goedkeuring dus meer gesterkt, dan door de aanmerkingen

---

[1]) Zie ELOUT. blz. 180, en Mr. SMULDERS, blz. 58.

der ons toegezondene nota ontmoedigd, hebben wij ons beijverd de laatste hand te leggen aan de schets der te sluiten overeenkomst" om ze aan de overweging des Konings te onderwerpen. „Men denke", zoo had ELOUT hun toegeroepen, bij voorbeeld aan Borneo." Of de gevolmachtigden deze woorden slechts exempli causa hebben opgevat, wij moeten zulks veronderstellen; want wij vinden noch in de onderhandelingen, noch in het Tractaat zelf iets over Borneo gesproken of opgenomen, in den zin zooals ELOUT het bedoeld had. Wel vinden wij over art. 9 en 10 der toegezonden schets de volgende toelichting op ELOUT's woorden: „Wij mogen voorts niet afzijn de aandacht van U Hoog EdG. op het slot aan dit artikel te vestigen, vleijende wij ons dat door die stellige en duidelijke uitdrukkingen geheel zal zijn voldaan van de herinneringen [1]), die wij in de ons toegezondene Nota hebben aangetroffen: dat het op zich zelve aannemelijke denkbeeld, om den invloed van de Britten en van de Nederlanders tot sommige gedeelten [2]) van Indië te bepalen, wel

---

[1]) Als herinneringen slechts en nosti cetera werden door FAGEL en FALCK de woorden van ELOUT opgenomen.

[2]) Onder sommige gedeelten kon ELOUT natuurlijk, uit den aard der zaak, Sumatra niet begrepen hebben; over Sumatra liepen juist de onderhandelingen; evenmin Java, waar de territoriale overgave haar beslag had gekregen, en waarbij de moeilijkheden van de finantiëele geschilpunten bij de Conventie van 14 Juni 1817 uit den weg waren geruimd; maar bij het neerschrijven dier woorden waren ELOUT zekerlijk voor den geest gekomen de moeilijkheden, die hij, als Commissaris-Generaal, bij de overgave van Bandjermassing van den Britschen Gouverneur HARE had moeten ondervinden, om niet te spreken van wat zich op de andere

zal moeten omschreven worden." [1]) Moeilijk is het uit te maken of, overeenkomstig den wenk door ELOUT gegeven, gedurende de onderhandelingen Borneo ter sprake is gekomen, daar betwijfeld wordt of het proces-verbaal der Conferentie geregeld werd bijgehouden. [2])

Omtrent Biliton hadden onze gevolmachtigden beproefd, het in den afstand van Banka, bij het Tractaat van 1814 bedongen, begrepen te zien, maar dit hebben zij moeten opgeven na de opmerking, dat reeds in 1820, van Nederlandsche zijde, bewilligd was geworden Calcapour en Fultha als equivalent voor Biliton te geven.

Van beide zijden werd begrepen dat „zoodra men het eens was om aan de kwestie over Sinkapoer een einde te maken, de kortste wijze om zulks uit te drukken ook de beste zoude zijn," maar daarin moest ook voorkomen worden, dat de Engelschen hun invloed ten eenigen tijde op de eilanden Lingga, Riouw en de Karimons zouden kunnen doen gelden. FAGEL en FALCK waren er bewust van, dat men hier met groote zwarigheden te doen had, voornamelijk om tevens hier een grenslijn te trekken, die het Nederlandsch gezag op Sumatra en het Engelsch gezag op Malakka moest concentreeren.

---

eilanden eveneens had voorgedaan. „Men denke bij voorbeeld aan Borneo," men vergete het niet, daar even als elders, voor 't vervolg allen Engelschen invloed te weren.

[1]) Ontwerp-tractaat dd. 1 Februari 1824. Zie ELOUT. blz. 191.

[2]) De amanuensis O. W. HORA SICCAMA verklaart in een schrijven van 1858 aan den heer Mr. P. J. ELOUT VAN SOETERWOUDE, zich niets te kunnen herinneren van het geregeld bijhouden van het procesverbaal der onderhandelingen in 1823 en 1824. Zie dezen brief bij ELOUT. blz. 311.

Wij geraakten daardoor in een moeilijken toestand tegen over onzen vasal den Sultan van Lingga, die op het schiereiland en achter Singapore nog eenig gebied had liggen. Lieten wij hem dat behouden, dan kwam hij in dubbele aanraking met het Engelsch gezag op Malakka en met het Nederlandsche te Riouw. Aan den anderen kant was het eenigszins hard dezen Sultan tot afstand van dat gebied te verplichten. Evenwel men besloot tot dit laatste, en zoude aan het Indisch bestuur opdragen den Sultan de omstandigheden begrijpelijk te maken, die ons daartoe drongen, en hem een ruime jaarlijksche schadeloosstelling toe te kennen. [1])

Men behield zich echter voor in het Tractaat een omschrijving der eilanden, om- en bij Singapore, op te nemen. Er werd overeengekomen de vernietiging van het verdrag met den Sultan van Atjeh, door RAFFLES in 1819 gesloten, niet in het verdrag op te nemen [2]); dit werd opgenomen in de Nota der Britsche aan de Nederlandsche gevolmachtigden. Daarin wordt verklaard, dat gemeld verdrag met den Sultan van Atjeh onbestaanbaar is met art. 3 van het Tractaat;

---

[1]) ELOUT. blz. 196.

[1]) „Het traktaat, in 1819 door SIR STAMFORD RAFFLES gesloten, is gelezen en wederzijdsch erkend in den nieuwen staat van zaken voor geene, zelfs niet voor eene gedeeltelijke handhaving vatbaar te zijn. Doch onze mede-Gevolmachtigden hebben ons toen voor het eerst hunne bekommering medegedeeld, dat zoo de Sultans van Atsjien aan zich zelve overgelaten worden, de Vereenigde Staten van Amerika vroeger of later, trachten zullen zich met dezelve te verbinden en den voet te krijgen voor eene vestiging, welke ingeval van oorlog tot overgroot nadeel van de Britsche navigatie zoude strekken." Zie Missive van Plenipotentiarissen aan REINHOLD. dd. 24 Februari 1824. ELOUT. blz. 210.

de Britsche gevolmachtigden nemen aan, dat verdrag „zoodra mogelijk te doen wijzigen, tot eene eenvoudige overeenkomst voor de gastvrije ontvangst van Britsche schepen en onderdanen in de haven van Acheen; doch daar eenige der voorzieningen van dat tractaat, (hetwelk den Nederlandschen gevolmachtigden is medegedeeld) bevorderlijk zullen zijn aan de algemeene belangen van de Europeanen in de Oostersche Zeeën gevestigd, [1]) zoo hopen zij, dat het Ned. Gt. maatregelen nemen zal, om deze voorzieningen in zekerheid te stellen, en geven tevens hun vertrouwen te kennen, dat de nieuwe bezitter van Fort Marlborough [2]) geene vijandige maatregelen omtrent den Koning van Acheen nemen zal."

De Nederlandsche gevolmachtigden beloven in hun antwoord op de Engelsche Nota, dat, indien het Britsche Gouvernement meent er een wezenlijk voordeel in te zien door eenige nieuwe bepaling een gastvrij onthaal aan de Britsche onderdanen en schepen in de havens van dat Koninkrijk te verzekeren," van hunne zijde daarin geen zwarigheid te zullen zien, en zij gelooven te kunnen verzekeren, dat het Nederlandsch Gouvernement zorgen zal, onmiddellijk zijne betrekkingen met Atjeh zoo te regelen „dat deze staat, zonder iets van zijn onafhankelijkheid te verliezen, den zeevaarder en handelaar die bestendige veiligheid aanbiede,

---

[1]) Dit „Treaty of friendship and alliance between the honourable English East India Company and the Kingdom of Acheen," gesloten door RAFFLES, is te vinden bij Mr. SMULDERS. Bijlage C. blz. 163. Een artikel over uitsluiting van andere Europeesche Natiën was ook in dit verdrag opgenomen.

[2]) Op Benkoelen.

welke er niet schijnt te kunnen bestaan, dan door de gematigde uitoefening van Europeeschen invloed." [1])

Ten laatste kwam, na eenige kleine wijzigingen ter verduidelijking der verschillende artikelen, het Tractaat, uit 17 artikelen bestaande, als de vrucht van zoovele beraadslagingen, tot stand, en werd den 17den Maart 1824, in de Engelsche en Nederlandsche talen, geteekend.

Uit den considerans van het Tractaat ontwaren wij, dat het drieërlei doel heeft: 1°. De wederzijdsche bezittingen en den handel op eenen wederkeerig voordeeligen voet te brengen; 2°. Alle aanleiding tot misverstand tusschen de ambtenaren der beide Gouvernementen te voorkomen; 3°. De geschillen, bij de uitvoering van de Conventie van 1814 gerezen, te regelen en uit den weg te ruimen.

Onder de artikelen van dit Tractaat, die alleen betrekking hebben op territoir, valt het eerst onze aandacht op:

Art. III. „De Hooge Contracterende Partijen beloven dat geen tractaat, voortaan door een derzelve met eenigen Staat in de Oostersche zeeën te maken, eenig artikel behelzen zal, strekkende, hetzij rechtstreeks, hetzij door oplegging van ongelijke rechten, om den koophandel der andere Partij van de havens van zoodanigen inlandschen staat uit te sluiten, en dat, bijaldien in eene der thans aan wêerskanten bestaande overeenkomsten, eenig art. met die bedoeling is opgenomen geworden, zoodanig artikel, bij het sluiten des

---

1) De Nota's der Britsche en Nederlandsche gevolmachtigden, van dezelfde dagteekening als het Tractaat (17 Maart), zijn te vinden bij Mr. Smulders. Zie respectievelijk blz. 72 en 79, en Elout. blz. 228 en 231.

tegenwoordigen Tractaats, buiten effect gesteld worden zal."

„Over en weder is verstaan dat, vóór het sluiten van dit Tractaat door elk der Contracterende Partijen aan de andere mededeeling is gedaan van alle tractaten of verbindtenissen, tusschen dezelve respectivelijk en eenige andere inlandsche Regering in de Oostersche zeeën bestaande, en dat gelijke mededeeling geschieden zal van al zoodanige verbindtenissen, in het vervolg, door dezelve respectivelijk aan te gaan."

De zin dezer woorden is duidelijk genoeg en behoeft geen uitvoerige behandeling; over de strekking was men het reeds in 1820 eens geworden.

Geen tractaat wederzijds te zullen sluiten met eenigen Staat in de Oostersche Zeeën, waardoor de handel der andere partij uitgesloten, of bezwaard zoude worden.

Met eenigen Staat. Hiermede kan niet anders bedoeld worden dan Staten, die nog vreemd waren aan eenig Europeesch gezag; hun eigen Souverein waren. Tot deze staten behoorden in de eerste plaats, als de voornaamste: het Rijk van Atjeh, dat van Siak, dat van Broenei en dat van Soeloe. Dat hier alleen sprake kan zijn van onafhankelijke staten ligt in de woorden van het artikel zelf: tusschen Souvereine Staten alleen kunnen tractaten gesloten worden; de bevoegdheid om tractaten te sluiten is een souverein recht, [1]) dit recht kan alleen beperkt worden door tractaten

---

[1]) „Le pouvoir de négocier et de contracter des traités publics de nation à nation est en pleine vigueur dans tout Etat souverain qui n'a pas cédé cette portion de sa souveraineté, ou consenti à en modifier l'exercice par conventions avec d'autres Etats. Les États mi-souverains ou dépendants n'ont en général

[illegible] een onafhankelijke staat zijn [illegible] ook die staat zijn be- [illegible] volkenrechtelijke verbindtenissen [illegible] geval verliest hij die bevoegd- [illegible] met zijne souvereini- [illegible] kan dan met andere staten tractaten [illegible] toestemming van zijn opper- [illegible] overeenkomsten, die hij mocht aan- [illegible] zijn geen tractaten, maar ze [illegible] genoemd worden.

[illegible] dat het tot de staatkunde der [illegible] heeft zich door het bedingen [illegible] handelsvoordeelen met uitsluiting van [illegible] uit te breiden. Maar m. i. is [illegible] Zoodra zoodanige toe- [illegible] verbeelden wij ons, voor [illegible] dat de onafhankelijkheid van dien [illegible] opgenomen.[1] Om een staat zijn on- [illegible] behoort m. i. zeker meer, [illegible] uitsluitende handelsvoordeelen.

[illegible] worden door Ooster- [illegible] hare grenzen?

[illegible] manière; et même des Etats [illegible] modifier cette faculté [illegible] avec d'autres États".

[illegible]

[illegible]

[illegible] strekking van het Traktaat v. 71

[illegible]

Nergens in het Tractaat vinden wij het antwoord hierop. In art. 2 ontmoeten wij dezelfde onbestemde uitdrukking. Vermeent LAUTS op deze vragen geen stellig antwoord te kunnen geven [1]), met Mr. SMULDERS meenen wij met het antwoord te kunnen volstaan „dat die algemeene uitdrukking hetzelfde beteekent als Indische Archipel, Oostersche Archipel, (artt. 1 en 4) en reeds gebezigd werd in art. 6 van het Vredestractaat met Engeland van 20 Mei 1784." [2]) De Nota der Britsche gevolmachtigden doorloopende, vinden wij, zooal geen volledige oplossing, dan toch een kleine toelichting en bevestiging op het aan ons gegeven antwoord in deze woorden: „De Britsche gevolmachtigden herinneren hier met een waar genoegen aan de plechtige ontkenning van de zijde des Nederlandschen Gouvernements, van eenig voornemen om, in den Oosterschen Archipel, hetzij naar staatkundige overmacht, of naar uitsluitenden handel te streven."

Het slot van het eerste lid van dit artikel behelst de bepaling, dat, indien in een der thans aan weerskanten bestaande tractaten eenig artikel voorkomt, dat uitsluitenden handel bedingt, zoodanig artikel door dit Tractaat buiten werking wordt gesteld.

Volgens het 3de lid neemt ieder der beide gouvernementen de verplichting op zich, om de bestaande of nog te sluiten

---

[1]) LAUTS. Ibid. blz. 34.

[2]) Mr. SMULDERS. blz. 104.

Art. 6. van het Tractaat van 1784 luidt: „Les États Généraux des Provinces Unies promettent et s'engagent de ne point gêner la navigation des sujets Britanniques dans les Mers Orientales."

tractaten met eenige Inlandsche Regeering in de Oostersche zeeën aan de andere partij mede te deelen.

Ter voldoening aan dit artikel hadden onze gevolmachtigden slechts drie verdragen over te leggen, door Majoor NAHUYS in 1819 gesloten met de Sultans van Sambas en Pontianak, en den Panumbahan van Manpauwa op Borneo. [1]) Van Engelsche zijde werden, behalve het reeds gemelde tractaat met Atjeh van 1819, ook de tractaten door RAFFLES in 1818 aangegaan met den vorst van Siak [2]) en met de hoofden der Pasoemah en Ulu Mana overgelegd. In de Nota beloofden onze gevolmachtigden, op grond dat de bewoners van de Pasoemah en Ulu Mana bij die verdragen het gezag erkend en de bescherming aangenomen hadden van de Engelsche O. I. Compagnie, „behoudens echter de bevoegdheid om, met volkomen goedvinden der belanghebbende partijen, andere

---

[1]) Na de herstelling van ons gezag op Java in 1816 verschenen te Batavia gezanten van de Sultans van Sambas en Pontianak om de oude betrekkingen weder aan te knoopen, en de hulp van het Nederlandsch bestuur in te roepen, omdat door de onophoudelijke onlusten de Sultans nauwelijks hun gezag konden handhaven. In den beginne werden de gesloten verdragen van Nederlandsche zijde niet geratificeerd, omdat de Maleische tekst niet volkomen met den Hollandschen overeenkwam.

Zie VETH. Deel I. Boek II. blz. 385 en Deel II. Boek III. Mr. HOEK. blz. 124. De tekst dezer 3 verdragen (in de Engelsche taal) te vinden bij Mr. SMULDERS. Bijlagen D. E. F. blz. 166. 170 en 172.

[2]) Dit tractaat was lang tusschen de Europeesche machten een twistappel gebleven, en eerst door het Tractaat van 1824 uit den weg geruimd. Het werd „andermaal in 1847 door de Engelschen met meer spitsvondigheid, dan goede trouw" te berde gebracht, als eene nog van kracht zijnde verbintenis."

Mr. LEVYSSOHN NORMAN. blz. 117.

soortgelijke voorwaarden in derzelver plaats te stellen, wanneer de omstandigheden eene verandering noodzakelijk zouden maken."

Het tractaat met Atjeh, zagen wij reeds, werd door de Britsche gevolmachtigden onbestaanbaar geacht met dit artikel; zij beloofden uit dien hoofde dit ook, zoodra mogelijk, te zullen wijzigen.

Engeland sloot den 18den December 1846 een tractaat met den Sultan van Broenei, waarbij Laboean in volle Souvereiniteit aan Groot Brittanje werd afgestaan. Een nader tractaat van handel en vriendschap tusschen Brooke, namens Engeland's Koningin en den Sultan van Broenei, kwam 27 Mei 1847 tot stand, waarbij de Sultan in art. 10 zich verbond om, zonder toestemming van Hare Britsche Majesteit, geen afstand van grondgebied aan eenige andere natie, of hare onderdanen te doen. Dit tractaat werd door Lord Aberdeen aan het Nederlandsch Gouvernement in 1849 medegedeeld [1]).

Art. VI. „Er is overeengekomen, dat door beide Gouvernementen aan hunne officieren en agenten in Oost-Indië bevel zal worden gegeven, om geen nieuw kantoor op een der Oostersche eilanden op te rigten, zonder voorafgaande machtiging van hunne respective Goevernementen in Europa."

Dit artikel, hoewel van Engelsche zijde voorgesteld, werd opgenomen met het doel om in het vervolg wederzijds gevrijwaard te blijven voor eigenmachtige handelingen, — geen

---

[1]) Zie Veth. Inleiding. bl. LXX. Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1849. Deel I. blz. 239.
E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 144.
v. Vliet. Regtsvragen.

Nederlander had zich aan dit misbruik van macht schuldig gemaakt, – als die van RAFFLES op Singapore. Van onze zijde werd deze bepaling des te gereeder toegestaan, omdat wij, naarmate de uitgebreidheid onzer bezittingen toenam, er minder toe zouden overgaan om nieuwe kantoren op te richten; maar, werd ons van Britsche zijde herinnerd, indien Sumatra geheel onder ons gezag geraakte, dan ware de oprichting van een nieuw kantoor aldaar niet onwaarschijnlijk; de Engelsche Regeering toch bleef ook vrij hetzelfde te doen op Malakka. Met de loyauteit en liberaliteit zoude het overeenkomen, meenden onze gevolmachtigden, dat in zulk geval aan de andere partij daarvan kennis zou gegeven worden; dienovereenkomstig keurden FAGEL en FALCK het overbodig in het Tractaat de bepaling op te nemen, dat men verplicht zou zijn elkaar vooraf te waarschuwen, zooals dat in het Engelsche ontwerp stond aangegeven. Voorzichtiger ware zeker de opneming geweest, maar het strekt den onzen tot eere, dat bij het sluiten van dit Tractaat de goede trouw bij hen voorop stond, dat zij wederkeerig die goede trouw in de nakoming van Engelsche zijde verwachtten. De uitvoering van het Tractaat van 1814, en de onrechtmatige bezetting van Singapore hadden hun hier evenwel eerder tot voorbeeld moeten strekken, hoe in de stipte naleving op Engelsche trouw mocht gebouwd worden.

Al dadelijk valt ons bij dit artikel in het oog, dat wij hier onderscheiden kunnen drie categoriën van vestigingen. Vooraf dient aangemerkt te worden, dat onder Oostersche eilanden in dit artikel tweeërlei verstaan wordt: 1°. die eilanden, waarop zich landstreken of rijken bevinden, welke nog onafhankelijk zijn, of die, waarop het Nederlandsch of

Britsch gezag slechts gedeeltelijk gevestigd is, of erkend wordt [1]; 2°. die eilanden, waarover het Nederlandsch of Britsch gezag zich over hunne geheele uitgestrektheid gevestigd heeft, of later nog gevestigd zou kunnen worden. Deze onderscheiding behoort goed in het oog gehouden te worden, en is van groot gewicht voor hetgeen volgen moet, ten einde niet in dwalingen en verkeerde gevolgtrekkingen te vervallen. Naar mijn meening zijn de later te behandelen IX, X, en XII, met dit artikel, de belangrijkste uit het Tractaat; zij toch waren bestemd om de geschilpunten van staatkundigen en territorialen aard uit den weg te ruimen, maar daarentegen hebben zij, aan het doel niet beantwoordende, veeleer nieuwe geschilpunten in het leven geroepen, hetgeen te wijten is, deels aan de onbestemdheid der bewoordingen hunner redactie, — de goede trouw speelde m. i. den onderhandelaars hier leelijke parten [2], — deels aan min juiste en overdrevene interpretaties, vaak partijdig en willekeurig, waaruit men meer las, meer dan, ondanks hare onbestemdheid, de redactie te lezen gaf.

De drie soorten van vestigingen, die dit artikel ons te onderscheiden geeft, — als beginsel voorop stellende, dat dit artikel het oprichten van nieuwe kantoren, factorijen of vestigingen niet verbood, behoudens enkele beperkingen en verplichtingen, — zijn:

---

[1]) De Philippijnsche eilanden in de Soeloe-Archipel vallen natuurlijk hierbuiten.

[2]) Te betreuren is het zekerlijk, dat de goede trouw, die een der grondslagen uitmaakt, waarop het volkenrecht steunt, juist in het politiek leven, waar moraliteit den band der volkeren nauwer toehaalt, zoo weinig ernstig betracht wordt.

1°. Nieuwe vestigingen, op te richten door officieren en agenten van wederzijden, dus door ambtenaren, alleen met voorafgaande machtiging hunner respectieve Gouvernementen in Europa, niet op bevel der Indische besturen, toestemming van het andere Gouvernement is niet noodig, alleen kennisgeving wordt voldoende geacht; op een der Oostersche eilanden, d.i. alleen op die eilanden, of in die landstreken, die òf nog onafhankelijk zijn òf onder het gezag der bevelgevende Regeering staan. De opvatting van dit laatste volgt uit den geest en de strekking van het Tractaat, dat, om voor het toekomende botsingen van beider machten te voorkomen, de grensscheiding van beider grondgebied en gezag regelt.

2°. Nieuwe vestigingen op te richten door particulieren, onverschillig van welken landaard, op die eilanden en in die landstreken, staande onder het gezag van een van beide Gouvernementen, behoudens goedkéuring en toestemming van de betrokken Regeering. Wederzijdsche toestemming of kennisgeving is niet noodig; deze vestigingen dragen geen publiek karakter. Zij moeten landbouw of handel ten doel hebben, geen publiek-rechterlijk karakter dragen, geen streven naar vestiging of uitbreiding van invloed, geen aanranding van publieke orde of gezag.

3°. Nieuwe vestigingen, op te richten door particulieren, eveneens onverschiliig van welken landaard, in een der onafhankelijke Indische Rijken, zonder goedkeuring of toestemming van een van beide Gouvernementen. Deze vestigingen liggen gehèel buiten beider bemoeiing.

De beperkingen, aan deze 3 soorten verbonden zijn:

1°. Ten opzichte van Engeland: geen Britsch kantoor te

vestigen, noch tractaten te sluiten onder Britsch gezag op Sumatra, Biliton en onderhoorigheden, de Carimons-eilanden Battam, Bintang, Lingin, of op eenig der andere eilanden, liggende ten zuiden van straat Singapore. Artt. IX, XI en XII.

2°. Ten opzichte van Nederland: geen Nederlandsch kantoor op te richten, noch tractaten te sluiten onder Nederlansch gezag op het schiereiland Malakka en het eiland Singapore. Art. X en XII.

In het Reg.-Reglement vinden wij een gevolg van dit artikel VI in art. 63: „Op de eilanden van den O. I. Archipel worden geene nieuwe gouvernements-vestigingen daargesteld, zonder machtiging des Konings." Onder vestigingen, — de afdeelingen wilden daarvoor hebben: „een nieuw Kantoor," [1]) — worden hier de maatregelen tot uitbreiding van het Nederlandsch gezag op de eilanden van den Oost-Indischen Archipel verstaan.

„Aan het verblijf van een Europeaan op een der eilanden, alwaar het Nederlandsch gezag niet rechtstreeks wordt uitgeoefend, zou het artikel mitsdien niet in den weg staan, want in zoodanige vestiging zou geen overgang van souvereiniteit liggen opgesloten." [2])

Een ander artikel van het Reg.-Reglement mag hier niet aan onze aandacht ontgaan; het is Art. 105: „Met uitzondering van de personen van Rijkswege naar Nederlandsch-Indië gezonden, mag niemand zich van elders aldaar vesti-

---

[1]) Dit was meer overeenkomstig het Tractaat; ook werden in het Ontwerp de woorden „door het Nederlandsch gezag" als overbodig geschrapt.

[2]) Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag. KEUCHENIUS. Deel II. blz. 518.

gen zonder schriftelijke vergunning, op Java en Madura van den Gouverneur Generaal, elders van den hoogsten gewestelijken gezaghebber."

Dit artikel, doelende op toelaten en vestigen van vreemdelingen, is ook tevens een bepaling van publieke orde, ter handhaving van rust en veiligheid van het gezag. Art. 63 heeft betrekking op vestigingen vanwege het publiek gezag, terwijl art. 105 bedoelt de vestigingen van bijzondere personen, die geen bijzondere machtiging des Konings behoeven.

Wij zullen een kort overzicht geven van de verschillende vestigingen, ieder volgens hare categorie.

Tot Categorie I behoort de vestiging der Engelschen op Laboean. Het eiland Laboean, ter Noordkust van Borneo, ligt aan de uitmonding der rivier van Broenei en behoorde aan den Sultan van het onafhankelijk Rijk van Broenei. Reeds in 1842 vestigde BROOKE Engeland's aandacht op eene vestiging op een der eiianden bij Borneo-proper, hetgeen veel bijval vond. Intusschen was BROOKE, na door den Sultan van Broenei met het bewind over het landschap Serawak, onder den titel van Radja, bekleed te zijn, in 1845, bij schrijven van LORD ABERDEEN, benoemd tot Vertrouwelijk Agent van Hare Majesteit de Koningin van Engeland voor het eiland Borneo. BROOKE had reeds lang van den Sultan van Broenei de belofte verkregen, dat deze het eiland Laboean aan Engeland zou afstaan. [1])

---

[1]) **Nadat de Engelschen in 1775 Balambangan, ten gevolge van den overval der Soeloeërs, verlaten hadden, hadden zij zich op Laboean gevestigd, doch slechts voor korten tijd.**

Na de tuchtiging van Broenei door de Engelsche Zeemacht, onder den Admiraal COCKRANE, werd de Kapitein MUNDY gelast een verdrag met den Sultan te sluiten. Bij deze overeenkomst, 18 December 1846 gesloten, stond de Sultan Laboean en omliggende kleine eilanden in volle souvereiniteit aan Engeland af. Eenige dagen later nam Engeland van het eiland plechtig bezit. In het volgende jaar sloot BROOKE, als Engelsch gevolmachtigde, het tractaat van 27 Mei 1847 met Broenei, waarvan reeds op blz. 237 melding is gemaakt. [1]) Dit is het eenige voorbeeld van deze soort van vestiging. Deze gebeurtenis werd Nederland medegedeeld. In de quaestie over de beweerde onrechtmatigheid van de inbezitneming van Laboean zullen wij niet treden. Engeland handelde hier geheel overeenkomstig het Tractaat; de vestiging had plaats door een agent, met machtiging van zijn Gouvernement, op een der Oostersche eilanden, waar ons gezag niet gevestigd was; het deed daarvan kennis-

---

In 1844 had de Sultan op raad van BROOKE, gesteund door een oorlogsschip, onder bevel van BELCHER, aan Engeland's Koningin geschreven, en om hare vriendschap en hulp verzocht, haar daarbij het eiland Laboean en omliggende kleinere eilanden aanbiedende. Zie E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 142.

[1]) VETH. Inleiding. blz. LXX.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 144.

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde Koloniën. 1845. blz. 510.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 26. Hierin is opgenomen het art. 10 van het tractaat van 1847.

H. KEPPEL. Togten naar Borneo van J. BROOKE. Op blz. 171 is de beschrijving van Laboean te vinden.

gen zonder schriftelijke vergunning, op Java en Madura van den Gouverneur Generaal, elders van den hoogsten gewestelijken gezaghebber."

Dit artikel, doelende op toelaten en vestigen van vreemdelingen, is ook tevens een bepaling van publieke orde, ter handhaving van rust en veiligheid van het gezag. Art. 63 heeft betrekking op vestigingen vanwege het publiek gezag, terwijl art. 105 bedoelt de vestigingen van bijzondere personen, die geen bijzondere machtiging des Konings behoeven.

Wij zullen een kort overzicht geven van de verschillende vestigingen, ieder volgens hare categorie.

Tot Categorie I behoort de vestiging der Engelschen op Laboean. Het eiland Laboean, ter Noordkust van Borneo, ligt aan de uitmonding der rivier van Broenei en behoorde aan den Sultan van het onafhankelijk Rijk van Broenei. Reeds in 1842 vestigde Brooke Engeland's aandacht op eene vestiging op een der eiianden bij Borneo-proper, hetgeen veel bijval vond. Intusschen was Brooke, na door den Sultan van Broenei met het bewind over het landschap Serawak, onder den titel van Radja, bekleed te zijn, in 1845, bij schrijven van Lord Aberdeen, benoemd tot Vertrouwelijk Agent van Hare Majesteit de Koningin van Engeland voor het eiland Borneo. Brooke had reeds lang van den Sultan van Broenei de belofte verkregen, dat deze het eiland Laboean aan Engeland zou afstaan. [1])

---

[1]) **Nadat de Engelschen in 1775 Balambangan, ten gevolge van den overval der Soeloeërs, verlaten hadden, hadden zij zich op Laboean gevestigd, doch slechts voor korten tijd.**

Na de tuchtiging van Broenei door de Engelsche Zeemacht, onder den Admiraal COCKRANE, werd de Kapitein MUNDY gelast een verdrag met den Sultan te sluiten. Bij deze overeenkomst, 18 December 1846 gesloten, stond de Sultan Laboean en omliggende kleine eilanden in volle souvereiniteit aan Engeland af. Eenige dagen later nam Engeland van het eiland plechtig bezit. In het volgende jaar sloot BROOKE, als Engelsch gevolmachtigde, het tractaat van 27 Mei 1847 met Broenei, waarvan reeds op blz. 237 melding is gemaakt. [1]) Dit is het eenige voorbeeld van deze soort van vestiging. Deze gebeurtenis werd Nederland medegedeeld. In de quaestie over de beweerde onrechtmatigheid van de inbezitneming van Laboean zullen wij niet treden. Engeland handelde hier geheel overeenkomstig het Tractaat; de vestiging had plaats door een agent, met machtiging van zijn Gouvernement, op een der Oostersche eilanden, w a a r o n s g e z a g n i e t g e v e s t i g d w a s; het deed daarvan kennis-

---

In 1844 had de Sultan op raad van BROOKE, gesteund door een oorlogsschip, onder bevel van BELCHER, aan Engeland's Koningin geschreven, en om hare vriendschap en hulp verzocht, haar daarbij het eiland Laboean en omliggende kleinere eilanden aanbiedende. Zie E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 142.

[1]) VETH. Inleiding. blz. LXX.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 144.

B ij d r a g e n t o t d e k e n n i s d e r N e d e r l a n d s c h e e n v r e e m d e K o l o n i ë n. 1845. blz. 510.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 26. Hierin is opgenomen het art. 10 van het tractaat van 1847.

H. KEPPEL. Togten naar Borneo van J. BROOKE. Op blz. 171 is de beschrijving van Laboean te vinden.

gen zonder schriftelijke vergunning, op Java en Madura van den Gouverneur Generaal, elders van den hoogsten gewestelijken gezaghebber."

Dit artikel, doelende op toelaten en vestigen van vreemdelingen, is ook tevens een bepaling van publieke orde, ter handhaving van rust en veiligheid van het gezag. Art. 63 heeft betrekking op vestigingen vanwege het publiek gezag, terwijl art. 105 bedoelt de vestigingen van bijzondere personen, die geen bijzondere machtiging des Konings behoeven.

Wij zullen een kort overzicht geven van de verschillende vestigingen, ieder volgens hare categorie.

Tot Categorie I behoort de vestiging der Engelschen op Laboean. Het eiland Laboean, ter Noordkust van Borneo, ligt aan de uitmonding der rivier van Broenei en behoorde aan den Sultan van het onafhankelijk Rijk van Broenei. Reeds in 1842 vestigde BROOKE Engeland's aandacht op eene vestiging op een der eiianden bij Borneo-proper, hetgeen veel bijval vond. Intusschen was BROOKE, na door den Sultan van Broenei met het bewind over het landschap Serawak, onder den titel van Radja, bekleed te zijn, in 1845, bij schrijven van LORD ABERDEEN, benoemd tot Vertrouwelijk Agent van Hare Majesteit de Koningin van Engeland voor het eiland Borneo. BROOKE had reeds lang van den Sultan van Broenei de belofte verkregen, dat deze het eiland Laboean aan Engeland zou afstaan. [1])

---

[1]) Nadat de Engelschen in 1775 Balambangan, ten gevolge van den overval der Soeloeërs, verlaten hadden, hadden zij zich op Laboean gevestigd, doch slechts voor korten tijd.

Na de tuchtiging van Broenei door de Engelsche Zeemacht, onder den Admiraal COCKRANE, werd de Kapitein MUNDY gelast een verdrag met den Sultan te sluiten. Bij deze overeenkomst, 18 December 1846 gesloten, stond de Sultan Laboean en omliggende kleine eilanden in volle souvereiniteit aan Engeland af. Eenige dagen later nam Engeland van het eiland plechtig bezit. In het volgende jaar sloot BROOKE, als Engelsch gevolmachtigde, het tractaat van 27 Mei 1847 met Broenei, waarvan reeds op blz. 237 melding is gemaakt. [1]) Dit is het eenige voorbeeld van deze soort van vestiging. Deze gebeurtenis werd Nederland medegedeeld. In de quaestie over de beweerde onrechtmatigheid van de inbezitneming van Laboean zullen wij niet treden. Engeland handelde hier geheel overeenkomstig het Tractaat; de vestiging had plaats door een agent, met machtiging van zijn Gouvernement, op een der Oostersche eilanden, waar ons gezag niet gevestigd was; het deed daarvan kennis-

---

In 1844 had de Sultan op raad van BROOKE, gesteund door een oorlogsschip, onder bevel van BELCHER, aan Engeland's Koningin geschreven, en om hare vriendschap en hulp verzocht, haar daarbij het eiland Laboean en omliggende kleinere eilanden aanbiedende. Zie E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 142.

[1]) VETH. Inleiding. blz. LXX.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 144.

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde Koloniën. 1845. blz. 510.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 26. Hierin is opgenomen het art. 10 van het tractaat van 1847.

H. KEPPEL. Togten naar Borneo van J. BROOKE. Op blz. 171 is de beschrijving van Laboean te vinden.

de nakoming der contracten te waken, en hem in het bestuur tot leidsman te zijn. [1])

C. Omstreeks 1856 had de Sultan van Siak herhaalde malen, door tusschenkomst van den onderkoning van Riouw, de hulp ingeroepen van zijn Souverein, het Nederlandsch Gouvernement, [2]) om de onlusten en regeeringloosheid in zijn Rijk te doen ophouden, en de geschillen met zijne broeders te beslechten. Bij het Gouvernement geen gunstig gehoor vindende, begaf de Sultan zich naar Singapore, waar hij zijn Rijk aan het Engelsch Gouvernement aangeboden zoude hebben, welk aanbod het Engelsch bestuur te Singapore van de hand gewezen had. De Sultan trad daarop in overleg met een zekeren WILSON, koopman van beroep,

---

[1]) Het Regt in Nederlandsch-Indië. Jaargang IV. Deel VIII. blz. 231 en 309.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 32.

v. D. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 267.

VETH. Schets van het eiland Sumatra. blz. 67.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 75.

[2]) De Souvereiniteit over Siak kwam ons toe, krachtens verovering ten tijde der Compagnie. Op 17 Juni 1761 is „het Rijk van Siak geworden een conquest van de Vereenigde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, welke dat rijk reeds regtens bezat door de acte van schenking door Sultan SOLEIMAN in 1745." Na de verovering in 1761 bezwoer de Sultan in 1782 het gesloten contract met de Compagnie te zullen handhaven.

Nog in 1803 zond de Sultan van Siak zijn schoonzoon naar Batavia en schreef bij die gelegenheid in zijn brief, (21 Oct. 1803): „Van de tijden mijner voorvaderen af heeft er vriendschap met de Nederlandsche Compagnie bestaan; en van de trouw mijner voorouders jegens de Compagnie wil ik niet afwijken."

Zie E NETSCHER. De Nederlanders in Djohor en Siak. blz. 127, 137, 147.

die den Gouverneur der Straits Settlements op nieuw trachtte te bewegen het aanbod des Sultans te aanvaarden, echter zonder gevolg; de Britsche landvoogd bleef bij zijn weigering volharden. Daarop trok de Sultan met Wilson naar Siak met geworven krijgslieden. Werkelijk gelukte het Wilson den Sultan op zijn wankelenden troon te handhaven; maar spoedig daarna kreeg de Brit oneenigheid met den Sultan zelven, toen hij meer loon in land eischte voor zijne diensten, en den Sultan trachtte over te halen om zijn Rijk aan hem (Wilson) af te staan; onderwijl maakte Wilson zlch reeds gereed het Rijk zelf te besturen. In deze moeilijkheden gewikkeld, schreef de Sultan aan den Resident van Riouw, waarbij hij het verhaal deed van het gebeurde en het gedrag van den vreemdeling uit Singapore; dat deze had getracht hem over te halen zijn rijk af te staan, maar dat hij daartoe ongenegen was; dat hij wenschte met het Nederlandsch Gouvernement de oude vriendschappelijke betrekkingen te onderhouden; dat hij zeer verlangde van dien indringenden vriend verlost te zijn, en dat hij zich bereid verklaarde met het Nederl. Gouvernement opnieuw een contract te sluiten. Hierop vertrok een Nederlandsch oorlogsschip van Riouw naar Bengkalis, een eiland onderhoorig aan Siak, waar Wilson zich nedergezet en de Engelsche vlag geheschen had. Dit schip, „heeft Wilson met zijn boel ingepakt, de Engelsche vlag neergehaald en hem franco naar Singapore bezorgd." [1])

---

[1]) Mededeeling van den heer Nierstrasz in de zitting der Tweede Kamer van 7 Juli 1871.

Nauwelijks was het contract met den Sultan gesloten, en de Resident naar Riouw vertrokken, of WILSON keerde terug, zoodat het Nederlandsch Gouvernement weder tusschenbeide moest komen, en om voor het vervolg dergelijke dingen te voorkomen, werd in 1858 met den Sultan van Siak een contract gesloten, waarbij hij opnieuw de Souvereiniteit van Nederland erkende. [1])

Hier heeft men te doen met eene bemoeiing van een vreemdeling in de binnenlandsche aangelegenheden van Siak, die later ontaardde in een aanranding van gezag in een Rijk, dat van oudsher stond onder Nederlandsche Souvereiniteit. Ware de vestiging een eenvoudig handels-etablissement geworden en gebleven, ik geloof niet, dat een dergelijke nederzetting van rustige handelaren in strijd zoude zijn met den geest of met de strekking van het Tractaat van 1824. Het Tractaat toch had ten doel, — niet genoeg kan hierop gewezen worden, — niet alleen eene afpaling van Souvereiniteit, maar ook den handel van weerskanten geene belemmeringen in den weg te stellen; die handel moest echter niet het middel zijn om staatkundige oogmerken, van welken aard ook, te bereiken; dan eerst is de staat bevoegd dien tegen te gaan. Met blijdschap inderdaad moet het feit, dat nieuwe

---

[1]) Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Jaargang XIX. Deel I. blz. 219. 1857.

Bijlagen. 1856/1857.

v. D. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 267.

VETH. Schets van het eiland Sumatra.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 40 en 374.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 63.

handels-vestigingen zich hebben neergezet, begroet worden: bloei, welvaart en beschaving brengen zij met zich mede. Ongerijmd ware de veronderstelling, dat een Regeering dergelijke vestigingen zoude beletten. „Konden daaruit," drukte men zich op angstige wijze uit in het Voorloopig Verslag tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot over 1855, „niet soortgelijke gevolgen voortvloeien, als met opzicht tot de vestiging der Engelschen in Serawak, op Borneo, zijn ondervonden?" Soortgelijke gevolgen kunnen daaruit niet voortvloeien in die streken, waar het Nederlandsch gezag gevestigd of erkend wordt. Met het Rijk van Broenei daarentegen stonden wij in geenerlei betrekking.

„Het is er verre van af", zeide men, „dat men de neiging der Engelschen om zich in alle oorden der wereld te doen gelden en overal hunnen ondernemingsgeest te doen werken, zou afkeuren. Integendeel, zulk eene werkzaamheid verdiende toejuiching. Alleen had men recht te vorderen, dat daaraan door ons Indisch Gouvernement gelijke werkzaamheid en waakzaamheid wierden overgesteld, althans waar het streken geldt, waarop Nederland geacht moet worden een uitsluitend recht te bezitten." [1])

De Minister van Koloniën, de heer MIJER, deelde in zijn antwoord het volgende mede: „dat Nederland vooralsnog over het Rijk van Siak geen gebied voert [2]) en de Indische

---

[1]) Bijlagen 1856/1857. In dit Voorloopig Verslag werd toen de vestiging op Siak besproken.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 375.

[2]) De heer MIJER vergat te vermelden, dat Siak sedert 1761 Nederland's

regeering daarom vreemdelingen niet beletten kan zich in dat Rijk te vestigen. Een zoodanige vestiging, al wierd zij ook door de oprichting van een handels-etablissement gevolgd, is op zich zelve geen schending der bij het Tractaat van 17 Maart 1824 verkregen of verzekerde rechten, zoolang het niet blijkt, dat zij rechtstreeks of zijdelings door de Engelsche regeering ondersteund of beschermd wordt." [1])

De Gouverneur van Singapore, zeide de Minister, had tot nadere verklaring gegeven, dat WILSON in geen betrekking tot de Regeering stond; dit was voldoende grond om te gelooven, dat de Engelsche Regeering vreemd was aan allen invloed op de handelingen van gemelden koopman.

In een nader Voorloopig Verslag wordt op deze mededeeling der Regeering teruggekomen. Men vreesde, werd er opgemerkt, dat dergelijke moeilijkheden, als het voorgevallene op Siak, hetzij daar, of op andere punten van Sumatra's Oostkust zich opnieuw zouden kunnen voordoen, omdat de handel van Singapore steeds met begeerige oogen staart op dat gedeelte van Sumatra, aan Nederland bij Tractaat van 1824 toegekend. Men wilde daarom vragen, of het niet wenschelijk en noodzakelijk ware, wederom de in 1841 door het Gouvernement verlaten plaatsen en streken te bezetten. [2])

Souvereiniteit erkende, dat dit contract in 1822 hernieuwd werd. Zie NETSCHER. blz. 154.

[1]) Bijlagen. 1857/1858. Antwoord der Regeering op het Wetsontwerp over het koloniaal batig slot.

[2]) De Minister BAUD vond in 1841, na de vertoogen van PALMERSTON, reden, bij „een meer opzetlijke overweging der beginselen, „volgens welke op Sumatra werd te werk gegaan" om de Oostkust nabij Singapore en

Daarop deelde de Minister mede, dat de Regeering bericht had ontvangen uit Indië: dat het Gouvernement daar besloten had de oude aanspraken op Siak te handhaven, den Resident van Riouw gelast had de opdracht van Siak te aanvaarden en zoo noodig over te gaan tot het hier en daar leggen van militaire bezetting. [1])

Het Tractaat werd den 1sten Februari 1858 tusschen Nederland en den Sultan van Siak gesloten, waarbij dit Rijk en onderhoorigheden door den Sultan aan Nederland werd afgestaan, en door Nederland aan den Sultan in leen werd gegeven. [2])

Tot Categorie II behooren ook:

2°. Vestigingen: handel, landbouw of ontginningen ten doel hebbende.

A. De vestiging van een Deen op Bali en van een Engelschman op Lombok, waarvan in het Voorloopig Verslag voor het eerste Ontwerp van het Reg.-Reglement melding wordt gemaakt, bij art. 22 (thans art. 53), en waarover men het der Regeering, in het Voorloopig Verslag voor het tweede Ontwerp, een verwijt maakte, dat zij die vestiging ooglui-

---

Pinang te verlaten. Dien ten gevolge werd het Indisch bestuur gelast, alle civiele en militaire posten op de Oostkust boven Palembang in te trekken; doch bij de verlating te verkrijgen een volledige erkenning van onze Souvereiniteit en van onze bevoegdheid om forten te bouwen."

Zie E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel. I. blz. 40.

[1]) Bijlagen. 1857/1858.

[2]) Gaarne nog had ik gewenscht, indien het bestek mij zulks had toegestaan, de vroegste betrekkingen tusschen Nederland en Siak hier te behandelen. Ik verwijs nu den lezer naar het meergenoemd werk van den heer E. Netscher.

kend had aangezien, zonder dat die vreemdelingen daartoe vergunning hadden erlangd. In de Memorie van Beantwoording verontschuldigde de Regeering zich door te zeggen:

„Toen vreemdelingen zich op Bali en Lombok vestigden, hadden de gebeurtenissen nog geen plaats gehad, waardoor de rechten van opperheerschappij van Nederland over die eilanden eene meer bepaalde beteekenis hebben gekregen." [1]) Opmerkelijk is het, dat reeds „VAN DEN BOSCH in 1839 en BAUD in 1842 verlangden, dat gestreefd zou worden naar 't erkennen onzer heerschappij doôr Bali en Lombok." Onze territoriale uitbreiding strekte zich ook reeds van 1846—1849 uit over Bali en Lombok. [2])

B. Voor eenige jaren vestigden zich een Brit en een Duitscher op de Mapia- of St. Davids-eilanden, Noordwestelijk van Nieuw-Guinea liggende, die zich toelegden op de fabricatie van olie uit de kokospalmen. Geen van beiden wilde het Nederlandsch Gouvernement om een acte van vast verblijf vragen. Reeds in 1875 werd hun dit aangezegd, maar geen van beiden dacht er nog aan tot dien stap over te gaan en beiden brachten telkens allerlei uitvluchten en verontschuldigingen in. In het begin van het verloopen jaar heeft nu een te Parijs wonend Nederlander bij de Regeering de Mapia-eilanden aangevraagd. Wat de Regeering daarop beslist heeft is mij onbekend.

Zullen deze eilanden een herhaling vertoonen van het gebeurde met de Ashmore banken? [3])

---

[1]) KEUCHENIUS. Deel. II. blz. 112, 445 en 533.

[2]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën Deel I. blz. 91.

[3]) Indische Gids. 1879.

C. In 1875 werd door BRAU DE SAINT-POLLIAS het plan ontworpen om een vereeniging op te richten tot wetenschappelijke nasporingen en kolonisatie. De Commissie van de „Géographie Commerciale" te Parijs bracht een gunstig verslag uit over het plan; een vereeniging werd weldra gevormd, de statuten te Parijs in 1876 vastgesteld, in hetzelfde jaar ter beoordeeling overgelegd aan het Nederlandsch-Indische bestuur en door den Gouverneur Generaal goedgekeurd. [1]) De Fransche Regeering opende der jonge vereeniging, die den naam draagt van Société des Colons-Explorateurs, een crediet van 12000 francs, ten behoeve der wetenschappelijke nasporingen. DE SAINT-POLLIAS, belast als „Directeur-Fondàteur" met het organiseeren en de uitvoering der werkzaamheden, sloot, met voorkennis van den Nederlandschen Gezaghebber van Bengkalis, een contract met den Sultan van Deli voor den afstand van grond, en eveneens met den Sultan van Pangoerawan. De concessies door hem verkregen omvatten 11000 bouws.

Te Parijs teruggekeerd gaf hij verslag van zijn bevinding en den toestand van de eerste onderneming in de vergaderingen der „Société de Géographie" op 1 Augustus en 26 October 1877. De door hem gedane mededeelingen en latere berichten omtrent den voortgang der eerste onderneming waren zeer gunstig. [2])

---

[1]) **Een extract der Statuten werd geplaatst in de Javasche Courant van 3 November 1876.**

[2]) **Over deze vestiging verscheen het werkje, getiteld: Exploration et Colonisation. Les Colons-Explorateurs. Paris. 1878 (HACHETTE & C°.) v. VLIET. Regtsvragen. blz. 44.**

Tot Categorie III behooren:

A. De vestiging van Sir J. Brooke te Serawak in 1839, in een onderhoorigheid van den Sultan van Broenei, onmiddellijk grenzende aan het Nederlandsch gebied van Sambas. Brooke vertrok in 1838 uit Engeland met een op eigen kosten uitgeruste schoener om een tocht naar den Indischen Archipel te doen; voorzien van een aanbevelingsbrief van den Nederlandschen Landvoogd, hem vrijwillig gegeven, door dat hij den schijn had aangenomen wetenschappelijke onderzoekingen te willen doen, begaf hij zich naar Borneo en wel onmiddellijk naar Serawak. Zich mengende in de oneenigheden tusschen den Sultan van Broenei en zijne bloedverwanten en rijksgrooten, werd hij door den Sultan begroet als vredestichter, en wist hij van dezen den afstand van het landschap Serawak te verkrijgen, alwaar hij eerst de onlusten had helpen dempen; eerst in leen tegen een jaarlijksche schatting aan den Sultan van Broenei, en later in vollen eigendom. In 1841 werd hij door den Sultan als Radja van Serawak en leenman van Broenei in het bestuur bevestigd en in staat gesteld aan zijn grootsche plannen te arbeiden, om, zooals hij later verklaarde, Borneo voor de christelijke beschaving te gaan openen; de sluimerende menschlievendheid, met betrekking tot deze eilanden, op te wekken; den zeeroof tegen te gaan en den grond te leggen voor de verspreiding en toepassing der beginselen van Raffles over den Indischen Archipel, met het geheim, doch toen reeds in schrift gebrachte plan, om er punten uit te zoeken en te verwerven voor Engelsche vestigingen, als Singapore. In 1845 benoemde de Engelsche Regeering hem, niet zonder aarzeling tot Vertrouwelijke Agent van Hare Majesteit

voor de Noordkust van Borneo; in die hoedanigheid bewerkte hij voor haar den afstand van Laboean. In 1853 werd hij, wegens de onvereenigbaarheid van zijn Radjaschap en zijne ambtelijke betrekking tot het Britsche Rijk, als Britsch Consul-Generaal en Gouverneur van Laboean door de Regeering ontslagen.

De handelingen van BROOKE te Serawak werden door onze Regeering aanvankelijk met opzet werkeloos aangezien. De Minister BAUD meende m. i. terecht, dat het Tractaat van 1824 de oprichting van Britsche kantoren in Broenei, niet verbood; niet zoozeer door het niet noemen van Borneo in het Tractaat, want hetzelfde zou men kunnen zeggen van Celebes en zooveel andere eilanden, maar omdat onze Souvereiniteit zich niet tot daar uitstrekte. Dit had met geringe moeite kunnen geschieden, indien de Regeering daartoe had willen overgaan. Nu toch hebben wij het aan ons zelven te wijten, dat wij de gelegenheid, toen deze zich voordeed, ongebruikt voorbij lieten gaan, om de Souvereiniteits-erkenning, door de hoofden van Serawak in 1838 aangeboden, aan te nemen; [1]) voorkomen ware dan de invloed geweest, dien Engeland zich later in het Noordelijk deel van Borneo verworven heeft, die tot zooveel geschillen en moeilijkheden aanleiding heeft gegeven, en oorzaak is geweest van een zoo verschillende uitlegging van het Tractaat van 1824 door de contracteerende partijen zelve. Men vergete niet, dat Broenei was een Souvereine Staat, en dat het dientengevolge den Sultan vrij stond, aan wien ook, deelen van zijn rijk weg te

---

[1]) Zie blz. 39.

geven of in leen af te staan, zonder de voorafgaande vergunning van eene andere mogendheid te behoeven. Toen de Minister de reden opgaf, waarom de Regeering zich die vestiging niet had aangetrokken, zeide hij: „de plaats, waar hij zich vestigde, lag buiten haar onmiddellijke Souvereiniteit, en zijne daad had geenerhande officieel karakter." Daarna sloot Engeland in 1847 het reeds genoemd verdrag met Soeloe, dat in 1849 aan de Nederlandsche Regeering officieel werd meegedeeld; deze maakte geen aanmerking. Aldus geraakte het met onze toestemming onder het politiek oppertoezicht van Engeland. Bij de behandeling van art. XII komen wij kortelijk hierop terug. [1])

B. Van algemeene bekendheid is de vestiging van VON OVERBECK-DENT in het Noordelijk deel van Borneo, op een uitgestrekt territoir, hem afgestaan in het Noordwesten door den Sultan van Broenei, en in het Noordoosten door den onder Spanje's souvereiniteit staanden Sultan van Soeloe.

Reeds in 1864 had de Sultan van Broenei, in strijd met het verdrag met Engeland, aan eenige Noord-Americanen vergunning verleend om zich te vestigen en, tegen betaling eener jaarlijksche schatting, landbouw en handel te drijven.

---

[1]) H. KEPPEL. Tochten naar Borneo van J. BROOKE.
VETH. Inleiding. blz. LXIX.
v. D. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 273.
SMULDERS. blz. 131.
E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 43.
v. VLIET. Regtsvragen. blz. 26. 165.
Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1849. Deel I. blz. 66.
Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde koloniën. 1845. blz. 512.

Een hunner, WILLIAM FORREY, verwierf van den Sultan den titel van Radja van Ambong en Maloedoe; een ander verkreeg van de Americaansche Regeering de benoeming tot Consul-Generaal van Borneo en omliggende eilanden, natuurlijk buiten ons gebied. Daarop sloten zij onder den naam van American Trading Company of Borneo een concessie-contract met den Sultan; deze stond aan de Company in volle Souvereiniteit af „the Northern portion of the Island, commencing on the East side in the Sulu sea at about 5° North latitude, extending North through the Northern Islands to 12° North latitude and terminating in 6° North on the Western side in the China sea;" de Company had „the power of making laws, collecting taxes, raising a revenue by customsduties or other method." Radja FORREY had zich aan de Kimaniesrivier neergezet, maar „wegens tegenloop van zaken" in 1867 met de zijnen Broenei verlaten, doch „zich de bevoegdheid tot wedervestiging bij den Sultan verzekerd." De andere Americaan, die tot Consul-Generaal was benoemd, had den Sultan de verschuldigde schatting niet betaald, werd daarop als Consul ontslagen, en verliet eveneens in 1867 Borneo. Deze onderneming mislukte uit gebrek aan werkvolk.

Freiherr VON OVERBECK, gewezen Consul-Generaal van Oostenrijk te Hongkong, in aanraking gekomen met FORREY en bekend geworden met diens plan tot een vestiging in Noord-Borneo, en dezen geneigd vindende tot afstand zijner verkregen rechten, beproefde te Weenen voor zijne plannen belangstelling op te wekken en een Oostenrijksche Compagnie op te richten. Het scheen, dat de Oostenrijksche Regeering zich aan de zaak wilde gelegen laten liggen; zij zond in

1875 een oorlogscorvet om, zooals de Commandant zich uitdrukte „die Umschiffung Borneo's dieser grössten Insel der Erde" te bewerkstelligen.

In een ander werk, van een der officieren, over deze reis [1]) vinden wij vermeld: „Es scheint, dass Freiherr VON OVERBECK auch mit unserer Regierung wegen Gründung einer Colonie auf diesem Gebiete unterhandelt hatte und dass die Entsendung der Corvette nach Borneo mit diesem Projecte in Verbindung stand." Te Weenen wilde men ten slotte, wellicht door de weinig uitlokkende bevindingen der corvet, van de zaak niet weten. VON OVERBECK, zijne plannen niet opgevende, stelde zich in betrekking met de firma DENT & Co. te Hongkong, vooral met ALFRED DENT. Met dezen vertrok hij naar London, en hier gelukte het hun een vennootschap op te richten, de British North-Borneo-Company; deze zoude, na goed slagen, van de Britsche Regeering een charter of steun, en bescherming trachten te verkrijgen. Zij begon met al de rechten der American Trading Company af te koopen, en daarna trad VAN OVERBECK in onderhandeling met den Sultan van Broenei. De Compagnie verkreeg van den Sultan den afstand „in perpetuity" van het geheel Noordwestelijk deel van Broenei, van de Kimaniesrivier, met inbegrip der havens Gaya, Ambong en Maloedoe, tot de baai van Maloedoe, met souvereine rechten, maar tegen een jaarlijksche schatting; bij niet voldoening van den cijns, gedurende drie jaren, zou de Sultan weder in het bezit der afgestane landen en rechten treden. Zoo moest de

---

[1]) LEHNERT. (Linienschiffs-Lieutenant.). Um die Erde. 1878.

Company voor het land ten noorden van de Papparrivier 10000 Dollars als schatting opbrengen; voor het land tusschen de Kimanies- en Papparrivier 3000 Dollars; het land aan de Gaijabaai behoorde echter aan Pangeran Roup en deze weigerde zijn land onder de cessie van Broenei te erkennen. Dientengevolge oefent von Overbeck daar geen gezag; voor het land aan de Noordoostkust, dat de Sultan van Broenei aan Soeloe betwist, is de schatting bepaald op 2000 Dollars. Van den Sultan van Soeloe verkreeg von Overbeck de overdracht van diens rechten op de Noordoostkust van Borneo, van de Maloedoebaai, met inbegrip van de Sandakanbaai, tot de Siboekoerivier, waarvoor 5000 Dollars schatting werd bedongen. Deze contracten werden in tegenwoordigheid van den Engelschen Gouverneur van Laboean en van den Consul-Generaal op Borneo geteekend.

De Compagnie geraakte dus in het bezit van geheel Noordelijk Borneo, van de Kimaniesrivier in het Noordwesten tot de Siboekoerivier in het Noordoosten, en als Zuidelijke grens een lijn, door het land te trekken van de eene genoemde rivier naar de andere. [1]

Op drie plaatsen richtte Von Overbeck nu etablissementen op, aan de Paparrivier, aan de Tampasoekrivier en in de

---

[1] In 1763 had reeds Dalrymple voor de Engelsche Oost-Indische Compagnie den afstand van geheel Noordelijk Borneo verkregen, van de Kimaniesrivier op de Westkust (5° 20′ N. B.) tot Kaap Kaniongan op de Oostkust (1° N [illegible] De E. O. I. Compagnie liet zich weinig aan deze landen gelegen [illegible]gen, terwijl de Nederlanders hunne grenzen sedert dien tijd tot ver benoorden Kaap Kaniongan hadden uitgebreid.

baai van Sandakan. [1]) Te Sandakan werd, na de teekening van het contract met den Sultan van Soeloe, een meeting der Inlandsche hoofden gehouden, de proclamatie van den Sultan voorgelezen, en in tegenwoordigheid van den Gouverneur van Laboean de Soeloesche vlag nedergehaald en door de vlag der Compagnie vervangen. De resident der Compagnie aldaar werd door den Gouverneur van Laboean tot Britsch „Consular agent in the Northern Borneo" benoemd. Bij deze verrichtingen genoot von Overbeck den steun der Engelsche Regeering; de Gouverneur van Laboean was met een oorlogsschip naar Soeloe gegaan, woonde de onderteekening van het contract bij, vergezelde von Overbeck bij het bezoek naar den Spaanschen Gouverneur en weer terug naar Sandakan, waar hij de vlagverwisseling met zijne tegenwoordigheid vereerde en een Britschen Consul aanstelde.

De Compagnie vond echter tegenwerking, eerst van Radja Brooke, die zich sinds lang met het vooruitzicht gevleid had, dat Broenei, door de wreedheid en schraapzucht van den Sultan en zijne hoofden, weldra aan Serawak zoude toevallen. Brooke begaf zich naar Broenei, en vernam aldaar, dat de Sultan een stuk had geteekend, waarvan hij den inhoud nauwelijks kende, maar dat den afstand inhield van het land en de rechten van het volk aan von Overbeck en Dent, terwijl alles in het geheim was gebeurd. Brooke bracht den Sultan onder het oog, dat hij geen recht had op de landen benoorden de Kimaniesrivier, wijl die landen onder eigen hoofden stonden, die recht over leven en dood hadden.

---

[1]) Sandakan was voorheen een Spaansche vestiging geweest.

BROOKE achtte die cessie onwettig en zoude dien ten gevolge de bewoners dier streken tot zelfverdediging aansporen. Nu werd de cessie voorgesteld als erfpacht te zijn, maar BROOKE toonde de onwaarheid hiervan. Daarop schreef de Sultan aan BROOKE, dat hij, krachtens het Tractaat met Engeland, tot die cessie bevoegd was, maar de laatste weerlegde dit. BROOKE begaf zich naar Laboean, gaf van alles aan den Gouverneur kennis, ontmoette ook nog Pangeran ROUP van Gaya, die reeds tegen de cessie geprotesteerd had en zich aan de vreemdelingen niet wilde onderwerpen. Van al het gebeurde gaf BROOKE aan den Gouverneur van Singapore en aan den Britschen Minister van Buitenlandsche zaken bericht, terwijl hij verklaarde te zullen toëgeven, indien de Engelsche Regeering de cessie goedkeurde. Tijdens BROOKE's komst te Broenei, bevond zich aldaar ook VON OVERBECK, die als Maharaja van Saba, [1]) den titel hem door den vorst van Broenei geschonken, zoude geïnstalleerd worden; BROOKE verzette zich daartegen, zoodat de installatie op den bepaalden datum geen doorgang had, maar eerst later wellicht plaats vond. De Sultan van Soeloe schonk aan VON OVERBECK den titel van Datoe Bandara en Radja van Sandakan.

Toen de Sultan van Soeloe de vlagverwisseling te Sandakan vernomen had, verzette hij zich ten ernstigste daartegen; hij meende, dat de Britsche Regeering gewenscht had het bestuur van Sandakan aan VON OVERBECK opgedragen te zien, maar hij had geenerlei afstand van Souvereiniteit, noch gebied bedoeld; immers hij had aan VON OVERBECK de titels

[1]) De Maleische naam voor Noordelijk Borneo.

van Datoe Bandara en Radja van Sandakan geschonken, waardigheden, die beide aan den Sultan ondergeschikt zijn. Op bevel des Sultans werd de Compagnie's vlag neergehaald en, ondanks de bedreigingen van von Overbeck, de Soeloesche vlag weder geheschen. Onveranderlijk bleef de Sultan in dit verzet.

Reeds van de oprichting af had het in het plan der ondernemers gelegen van de Britsche Regeering een erkenning of wettigverklaring hunner Compagnie, of bescherming te erlangen. De Regeering meende ook wel eene „sanction or protection" te kunnen verleenen, zonder het territoir als kolonie in te lijven, zonder zich in 't bestuur te mengen; alleen zoude voldoende zijn officieele erkenning, dat door Britsche onderdanen aldaar een geoorloofd bedrijf werd uitgeoefend. Herhaaldelijk reeds heeft von Overbeck zich tot de Britsche Regeering gewend, en verzocht om het protectoraat over het afgestane gebied te aanvaarden. Wat ook de aanleiding er toe moge zijn, op een interpellatie daarover in het Lagerhuis in 1878, antwoordde de Regeering dat „H. M. Government have not given their approval to the proposed cession."

In 1879 las men in een nummer der China Express over dit onderwerp de geheimzinnige mededeeling, dat de aanvrage van von Overbeck-Dent in het Parlement nog niet behandeld was, omdat Lord Granville groote drukte had, en er zich technische (!) moeilijkheden hadden voorgedaan; maar spoedig hoopte men een beslissing in gunstigen zin te zullen vernemen. Intusschen is men bezig, als een soort van reclame, van die onderneming en hare zegeningen voor Noord Borneo alles goeds en voorspoedigs te getuigen,

von Overbeck en de zijnen voor te stellen als redders en beschavers van een rampzalig en barbaarsch volk, en zijne vestiging als een niet te waardeeren zegen voor die streken De openbare meening, vooral in Engeland, moet eerst behoorlijk worden bewerkt „door een geur van goede werken en een godvruchtig voorkomen van zelfopofferende philantropie en van niet ongezegende werkzaamheid." [1]) Is die meening vrij algemeen verbreid, dan ook zal het niet zoo moeilijk vallen daaruit een machtig wapen te smeden, waarmee elk protest of verzet, dat van den kant van Spanje mocht komen, tegen die vestiging bestreden kan worden; dan behoort ook eene officieele sanctie en bescherming door de Britsche vlag niet meer tot de onoverkomelijke hinderpalen. Is wellicht daaraan het vrij raadselachtig talmen der Britsche Regeering, met het nemen van een besluit, toe te schrijven?

In 1879 hadden de hoofdpersonen der onderneming te Londen een vergadering belegd met eenige bekende geographen en kapitalisten; de besluiten, ter vergadering genomen, waren zeer ten gunste der vestiging; de spoedige bezetting der Noordkust zou van groot gewicht zijn voor de belangen van Engeland, als groote zeemogendheid, vanwege de prachtige havens, en een deputatie zoude der Britsche Regeering verzoeken om haar steun en bescherming aan deze onderneming niet te willen onthouden.

Nadat deze besluiten der Regeering ter kennisse waren gebracht, werd kort daarop den Gouverneur van Laboean

---

[1]) Java Bode. 17 Februari 1880.

bevel gegeven, om openlijk en formeel te protesteeren tegen het hijschen der Spaansche vlag op Sandakan. [1])

Spanje vond aanleiding tot dit protest, omdat de Sultan van Soeloe, de Souvereiniteit van Spanje erkennende, leenheer was van de Noordoostkust van Borneo; [2]) Spanje was derhalve van die Soeloesche bezittingen opperleenheer, en nu had een der Soeloesche hoofden te Sandakan, om zich aan het gezag van den Sultan te onttrekken, zich onder de bescherming van Engeland willen stellen; de Sultan had toen de hulp der Spaansche Regeering ingeroepen tegen de rebellie van zijn vasal. Een kanonneerboot zou toen door de Spaansche Regeering gezonden zijn om de hoofden tot het hijschen der Spaansche vlag te dwingen, of te overreden, onder bedreiging de plaatsen te zullen beschieten, maar de agent der Company wist dit door zijn tusschenkomst te voorkomen, waarna de boot vertrok.

---

[1]) „The Spaniards objected openly to this cession (Cessie aan v. Overbeck) and some mouths since a Spanish ship threathened to bombard Sandakan if the flag of Spain were not hoisted. The agent of Baron Overbeck, at Sandakan, remonstrated with the Spaniards as to the unreasonable and lawless nature of the threat, and it was not carried into execution. This matter being duly reported to our home government, it was decided to make a formal protest against any attempt at hoisting the Spanish colours at a place which had first been ceded to the East India Company and was now in the hands of a British trading firm, and with this view telegraphic orders were sent out to the Governor of Labuan to proceed to Sandakan, and make the protest."

Globe. London, 14 Juni 1879, uit de Standard overgenomen.

[2]) Volgens den heer Robidé van der Aa, moet Soeloe's ingebeeld recht op de Noordoostkust op zeer zwakken grondslag berusten. Zie Nieuwe Amsterdamsche Courant. Donderdag 10 Juni 1880.

De Spaansche Regeering beschouwde, niet zonder reden, eene erkenning door Engeland van het gebeurde met het aan haar onderhoorig gebied op Borneo's Oostkust, als een inbreuk op Spanje's rechten, ten aanzien van Soeloe; althans zij moet in dien zin geschreven hebben aan het Engelsche Kabinet. Een der Manileesche dagbladen (de „Diario") verkondigde reeds in 1878, dat de afstand van de Oostkust onvereenigbaar was met art. II van het Tractaat van 1851: „De Sultan en Datoes beloven plechtig, dat zij het grondgebied van Soeloe en zijn onderhoorigheden in zijne integriteit zullen bewaren, als uitmakende een gedeelte van den aan Spanje toebehoorenden Archipel." [1]) Dit Tractaat was in 1860 aan alle mogendheden officieel medegedeeld; bij het Madridsche protokol van Maart 1877 reeds had de Britsche Regeering, zijdelings althans, de Souvereiniteit van Spanje over Soeloe erkend; maar terecht, zegt de heer DE WAAL, „over deze begrippen heen zweefde zeker nevelachtig besef van Britsche rechten uit een afstand door Soeloe in 1763. Daar heerschte een onbestemde rechtstoestand. Bij die onbestemdheid leden de British interests geen schade." [2]) Verscheidene malen nog heeft VON OVERBECK opnieuw aan de Engelsche Regeering het protectoraat aangeboden, maar het talmen dier Regeering tot het nemen

---

[1]) **Op het Tractaat van 22 Juli 1878 kon de Diario de Manilla, in Maart verschenen, zich natuurlijk niet beroepen. Daar vinden wij, behalve de souvereiniteits-erkenning op nieuw, in art. 3, dat „Spanje het recht heeft, de punten, die het noodig acht, in den Soeloeschen Archipel en zijne onderhoorigheden, te bezetten."**

[2]) **E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel III. blz. 200.**

eener beslissing is wellicht daaraan toe te schrijven, dat de Spaansche Regeering het niet bij het eene protest gelaten heeft en dientengevolge onderhandelingen daarover tusschen de beide Kabinetten aanhangig zijn, waarvan weldra de uitkomst ons Engeland's gedragslijn zal doen kennen in zijne betrekkingen met het Noorden en Oosten van Borneo.

Niet zonder grond mag men het Engelsch Gouvernement tot verwijt maken, dat het „een verwarden staat van zaken wil doen voortduren, ten einde in troebel water te kunnen visschen, om zich steeds te kunnen terugtrekken, wanneer het meent, dat het in zijn belang is zich te kunnen verschuilen achter de bewering: wij doen niets anders dan onze onderdanen in den vreemde beschermen. Mag Nederland bij dit alles echter lijdelijk toeschouwer blijven? [1]) Ja; zoolang Nederland niet eenig recht kan aantoonen op het Rijk van Broenei; zoolang dit Rijk nog niet, door eenige daad van Nederland's zijde, of door eenige verbindtenis zijnerzijds, zijne onafhankelijkheid in meerdere of mindere mate verloren heeft, zoolang ook heeft Nederland de bevoegdheid niet zich in de aangelegenheden te mengen van het onafhankelijk Broeneische Rijk. Eerst dan, wanneer onze belangen en rechten geschonden worden door handelingen van dat Rijk is inmenging onzerzijds, tot beperking der Souvereine rechten, rechtmatig en gebiedend. De vestiging van von Overbeck is buiten het Nederlandsch-, maar wel op het Spaansch territoir; derhalve aan Spanje, niet aan ons, is het recht om te protesteeren. „Tot nog toe is ons recht van Souve-

---

[1]) v. Vliet. Regtsvragen. blz. 271.

reiniteit op de Rijken van Soeloe en Broenei nooit beweerd. Wij staan voor het feit, dat een gedeelte van Borneo onafhankelijk is van ons gezag, gaf de Minister van Koloniën in de zitting van 21 October 1879 den heer LENTING ten antwoord, die beweerd had, „dat geheel Borneo aan Nederland behoort;" en, vervolgde hij, „er werd nooit een tractaat met den Sultan van Broenei gesloten, terwijl de Sultan van Soeloe de Souvereiniteit van Spanje erkent."

Met deze korte opmerking sluiten wij de beschouwing over die vestiging, ieder kan nu voor zichzelven zijne gevolgtrekkingen daaruit maken. [1])

Art. VIII. „Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden staat aan Zijne Groot-Brittannische Majesteit af al zijne etablissementen, factorijen en bezittingen op het vaste land van Indië, en ziet van alle voorregten en vrijstellingen af, welke ter zake van deze bezittingen of etablissementen genooten, of gereclameerd geworden zijn."

Met dit artikel begint in het Tractaat de ruiling van grondgebied. Reeds in 1820 had men gaarne deze factorijen, die te midden der Engelsche bezittingen in Hindostan lagen,

---

[1]) Proceedings of the Royal Geographical Society. Vol. III. N°. 4. April 1881.

E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 75. Deel III. blz. 187—203.

v. VLIET. Regtsvragen. blz. 33—39. 262—272.

v. VLIET. Zijn Neêrland's Regten in den Indischen Archipel gehandhaafd? Nieuwe Amsterdamsche Courant. 26, 27, 28. Mei 1880.

Themis. N°. 2. April 1881. Zie daarin de beoordeeling van VAN VLIET's: Zijn Neêrland's Regten, enz. door Mr. W. Th. C. VAN DOORN.

verlaten; zij waren thans lastposten geworden, ofschoon zij vroeger van veel belang en voordeelig waren; het te kort, dat zij opleverden bedroeg, volgens de Indische begrooting van 1822, de som van 28,866 Ropijen. Alhoewel onze gevolmachtigden pogingen hadden aangewend om deze bezittingen tegen ruiling af te staan, zoo moesten zij toch eindelijk in den afstand bewilligen, zonder equivalent, daar de Engelschen wisten, dat deze bezittingen voor ons lastposten waren, waarvan wij gaarne wilden afkomen.

De voorrechten en vrijstellingen, waarvan wij afzagen, waren: vrijdom van in- en uitgaande rechten, de jurisdictie te Calcapoer, de afstand tegen inkoopsprijs van eene hoeveelheid amfioen en salpeter, en de parelvisscherij van Tutucorin.

Art. IX. „De factory van fort Marlborough en al de bezittingen van Groot-Brittannië op het eiland Sumatra, worden bij dezen afgestaan aan Zijne Majesteit, den Koning der Nederlanden; en Zijne Groot-Brittannische Majesteit belooft, dat op dat eiland geen Britsch kantoor zal worden opgericht, noch eenig tractaat onder Britsch gezag gesloten met eenigen der Inlandsche vorsten, Opperhoofden of Staten op hetzelve gevestigd."

Deze bezittingen werden door Engeland in ruil afgestaan tegen de bezittingen op het schiereiland Malakka. Wij zagen bij de onderhandelingen reeds, dat de Britsche gevolmachtigden zich geneigd betoonden om Benkoelen af te staan tegen Malakka en het recht om op Singapore gevestigd te blijven. Onder Fort Marlborough werd de Engelsche hoofdplaats op de Westkust van Sumatra in het landschap Benkoelen ver-

staan; de andere bezittingen waren Tapanoeli en Natal, ten Noorden van Padang. De afstand van al deze bezittingen op Sumatra was, hoewel Benkoelen naderhand voor ons een lastpost geworden is, niet alleen een aanwinst, maar ook van groot gewicht, omdat wij voortaan het bezit en gezag over het uitgestrekte eiland onverdeeld zouden hebben. Niettegenstaande het kostbaar bestuur van Raffles en de weinige voordeelen, die Benkoelen opleverden, had toch de afstand van Engelsche zijde plaats gehad, tegen den zin der O. I. Compagnie. De verwijdering van het Engelsche gezag van Sumatra is zeker een der belangrijkste voordeelen, die Nederland door dit Tractaat verkregen heeft; Engeland toch verbond zich op dit eiland geen Britsch kantoor onder zijn gezag te zullen oprichten, evenmin eenig tractaat onder zijn gezag te zullen sluiten met de Inlandsche vorsten, opperhoofden of staten van dit eiland.

Wordt in art. VI de bevoegdheid om nieuwe vestigingen op te richten beperkt, door een voorafgaande machtiging van het Gouvernement in Europa af te wachten, in dit artikel wordt, ten opzichte van Sumatra, die bevoegdheid niet alleen beperkt, maar bestaat zij zelfs niet; hier hebben wij te doen met een volstrekt gebod, een uitsluiting: geen Britsch kantoor zal worden opgericht onder Britsch gezag, d. w. z. Gouvernements vestigingen worden op Sumatra verboden, om de gedurige aanrakingen en botsingen met de gezaghebbers der Britsche factorijen voor altijd te vermijden. Ook de bepaling, dat de Engelsche Regeering geen tractaten met de vorsten, hoofden of staten van dit eiland mag sluiten, is van niet minder belang; wij weerden daardoor allen Engelschen invloed, die gewoonlijk ten koste van den onzen

verkregen werd. De tractaten, die het Britsch Gouvernement hier vóór 1824 gesloten had, bleven in stand, met wijziging der bepalingen, die de vrijheid van ons verkeer belemmerden. Van de Engelsche tractaten met Atjeh, de Pasoema en Ulu Mana hebben wij reeds kennis genomen, nu rest ons nog even gewag te maken van de Britsche tractaten met Siak, Langkat en Deli.

De Sultan van Siak had in 1818 een tractaat met Majoor FARQUHAR, den Engelschen Gouverneur van Poeloe Pinang, gesloten; dat tractaat werd in Maart 1823 hernieuwd, maar reeds bij het eerste artikel verbond zich de Sultan den Hollanders, noch eenige andere natie eene vestiging te verleenen, noch hun toe te staan hunne vlag te hijschen, of te Siak, of op eenige plaats onder het beheer daarvan, te wonen. Siak was echter tot het sluiten van dat verdrag niet bevoegd; het was geen souvereine staat, omdat het, volgens het tractaat van 1761 met de O. I. Compagnie, zich aan Nederland had onderworpen; in 1822 werd een nieuw verdrag van „Renovatie en ampliatie" van het tractaat van 1761 met Siak gesloten, welk verdrag door den Gouverneur Generaal niet geratificeerd werd, omdat het in strijd was met het Reg. Reglement; en den Gouverneur van Malakka werd opgedragen het aangeboden tractaat te wijzigen; derhalve bleef het tractaat van 1761 nog van kracht, en dus had Siak niet het recht Nederland, zijnen Souverein, te verbieden zich in zijn gebied neder te zetten. Evenmin had Engeland het recht om met Siak een verdrag te sluiten, omdat Nederland krachtens de Conventie van 1813, door de wederinbezitname van Malakka. opnieuw in zijne oude rechten op Siak getreden was.

De verbindtenissen met de hoofden van Langkat en Deli waren evenmin van eenige kracht; die landen waren in 1823, even als thans, onderhoorigheden van Siak; zij mochten dus geen tractaten sluiten zonder machtiging of goedkeuring van hunnen heer, den Sultan van Siak, een vasal van Nederland. Nimmer kon er dus sprake zijn van de geldigheid dezer tractaten, nimmer ook konden zij door de Britsche Regeering goedgekeurd worden, en deze heeft dan ook nimmer verklaard, dat zij het wel gedaan heeft. [1])

Onder het verbod van sluiten van tractaten onder Britsch gezag, moet niet alleen verstaan worden: door of vanwege Groot-Britannië, maar ook: door of vanwege Inlandsche vorsten of staten, onder Britsch gezag of bescherming staande, met de vorsten of staten op Sumatra aan te gaan. Zulke tractaten zijn, wel is waar, niet gesloten geworden; aan de letter van het Tractaat heeft men van Britsche zijde wel voldaan, maar geest en zin van het Tractaat hebben Britsche ambtenaren niet altijd gevolgd. Zulke handelingen, door Engelsche onderdanen gepleegd, kunnen als zijdelingsche inbreuken op dit artikel, beschouwd worden. Maar niettemin blijft dit artikel voor het rustig bezit van het Nederlandsch grondgebied op Sumatra van groot belang. Daardoor toch werden voortaan de wederrechtelijke handelingen, zooals die van RAFFLES en anderen, die onder bedekking der Britsche vlag geschiedden, vermeden. [2])

---

[1]) NETSCHER. blz. 161.

[2]) LAUTS. Onderzoek naar geest en strekking van het Traktaat van den 17den Maart 1824. blz. 46—51.

Mr. SMULDERS. blz. 122—125.

ART. X. „De stad en vesting van Malacca, met derzelver onderhoorigheden, worden bij dezen afgestaan aan zijne Groot-Britannische Majesteit, en Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden belooft, voor zich en zijne onderdanen, nimmer op eenig gedeelte van het schiereiland van Malacca een kantoor te zullen oprichten, of tractaten te zullen sluiten met eenigen der Inlandsche Vorsten, Opperhoofden of Staten op dat schiereiland gevestigd."

Er bestaat verband tusschen dit artikel en het voorgaande. Terwijl toch eerst de bepalingen worden gesteld, volgens welke Engeland de Nederlanders vrij zal laten ten opzichte van Benkoelen en het eiland Sumatra, komen nu de voor Nederland verbindende voorschriften omtrent de stad en vesting Malacca en het schiereiland van dien naam. Aan beide artikelen ligt hetzelfde beginsel ten grondslag: men zou n. l. trachten elkander het ongestoord bezit te waarborgen, door zich aan gelijke voorwaarden van uitsluiting te onderwerpen. Intusschen, moge de bedoeling geweest zijn het scheppen eener volkomen gelijkheid, de redactie is verschillend, zoodat de in dit artikel voor Nederland gestelde beperkingen van veel grooter omvang zijn. Daardoor ontbreken nu toch ten slotte de *gelijke* voorwaarden. Wij lezen toch in art. IX dat „Zijne Groot-Britannische Majesteit" (hij belooft voor zich alleen) „belooft, dat op dat eiland geen Britsch kantoor" (d. i. een kantoor onder Britsch gezag) „zal worden opgericht, noch eenig tractaat, onder Britsch gezag, gesloten met" enz.; derhalve bindt deze belofte, zoowel ten opzichte der vestigingen, als ten opzichte der tractaten, mits die alleen gesticht of gesloten worden met toestemming, op gezag of onder bescherming der Regeering,

alleen den Koning van Groot-Britannië; Engelsche particulieren (in den regel zijn het avonturiers) mogen zich dus vrijelijk op Sumatra vestigen, of aldaar met de Inlandsche Vorsten of Staten contracten sluiten, handelingen, beide niet zeer bevorderlijk voor de rust en het ongestoord bezit; men denke aan de vestiging van WILSON te Siak.

Art. X daarentegen houdt in, dat: „Zijne Majesteit, de Koning der Nederlanden, belooft, voor zich en voor zijne onderdanen, nimmer op eenig gedeelte van Malakka een kantoor te zullen oprichten, of tractaten te zullen sluiten met eenigen der inlandsche Vorsten of Staten, op dat schiereiland gevestigd." Er wordt hier geen onderscheid gemaakt tusschen Gouvernements- en particuliere vestigingen, de oprichting van beide wordt kortweg verboden. De Koning deed derhalve hier een belofte van afstand van een recht, dat aan ieder zijner onderdanen toekwam; het recht zich vrijelijk met ter woon elders te vestigen werd voor Malakka beperkt. Alleen ter wille van het staatsbelang is zulk een afstand, die wettelijke reehten beperkt, te verdedigen. [1])

De woorden van het artikel zijn voor tweeërlei uitlegging vatbaar: 1°. de Koning belooft voor zijn persoon, dat hij geen tractaten zal sluiten en dat hij dit evenmin zal doen voor (ten behoeve, ten voordeele van, of in de plaats van) zijne onderdanen; (m. i. is dit de juiste uitlegging); 2°. de Koning belooft voor zijn persoon geen tractaten te zullen aangaan en

---

[1]) **Vergelijk art. 57 der Grondwet.**

en tevens dat zijne onderdanen dit ook niet zullen doen. Dit laatste is onjuist; de Koning, als Souverein, kan beloven geen tractaten te zullen sluiten, maar hij kan dit niet beloven van zijne onderdanen, daar deze geen tractaten kunnen sluiten, doch slechts contracten (civiel-rechterlijke verbindtenissen); dit toch kan hij hun niet verbieden.

Voor beide uitleggingen is het bepaalde omtrent de vestigingen eveneens vatbaar.

Klaarblijkelijk heeft men hier vestigingen en tractaten geheel in publiek-rechterlijken zin bedoeld, d. i. dat zij geen inbreuk zullen maken op staatkundige rechten, op rust, ongestoord bezit, cessie van grondgebied enz. Particuliere vestigingen of contracten met het doel om landbouw of handel te drijven kunnen hier niet bedoeld worden. Waarom dan voor Nederland in dit artikel die twijfelachtige bepalingen, die ongelijke voorwaarden opgenomen, en voor Engeland niet? Het spreekt van zelf, dat Nederland niet zoude kunnen weigeren om wederkeerig af te zien van allen staatkundigen invloed, maar in dit artikel ging men te ver en stond men meer af, dan wat zuiver van staatkundigen aard was. In een soort van Memorie van Toelichting, die onze gevolmachtigden bij de schets van het te sluiten Tractaat voegden, geven wij de volgende toelichting op deze beide artikelen: „Dat de bewoordingen niet gelijkluidende zijn, is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat Fort Marlborough of Bencoelen eene bezitting niet van de Kroon maar van de Oost-Indische Compagnie is." [1]) Tot verduidelijking dragen deze woorden niet veel bij.

---

[1]) Elout blz. 194.

Evenwel was de afstand van Malakka een voordeel voor ons te noemen; die vestiging had nooit veel winst opgeleverd, zij werd een lastpost toen de handel van Singapore in bloei toenam; evenmin gaf zij vroeger, onder Britsch beheer, eenig voordeel. [1])

De belofte, van ons op het schiereiland niet te zullen vestigen, was geene opoffering, want daarvoor was het te lange jaren achtereen onder Britsch gezag geweest, waaraan de inwoners zich langzamerhand gehecht hadden, die dan ook derhalve van het Nederlandsch Gouvernement geheel vervreemd waren. Wilde men Benkoelen en Malakka tegenover elkander opwegen, dan was het voordeel der ruiling aan Groot-Brittannië, het bestuur van Malakka vorderde onbeduidende uitgaven; maar Nederland verkreeg Benkoelen en andere vestigingen op Sumatra, die geen voordeelen afwierpen; de Britsche bezittingen ter Westkust van Sumatra kwamen aan Engeland, onder het bestuur van RAFFLES, jaarlijks op 1 millioen gulden te staan. Uit een staatkundig oogpunt was wel deze ruiling het raadzaamst en gewichtigst: misverstand en naijver werden daardoor tusschen de beide Gouvernementen voorkomen, inwendige rust behouden, eerbied voor ons gezag bevorderd. Onvermeld mag niet blijven, dat er een groot onderscheid bestond, wat betrof het eigendomsrecht der wederzijdsche afgestane bezittingen.

Malakka, oorspronkelijk een Portugeesche vestiging, werd in 1641 door de Nederlanders veroverd. Van toen af dagteekende onze toenemende uitbreiding van gebied en gezag op

---

[1]) Zie de staat van uitgaven en inkomsten bij SMULDERS. blz. 125.

de Westelijke kust van het schiereiland, alwaar onze heerschappij in de 18de eeuw nog geëerbiedigd werd, en nog meer toegenomen was na den voor ons gelukkig geëindigden oorlog, in 1784, tegen de Sultans van Salangore en van Djohor, Riouw en Bintang. Op plechtige wijze werden, na het sluiten der verdragen, een nieuwe vorst op den troon van Salangore en ook de Sultan van Djohor onder het leenheerschap der Oost-Indische Compagnie gehuldigd. [1]) Het Zuidelijk deel van het schiereiland stond onder de Nederlandsche Souvereiniteit, derhalve stond Nederland een uitgestrekt en door wettige verovering verkregen gebied in ruil af, om daarvoor terug te bekomen de landstreken op Sumatra, die nooit, tengevolge van de wederrechtelijke inbezitneming, opgehouden hadden Nederland's wettig eigendom te zijn en waarop Engeland, tengevolge van langdurig bezit, slechts een twijfelachtig recht kon doen gelden. [2]) Een groot deel van het Rijk van Djohor was ook begrepen in den afstand van Malakka. [3])

Art. XI. „Zijne Groot-Britannische Majesteit ziet af van alle vertoogen tegen het bezetten van het eiland Biliton en deszelfs onderhoorigheden door de agenten van het Nederlandsche Gouvernement."

In het concept-tractaat der Nederlandsche gevolmachtigden

---

[1]) Lauts. Geschiedenis van de vestiging, uitbreiding, bloei en verval van de magt der Nederlanders in Indië. Deel IV. blz. 137—150.

[2]) Omtrent het rechtmatige der inbezitneming van Benkoelen door Engeland bestaat twijfel.

[3]) Lauts. Onderzoek naar geest en strekking van het Tractaat van 17 Maart 1824. blz. 51.

Smulders. blz. 124.

was de volgende redactie voorgesteld: „Biliton en onderhoorigheden worden verklaard begrepen te zijn in den afstand van Banka, bij het Tractaat van 1814 bedongen.” Doch wij moesten toegeven aan de opmerking, dat in de voorloopige onderhandelingen van 1820 reeds van onze zijde was bewilligd in den afstand van Calcapour en Fultha, als equivalent voor Biliton, zoodat de afstand van dit eiland niet meer gerekend kan worden, als in 1814 te hebben plaats gehad; dientengevolge werd aan dit artikel de tegenwoordige redactie gegeven. Waaruit Engeland het recht vermeende te ontleenen tot het doen van vertoogen tegen het bezetten van Biliton, hebben wij reeds hiervoren behandeld, en onnoodig is het hier daarop terug te komen. [1])

Art. XII. „Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden ziet af van alle vertoogen tegen het bezetten van het eiland Sinkapore door de onderdanen van Zijne Groot-Britannische Majesteit.”

„Daarentegen belooft Zijne Groot-Britannische Majesteit, dat geen Britsch kantoor zal worden opgericht op de Carimon's-eilanden, of op de eilanden Battam, Bintang, Lingin, of op eenig der andere eilanden ten Zuiden van Straat Sinkapore, en dat met derzelver opperhoofden geene tractaten onder Britsch gezag gesloten zullen worden.”

Het 1ste lid van dit artikel, bevat omtrent Singapore dezelfde bewoordingen ten opzichte van Nederland, als het

---

[1]) Lauts. Ibid. blz. 54.
Smulders. blz. 126.

vorig artikel omtrent Biliton ten opzichte van Engeland. Bij de onderhandelingen zagen wij reeds, dat de Engelsche gevolmachtigden omtrent Singapore in een moeilijken toestand gebracht werden; werden aan den eenen kant door hen onze vertoogen tegen de bezetting en onze rechtsaanspraken als wettig en juist erkend, aan den anderen waren zij gedwongen, ondanks het bewustzijn van onrecht te plegen, toe te geven aan het verlangen des Britschen handels om Singapore in geen geval te ontruimen; ten laatste stond Engeland's belang op den voorgrond en zegevierde over de beginselen van eerlijkheid en recht.

Het 2[de] lid, door sommigen als de belangrijkste bepaling uit het Tractaat beschouwd en vaak gebezigd om de onrechtmatigheid van de vestigingen te Serawak en in Noordelijk Borneo aan te toonen, werd door FAGEL en FALCK „noodzakelijk geacht om voor te komen, dat niet te eeniger tijd ons afzien van alle reclamatie omtrent Sinkapour zóó uitgelegd worde, dat de Engelschen ook eenige connexie of invloed zouden kunnen pretenderen met of op de eilanden Lingin, Rhio en de Carimons. En het is hier de plaats om van de zwarigheid gewag te maken, die onafscheidelijk is van het plan om het Nederlandsche en Britsche gezag respectivelijk op Sumatra en Malakka te concentreren." [1])

Vergelijken wij de bedoeling, die aan het artikel ten grondslag ligt, met de onnauwkeurige opsomming der eilanden, liggende om Singapore, dan zien wij al dadelijk, dat de woorden „of op eenig der andere eilanden ten zui-

---

[1]) ELOUT. blz. 196.

den van Straat Malakka," slechts dienen om de onvolledige opnoeming of omschrijving dier eilanden aan te vullen, te verbeteren, of te verduidelijken, ten einde later geschillen te voorkomen; dit was toch bovendien het doel van het geheele Tractaat, hetgeen ook hier ten duidelijkste blijkt [1]). Onder die eilanden konden noch Sumatra, Banka, Java, noch andere begrepen worden; over die eilanden liepen de geschilpunten niet meer, deze waren reeds opgelost.

Dit artikel, zeide ik, wordt vaak gebezigd om te bewijzen, dat Engeland, even als zulks ook voor Sumatra en andere eilanden bepaald was, geen bevoegdheid had om zich te vestigen op Borneo, in het Noordelijk gedeelte, dat buiten onze Souvereiniteit ligt, en dus door dit toch te doen het Tractaat zou schenden naar letter en geest. Naar de letter althans is dat niet het geval, naar den geest en strekking ware dat toe te geven. Over Borneo werd in het Tractaat niet gesproken; hier waren ook geen geschilpunten te vereffenen; het Nederlandsch gezag werd door Engeland stilzwijgend erkend over die gedeelten, tot waar het zich uitstrekte, en daarom scheen het, dat van weerskanten met opzet liever niet van Borneo gerept werd, niettegenstaande Elout onzen gevolmachtigden nog had toegevoegd, „men

---

[1]) „In art. 12 is thans, almede naar eene aanduiding bij de nota van den heer Minister Elout voorkomende, eene geographische omschrijving gebracht der Djohorsche eilanden, op welke de Engelschen geen gezag of invloed mogen uitoefenen."

Missive van Plenipotentiarissen van 17 Maart 1824. Elout. blz. 214; zie ook blz. VIII.

denke bijvoorbeeld aan Borneo," toen men de demarcatielijn, niet verder dan tot Riouw getrokken had; want voor Borneo gold toch hetzelfde belang als voor Sumatra: het vermijden van alle collisie. Men wijzigde toen eenvoudig de redactie, men gaf een juister omschrijving der Djohorsche eilanden, omdat Nederland hierbij groot belang had; het had zich toch te verantwoorden tegenover den Sultan van Riouw, onzen bondgenoot, toen het Singapore, een deel van diens Rijk, had afgestaan; de opnoeming der overige eilanden, die aan den Sultan verbleven, moest hem het bezit daarvan verzekeren, door beide mogendheden gewaarborgd.

Engeland evenwel heeft onze rechten op Borneo niet weersproken, noch eenige aanspraak hoegenaamd er op gemaakt; die rechten waren niet twijfelachtig. Eenmaal werd over Borneo gesproken, toen CANNING voorstelde, tijdens de onderhandelingen in 1820, om in art. 6 van de bepalingen, die tot grondslag der overwegingen zouden dienen, te verklaren, dat: Engeland zich verbond om de tractaten, door Nederland, na den vrede, met de Vorsten van Sambas, Bandjermassing, Pontianak en Mempauwa gesloten, te erkennen en te eerbiedigen; maar als beneden de waardigheid van Nederland zijnde, weigerden onze gevolmachtigden in zulke erkenning van onze tractaten door Engeland toe te stemmen. Dat Engeland de billijkheid hiervan gevoelde, doet art. III van dit Tractaat ons zien, waarbij alleen overeengekomen werd tot wederzijdsche mededeeling.

Uit twee gegevens blijkt waarom Borneo later niet weer genoemd werd. [1])

---

[1]) Door kapitein ELOUT werd voorgesteld het art. XII (XV) te lezen:

1°. Falck, eens t'huis komende van een conferentie met de Engelsche gevolmachtigden, verhaalde aan Kapitein Elout, in tegenwoordigheid van den heer Hora Siccama, dat men het nu eens was geworden over een groot beginsel, namelijk, dat Nederland ten behoeve van Engeland van alle bezittingen op het vaste land van Indië zoude afzien, en Engeland daarentegen zich zoude terugtrekken van de eilanden. Daarop trok Falck met potlood een lijn op de kaart tot verduidelijking van zijn gezegde. Deze lijn liep, herinnerde zich de heer Hora Siccama, van de Noordelijke punt van Sumatra door Straat Malakka onder Djohor om, verder Noordwaarts. Falck voegde er nog bij, dat wat boven die lijn lag, van Engeland, wat daar beneden lag aan Nederland zoude verblijven. Daarop riep de heer Hora Siccama uit: „Alzoo blijft Borneo ons verzekerd!" Borneo viel onder de lijn. „Ja," antwoordde Falck, „maar wij zullen ons wel wachten om daarvan in het Tractaat te spreken. De Engelsche Ministers zullen in het Parlement al moeite genoeg hebben, en mogt daar later kwestie over komen, dan zal het tijd genoeg zijn onze regten te laten gelden; voor het tegenwoordige is het ons genoeg dat de Engelsche Staatslieden geene verdere uitbreiding wenschen van de Bezittingen der O. I. Compagnie, en dat het hun ernst is, om voor het ver-

---

„geen eiland, bezuiden het schiereiland Malacca gelegen, zal aan Engeland komen, Singa Poura alleen hiervan uitgezonderd" en vervolgens: „de scheiding tusschen de Britsche en Nederlandsche bezittingen, om den Noord door de straat Singa Poura, zoo natuurlijk als duidelijk afgebakend."

volg alle aanleiding tot collisie tusschen de beide Gouvernementen eens vooral af te snijden."

Het geheel terugtrekken van Engeland uit Sumatra toont reeds genoegzaam aan, dat van die zijde toen geen nieuwe vestigingen meer bedoeld werden op de eilanden, waar Nederland zijne vestigingen had; Borneo was op dat oogenblik reeds, evenals Sumatra, op sommige punten door ons bezet, terwijl Engeland er niets bezat; reden genoeg voor Engeland om het niet met name te noemen. [1])

2°. Een schrijven van FALCK uit Londen, dd. 3 April 1824 aan den Minister van Koloniën, die met zijn ambtgenooten van Buitenlandsche Zaken, het Tractaat in de Staten Generaal moest verdedigen. „Ik weet wel dat ieder zijn eigen baan schoon houden moet," schreef FALCK, „maar de loyauteit vordert echter dat wij zorg dragen van niet door breede uitmeting der bedongen voordeelen, de vrienden van RAFFLES en de opposanten in het algemeen, wapenen in de hand te geven met welke zij het CANNING c. s. al te lastig zouden kunnen maken." [2])

Aan deze woorden, in verband gebracht met de woorden van CANNING: „The results of this treaty were an admission of the principles of free trade; a line of demarcation was drawn separating our territories from theirs, and ridding them of their settlements on the Indian conti-

---

[1]) Brief van den heer O. W. HORA SIOCAMA aan Jhr. Mr. P. J. ELOUT VAN SOETERWOUDE. dd. 26 Oct. 1858, te vinden bij ELOUT. Bijlage V. blz. 311, zie ook blz. IX.

[2]) ELOUT. blz. X.

nent," [1]) kunnen geen andere beteekenis gehecht worden, dan die in de Nota van DEDEL aan LORD ABERDEEN is neergelegd. [2])

In de Memorie van Toelichting op het Tractaat zien wij, dat daar tweemalen van den geheelen Indischen Archipel gewag gemaakt wordt, en lezen wij: „dat de rust in den geheelen Indischen Archipel door menige goede bepaling, in het verdrag voorkomende, gewaarborgd wordt." Stilzwijgend wordt hieronder ook Borneo begrepen; dus op Borneo, evenals op Sumatra en elders, zijn alle geschillen opgeheven, derhalve ook geen Britsch gezag mag op Borneo bestaan. Dit was de bedoeling.

Houden wij ons nu echter aan de woorden in de Instructie van 1824 voor den Gouverneur Generaal: „Zoodat ten Zuiden van de Straat Singapore geen Britsch gezag bestaat," [3]) en aan de letterlijke bewoordingen van het artikel zelf: „of op eenig der andere eilanden ten Zuiden van Straat Singapore," dan is het een onmogelijkheid, dat Borneo onder die eilanden kon begrepen zijn, zelfs ook nu nog niet; hoe lang men ook op de kaart blijft turen, toch zal Borneo steeds ten Oosten van Straat Singapore blijven liggen. Deze geographische ligging verandert niet, zelfs niet door een bijzondere interpretatie van een wetsartikel. De bedoeling van het Tractaat laat niets te wenschen over, zij is

---

[1]) ELOUT. blz. VII.

[2]) Zie de wederzijdsche Nota's van 1845 bij DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 46 en 47.

[3]) ELOUT. blz. 239.

die van een gezonde en natuurlijke staatkunde, maar die bedoeling werd heel slecht en onduidelijk kenbaar gemaakt, daaraan is het te wijten dat het Tractaat niet geheel aan zijn doel beantwoord heeft. Het is voorzeker dit artikel geweld aan doen Borneo hieronder te willen brengen.

Evenzeer is het onzinnig om uit den afstand van Sumatra bij art. IX bedongen, stilzwijgend den afstand van geheel Borneo af te leiden; om stilzwijgende bedingen worden geen tractaten gesloten.

Mijns inziens wordt Borneo onder de Oostersche eilanden van art. VI begrepen, zooals ik dit hiervoren bij de behandeling van dat artikel betoogd heb, met dien verstande: alleen voor dat deel van dat „grootste eiland van de wereld" tot waar ons gezag of invloed zich gevestigd of uitgebreid heeft, zonder dat beide aan eene beperking van verdere uitbreiding gebonden zijn. [1])

Het zoude te veel van Engeland gevergd zijn, om zich, waar het zijne belangen geldt, te onthouden van de vestiging in landen, die buiten ons gebied en invloed liggen, met welke wij in geen de minste staatkundige betrekkingen staan, die door een louter toeval op hetzelfde eiland liggen en aan ons gebied grenzen. Engeland had ons niet kunnen beletten om

---

[1]) Het volgende in een Nota van Dedel, dd. 20 Maart 1826, versterkt mijne meening: „Le Gouvernement des Pays-Bas croit que la partie de Borneo qui a été le théâtre de ces exploits, est parfaitement indépendante de tout pouvoir européen."

in 1831 en 1838 tractaten met Broenei te sluiten, toen de gelegenheid ons werd aangeboden. [1])

Met geen tractaat in de hand kunnen wij van Engeland vorderen, dat het afzie van alle vestiging op het onafhankelijk Broeneische Rijk.

Onbegrijpelijk is het echter, dat onze Regeering, zoo beducht voor eene vestiging van vreemdelingen naast haar grondgebied, geen maatregelen daarentegen in tijds genomen heeft door verdragen te sluiten met Broenei, daar de vestiging van Laboean door ieder, vóór dat zij gebeurde, reeds lang voorzien was. Men valle de Engelschen niet te hard, noch gebruike men tegenover hen het wapen van tractatenschennis, want volgens de letter van het Tractaat pleegden

---

[1]) Veth. Inleiding. blz. LXVIII.

Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1849. Deel I. blz. 66.

Zie ook hiervoren blz. 39.

Het Gouvernement heeft wel iets gedaan, het nam tot halve maatregelen zijn toevlucht. Het zond een Pangeran van Sambas als gezant om te doen onderzoeken, of er gelegenheid zou bestaan, om een contract met den Sultan van Broenei te sluiten. Aldus zond men dezen zendeling, in plaats van een gezantschap te zenden op de wijze, zooals door den Resident Gronovius was voorgesteld en waarvan zekerlijk goede uitkomsten te verwachten waren. De gezondene Pangeran bleef negen maanden te Broenei, en kwam onverrichter zake terug. Dit had plaats in 1831. Bij Gouvernements-besluit van 13 Nov. 1838 werd den Adsistent-Resident van Sambas medegedeeld, dat, volgens de staatkunde van de Regeering, „voor het sluiten van kontrakten met de vorsten van Borneo-Proper vooralsnog geene noodzakelijkheid bestaat.” Men weet voorts, dat er gezanten van Serawak naar Batavia gingen, waar zij moesten ondervinden met welk een koelheid door het Gouvernement hun aanbod van Souvereiniteits-erkenning ontvangen werd.

zij geen onrechtmatige daad. Men meende hier te lande door het Tractaat van 1824 genoeg gewaarborgd te zijn tegen het gevaar, indien het Engeland in den zin zoude komen, om van onze werkeloosheid partij te trekken; men vertrouwde hier te vast op, en meende onbekommerd te kunnen blijven nadenken over wat ten opzichte van Borneo te doen zou staan.

Wellicht ook bracht tot deze werkeloosheid veel bij de toenmaals heerschende koloniale staatkunde, volgens welke sedert 1825 de uitbreiding van ons gezag op Borneo niet in het plan der Regeering lag. „Of zulk eene staatkunde" zegt de hoogleeraar VETH, „geen ergerlijke miskenning onzer roeping op de Indische eilanden was, wil ik niet onderzoeken. Genoeg dat de uitkomst leerde, op welk een ijdelen grond de verwachting gebouwd was, dat onze Britsche naburen zich door den dezerzijds veronderstellenden geest [1]) en de dubbelzinnige letter van het Tractaat van 1824 zouden laten wederhouden, om bij de vervulling der door ons verwaarloosde pligten, zich ook de regten aan te matigen, die ons on-

---

[1]) Omtrent den geest en strekking van het Tractaat was men het van beide zijden vrij wel eens. In hunne Nota verklaren de Britsche gevolmachtigden als „hunne overtuiging dat van weerskanten eene gelijke gezindheid bestaat, om de bepalingen van het Tractaat, in den zin in welken dezelve onderhandeld geworden zijn, opregtelijk en ter goeder trouw ten uitvoer te brengen."

Die strekking en geest van het Tractaat werden ook bij de verdediging daarvan in het Parlement door CANNING nog eens herhaald in deze woorden: „The results of this treaty were an admission of the principles of free trade; a line of demarcation was drawn separating our territories from theirs."

verschillig schenen." Geest en strekking van het Tractaat waren in den aanvang van beide zijden dezelfde; het is evenwel mogelijk, dat later daarvan is afgeweken, en in dien geest beaam ik volkomen de woorden van den heer VETH: „dat de vestiging van de Engelschen op Borneo, wanneer zij hun invloed aan de eene, en de Nederlanders hun gezag aan de andere zijde uitbreiden, noodwendig tot botsingen leiden moet, [1]) en alzoo op nieuw den treurigen staat van zaken zal doen geboren worden, dien men door het Traktaat van 1824 zoo gelukkig was te boven gekomen, is onmiskenbaar. [2]) Ik loochen dus niet, dat in zoo verre tegen den geest van dat Traktaat is gehandeld; maar ik moet evenzeer mijne overtuiging uitspreken, dat door de nederzetting der Engelschen op Laboean en de vestiging van hunnen invloed op Borneo's

---

[1]) In dit geval alleen, maar toch éénmaal komt ook daar een grens aan verdere uitbreiding, om niet op elkaars rechten inbreuk te maken, en deze grens is door ons op Borneo reeds bereikt en aangewezen. In het Noordwesten kenmerkt de beste verstandhouding onze bezittingen met het Rijk van Serawak; in het Noordoosten sedert 1878 eveneens tusschen onze bezittingen en de voormalige Soeloesche, thans Spaansche.

[2]) De nabuurschap, die thans als het gevolg is van den loop der gebeurtenissen, behoeft niet noodzakelijk een bron van vijandschap of tegenwerking te zijn. Men neme tot voorbeeld Suriname; heeft daar ooit die verhouding aanleiding gegeven tot het uiten der jammerklachten over wat men thans van de vestigingen in de onafhankelijke landstreken van Noord Borneo ducht? De ligging van Singapore, op een uur stoomens afstand van Riouw, heeft ons geene rampen veroorzaakt; heerschten er naijver en verbittering tusschen de beide natiën in deze streek, ze verdwenen, toen Nederland brak met het destijds gehuldigde stelsel van uitsluiting en monopolie.

Noordwestkust geen uitdrukkelijke bepaling van het tractaat geschonden is." [1])

Te meer nog ben ik deze meening toegedaan, doordat noch uit de historie, noch uit de staatkundige betrekkingen Nederland eenig recht, hetzij door roeping, hetzij door voorrang, op het Rijk van Broenei kan presumeeren. Onze suprematie in den Indischen Archipel strekt zich niet verder uit, dan waar onze Souvereiniteit en ons gezag erkend worden; bovendien zoude deze suprematie in den geheelen Archipel strijdig zijn met het Tractaat van 1824; de verzekering onzerzijds, dat wij volstrekt niet naar overmacht streefden, lokte van Engelsche zijde de volgende beantwoordingen uit in de Nota van 17 Maart 1824: „The British Plenipot[s] record with sincere pleasure, the solemn disavowal on the part of the Netherl. Governt., of any design to aim, either at political supremacy, or at commercial monopoly, in the Eastern Archipelago." [2])

Nederland is niet Souverein in den Indischen Archipel, en nergens, noch in de historie, noch in het volkenrecht vindt deze stelling eenigen grond; Nederland is Souverein in een gedeelte van den Indischen Archipel, en die Souvereiniteit

---

[1]) Veth. Inleiding. blz. LXVIII en LXXI.

„Geen uitdrukkelijke bepaling van het traktaat geschonden," zegt de heer Veth, dus wel een stilzwijgende bepaling, die in den geest van het een of ander artikel verscholen ligt, en dat artikel kan m. i. geen ander zijn dan art. VI.

[2]) Nota der Britsche aan de Nederlandsche gevolmachtigden. Smulders pag. 72. Elout. blz. 228.

Zie ook de wederzijdsche Nota's van 4 Augustus 1820.

Elout. blz. 139 en 141.

wordt ons binnen hare grenzen door niemand betwist, maar kan daarbuiten ook door geen belanghebbende erkend worden.

„Zij, die beweren, dat het Nederlandsche gezag zich uitstrekt over geheel Borneo, zijn gewoon zich te beroepen op de tractaten door Nederland met andere mogendheden gesloten, in het bijzonder op het Engelsch tractaat van 1824. Men heeft die overeenkomst een boedelscheiding genoemd, waarbij het vaste land aan Engeland, de eilanden aan Nederland werden toegewezen. Het kan waar zijn, maar evenmin als een boedelscheiding betrekking kan hebben op goederen, die niet in den boedel zijn, kon het tractaat van 1824 het bezit toekennen van landstreken, waarop geen van beide landen eenig recht uitoefende." [1])

De onafhankelijkheid, welke sommige landstreken in den Archipel hebben behouden, hangt thans niet meer af enkel van den wil van Nederland; niettegenstaande die onafhankelijkheid slechts betrekkelijk is, toch hebben die Indische staten, zoolang zij geen vijandige gezindheid aan den dag leggen tegen het Nederlandsch gezag, en de algemeene veiligheid van den Archipel niet in gevaar brengen, recht op eerbiediging van hun zelfstandig bestaan. Nederland huldigde eveneens dit koloniaal politiek beginsel, tengevolge waarvan alle kans op het bezit van Noord Borneo voor ons verloren is; evenwel was het niets meer dan een kans; immers niet alleen Engeland kon zijne oude aanspraken op die streken laten gelden, maar ook Spanje had volgens de verdragen

---

[1]) Nieuwe Amsterdamsche Courant. Donderdag 27 Mei 1880.

met Soeloe, op de Noordoostkust onbetwist rechten verkregen.

Het is toch moeilijk aan te nemen, dat Engeland zich een tractaatuitlegging zal laten opdringen, welke het verbiedt zijne eigene onderdanen in een onafhankelijk land toe te laten, of bescherming te verleenen, en hun handelsbelangen te bevorderen. Dit lag voorzeker niet in den geest van het Tractaat, zooals die van weerszijden werd opgevat, en die het oog slechts had op beider bezittingen. Engeland heeft nergens uitdrukkelijk toegestemd, dat het afstand heeft gedaan van zijne bevoegdheid om zich op Borneo te vestigen, te minder nog van dat gedeelte, waar zijne onderdanen veel handel dreven, en dat bovendien in geenerlei betrekking tot Nederland stond, waaruit anders nieuwe botsingen te verwachten waren. Wij, ook Engeland deed dit, mogen volgens art. VI het verbod, stilzwijgend ook wat Borneo aangaat uitgestrekt zien, maar dan toch alleen voor dat gedeelte, dat ons grondgebied kan genoemd worden. Engeland heeft ook steeds zich er van onthouden op dat gedeelte zijn invloed te doen gelden of zelfs te trachten zulks te doen. Hoe dit intusschen ook zijn moge, thans is voor ons de quaestie ten aanzien van Borneo beslist.

In hetzelfde geval verkeerde ook Nieuw-Guinea; dit eiland was eveneens in art. VI begrepen onder de Oostersche eilanden. Nederland heeft echter, inziende dat het niet in staat was om het geheele eiland tot zijne bezittingen te rekenen en het als zoodanig te doen erkennen, een grenslijn getrokken en daarvoor de 141ste graad aangenomen, die ook door Engeland erkend wordt, daardoor zouden alle toekomstige geschillen worden vermeden.

AFDEELING. IV.

Het Tractaat van 2 November 1871.

In de zitting van den 24sten April 1871 was bij Koninklijke Boodschap ingekomen een ontwerp van wet tot goedkeuring van het Tractaat tusschen Nederland en Groot-Britannië van 8 September 1870, wegens de toepassing van een Tractaat van den 1sten Februari 1858 tusschen het Nederlandsch Gouvernement en den Sultan van Siak Srie Indrapoera gesloten

Wij zullen in het kort nagaan, welke de aanleiding tot dit Tractaat met Engeland was.

De uitbreiding van ons gezag op Sumatra was niet in strijd met het Tractaat van 1824, maar werd in een enkel opzicht door dat Tractaat beperkt, nl. dat de nieuwe bezitter van het eiland „geene vijandelijke maatregelen omtrent den Koning van Acheen nemen zal;" dientengevolge werd, met inachtneming van dit laatste door den Commissaris Generaal VAN DEN BOSCH reeds in 1833 en 1834, en door den Koning in 1837—1838, „de algeheele onderwerping van Sumatra buiten het gebied van Atjin," als Regeeringsbeginsel vastgesteld. In 1838 besloot het Gouvernement hieraan uitvoering te geven met zich in eenige rijken aan de Oostkust van Sumatra gelegen, in Djambi, Siak, Indragiri, enz. te vestigen. Een contract was reeds met den Sultan van Indragiri gesloten, ten gevolge waarvan een versterkt Nederlandsch etablissement in dat Rijk werd opgericht; op dien ingeslagen weg ging men voort, overtuigd, dat niet alleen voor de handhaving van ons gezag, maar tevens tot bevordering van onzen handel, die uitbreiding en vestigingen noodig waren.

De Britsche Regeering, door den Gouverneur van Singapore opmerkzaam gemaakt op de bedreigde Britsche belangen, verzocht in 1839 aan de onzen inlichting, of de maatregelen op Sumatra wel ondernomen werden met machtiging van de Regeering in Nederland. Met het bevestigend antwoord hierop, gaven wij tevens onze verwondering te kennen over de bemoeiingen van Britsche zijde met onze handelingen op Sumatra. PALMERSTON verklaarde hierop in het Parlement en aan onzen gezant, dat de Nederlandsche Regeering gehandeld had, overeenkomstig de bevoegdheid haar bij art. VI van het Tractaat van 1824 toegekend. [1]

Het nadeel, als een gevolg van onze maatregelen, werd maar al te zeer door de Engelsche kooplieden van Singapore en Poeloe Pinang begrepen en gevoeld, en gesteund door de pers, vulden zij hunne dagbladen met beschuldigingen en vijandige vertoogen tegen het Nederlandsch Gouvernement, en toen de Regeering zich deze niet aantrok, wendden zij zich, met hunne bezwaren, tegen den geest van uitbreiding der Nederlandsche Regeering, tot hun Gouvernement; de zaak, voor het Parlement gebracht, werd in tegen Nederland vijandigen geest bepleit. Nederland was volkomen in zijn recht; het Tractaat van 1824 waarborgde de nieuwe vestigingen, en hoe heviger de klachten uit Singapore en Pinang rezen, des te duidelijker kwam het aan het licht, hoezeer die vestigingen de bevordering onzer belangen moesten in de hand werken; want voerden voorheen de Engelsche kooplieden hunne waren zonder eenige noemenswaardige rech-

---

[1] E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 38.

ten te betalen, door het Gouvernements gebied, dat nog niet georganiseerd was, thans zagen zij die aan een differentiëel recht onderworpen. Door zich aan de Singapoersche jammerklachten en onrechtmatige reclames te storen zoude de Regeering de voordeelen, die onze handel en nijverheid zich daarvan beloofden, prijsgeven aan de win- en ijverzucht van Singapore.

Niettegenstaande dit verklaarde de Minister, dat, wegens „de onophoudelijke klachten der Engelschen over de uitbreiding van ons gezag op Sumatra" de aandacht des Konings meer op dat eiland gevestigd was geworden, en dat hij dientengevolge op 1 September 1841 aan den Gouverneur Generaal bevel had gegeven tot intrekking van alle civiele en militaire posten op de Oostkust van Sumatra. Hoewel door de daarover gehoorde autoriteiten in Indië deze handeling afgekeurd werd, aan het ministerieele voorschrift moest uitvoering gegeven worden, en werden alle posten ter Oostkust in 1842 ontruimd. Immers in 1841 had Engeland het Tractaat van 1818, met Siak gesloten, voor den dag gehaald, en, gesteund door de verklaring van PALMERSTON, dat dit Tractaat niet vervallen was, en alleen voor de toekomst binden kon, gaf de Engelsche Regeering aan de onze dat Tractaat van 1818 over, met de boodschap, dat geen verdere pogingen om Siak te veroveren zouden ondernomen worden. Onze Regeering twijfelde aan de rechtsgeldigheid van dat Tractaat en wilde het niet erkennen, krachtens het Tractaat van 1824. Wat onze voornemens waren konden wij nog niet vooruit zeggen; ons gebied hadden wij tot dusver alleen uit noodzakelijkheid uitgebreid, hoe konden wij weten of die noodzakelijkheid ook voor Siak zou moeten blijken; inmiddels

werd door ons dat land geenszins begeerd; in dien geest waren reeds bevelen naar Indië gezonden. PALMERSTON echter bleef bij zijn uitleg van art. IX volharden. Het geschil bleef toen rusten, en daarop volgde het ministerieël besluit van BAUD, de intrekking der posten aan de Oostkust, dat niet door PALMERSTON verlangd was. Want de Engelsche Staatsman had het niet zoozeer tegen onze gebiedsvergrootingen op Sumatra, dan wel tegen het daarbij heffen van ongelijke rechten. Ook m. i. had PALMERSTON ongelijk met de bewering, dat buiten Atjeh Engeland zich ook mocht blijven bemoeien met de instandhouding der onafhankelijkheid van andere staten op Sumatra te helpen verzekeren. [1])

Toen de Nederlandsche wapenen op Sumatra voortgang hadden gemaakt, vele vasalstaatjes van Siak zich onderworpen hadden, koesterde men de hoop, dat ook weldra het Rijk van Siak uit eigen beweging onze bescherming zoude inroepen. Dit zoude waarschijnlijk hebben plaats gehad, als men niet, uit vrees voor de Engelsche vertoogen, de Oostkust had verlaten, want de Sultan kon zich zonder onzen steun niet staande houden,

Dit bleek, toen hij zich herhaalde malen tot het Nederlandsch Gouvernement, zijn souverein, om hulp had gewend. Wij zagen reeds, hoe dit verzoek, zelfs door den onderkoning van Riouw, onzen getrouwen vasal, ondersteund, geen ingang vond bij het Gouvernement, dat wellicht nog steeds onder den indruk verkeerde van het ministerieel besluit van 15 September 1841, hoe de Sultan, ten einde raad, hulp zocht

---

[1]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I blz. 40. 56.

bij Engelsche kooplieden te Singapore, die aan dit verzoek zulk een krachtig gevolg gaven, dat het den Sultan met geringe moeite gelukt was zijne oproerige vasallen tot vrede te brengen. Gaarne ook wenschten zich de kooplieden voor hunne hulp beloond te zien, natuurlijk belangeloos was die hulp door hen niet bedoeld; met toestemming des Sultans vestigden zij aldaar een handelsetablissement, en geen aanleiding bestond er waarom zij daarvan geen gebruik zouden maken: Nederland had toch dit gebied verlaten [1], maar, zooals wij ook reeds zagen, „bij de verlating te verkrijgen een volledige erkenning van onze Souvereiniteit en van onze bevoegdheid om forten te bouwen"; ook bij gelegenheid met Siak een nieuwe overeenkomst te sluiten. Die gelegenheid bood zich aan na het gebeurde met Wilson in 1858; het resultaat daarvan was, dat Siak weer onder ons rechtstreeksch gezag kwam, nadat de Sultan, bij tractaat van 1 Februari 1858, in art. 1 verklaard had, dat het Rijk van Siak Srie Indrapoera en onderhoorigheden een gedeelte uitmaakte van Nederlandsch-Indië en gevolgelijk geplaatst was onder de heerschappij van Nederland; als leenman werd het Rijk opnieuw aan den Sultan afgestaan. Met het invoeren van een nieuwe regeling der zaken aldaar, deden zich alweder uit Singapore klachten hooren, in 1863 en later werden deze zelfs gevolgd door officieele vertoogen der Engelsche Regeering. Engeland wierp ons tegen, „dat we betrekkingen, voor Britsche onderdanen voordeelig en waarop zij, krachtens

---

[1]) **Tijdschrift voor Nederlandsch Indië. Jaargang XIX. 1857. Deel I. blz. 214.**

het traktaat van 1818 recht hadden, verstoorden en dat men de aanspraken van Siak betwistte op eenige door ons als zijn onderhoorigheden beschouwde landschappen, waar Atjin daden van geweld pleegde." Van onzen kant bleven wij volharden, even als in 1841, in de ontkenning van de geldigheid van het Tractaat van 1818, en voegden daarbij de verzekering, dat onze plannen in Siak zoo vrijzinnig mogelijk waren; maar niettegenstaande dit, schreef in 1865 de Britsche Regeering weer, toen de klachten bleven toenemen. Deze wisseling van nota's duurde evenwel tot 1868, alhoewel bij de wet van 3 Juli 1865 [1]) in art. 6 bepaald was, dat in die oostelijke deelen van Sumatra geen reehten zouden geheven worden dan „naar een niet-differentieel tarief." [2])

Toen de herhaalde klachten over de vermeende grieven, niettegenstaande den vrijzinnigen weg door ons betreden, nog niet weggenomen waren, gaf de Engelsche gezant te 's Hage, namens zijne Regeering, den wensch te kennen om het geschil over Siak door een tractaat te beslissen. De daarover aangevangene onderhandelingen leidden tot het Tractaat van 8 September 1870, waarbij in Art. 1, Engeland afziet van alle vertoogen tegen de uitbreiding van onze Souvereiniteit over Siak en onderhoorigheden.

Art. VI. „Het grondgebied van het Rijk van Siak Srie Indrapoera en onderhoorigheden wordt geacht te bestaan uit de landstreken en eilanden, omschreven in het II^de^ artikel

---

[1]) Wet houdende: Vaststelling der tarieven van in-, uit- en doorvoerrechten in Nederlandsch-Indië.

[2]) E. de Waal. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 64, 65.

van het Tractaat, gesloten tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en het Gouvernement van Siak op den 1sten Februari 1858."

Art. VII. „Al de bepalingen van de tegenwoordige overeenkomst zullen van toepassing zijn op elken inlandschen staat van Sumatra, buiten het Rijk van Siak Srie Indrapoera en onderhoorigheden, die hierna, door middel van tractaten, gelijk aan dat van 1 Februari 1858, of anderszins afhankelijk mocht worden van de Kroon der Nederlanden." [1])

De indruk van dit uit 8 artikelen bestaande Tractaat was, toen het der Tweede Kamer, in de zitting van 24 April 1871 tegelijk met het 2de tusschen Engeland gesloten Tractaat, over den afstand der Kust van Guinea, ter goedkeuring werd aangeboden, verre van gunstig; wellicht was dit in den beginne toe te schrijven aan de uiterst zwakke en onvolledige Memorie van Toelichting; „de artikelen van het verdrag schijnen" toch daarin „slechts korte toelichting te behoeven"; onvolledig mocht die zekerlijk genoemd worden, wijl zij een historisch overzicht der betrekkingen tusschen Nederland en Siak ten eenenmale miste. Aan den wensch der Britsche Regeering, naar eene regeling, die den Britschen handel meer waarborgen zou aanbieden, scheen onzerzijds zonder bezwaar te kunnen worden voldaan, „indien daartegenover eene schikking ware tot stand te brengen in overeenstemming eensdeels met de in Nederlandsch-Indie van kracht zijnde wettelijke bepalingen, en anderdeels met de

---

[1]) Zie Ontwerp van Wet tot bekrachtiging van dit eerste Tractaat en het Staatsstuk zelve in Bijlagen. 1870/1871. blz. 1636.

niet, en wenschte niet alleen die te kennen, maar ook het belang uiteengezet te zien, dat Nederland bij dat Tractaat had.

Door sommige leden werd de aanmerking gemaakt, dat de Regeering bij de gevoerde onderhandeling te uitsluitend het oog op Sumatra had gevestigd, „en daardoor de verwikkelingen en moeilijkheden uit het oog verloren heeft, die wij in andere gedeelten van het Indisch gebied ondervonden hebben. Had zij daarop behoorlijk gelet, zij zou pogingen hebben gedaan, om uitgaande van den eonciderans van het Tractaat over de Kust van Guinea, als equivalent voor den afstand, een beding te verkrijgen van dezen of dergelijken inhoud:

Hare Britsche Majesteit ziet af van alle vertoogen tegen de uitbreiding der Souvereiniteit van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden over al de eilanden van den Indischen Archipel, waar die Souvereiniteit reeds gevestigd was." „Dan," drukte men zich uit, „zou men iets wezenlijks verkregen hebben, en zouden niet in eene afzonderlijke verklaring van den Britschen gevolmachtigde, maar in een tractaat, de belemmeringen opgeheven zijn, die uit de nota's, bij het tractaat van 1824 behoorende, voortvloeijen." Dan zouden tevens alle moeielijkheden, ook voor het vervolg, ten opzichte van andere punten in den Archipel voor goed voorkomen of onmogelijk gemaakt worden. Door een ander lid werd voorgesteld, dat bedongen had moeten worden, dat „Engeland zich nergens zou verzetten tegen uitbreiding van ons gezag," m. a. w. intrekking der plechtige ontkenning in 1824 onzerzijds van alle voornemen om te streven naar staatkundige overmacht. [1]) Men wilde dan tevens

[1]) Zie Nota der Britsche gevolmachtigden van 17 Maart 1824.

van Engeland verkrijgen dat het moest afzien van het beweren, dat het recht zou hebben, wilde het onze erkende rechten eerbiedigen, om op Borneo en elders in den Indischen Archipel vestigingen te stichten. In antwoord op deze opmerkingen hadden de onderteekenaars van het Tractaat aan de Commissie van Rapporteurs gezegd: „dat de verhouding met de overige gedeelten van den Archipel bij de gevoerde onderhandelingen niet uit het oog verloren was, maar dat de bespreking van dit onderwerp geen resultaat heeft opgeleverd." Engeland wilde onze uitbreiding in den Archipel niet bemoeilijken, wilde daar geen nieuwe nederzettingen, mits wij een vrijzinnige handelspolitiek volgden; in dien geest luidde de verklaring van Lord ABERDEEN in 1846. [1])

Ook werd opgekomen tegen den vorm van het gesloten tractaat; was daarin toch uitgegaan van het verlangen om over de toepassing van ons tractaat met Siak alle misverstand te voorkomen, bij dat Tractaat was Engeland geen partij, en toch uit art. 1 reeds zoude men afleiden, dat Engeland thans zijne goedkeuring verleent aan een tractaat, dat Nederland met een zijner vasallen had aangegaan. Wat toch beteekent daar het afzien van Engeland van vertoogen tegen het regelen en vestigen van een geregeld bestuur op het grondgebied, dat sedert een eeuw reeds Nederland's Souvereiniteit erkende en bij tractaat van 1858 opnieuw die erkenning had bezegeld? Had Engeland zich reeds niet lang genoeg met onze binnenlandsche aangelegenheden op eene ongeoorloofde wijze bemoeid, en in dat artikel zouden wij die on-

---

[1]) E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 72.

rechtmatige handelingen nog gaan vergoelijken? Bovendien was de redactie verre van gelukkig; het Tractaat in de Engelsche en Nederlandsche talen verbindend verklaard, had het groote gebrek: de Nederlandsche tekst week aanmerkelijk van den Engelschen af, zoo zelfs, dat hoofdbepalingen in den eenen tekst eene andere strekking schenen te hebben dan in den anderen [1]) De Nederlandsche omvat in art. 1 het onvoorwaardelijk afzien van alle vertoogen voor het verleden als voor de toekomst; de Engelsche beperkt dat afzien tot de reeds gedane vertoogen, die tekst schijnt volstrekt niet op vertoogen, die later kunnen ontstaan, te slaan, derhalve de mogelijkheid van nieuwe uit te sluiten.

Waarom art. VII niet samengesmolten met art. I. Het afzien van vertoogen zag dan niet alleen op de uitbreiding in het Rijk van Siak, maar tevens op de andere onafhankelijke staten van Sumatra.

Naar aanleiding van dezen minder gunstigen uitslag der overwegingen meende de Commissie van Rapporteurs te moeten beproeven, of niet dadelijk de geopperde hoofdbezwaren geheel, of ten deele konden worden uit den weg geruimd, door in mondeling overleg met de Ministers van Buitenlandsche Zaken en Koloniën te treden. Na de mondelinge ophelderingen, door de Regeering verstrekt, bleef nog „zooveel onduidelijks en twijfelachtigs omtrent de geschiedenis der zaak" over, dat de Commissie het verlangen naar overlegging der stukken, in de Afdeelingen geuit, ten zeerste moest ondersteunen. Volgens later oordeel behoorde daartoe, de

---

[1]) **Men vergelijke de twee teksten in de Bijlagen. 1870/1871. blz. 1636.**

stukken, die betrekking hadden op de over de 3 tractaten gevoerde onderhandelingen, zoo ook de vroeger gewisselde stukken, omtrent onze vestiging in Siak en onderhoorigheden.

In een zeer uitvoerige Memorie van Beantwoording heeft de Regeering getracht de Tweede Kamer gunstig voor het Siak-Tractaat met Engeland te stemmen. [1])

Dit gelukte toen evenmin als later bij de openbare beraadslagingen, die over beide tractaten den 5[den] Juli 1871 aanvingen. De Tweede Kamer bleef het Siak-Tractaat èn om den vorm, èn om de wijze, waarop het tot stand gekomen was, èn omdat het aan onze eer en zelfstandigheid scheen te kort te doen, haar votum weigeren; het werd in de avondzitting van 7 Juli met 36 tegen 28 stemmen verworpen [2])

De Engelsche Regeering was na deze verwerping bereid nieuwe onderhandelingen aan te knoopen, om bij een nieuw tractaat, in gewijzigden vorm, de bezwaren geheel weg te nemen; die beraadslagingen hebben geleid tot het Tractaat van 1 Nov. 1871, waarbij, wat het wezen der zaak betrof, aan Engeland, zonder van beding-reciprociteit onherroepelijk eene behandeling zijner onderdanen op den voet der meest begunstigde natie werd toegekend.

Dit Tractaat, bij Koninklijke Boodschap van 22 November 1871, ter goedkeuring van de Staten Generaal aangeboden, viel een gunstiger ontvangst te beurt. De Regeering had de bezwaren, die de Tweede Kamer weerhouden hadden aan

---

[1]) **Memorie van Beantwoording. Bijlagen. 1870/1871. blz. 1819.**
[2]) **Beraadslagingen Tweede Kamer. Bijblad. 1870/1871. blz. 1087—1147.**

het vorig Tractaat van 8 Sept, 1870 hare goedkeuring te schenken, met zorg overwogen en de bedenkingen zoo veel mogelijk aangenomen.

De bereidwilligheid der Britsche Regeering, om door nadere onderhandelingen den steen des aanstoots weg te nemen, gaf een blijk van hare gezindheid om de vriendschappelijke verhouding met Nederland te willen bestendigen. Wellicht had ook de houding der Tweede Kamer op de Engelsche Regeering eenigen indruk gemaakt en er veel toe bijgedragen tot die gezindheid onswaarts. De vertegenwoordiging toch had door geenerlei pressie zich laten bewegen, om een Tractaat, dat naar hare overtuiging aan de eer en de onafhankelijkheid der Natie te kort deed, aan te nemen. Nu echter had het Tractaat nagelaten als punt van uitgang te noemen het tractaat met Siak van 1 Februari 1858, maar in de preambule was verwezen naar het Tractaat van 1824. De Kamer erkende, dat er verband bestaat tusschen de tractaten met Inlandsche Staten en het Tractaat van 1824, om toepassing te geven aan art. III van dit laatste Tractaat, voor zoo verre alleen de Britsche handel bij dergelijke tractaten, als dat van 1858 met Siak betrokken is, dat die tractaten behooren overeen te stemmen met het Tractaat van 1824; maar dat men bij die tractaten omtrent de uitlegging zich eerst verstaan moest met Engeland, dat zelfs geen partij was, was naar het oordeel der Kamer eene ongerijmdheid, eene inbreuk op onze onafhankelijkheid, ons goed recht en onze goede trouw. Het nieuwe aangeboden Tractaat had dit bezwaar voorkomen; een nieuwe regeling, zoo noodig, van de wederzijdsche betrekkingen tot Sumatra was aangegeven; aan Nederland werd nu verzekerd, wat nog ontbrak aan

zijne vrijheid van handelen op Sumatra; aan welke bepalingen de toelating van den Britschen handel voor de aangewezen gedeelten van Sumatra onderworpen zou zijn, werd eveneens geregeld. [1]) Het Eindverslag der Commissie van Rapporteurs was in zooverre bevredigend [2]), dat de Ministers van Buitenlandsche zaken en Koloniën de noodzakelijkheid niet inzagen nog nadere schriftelijke mededeelingen te moeten geven en zich voorbehielden de gevraagde inlichtingen en de gemaakte opmerkingen mondeling bij de discussie te behandelen. [3]) In de zitting van 15 December 1871 namen de beraadslagingen over het „Wetsontwerp tot goedkeuring van sommige bepalingen eener overeenkomst tusschen Nederland en Groot-Britannie, betreffende Sumatra" een aanvang; in dezelfde Zitting werd het Tractaat zonder veel tegenstand, — wellicht om, na al het voorafgaande met het vroegere tractaat [4]), Engeland's gevoeligheid een weinig te sparen, — door de Tweede Kamer met 54 tegen 13 stemmen aangenomen. [5])

In dit Tractaat ziet Engeland volkomen af van allen invloed op Sumatra; de verwijdering van alle vreemd gezag op dat eiland, de onverdeelde heerschappij over Sumatra, dat doel, waarnaar men zoo lang reeds gestreefd had, en

---

[1]) Memorie van Toelichting. Bijlagen. 1871/1872. blz. 914.

[2]) Eindverslag. Bijlagen. 1871/1872. blz. 918.

[3]) Missive der Ministers dd. 12 Dec. 1871. Bijlagen. 1871/1872. blz. 1067.

[4]) „Bij mij geldt ook sterk het bezwaar om een tractaat met eene bevriende Mogendheid, dat reeds eenmaal door deze Kamer is verworpen, ten tweeden male te verwerpen," zoo sprak de heer VAN ZUYLEN VAN NYEVELT ter zitting van 15 Dec. 1871.

[5]) Beraadslagingen. Bijblad. 1871/1872. blz. 633—649.

dat door de bekende reserves in de Nota's, als aanhangsel van het Tractaat van 1824, ons was belet geworden.

In dit Tractaat, waarbij door Engeland afgezien wordt van alle rechten, die het beweerde te hebben op Sumatra, en ons volkomen vrijheid van handelen wordt gelaten, ten opzichte van het Rijk van Atjeh, meende men dan ook, terecht of ten onrechte, een compensatie te zien voor den afstand der kust van Guinea onzerzijds. Het belangrijkst artikel van het Sumatra-tractaat valt voorzeker reeds dadelijk in het oog.

Art. I. „Hare Britsche Majesteit ziet af van alle vertoogen tegen de uitbreiding van het Nederlandsch gezag in eenig gedeelte van het eiland Sumatra, en mitsdien van het voorbehoud in dit opzicht voorkomende in de nota's door de Nederlandsche en Britsche gevolmachtigden uitgewisseld bij het sluiten van het tractaat van 17 Maart 1824."

In Art. II wordt, behalve in het Rijk van Siak Srie Indrapoera, ook „in elken anderen inlandschen Staat van het eiland Sumatra, welke hierna van de Kroon der Nederlanden afhankelijk mogt worden," aan Britsche onderdanen en handel gelijke rechten en voordeelen verleend. [1]

Dit Tractaat heeft een uitgebreider strekking, dan het verworpene; wordt hierin van geheel Sumatra gesproken, het vorige betrof speciaal het Rijk van Siak Srie Indrapoera met aanhoorigheden; men schijnt over het hoofd gezien te hebben dat er toen, behalve het Rijk van Atjin, ook nog andere onaf-

---

[1]) Dit Tractaat werd geplaatst in het Staatsblad van 17 Maart 1872, N°. 18. Zie Bijlage E.

hankelijke Staten of stammen op Sumatra waren, zooals Korintji, Kwantan, de Batta-landen en andere.

Zooals bekend is, is dit Tractaat de eerste stap geweest op den weg, dien Nederland gevoerd heeft tot den oorlog en de onderwerping van het Rijk van Atjeh. Bij proclamaties van 31 Januari en 12 Februari 1874 is geheel Atjeh, zoover het uitmaakte het gebied van den overleden Sultan, verklaard, door recht van overwinning, eene Nederlandsche bezitting te zijn. Gebonden door het Tractaat van 1824 zag Nederland zich, tegenover Atjeh, steeds in een moeilijke positie geplaatst. Het had zich altijd een vijandelijken nabuur betoond; handel en scheepvaart vonden aan zijne kusten en in zijn omliggende zeeën geen veiligheid, en op ons rustte toch de taak voor die veiligheid te zorgen en daarbij de onafhankelijkheid van Atjeh te ontzien. Dikwijls hadden wij ons slechts kunnen bepalen tot een defensieve en lijdelijke houding, en dat wel terwijl de bescherming van ons grondgebied en van de onder ons gezag staande bevolkingen, of wel de eer onzer vlag vaak het handhaven van ons prestige had geboden. Ziedaar aan welk een toestand het Sumatratractaat voor goed een einde maakte.

HOOFDSTUK IV.

Het Tractaat van 20 April 1859 tusschen Nederland en Portugal.

Onze betrekkingen met het eiland Timor dagteekenen reeds uit den tijd der O. I. Compagnie; wij lezen althans, dat in 1612 door SCHOT met den Vorst van Koepang, en andere vorsten van dat eiland, verdragen in naam der O. I. Compagnie gesloten werden, waarbij het den onzen vergund werd zich op Timor te vestigen. Ook hier vonden wij de Portugeezen sedert lange jaren gevestigd, waar zij zich door hunne geweldenarijen zoo zeer gehaat hadden gemaakt, dat het ons weinig moeite kostte hen uit een deel hunner bezittingen te verdrijven; maar Timor was van zoo weinig belang, dat de O. I. Compagnie zich niet veel aan dat eiland had laten gelegen liggen, waarvan de geschiedenis ons niet veel meer dan een aaneenschakeling van twisten tusschen Portugeezen, Nederlanders en Inlandsche vorsten geeft. De O. I. Compagnie verklaarde aanspraken te hebben op Timor; zij grondde die, tegenover de Portugeezen, op een tractaat, waarbij dat

eiland in 1683 door den Sultan van Ternate, wiens oppergezag, althans in naam, op Timor erkend werd, [1]) was afgestaan.

Was evenwel door het verdrag van 1756, dat de O. I. Compagnie na een gelukkig geëindigden strijd met de voornaamsten van Timor gesloten had, onze macht daar aanmerkelijk toegenomen, het wanbestuur onzer bewindsmannen en de verwaarloozing van den kant der Regeering deden weldra onze macht aldaar spoedig afnemen en in allertreurigsten toestand verkeerde het eiland, tijdens den val der Compagnie. In dezen toestand kwam eenigszins verbetering, toen door DAENDELS het bestuur over Timor aan HAZAERT was opgedragen; maar ondanks het beleid van dezen kundigen ambtenaar bleef hier de gedeelde heerschappij in het gemengd bezit, door geene juiste en erkende grenzen geregeld en afgebakend, lang nadat de krijg om het oppergezag in de Indische Zeeën was geeindigd, een bron van aanhoudende twisten tusschen de twee eeuwenoude mededingers, waarvan de een, thans zoo verzwakt, zich hier met moeite op het eenig overblijfsel zijner weleer zoo groote heerschappij staande hield. In het jaar 1818 werd ons op nieuw het bezit van de landschappen, die krachtens het verdrag van 1756 onder het gezag der voormalige O. I. Compagnie behoorden, door de Portugeesche autoriteiten op Timor betwist, aan welke wanverhouding en onzekerheid in 1819 geen einde werd gemaakt door het zenden van een Regeerings-Commissaris, zoodat, zonder eene erkenning van ons recht van de zijde

---

[1]) VETH. Timor. blz. 591. „Gids." 1855. Deel I.

van Portugal, het Nederlandsch gezag er evenwel gevestigd bleef. De tuchtiging van het eiland Flores wegens gepleegden roof gaf wederom aanleiding tot een geschil, ontstaan omtrent de vraag: of het recht tot die tuchtiging, al dan niet, aan ons toekwam; tot klaarheid kon evenmin dit punt gebracht worden, wie rechtens als bezitter kon worden aangemerkt. Het zich gewapenderhand mengen van een tot het Portugeesch gebied behoorend inlandsch vorst in de geschillen tusschen een gedeelte van de onder Nederlandsch gezag staande bevolking, maakte de vrees voor nieuwe botsingen weder levendig, en deed den toenmaligen Resident SLUYTER besluiten het Gouvernement te bewegen in onderhandelingen te treden over den aankoop der Portugeesche bezittingen op Timor. De Gouverneur Generaal ROCHUSSEN schonk aan dit voorstel zijn adhaesie, en gaf het in overweging aan het Opperbestuur, alwaar de Minister BAUD een willig oor had voor het denkbeeld van ROCHUSSEN om tot uitbreiding van ons gebied in den Timor-Archipel met Portugal in onderhandeling te treden. [1])

Dit denkbeeld, om langs minnelijken weg, Timor en onderhoorigheden geheel onder het Nederlandsch gezag te brengen. en zoodoende een einde te maken aan de bestendige geschillen, was reeds in 1819 door VAN DER CAPELLEN geopperd. In 1848 werd opnieuw een Commissaris door het Gou-

---

[1]) **Memorie van Toelichting. Bijlagen. 1854/1855. blz. 306.**
VETH. Timor. blz. 546, 549. Deel I. blz. 58, 73. Deel II. „Gids." 1855.
v. D. LITH. Nederlandsch Oost-Indië. blz. 283.
E. DE WAAL. Onze Indische Financiën. Deel I. blz. 91.

vernement naar Timor gezonden; aan hem werd opgedragen om de ontstane geschillen tot een beslechting te brengen, alsook om te trachten met het Portugeesch bestuur van dat eiland tot eene wederkeerige omschrijving en bepaling te geraken van al de landen in den Archipel van Timor, waarop òf het Nederlandsch- òf het Portugeesch Gouvernement souvereiniteitsrechten bezat; langs dien weg hoopte men de herhaling van de territoriale en politieke quaestiën, die uit wederzijdsche onzekerheid voortvloeiden, te voorkomen.

De te beslissen quastiën waren hoogst ingewikkeld; tegen het verdrag van 1756, dat door den opperkoopman Paravicini, in naam der Compagnie met de „gezamentlijke respectieve Koningen en Regenten van 't groot eiland Timor" gesloten, was steeds door de Portugeezen geprotesteerd geworden; men zeide, dat vele vorsten, die zich steeds trouwe bondgenooten van het Portugeesch Gouvernement betoond hadden. tot medeonderteekening verleid waren; derhalve kon dat verdrag niet tot grondslag bij de onderhandelingen dienen, vooral ook niet meer toen de Compagnie, niet bij machte zijnde de binnenlandsche vorsten tot nakoming van het verdrag te noodzaken, aan hare beambten gelast had zich niet langer op het verdrag van 1756, maar alleen op vroegere overeenkomsten te beroepen, waardoor zij stilzwijgend Portugal's rechten, op de onderscheidene in dat verdrag begrepen staten, had erkend.

Uit zulk een stand van zaken laat het zich gemakkelijk verklaren, dat bestendige geschillen daaruit noodzakelijk moesten voortvloeien- Een afdoening dezer quaestiën werd hoogst wenschelijk geacht, te meer met het oog op de in 1848 ontworpen ontginningen der kopermijnen in het Fiala-

rangsch gebied, welke streek, benevens Maubara, reeds in 1785 door Portugal aan het Nederlandsch gezag betwist werd, [1]) De onderhandelingen van den in 1848 gezonden Commissaris STEYN PARVÉ hadden, hoewel tot geen bepaald resultaat geleid, echter dit gevolg, dat het Portugeesch bestuur van Timor berust heeft in de feitelijke bezetting onzerzijds der betwiste punten, terwijl wat de delimitatie betrof, hetzelfde bestuur het recht van Nederland erkend heeft over sommige plaatsen, waarover geschil bestaan had. Het Nederlandsch Gouvernement besloot nu, tot afdoening van alle geschillen, in onderhandeling te treden met de Regeering te Lissabon, omtrent den verkoop der Portugeesche bezittingen op Timor en onderhoorigheden, maar eerbied voor oude herinneringen en nationale trots deden Portugal dit aanbod van de hand wijzen.

Daarentegen was de Portugeesche Regeering, na kennis bekomen te hebben van de resultaten der zending van den Nederlandschen Commissaris, volkomen bereid om wederzijds een nieuwe Commissie te benoemen tot regeling der grenzen van ieders gebied op die eilanden. Diensvolgens vertrok in 1851 de heer C. F. GOLDMAN, als Nederlandsch Commissaris naar Timor, en in overleg met den Resident van Timor, BARON VAN LIJNDEN, en met samenwerking van de Commissarissen van het Portugeesch Gouvernement, werden weldra door die gemengde Commissie voorloopige overeenkomsten [2]) getroffen tot regeling van het wederzijdsch

---

[1]) VETH. Timor blz. 707. „Gids." 1855. Deel I.

[2]) Dit project-tractaat van 28 Augustus 1851 is te vinden in Bijlagen. 1854/1855. blz. 308.

gebied, die tot grondslag hebben gestrekt van het Tractaat, dat op 6 October 1854 tusschen de Nederlandsche en Portugeesche Regeeringen in Europa te Lissabon gesloten is geworden, waaraan, bij een vervolg-overeenkomst van 28 November [1]) daaraanvolgende, eenige voorloopige uitvoering is gegeven, en thans alleen nog op bekrachtiging, volgens art. 57 der Grondwet, na de goedkeuring der Staten Generaal wachtte.

In de voorloopige overeenkomst staat Portugal tegen eene geldelijke schadeloosstelling van *f* 200.000 af, de eilanden benoorden Timor, te weten: Allor, Pantar, Lamblem, de Solorgroep, Adenara en Flores, met uitzondering van Poeloe Kambing, tegenover Dilly, de Portugeesche hoofdplaats van Timor, gelegen op Timor zelf, het rijkje Maubara onzerzijds tegen Lamakanee, benevens de onvoorwaardelijke erkenning onzer Souvereiniteit over alle andere tot dusverre betwiste punten. In de vervolg-overeenkomst is vastgesteld, dat Portugal tegen dadelijke uitkeering van *f* 80.000 de bedoelde eilanden, benoorden Timor, aan Nederland zal overgeven; en dat die som, ingeval de betrokken Gouvernementen in Europa de overeenkomst niet mochten goedkeuren, zal worden beschouwd als in leen, tegen terugbetaling, gegeven te zijn. Ofschoon de bedongen geldelijke uitkeering toenmaals althans niet werd opgewogen door de inkomsten van de afgestane landstreken, toch, afgescheiden van de redenen van staatkundigen aard, die het wenschelijk maakten, dat de om

---

[1]) **Deze suppletoire conventie van 28 November 1851 is te vinden in Bijlagen. 1854/1855. blz. 308.**

Timor gelegen eilanden in het onverdeeld bezit van Nederland kwamen, was die geldelijke opoffering, die ons in staat stelde de zeerooverij en den slavenhandel in het belang van handel en scheepvaart, en zonder vrees voor territoriale rechten te schenden, krachtdadiger te beteugelen, van onberekenbaar nut en voordeel. Van Portugeesche zijde is bedongen dat de bewoners van de, krachtens de overeenkomst, onder het Nederlandsch gezag geplaatste landen, in de vrije uitoefening van den R. C. godsdienst zouden worden gelaten, terwijl voorloopig dc zorg voor hunne geestelijke belangen aan de Portugeesche missie op Timor zou toevertrouwd blijven.

Deze bepaling werd door de Portugeesche Commissarissen, ofschoon zij wisten, dat in Nederlandsch-Indië de vrijheid van godsdienst bestaat, tot meerdere geruststelling dier Inlandsche bevolking verlangd; onzerzijds kon men tegen dat verlangen geen bezwaar hebben. Van onze zijde was tevens de vraag overwogen, of men niet eveneens een wederkeerigen waarborg, in het belang der Christenen, die het aan Portugal afgestane landschap Maubara bewonen, behoorde te bedingen; maar dit werd onnoodig geoordeeld, omdat aldaar geen andere, dan de Roomsch-Katholieke godsdienst werd beleden. De belofte van vrije godsdienstoefening voor de Portugeesche onderdanen, had echter niet in het tractaat moeten worden opgenomen; met een beroep op onze Grondwet had men hier kunnen volstaan. [1])

Na de betaling der *f* 80.000 en na de inbezitneming onzerzijds der afgestane landstreken, en nadat het Indisch be-

---

[1]) VETH. Timor. blz. 79. „Gids." 1855. Deel II.

stuur hiervan de Regeering in Europa mededeeling had gedaan, is met de Regeering te Lissabon over de sluiting van een definitief tractaat onderhandeld, en zooals wij boven zagen, heeft dat tractaat zijn beslag gekregen den 6den October 1844. Dit verdrag is bij Koninklijke Boodschap van 13 Februari 1855 der Tweede Kamer aangeboden geworden, en moest, na goedkeuring, voor goed een einde maken aan alle geschillen, die gedurende meer dan twee eeuwen de welvaart van Timor hadden benadeeld en tegengehouden.

Het onderzoek van het wetsontwerp, houdende goedkeuring van het Tractaat, gaf aanleiding tot vele vragen en bedenkingen; de beantwoording en ophelderingen daarom in de Memorie van Beantwoording verwezen meestal naar geheime stukken.

De voordeelige zijde van het Tractaat, nl. dat het strekken moest om een deel der grenzen van het Nederlandsche gebied in den Indischen Archipel juister af te bakenen, dan zulks tot nog toe het geval was geweest, werd evenwel, ondanks de vele bedenkingen, erkend. Al wat toch strekken kan om den minsten twijfel omtrent onze grenzen, in welk gedeelte van Nederlandsch-Indië ook, weg te nemen, mocht, zeiden de Afdeelingen, reeds als een aanmerkelijk voordeel beschouwd worden.

Werden ook door de Afdeelingen al eenige bezwaren geopperd tegen den afstand en ruil van sommige gedeelten van het Nederlandsch gebied, evenzoo rezen er ook bedenkingen tegen de erkenning onzer Souvereiniteit van Portugeesche zijde, over streken, die ten allen tijde in ons bezit geweest waren, zoodat het afzien van Portugal van die streken van weinig beteekenis moest geacht worden. Bovendien

droeg de voorloopige uitvoering niet de goedkeuring der Afdeelingen weg, omdat men bij eventueele verwerping in velerlei moeielijkheden zou vervallen. De steen des aanstoots, waardoor voornamelijk het Tractaat na de beraadslagingen verworpen werd, was evenwel de van onze zijde toegezegde vrijheid van godsdienst, zonder reciprociteit van Portugal, ten opzichte van zijne nieuwe onderdanen, bedongen te hebben.

„Wierd toch van de Portugeesche zijde daarop ten behoeve der Katholieke kerk zoo sterk aangedrongen bij eene mogendheid, die in hare staatsinstellingen de vrijheid van godsdienst waarborgt, in niet geringere mate scheen dezerzijds de aandrang voor de vrije uitoefening der Hervormde godsdienst te moeten zijn." [1]) Het kwam echter den Minister niet raadzaam voor, om ter verkrijging der hier bedoelde reciprociteit de afdoening dezer zaak op nieuw te vertragen; men had de zekerheid, dat geene andere dan R. C. Christenen in Manbara gevonden werden, en bovendien, men verwachtte van de aan te wenden pogingen geen goeden uitslag. [2]) Dit Tractaat mocht de goedkeuring der Staten Generaal niet verwerven, en werd verworpen. Daar de grensregeling op Timor een noodzakelijk vereischte werd, knoopte men weldra nieuwe onderhandelingen met Portugal, aan, tot het aangaan van een nieuw Tractaat, dat zooveel mogelijk aan de bezwaren der Staten Generaal moest te gemoet komen. De voorname hinderpaal in het vorig tractaat werd op-

---

[1]) **Voorloopig Verslag. Bijlagen. 1854/1855. blz. 355.**

[2]) **Memorie van Beantwoording. Bijlagen. 1854/1855. blz. 784.**

geheven door een nieuw en gewijzigd verdrag, dat den 20sten April 1859 te Lissabon gesloten werd, en bekrachtiging der Staten Generaal verkreeg op 20 Augustus 1859. Dit Tractaat, bij Besluit van 12 September 1860 in het Staatsblad N°. 56 geplaatst, maakt tot nu toe nog den grondslag uit van de betrekking tusschen Nederland en Portugal in den Indischen Archipel, „willende voor altijd elk misverstand voorkomen, dat geboren zou kunnen worden uit de onjuiste omschrijving der grenzen en al te veelvuldige enclaves."

Nederland erkent de Souvereiniteit van Portugal over al de Staten, die zich ten oosten der omschreven grenzen bevinden, met uitzondering van den geënclaveerden Nederlandschen Staat Maucatar; de noordelijke grenzen zijn die, welke Cova van Juanilo afscheiden; de zuidelijke, die welke Suai van Lakecune afpalen.

Portugal erkent de Souvereiniteit van Nederland over al de Staten, die zich ten westen van die grenzen bevinden, met uitzondering der enclave Oikoussi, welke Portugeesch blijft.

Het Tractaat noemt al de Staten op het eiland Timor op, die door Portugal erkend worden onder Nederlandsche Souvereiniteit te staan. Aan Portugal blijft afgestaan het Staatje Maubara en Poeloe Kambing. Onder Nederlandsch gezag komen alle eilanden ten Noorden van Timor gelegen, te weten: Flores, Adenara, de Solor-groep, Lomblen, Panter en Ombay.

Als schadeloosstelling, voor hetgeen Portugal bij de ruiling mocht kunnen verliezen, wordt aan het Portugeesch Gouvernement kwijt gescholden de *f* 80.000, die in 1851 voorloopig reeds waren uitbetaald, onder beding, dat bij verwerping van het Tractaat, die som als geleend van het Nederlandsch

Gouvernement zoude beschouwd worden; bovendien werd aan Portugal de som van *f* 120.000 uitbetaald.

De vrijheid van godsdienst is wederzijds gewaarborgd aan de inwoners der landen, die bij dit Tractaat zijn afgestaan.

Ziedaar, in korte woorden, den hoofdinhoud van dit uit 11 artikelen bestaand Staatsstuk.

Bijlage A.

Memorie van Bewindhebberen der O. I. Compagnie. 1607.

Redenen van onsen trafiek in Indiën.

Elke monarch en absolute prince binnen syne eyghene jurisdictie heeft de macht, toe te sluyten ende open te setten de poorten van traffique, maer het is teghens het recht van natien, die Godt door onderlinghe ghemeynschap heeft gheordonneert, d'een den anderen van doen te hebben, dat eenighen Pause oft potentaat soude vergeten de macht van syne gheestelycke sleutels, ende op hem nemen eene generale authoriteyt, te binden ende ontbinden in wereldlyke dingen, te distribueren de coninckrycken van den aertbodem, als syne aelmoesen oft gaven, te verbieden alle intrecours ende handelinghe, niet alleenlycken aen alle Christelycke Coningen; maer aen de heydensche princen oock, die hem niet en bekennen noch syn oneyndelijk vermogen, wiens subsistut ende stadhouder hij falschelycken predendeert hem selven te wesen.

Het staet alle Coningen toe, hunne zeecusten te suyveren ende defenderen van zeeroovers, alsoo de magistraten te lande van de dieven, tot voorderinghe van den coophandel ende traffique. Ende ten aensien van de enge zeeën en inlaeten ofte golfen, sy pretenderen privilegie te hebben daarvan, ende de zeeën voeren hare

namen, als Brittanische, Arabische, Perziaensche etc. Maer aengaende de Oceanische zee, daer en mag niemanden interest inne pretenderen. Het ligchaem ende uitbreydinghe daarvan, is zoo groot, wijt ende onmetelyck, dat gheenen prince, gheenen monarche, Grieck ofte Romeyn, conde oyt eenighe eygenschap daervan ghecryghen. Het en bekent geenen Coninck, dan den Coninck der Coningen, in wiens handen syn al de hoecken des aerdbodems ende de zee is alzo zyne, by de regelen van alle rechten civill en ghemeyne.

De oceanus is vry van prescriptie oft particulieren interest als de locht is. Mare commune omnium est, et littora sicut aer, Maris communis usus omnibus hominibus ut aeris. Ende onse rechtsgeleerde Bracton seyt, tot denselven effecte; jure naturali et jure gentium haec communia sunt: aqua profluens, aer, mare, littora maris. Eenen anderen seyt, dat al ist by een tweede wet van natien, Vrankrijk, Italien, Spaignen ende andere Coninckryken, syn inghebonden en ghelimitteert by de zee, nochtans seyt hy: Immensa natura oceani prescribi non potest nec. sejungi. Ende daeromme noch Paus, noch Koninck van Spaignen connen voorstellen eyghenaers te syn van de Oceansche zee, noch verbieden Christelijke Coningen, te seylen voorby de linie, soo sy presumeren te doen.

Den Coningh van Spaignen in zyn regt van Portugal, pretendeert een interest tot het Ooste ende in zyn recht van Spaignen, eenen interest tot de West-Indien, ende dat door een donatie van den paus Alexander, die van gheboorte was een Spaignaert en partiael, ende by condicie den ongoddelycsten monster van zynen tyd, die all ist, hy vonde dat zynen meester, wiens stadhouder hy gheerne woude geweest zyn, predikte dat syn Coninckryck van deze werelt niet en was, maer onderwierp hem zelven tot Caesar ende syn leven tot den civilen magistraet; nochtans desen synen stadhouder vergetende en syne professie, geeft zoo liberaelycken wech, de Coninckrycken van de werelt, als den dui-

vel die offereerde tot Christum, en gheeft tot Ferdinando bijkans de geheele wereld, die Godt lange te voren ghegheven hadde filiis hominum, wanneer hy het beter met zynen meester mocht ghezeyt hebben: wie maeckt my eenen rechter over u? achtervolgende het zeggen in het François: quand Dieu ne veult, le saint ne peult.

Eerst deze donatie was tot voorderinghe van religie, waerinne de paus eenen vremden cours hielt, alle Christelyke Coninghen te verbieden, die Godt noemt voetstervaders ende voetstermoeders van zyne kercke, dat niemanden van die, aen de heydenen ende ongelovigen verbreyden mogten de glorieuse kennisse van salicheit, maer dien aermen koningh Ferdinando, wiens huysvrouwe hare juweelen vercochten tot behoef van de eerste ontdeckinghe, alleen moet blazen die trompette tot den eynde des werelts.

Alle andere catholycke princen stond deze donatie niet aen; want naer 2 jaeren, Koningh Hendrick 7 in Enggelandt, gaf patente aen Jean Cabott den vader, ende zyne dry sonen, omme met 5 schepen (te zeylen), met dese authoriteit: plenam potestatem navigandi ad omnes partes, regiones et sinus maris orientalis, occidentalis et septentrionalis, sub insignis et vexillis nostris, etc. Ende deze ontdeckten van de latitudine van 58 noordewaert tot den suyden en de suytwesten van Florida, bycans een duyzent mylen ofte leguen, waertoe onzen staet zoo goeden interest heeft als den Spaegnaert tot hetgeene hy ontdekt heeft.

Coninck Henricus 8 sondt Sebastiaen Cabot ende Sir Thomas Perte, ridder en sondt de tweede reyze eenen Jan Rutt ende Albert de Prato, met twee van syne eygen schepen, de Ascention ende Mary Guilford, om te ontdecken noordwestwaert, ende dit was 10 jaeren daernaer.

Coninck François van Vranckrijck, sondt Jehan de Verasava, die ontdeckte 900 mylen ofte leguen van die coste westwaert, hy sondt de tweede reyse, Jacques Cartier, die ontdeckte S. Lau-

rens ende 300 leguen aldaer ende in de riviere van Canada ende inhabiteerde daer één jaer.

Hy sondt Robberval lest, die winterde ende ontdeckte dat deel, genaempt Nova Francia op den dach van heden.

Henricus de 2, syn zoon sondt Villegaigne, die maeckte sterckten in de rivieren van Genero in Brasilie.

Carel 9 sondt Ribaut, tweemael, ende Landenier eens, die sterckten maecten in twee verscheydene plaetsen van Florida.

De Portuguesen oock, contrarie tot dese bulle, sonden Gaspar Corterealis, die ontdekten het noorden van het nieuw ghevonden landt.

Ende Gemma Frisius schryft, dat de Coningh van Denemarcken, Jan Scolme sondt in het jaer 1500, omme te ontdecken de noortweste passagie.

Daerenboven de menichvuldige ontdeckingen, gedaen by Henricus 4, nu Coninck van Vranckryk, ende van wyle Haere Majesteit, wier ondersaten tweemael rontomme de werelt ginghen, wanneer Drake in de achterzyde van America ontdeckte een plaisant landt, lat. 43 en hetselve noemde Nova-Albion, eene plaetse de Spaignaerden noyt te voren bekent.

Alle desen waeren gesonden om te ontdecken contrarie des Pausens bulle ende noch dezelve paus, noch nooyt eenige van syne successeurs hebben gesogt deselve te straffen.

Wat forten ofte factorien hebben de Portugezen, oostwaerts voorby de Cape.

Op de custe van Afrika, sy hebben Sofalla, Mozambique en Sena.

Inde Perziaensche golf, Ormus.

Op de custe van India ende Malabar zyn meest alle hunne steden ghelegen als: Diu, Damaon, Bazaym, Mannora, Chaule, Goa, Onor, Barcelor, Mangalor, Cananor, Cranganor, Cochin, Coulaum, ende op Narsinga, St. Thomè ofte Melleapor, Negapatnam, Albanor, ende Columbo, in het eylandt van Zelan ende Malacca op 't punt vant landt, van ouds genoemt Aurea Chersonnesus ende op de Moluccos, Malucco ende Amboyna ende het

eylandt van Macchao, in de Latitudine van 22, ende Manilla, een van de Lusones oft Philippines.

Het groot eylandt van Madagascar, andersints St. Lorenzo.

Op de golfe van Bengalen, Orixa. Bengala ende Aracan.

Het ryck en machtig coninckryk van Pegu.

Het koninckryck van Sinchalaon. (?)

Het koninckryck van Siam.

Het koninckryck van Camboya.

Het koninckryck van Cauchinchinay.

Het machtig en de weerdich keizerryk van China.

Het ryck en gouden eylandt van Sumatra. De eilanden van Java maior, ende Java minor ende Baaly.

In alle plaetsen, die sy bezitten, als conquesteurs, waar zy ingeplant hebben religie, civiliteit ofte handel, zy traffiqueren aldaer noch alleen zonder letsel oftè interruptie.

Maer waer het sy, dat zylieden getraffiqueert hebben met eenige Heydensche Coninghen, alwaer zy ghevonden hebben lanck te voren hun compste, een civilen ende wel geordonneerden staet, ten is geen redene, dat hun traffique aldaer, andere Christelycke Coningen soude uytsluyten daer oock te handelen, niet meer dan syne Majesteit verbieden mach handelinghe op Muscovy, overmits wy hetselve eerst ontdeckt hebben. Godt heeft geordonneert voor onderlinghe gemeynschap van menschen dat de superfluiteyten van een coninckryck het ghebreck van andere coninckrycken souden vervullen oft suppleeren, Hy heeft geordonneert, dat over de groote Oceansche zee als eenen gemeynen hooghen weg rontomme de werelt, alle coninghen van den eerdtbodem d'een den anderen visiteren mogen ende met den anderen traffiqueeren in liberteyt ende vryheid.

Redenen van nootsaeckelykheid.

In den eersten het en is niet behoorlyck voor alle Christelyke Coningen stille te zitten en den Spaegnaert toe te laten in deze mercenaire werelt, wanneer alle lieden draegen venales ma-

nus, et ibi fas, ubi maxima merces, om op te hoopen de ryckdommen van 't oosten ende westen, om onder henluyden te zitten als een monarche van de werelt ende deselve goederen vuytte deylen onder de reste, tot zynen eygenen pryse ende beliefte.

Indien zy allegeren willen, dat wy die redelycken geratheert van hun hebben sullen, dat is een saecke onmogelyc, want zy zelve onweerdichlyck in Indien betalen, 30 ten hondert, waer wy niet betaelen, en zy betaelen tweemael sooveel thuys aan hunnen Coningh voor costuym en exactien als sy doen in Indien. Nu tot wat rate wy gediend zullen worden, ter derde of vierde handt, quaere; ende indien zy die thuys brengen mochten met meer gemackelycker conditien, nochtans hoe sy ons souden tracteren, wanneer zy in heurlieder winckels zyn, bet Italiaensch vers verclaert ons:

Quando il frumento è'nell campi
È de dio, e di santi,
Quando il è nel sui solari
Nonsi haver senze denari.

De Coningh van Engelant, synde heden Coningh van meer eylanden ende meer ondersaten in Engelandt, Schotlandt ende Ierlandt, dan eenigen prince in Europa, moet noodsaeckelyken ter zee en speciaelyken by lange reyzen soeken, zyne arme ondersaten te imployeren tot oeffeninge van zyne navigatie ende voorderinghe derzelver, vindende garnisoenen in allen landen ghelaten, by Hare Majesteit, die vergaen mosten, tensy gheimployeert te werden.

Daerenboven de onsen hebben alreede in Bantam ende Sumatra eenen handel ingestelt, een verbondt aangegaen met de Coninghen, die al ist Mahumetanes zyn, nochtans sommighe syn zoo absolute gouverneurs als den Coningh van Spaignen in Spaigne selve is, verachtende dat eenig Christelyck Coninck soude dorfven reclameren hunne coninckrycken, deel te wesen van hun Oost-Indien, achtende de Portuguesen de verachtelykste natie

van de werelt en hun tracterende naer advenant. Hier hebben d'onse den handel ofte factorie ingestelt, groote quantiteit van coopmanschappen gelaten ende omtrent 30 facteurs om de coopmanschappen gereet te maecken, tegens de naeste wederomcompste van de scheepen, waerdoor zy hoopen hunne reyze te volbrengen in 17 maenden, ende indien wy door eenighe peyze souden vuytgesloten werden van deze reyze, de Portuguesen souden ons opt lyf vallen, als ofte onse natie heel overwonnen ware ende handel te niet gedaen.

Daerenboven dat wy ghedient sullen worden van alle de Oost-Indiesche rijckdommen ende vermaeckelykheden, ter eerster hand, onse scheepen te werck gestelt, ons volck geimployeert, (en) Syne Majesteits costuymen zullen hiervan. oock apparent in corten tyd grooter worden.

Daerenboven door desen handel in Oost-Indien, hebben wy bycans onsen Turkschen handel onder de voet gheworpen, dewelcke een van de rykste reyse was, die wy deden, ende dit is verloren sonder recouvreren, want indien wy niet meer en souden seynden oostwaerts, nochtans souden de Nederlanders continueren dese landen te dienen met die coopmanschappen, tot redelijker rate, dan wy die brengen van de strate. Ende indien wy de reyse ganschelyck zouden abandonneren, zonder twijfel de Nederlanders souden hunnen nomber verdubbelen, dwelck sy nu naerlaeten in respecte van ons. Ende dan souden wy onder schuylen en voorderen hun zeevaert, en hun en hun vianden ryck maken, en verarmen ons zelven, hun vrienden.

Voorder indien onse ontdeckinge van de Noordweste passage zoude gelucken, door dezen peys souden wy vuyt gesloten werden van de Indien, ende van die possibiliteit van ontallycke ryckdommen ghemackelijker voor ons thuys te brenghen dan voor Vranckryck, Spagnien ofte Italie.

Alle deze tsamen gevoecht, ware het beter ende bequaemer voor ons, tot de vryheid te staen van traffique in alle plaetsen van Indien, alwaer hy (de Spanjaard en Portugees) noch

religie noch traffique ingeplant heeft, noch clameert te houden by conqueste, oft zullen wy om hem te plaisieren verliezen de glorieuse ryckdomme van de Oost-Indische zee, waerop Tertullian, seyt: ambitie voet haerzelven.

Hebben wy den Paus uit de kercke ende ghemeynte geworpen en sullen wij toelaeten, zyne bulle alzo door de werelt te loopen, om de Oceanische See te sluyten, by natuure ghemeyn, ende wetten te stellen alle Coninghen, heydenen ende Christenen; sullen wy hem toelaeten weder vuyt te trecken, St. Peeters wereldlyk sweert om daermede den eerdbodem te verdeylen, die niet toegelaten wiert Malchus oore aff te snyden? Inder waerheyt, neen! alle Coninghen van Europa behooren wakker te zyn en hun vryheid gade te slaen.

Het slot van alles is int corte aldus, gheenen particulieren Coning oft Prince en can verbieden den intrecours van natien, dan binnen zyn eighen Coninckryck.

De Oceansche zee is alsoo ghemeyn als de locht is, ende gheenen Coning kan vereyschen meer, dan eenen alghemeynen interest daerinne.

Des Pausens donatie is idel, ende teghens de leeringe Christi en teghens religie.

Dese deelen van Oost-Indien waeren ontdeckt lange voor de bulle, vuytgenomen omtrent de Cape.

Alle andere Catholique Coningen wederstaen des Pausens donatie, seynden om te ontdecken diverse plaetsen, contrarie het verbod van dien.

Den Koning van Spaignien te hebben privilegie van traffique, alleen in alle plaetsen, waer hy dat gheconquesteert heeft by den sweerde, oft tsy waer hy civiliteyt, religie ende handel inne geplant heeft.

In wat deel van de Ooste, de Portuguesen forten oft factoren hebben op den dagh van heden.

In wat machtige Coninckrycken zy gheen ghebiedt met allen en hebbon, ende redenen van noodtsaeckelykheid:

Dat het gheen verseeckertheid en is voor andere Christelycke Coninghen stille te zitten ende hem toe te laeten als monarche van de werelt, eenen monopolist van alle coopmanschappen te wesen.

Dat de Portnguesen alle sulcke exactien thuys betaelen en in Indien, dat het onmogelyck is dat zy ons dienen connen met Indiesche waeren, tot eenighen redelycken pryze.

Dat de Coningh van Engelandt hebbende meer volcks ende scheepen, dan een ander, synde een eylander, die hy nootsaeckelyken moet imployeren ende desgelycken syne affgedancte garnisoenen, gelaten by haere Majesteit.

Dat wy factoren ingestelt hebben en verbondt gemaeckt ende coopmanschappen in Sumatra en Bantam ghelaten hebben ende en connen met gheen eere ofte proffyt, die te niette doen.

Dat het syne Majesteit zeer schadelyc wezen zal in zyne costuymen; dat dit alreede ghedaen heeft ende zal bederven onsen Turkschen handel en syne Majesteit en mach niet beyde verliezen ende d'welck niet te verantwoorden en is. Indien wy afstand doen souden, den Spaignaert soude niet verbetert wezen, want de Nederlanders sullen alsdan meer schepen seynden ende onse cooplieden sullen onder haer schuylen. En wy sullen verarmt wesen, die hun vrienden zyn en zylieden en hun schipvaert ryck worden, die hun vianden zyn.

Behalven dit 't is tegens natuere van verbintenisse eenen generalen peys te sluyten ende liberteyt van handel te weygeren.

Dat wy de Nederlanden sullen afvallen met dewelckc· wy eenen wel gesetten handel hebben, om met hen in verbondt te treden, met dewelke wy gheen benefitie van handel ghenieten connen, indien wy vuyt gesloten syn van de traffique in syn Indien, want sedert desen twist, sy maken selfs lakenen, dewelcke was onze gestapelde coopmanschap en principaelst benefitie in Spagnien.

Bijlage B.

Tractaat van Munster.

ART. V.

De Navigatie ende Trafficque op de Oost ende West-Indien, sullen worden gemaintineert, volgens ende in conformité van de Octroyen daer toe aldereyts gegeven, ofte noch te geven, ende tot verseeckertheyt van dien, sal strecken het jegenwoordige Tractaet, ende de Ratificatie ten wederzyden daer op uyt te brengen: Ende sullen onder het voornoemde Tractaet begrepen worden alle Potentaten, Natien ende Volckeren, waer mede de voornoemde Heeren Staten, of die van de Oost en West-Indische Compagnien van haren t'wegen binnen de Limiten van haer Octroy in Vrundtschap en Alliantie staen: Ende sal een yeder, te weten, de hooghst-gemelte Heeren Koningh en Staten respective blyven besitten en gauderen soodanige Heerlickheden, Steden, Kasteelen, Sterckten, Handel, en Landen in de Oost ende West-Indien, als oock Brazil, mitsgaders op de Kusten van Asia, Africa ende America respective, als de selve Heeren Koningh ende Staten respectivelijck zijn hebbende ende besittende, daer onder specialijck begrepen de plaetsen by de Portugesen t'zedert den Jare 1641. den Heeren Staten afgenomen en geoccupeert, of de plaetsen die sy hier naemaels sonder infractie van 't je-

genwoordigh Tractaet sullen komen te verkrygen en te besitten: En sullen de Bewinthebberen, so van de Oost als West-Indische Compagnie der Gennieerde Provincien, als oock de Ministers, hooge als lage Officiers, Soldaten ende Bootsgesellen in actuelen dienst van d'een of d'ander der voorsz twee Compagnien wesende, of geweest zijnde, als oock die uyt der selver respective diensten, soo hier te Landen, als in 't district der opgemelte Compagnien al noch continueren, ende naer desen noch ge-employeert mochten werden, vry en onbekommert zijn in alle de Landen staande onder de gehoorsaemheyt van den Koningh van Spagnien in Europa, sullen mogen reysen, handelen en wandelen, als alle de andere Ingezetenen van de Landen van de voornoemde Heeren Staten. Voorts is besproocken ende gestipuleert, dat de Spaignaerden sullen blyven by hare Vaerten in soodaniger voegen, als sy de selve in Oost-Indien al noch hebben, sonder hun verder te mogen extenderen; gelijck oock mede de Ingezetenen van de Vereenighde Nederlanden haer sullen onthouden van de frequentatie van de Castiliaensche Plaetsen in Oost-Indien.

Bijlage C.

Conventie van 1814, tusschen Groot-Brittanië en de vereenigde Nederlanden, wegens de teruggave der Nederlandsche Koloniën.

In naam der Allerheiligste en ondeelbare Drieëenheid.

De vereenigde Provinciën der Nederlanden, onder de hooge gunst der Goddelijke Voorzienigheid, in hare onafhankelijkheid hersteld, en door de getrouwheid der Hollandsche Natie, alsmede door de wapenfeiten der verbondene Mogendheden, onder het bestuur van het Doorluchtige Huis van Oranje geplaatst zijnde, en zijne Britsche Majesteit, verlangende met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, ten opzigte van de koloniën der voorsz. Vereenigde Nederlanden, welke, gedurende den jongsten oorlog, door de wapenen van Z. M. veroverd zijn, in zoodanige schikkingen te komen, als tot den voorspoed van den voormelden staat kunnen medewerken en een duurzaam bewijs van Zr. Ms. vriendschap voor, en verkleefdheid aan het Oranjehuis kunnen opleveren; zoo hebben gezegde hooge contracterende partijen, gelijkelijk door die gevoelens van hartelijke welwillendheid en verkleefdheid voor elkander bezield, tot hare gevolmagtigden benoemd:

(Hier volgen de respectieve benoemingen.)

ART. 1.

Zijne Britt. Majest. verbindt zich, om den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, binnen de hierna te bepalen tijdperken, de koloniën, factoriën en etablissementen terug te geven, welke door Holland in het begin van den laatsten oorlog bezeten zijn, te weten: den 1sten Januarij 1803 in de zeeën en op het vasteland van Amerika, Afrika en Azia, met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerary, Essequebo en Berbice, over welke bezittingen, de hooge contracterende Mogendheden zich het regt voorbehouden, om bij eene supplementaire conventie te beschikken, welke hierna, overeenkomstig derzelver wederzijdsche belangen, zal genegotiëerd worden, en bijzonder met betrekking tot de voorzieningen, vervat in het 6de en 9de artikel van het vrede-tractaat, van den 30sten Mei 1814 — geteekend.

ART. 2.

Zijne Britt. Maj. bewilligt, om het eiland Banka, in de Oost-Indische zee, in volle souvereiniteit af te staan aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, tegen het etablissement van Cochin en deszelfs onderhoorigheden, op de kust van Malabar, welke in volle souvereiniteit aan Zr. Britt. Maj. zal verblijven.

ART. 3.

De plaatsen en forten, in de koloniën en etablissementen, welke, krachtens de twee vorige artikels, door de hooge contracterende partijen afgestaan en verruild worden, zullen in dien staat overgegeven worden, waarin zij zich bevonden op het oogenblik der teekening van de tegenwoordige conventie.

ART. 4.

Zijne Britt. Maj. waarborgt de onderdanen van Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, dezelfde gerijven voorregten en bescherming met betrekking tot den handel, en de veiligheid hunner eigendommen en personen, binnen de grenzen van het Britsche gebied op het vasteland van Indië,

welke thans of voortaan, zullen worden verleend aan de meest begunstigde natiën.

Z. K. H. de Souvereine Vorst van zijne zijde niets meer ter harte nemende, dan de onafgebroken voortduring van den vrede tusschen de kroon van Engeland en de Vereenigde Nederlanden, en verlangende, al wat mogelijk is, te doen, om alles te vermijden, hetgeen aan derzelver wederzijdsche goede verstandhouding zoude kunnen nadeelig zijn, verbindt zich, om geene fortificatiën op te werpen in de etablissementen, welke hem moeten teruggegeven worden, binnen de grenzen van het Britsch gebied, op het vaste land van Indië, en slechts in die etablissementen een getal troepen te plaatsen, noodig tot handhaving der politie.

ART. 5.

Die koloniën, factoriën en etablissementen, welke door Z. Britt. Maj. in de zeeën of op het vasteland van Amerika, aan Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden moeten afgestaan worden, zullen binnen zes maanden, en die, welke aan gene zijde de Kaap de Goede Hoop gelegen zijn, zullen, binnen zes maanden na de ratificatie der tegenwoordige conventie, overgegeven worden.

ART. 6.

De hooge contracterende partijen, wenschen de verdeeldheden, welke Europa beroerd hebben, in eene volkomene vergetelheid te begraven, verklaren en beloven, dat niemand, van welken rang of staat, in de bij het tegenwoordig tractaat teruggeven of afgestane landen, in zijn persoon of eigendom, onder welk voorwendsel ook, vervolgd, verstoord, of gekweld zal worden, hetzij uit hoofde van zijn gedrag of staatkundige gevoelens, van zijne verkleefdheid aan eene der contracterende partijen of aan een gouvernement, hetwelk opgehouden heeft te bestaan, hetzij om eenige andere reden, behalve voor schulden, tusschen afzonderlijke personen aangegaan, of voor daden, na den datum van het tegenwoordig tractaat verrigt.

ART. 7.

Aan de inboorlingen en vreemden, van welke natie of stand ze mogen zijn, in die landen, welke van souverein zullen veranderen, zoo uit krachte van de tegenwoordige conventie, als van volgende schikkingen, waartoe dezelve aanleiding zou kunnen geven, zal een tijdvak van zes jaren vergund worden, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën, ten einde over hunne eigendommen te beschikken, indien zij zulks voegzaam oordeelen, hetzij dezelve vóór of gedurende den laatsten oorlog verkregen zijn, en zich te begeven naar welk land zij mogen verkiezen.

ART. 8.

De Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, verlangende, op de krachtdadigste wijze met Z. M. den Koning van het Vereenigd Koningrijk van Groot Brittanie en Ierland mede te werken tot het daarstellen der algeheele afschaffing van den slavenhandel op de kust van Afrika, en hebbende den 5den Junij 1814 uit eigen beweging een besluit uitgevaardigd, behelzende dat geene schepen of vaartuigen hoegenaamd, tot den handel in slaven bestemd, in eene der havens of plaatsen van zijn bewind zullen uitgerust of bemand, of in de forten of bezittingen op de kust van Guinea toegelaten worden, en dat geene inwoners van dat land als slaven verkocht of ter koop zullen aangeboden worden, verbindt zich, buitendien, bij deze, om alle zijne onderdanen op de krachtdadigste wijze en bij de strengste wetten, te verbieden, eenig deel hoegenaamd in dien onmenschelijken handel te nemen.

ART. 9.

De tegenwoordige Conventie zal worden geratificeerd en de ratificatiën zullen behoorlijk worden uitgewisseld te Londen, binnen drie weken na dato dezes, of eerder indien mogelijk.

Ter oorkonde waarvan wij de ondergeteekenden, Plenipoten-

tiarissen krachtens onze respective volmachten, hebben geteekend de tegenwoordige conventie en daaraan hebben gehecht de zegels onzer wapenen.

Gedaan te Londen, den 13den Augustus 1814.

(geteekend) { CASTLEREAGH.
H. FAGEL.

EERSTE ADDITIONEEL ARTIKEL.

Ten einde te beter in de verdediging en vereeniging der Belgische provinciën met Holland te voorzien, en tevens overeenkomstig het 9de artikel van het tractaat van Parijs, te zorgen voor eene behoorlijke schadevergoeding, wegens de regten, door Z. Zweedsche Maj. bij gezegd artikel af te staan, welke schadevergoeding, ingeval der voormelde vereeniging, Holland zou behooren te geven, ter volbrenging der bovengemelde bepalingen; zoo zijn, bij deze, de hooge contracterende partijen overeengekomen, dat Z. Britt. Majest., op zich nemen en zich verbinden zal tot de volgende uitbetalingen:

1°. Het betalen van één millioen ponden sterling aan Zweden, ter voldoening van de voorz. regten, en overeenkomstig eene conventie, op heden met gevolmachtigden van Z. Zweedsche Maj. ten dien einde gesloten.

2°. Het voorschieten van twee millioen ponden sterling, om, gezamentlijk met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, en met bijvoeging van eene gelijke som, door Hoogstdenzelven, tot het vermeerderen en het verbeteren der verdedigingspunten van de Nederlanden te doen strekken.

3°. Het dragen, gelijkelijk met Holland, van zoodanige oudere lasten, als waaromtrent de hooge contracterende partijen en en derzelver bondgenooten zullen overeenkomen; tot de eindelijke en volkomen vereeniging der Nederlanden met Holland, onder het bestuur van het huis van Oranje; echter alles te

zamen, de som van drie milioen, door Groot-Brittanie te betalen, niet te boven gaande.

Uit overweging en ter voldoening van de voorz. verbindtenis, als door Z. Britt. Maj. aangegaan, bewilligd de Souvereine Vorst der Nederlanden, om aan Z. Britt. Maj. de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerary, Essequebo en Berbice in volle souvereiniteit af te staan, op voorwaarde echter, dat de onderdanen van gezegden Souvereinen Vorst, grondeigenaars in voorz. koloniën of etablissementen zijnde, de vrijheid zullen hebben (onder zoodanige regelingen, als waarvoor men naderhand, bij eene supplementaire conventie zal overeenkomen) om handel te drijven tusschen gezegde etablissementen en de landen in Europa van gezegden Souvereinen Vorst.

De beide hooge contracterende partijen zijn tevens overeengekomen, dat de schepen van allerlei soort, aan Holland toebehoorende, vrijelijk naar de Kaap de Goede Hoop mogen varen, tot het innemen van ververschingen en het doen van reparatiën, zonder onderhevig te zijn aan andere lasten, dan dezulken, welke de Britsche onderdanen verplicht zijn te betalen.

TWEEDE ADDITIONEEL ARTIKEL.

Het kleine district van Bunagone, digt bij Calcutta gelegen, noodzakelijk zijnde tot de behoorlijke bewaring van den vrede en de rust der stad, zoo bewilligt de Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, om gezegd district aan Z. Britt. Maj. af te staan, tegen jaarlijksche betaling van zoodanige som aan Z. K. H. als Commissarissen, door de respective gouvernementen te benoemen, billijk en betamelijk zullen oordeelen, met inachtneming der voordeelen of inkomsten, welke het Hollandsche gouvernement gewoonlijk daarvan erlangde.

Gegeven te Londen, den 13den Augustus 1814.

(geteekend) { CASTLEREAGH.
H. FAGEL.

Bijlage D.

Tractaat van 1824 tusschen Nederland en Engeland, betreffende de Overzeesche bezittingen.

In den naam der allerheiligste en onverdeelbare Drieëenigheid.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden en Zijne Majesteit de Koning van het Vereenigde Koningrijk van Groot-Brittanje en Ierland, verlangende hunne respective Bezittingen en den handel hunner onderdanen in Oost-Indie op eenen wederkeerig voordeeligen voet te brengen, zoodat de welvaart en voorspoed der beide Natien, voortaan, ten allen tijde bevorderd kunnen worden, zonder die oneenigheden en naijver, in vroeger dagen, de goede verstandhouding gestoord hebben, die steeds tusschen dezelve behoort te staan, en, willende, zoo veel mogelijk, alle aanleiding tot misverstand tusschen hunne respective Agenten voorkomen, alsmede, ten einde zekere punten van verschil te regelen, welke zich hebben opgedaan bij het ten uitvoer leggen van de conventie, den 13den Augustus 1814 te Londen gesloten, voor zoo ver dezelve betrekking heeft tot de Bezittingen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden in Oost-Indië;

Hebben tot Gevolmagtigden benoemd, te weten:

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden,

Den Baron Hendrik Fagel, Lid der Ridderschap van de Pro-

vincie Holland, Staatsraad, Grootkruis der Koninklijke Orde van den Nederlandschen Leeuw en der Guelfen; mitsgaders Hoogstdeszelfs Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris aan het Hof van Londen;

en

Den Heer Anton Reinhard Falck, Kommandeur der Koninklijke Orde van den Nederlandschen Leeuw en Minister voor het Publieke Onderwijs, de Nationale Nijverheid en de Kolonien.

En

Zijne Majesteit de Koning van Groot-Brittanje,

Den Heer George Canning, Lid van Zijner Majesteits Geheimen Raad en van het Parlement, mitsgaders Hoogstdeszelfs Eersten Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche Zaken;

en

Den Heer Charles Watkin Williams Wynn, Lid van Zijner Majesteits Geheimen Raad en van het Parlement, Luitenant-Kolonel kommanderende het Regement Vrijwilligers te paard van het Graafschap Montgomery, mitsgaders President van het Kollegie van Kommissarissen voor de Indische Zaken.

Dewelke, na wederzijdsche mededeeling van hunne volmagten, die in goeden en behoorlijken vorm bevonden zijn, de volgende artikelen hebben vastgesteld:

Art. 1.

De Hooge Contracterende Partijen verbinden zich om in hunne respective Bezittingen in den Oosterschen Archipel en op het vaste land van Indie en op Ceylon elkanders onderdanen ten handel toe te laten, op den voet der meest begunstigde Natie; wel verstaande, dat de wederzijdsche onderdanen zich zullen gedragen overeenkomstig de plaatselijke verordeningen van elke Bezitting.

Art. 2.

De onderdanen en schepen van de eerste Natie zullen, bij den

in- en uitvoer, in en van de havens der andere in de Oostersche zeeën, geen regten betalen hooger dan ten bedrage van het dubbele van die, waarmede de onderdanen en schepen der Natie, aan welke de haven toebehoort, belast zijn.

De regten voor den in- of uitvoer met Nederlandsche bodems in eene Britsche haven op het vaste land van Indie of op Ceylon betaald wordende, zullen in dezer voege worden gewijzigd, dat deswege, in geen geval, meer berekend worde dan het dubbele der regten, door Britsche onderdanen en voor Britsche bodems te betalen.

Met betrekking tot die artikelen op welke geen regt gesteld is, wanneer zij worden in- of uitgevoerd door de onderdanen, of in de schepen der Natie, aan welke de haven toebehoort, zullen de regten, aan de onderdanen der andere op te leggen, in geen geval, meer bedragen dan zes ten honderd.

Art. 3.

De Hooge Contracterende Partijen beloven, dat geen tractaat voortaan door een derzelve met eenigen Staat in de Oostersche zeeën te maken, eenig artikel behelzen zal, strekkende, hetzij regtstreeks, hetzij door oplegging van ongelijke regten, om den koophandel der andere partij van de havens van zoodanigen inlandschen Staat uit te sluiten, en dat bijaldien in eene der thans aan weêrskanten bestaande overeenkomsten, eenig artikel met die bedoeling is opgenomen geworden, zoodanig artikel, bij het sluiten des tegenwoordigen traktaats, buiten effect gesteld worden zal.

Over en weder is verstaan dat, vóór het sluiten van dit tractaat, door elke der Contracterende Partijen aan de andere mededeeling is gedaan van alle tractaten of verbintenissen tusschen dezelve respectivelijk en eenige inlandsche Regering in de Oostersche zeeën bestaande, en dat gelijke mededeeling geschieden zal van alle zoodanige verbindtenissen, in het vervolg, door dezelve respectivelijk aan te gaan.

Art. 4.

Hunne Nederlandsche en Groot-Brittannische Majesteiten beloven stellige bevelen te geven, zoowel aan hunne burgerlijke en militaire beambten, als aan hunne oorlogschepen, om de vrijheid van handel, bij art. 1, 2 en 3 vastgesteld, te eerbiedigen, en in geen geval, hinder toe te brengen aan de gemeenschap der inboorlingen van den Oosterschen Archipel met de havens der twee Gouvernementen respectivelijk, noch aan die der wederzijdsche onderdanen met de havens, toebehoorende aan inlandsche regeringen.

Art. 5.

Hunne Nederlandsche en Groot-Brittannische Majesteiten verbinden zich, in gelijker voege, om krachtdadig bij te dragen tot het beteugelen der zeeroverijen in die zeeën. Zij zullen geen schuilplaats of bescherming verleenen aan vaartuigen met welken zeeroof bedreven wordt, en zullen in geen geval veroorloven, dat schepen of goederen, door zulke vaartuigen buit gemaakt, in eenige van hunne bezittingen ingevoerd, bewaard of verkocht worden.

Art. 6.

Er is overeenkomen, dat door de beide Gouvernementen aan hunne Officieren en Agenten in Oost-Indie bevel zal worden gegeven, om geen nieuw kantoor op een der Oostersche eilanden op te rigten, zonder voorafgaande magtiging van hunne respective Gouvernementen in Europa.

Art. 7.

Van de toepassing der art. 1, 2, 3 en 4, worden de Moluksche eilanden, en speciaal Ambon, Banda en Ternate, met derzelver onmiddelijke onderhoorigheden uitgezonderd, tot tijd en wijle het Nederlandsche Gouvernement raadzaam oordeelen zal, van den alleenhandel in specerijen af te zien; maar zoo dit Gouvernement immer vóór zoodanige afschaffing van den alleenhandel,

aan de onderdanen van eenige Mogendheid, anders dan een Inlandschen Aziatischen staat, veroorloven mogt eenig handelsverkeer met die eilanden te onderhouden, zullen de onderdanen van Zijne Britsche Majesteit op een volstrekt gelijken voet tot zoodanig verkeer, worden toegelaten.

Art. 8.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden staat aan Zijne Groot-Brittannische Majesteit af alle zijne etablissementen op het Vaste Land van Indie, en ziet van alle voorregten en vrijstellingen af, welke, ter zake van deze etablissementen, genoten of gereclameerd geworden zijn.

Art. 9.

De factorij van fort Marlborough en al de bezittingen van Groot-Brittanje, op het eiland Sumatra, worden, bij dezen, afgestaan aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, en Zijne Groot-Brittannische Majesteit belooft, dat op dat eiland geen Britsch kantoor zal worden opgerigt, nog eenig traktaat, onder Britsch gezag, gesloten met eenige der inlandsche Vorsten, Opperhoofden of Staten op het zelve gevestigd.

Art. 10.

De stad of vesting van Malakka, met derzelver onderhoorigheden, worden bij dezen afgestaan aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden en Zijne Groot-Brittannische Majesteit belooft, voor zich en voor Zijne onderdanen, nimmer op eenig gedeelte van het schiéreiland van Malakka een kantoor te zullen oprigten, of tractaten te zullen sluiten met eenigen der inlandsche Vorsten of Staten op dat schiereiland gevestigd.

Art. 11.

Zijne Groot-Brittannische Majesteit ziet af van alle vertoogen tegen het bezetten van het eiland Billiton en deszelfs aanhoorigheden, door de Agenten van het Nederlandsch Gouvernement.

Art. 12.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden ziet af van alle

vertoogen tegen het bezetten van het eiland Sinkapoer door de onderdanen van zijn Groot-Brittannische Majesteit.

Daarentegen belooft Zijne Groot-Brittannische Majesteit, dat geen Britsch kantoor zal worden opgerigt op de Carimons-eilanden, of op de eilanden Battam, Bintag, Lingin, of op eenig der andere eilanden, liggende ten zuiden van straat Sinkapoer, en dat met derzelver Opperhoofden geene traktaten, onder Britsch gezag, gesloten zullen worden.

Art. 14.

Al de Kolonien, Bezittingen en Etablissementen, die, bij de vorenstaande artikelen, worden afgestaan, zullen aan de Officieren der respectieve Souvereinen overgegeven worden op den 1sten Maart 1825. De vestingen zullen blijven in den toestand in welken zij zich zullen bevinden, ten tijde van het bekend worden des tegenwoordigen tractaats in Indie, doch geene vordering zal, noch aan de eene noch aan de andere zijde, geschieden, ter zake, hetzij van geschut, of behoeften van eenigen aard, door de afstaande Mogendheid of achtergelaten of medegenomen, hetzij van achterstallige inkomsten of van lasten van het bestuur, hoe ook genaamd.

Art. 14.

Al de ingezetenen van de landen, bij dezen afgestaan, zullen, gedurende den tijd van zes jaren, te rekenen van de ratificatie van het tegenwoordig tractaat, de vrijheid hebben, om, naar welgevallen, over hun eigendom te beschikken, en zich, zonder hinder of belet, te begeven werwaarts zij zullen goedvinden.

Art. 15.

De Hooge Contracterende Partijen komen overeen, dat geen der Landen of Etablissementen, bij art. 8, 9, 10, 11 en 12 vermeld, immer aan eenige andere Mogendheid zal mogen overgedragen worden. Ingeval dat eenige dier Bezittingen door eene der thans Contracterende Partijen verlaten wordt, zullen hare regten onmiddelijk op de andere partij overgaan.

Art. 16.

Er is overeengekomen, dat alle rekeningen of vorderingen, voortgesproten uit de teruggave van Java en andere Etablissementen aan de Officieren van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden in Oost-Indie, zoo wel die, welke het onderwerp hebben uitgemaakt eener conventie op Java, den 24sten Junij 1817, tusschen de Commissarissen der beide Natien gesloten, als alle andere, hoe ook genaamd, finaal en ten volle afgedaan zullen zijn, behoudens de betaling eener som van honderd duizend ponden sterling, van den kant der Nederlanden, te bewerkstelligen in Londen. vóór het einde van het jaar 1825.

Art. 17.

Het tegenwoordig tractaat zal worden geratificeerd en de ratificatien zullen worden uitgewisseld te Londen, drie maanden na dato dezer, of eerder, indien mogelijk.

Ten oorkonde waarvan hebben de respective Plenipotentiarissen deze geteekend en met het zegel hunner wapenen bekrachtigd.

Aldus gedaan te Londen, den zeventienden Maart, in het jaar onzes Heeren, een duizend acht honderd en vier en twintig.

(Was get.) GEORGE CANNING. CHARLES WATKIN WILLIAMS WYNN.

(Was get.) (*L. S.*) H. FAGEL. (*L. S.*) A. R. FALCK.

NOTA DER ENGELSCHE PLENIPOTENTIARISSEN.

Bij de onderteekening van het verdrag waaromtrent men overeengekomen is, strekt het de Britsche Gevolmagtigden tot voldoening den indruk te mogen te kennen geven, dien de vriendschappelijke en vrijgevige denkwijze van hunne Excellentien, de Gevolmagtigden van Zijne Majesteit den Koning der Nederlan-

den, op hen gemaakt heeft, en hunne overtuiging dat van weerskanten eene gelijke gezindheid bestaat om de bepalingen van het traktaat, in den zin in welken dezelve onderhandeld geworden zijn, opregtelijk en ter goeder trouw ten uitvoer te brengen.

De oneenigheden, welke aanleiding gaven tot de tegenwoordige onderhandeling, zijn van dien aard, dat zij moeijelijk door stellige voorschriften zijn bij te leggen. Voor een groot gedeelte, haar bestaan verschuldigd aan naijver en verdenking, en voortspruitende uit handelingen van ondergeschikte ambtenaren, kunnen dezelve alleen door de Gouvernementen zelve worden uit den weg geruimd, door eene rondborstige verklaring hunner voornemens en een gemeen overleg ten aanzien der te volgen beginselen.

De afkeuring der handelingen, die het ten uitvoer brengen der conventie van Augustus 1814 hebben vertraagd, kan niet anders dan hunne Excellentien de Nederlandsche Gevolmagtigden overtuigd hebben van de nauwkeurigheid met welke Engeland zijne verbintenissen altijd gestand doet.

De Britsche Gevolmagtigden herinneren hier met een waar genoegen aan de plegtige ontkenning van de zijde des Nederlandschen Gouvernements, van eenig voornemen om, in den Oosterschen Archipel, hetzij naar staatkundige overmagt of naar uitsluitenden handel te streven.

Zij erkennen gaarne de bereidwilligheid met welke de Nederlandsche Gevolmagtigden tot schikkingen zijn toegetreden, berekend om de grootste vrijheid aan handel, tusschen de onderdanen der beide Kroonen en derzelver onderlinge bezittingen in dat gedeelte der wereld, te bevorderen.

De ondergeteekenden zijn gemagtigd om de volle instemming van Zijne Groot-Brittannische Majesteit met de verlichte bedoelingen van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden uittedrukken.

Van de moeijelijkheid bewust om staande voets de nu vastgestelde grondregelen van commerciële staatkunde toetepassen op een lang gevestigd systema van uitsluiting, zijn de ondergetee-

kenden gemagtigd om toe te stemmen in de uitzondering der Moluksche eilanden, van het algemeen beding van vrijen handel in het tractaat vermeld. Zij vertrouwen echter, dat, dewijl de noodzakelijkheid dezer uitzondering alleen ontstaat uit de moeijelijkheid, om voor het tegenwoordige het monopolie der specerijen af te schaffen, de werking van dezelve door die noodzakelijkheid ten naauwste beperkt worden zal.

De Britsche Plenipotentiarissen beschouwen de uitdrukking van Molukkos als toepasselijk op dien kring van eilanden, welke Celebes ten westen, Nieuw-Guinea ten oosten en Timor ten zuiden heeft, zonder echter deze drie eilanden in de bedoelde uitzondering te begrijpen, noch zoude dezelve zich tot Ceram hebben uitgestrekt, had niet de ligging van dat eiland met betrekking tot de twee voornaamste specerijeilanden Ambon en Banda, een verbod van verkeer met hetzelve noodzakelijk gemaakt, zoo lang als het monopolie van specerijen zal worden gehandhaafd.

De territoriale ruilingen, welke nuttig zijn geoordeeld, om alle wrijving van belangen te vermijden, leggen de Gevolmagtigden van Zijne Groot-Brittannische Majesteit de verpligting op om eenige ophelderingen te geven en te vragen, met opzigt tot de onderhoorigen en bondgenooten op het eiland, van welk het staat op te breken.

Een tractaat in 1819 door Britsche Agenten met den Koning van Achien gesloten, is onbestaanbaar met het 3de artikel van het tegenwoordige tractaat. De Britsche Plenipotentiarissen nemen uit dien hoofde aan om het verdrag met Atchin zoodra mogelijk te willen wijzigen bij eene eenvoudige overeenkomst voor de gastvrije ontvangst van Britsche schepen en onderdanen in de haven van Achien; doch daar eenige der voorzieningen van dat tractaat (hetwelk den Nederlandschen Gevolmagtigden is medegedeeld) bevorderlijk zullen zijn aan de algemeene belangen van de Europeanen, in de Oostersche Zeeën gevestigd, zoo hopen zij dat het Nederlandsche Gouvernement maatregelen nemen zal,

om deze voorzieningen in zekerheid te stellen, en geven tevens hun vertrouwen te kennen dat de nieuwe bezitter van Fort Marlborough geene vijandige maatregelen omtrent den Koning van Achien nemen zal.

Niet minder is het de pligt van de Britsche Plenipotentiarissen om de belangen der inboorlingen en kolonisten, aan de aloude factorij van Engeland te Bencoelen onderhoorig, aan de welmeenende en vaderlijke bescherming van het Nederlandsche Gouvernement aan te bevelen.

Die aanbeveling is te meer noodzakelijk, uit hoofde dat pas in den jare 1818, met de Inlandsche Opperhoofden tractaten gesloten zijn, door welke derzelver toestand grootelijks werd verbeterd. Daarbij werden het systema van gedwongene cultuur en leverantie van peper vernietigd; de rijstteelt aangemoedigd, de betrekkingen tusschen de landbouwende klassen en de Opperhoofden der distrikten geregeld; het eigendom van den grond aan den laatsten toegekend en een einde gemaakt aan alle tusschenkomsten in de bijzonderheden van het huishoudelijk bestuur, door de verwijdering der Europesche Presidenten van de buitenposten en het vervangen derzelve door inlandsche beambten; alle welke maatregelen berekend waren om de belangen der inboorlingen te bevorderen.

Terwijl de ondergeteekenden deze belangen aan de zorg van het Nederlandsche Bestuur aanbevelen, verzoeken zij de Nederlandsche Gevolmagtigden om hun Gouvernement te verzekeren, dat, van de zijde der Britsche Autoriteiten, wederkeerig regard geslagen zal worden op de inwoners van Malakka en de overige aan Groot-Brittanje overgedragen Nederlandsche Bezittingen.

Ten slotte wenschen de Plenipotentiarissen van Zijne Groot-Brittannische Majesteit, Hunne Excellentien de Nederlandsche Gevolmagtigden geluk met den gunstigen afloop hunner onderhandelingen. Zij houden zich verzekerd, dat, door de overeenkomst, welke nu is tot stand gebragt, de handel der beide Natien bloeijen zal, en dat de Bondgenooten de goede verstandhouding,

welke van oudsher tusschen dezelve bestaan heeft, in Azie niet minder dan in Europa, ongeschonden zullen bewaren.

Daar er nu een einde gemaakt is aan de oneenigheden, welke gedurende twee eeuwen onderscheiden maal aanleiding hebben gegeven tot meer of min ernstig ongenoegen, zal er voortaan tusschen de Engelsche en Nederlandsche Natien in Oost-Indie geene mededinging plaats vinden, dan alleen ter meerdere bevestiging van die beginselen van milde staatkunde, welke beide op den huidigen dag, voor het oog der wereld, plegtig hebben erkend.

De ondergeteekenden verzoeken hunne Excellentien de Nederlandsche Gevolmagtigden de verzekering aan te nemen van hunne onderscheidende hoogachting.

(Was get.) George Canning.
(Get.) Charles Watkin Williams Wynn.

Londen, 17 Maart 1824.

NOTA VAN DE NEDERLANDSCHE PLENIPOTENTIARISSEN.

De ondergeteekenden, Gevolmagtigden van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, hebben in de pas ontvangen Nota van Hunne Excellentien de Heeren Britsche Gevolmagtigden een getrouw verslag gevonden van de mededeelingen, die plaats gehad hadden op het tijdstip, toen omstandigheden, van den wil der onderhandelaren onafhankelijk, de schorsing hunner bijeenkomsten te weeg bragten.

Geroepen om een werk weder op te vatten waarvan de afdoening altijd van weerszijden met gelijke opregtheid is verlangd, hebben de ondergeteekenden al spoedig in hunne medearbeiders dien geest van billijkheid en inschikkelijkheid ontdekt, welke de regeling der ingewikkelste zaken gemakkelijk maakt, en waaraan zij op geen gunstiger tijdstip hulde kunnen bewijzen dan

thans, daar men gereed is, om door de onderteekening van een plegtig verdrag, de schikkingen te bekrachtigen, welke men, na de rijpste overweging, hoogst nuttig heeft gekeurd voor de handhaving der goede verstandhouding, ook tusschen de ondergeschikte Agenten der contracterende Mogendheden.

Dat wezenlijke doel, die voorname strekking des verdrags, is klaarblijkelijk voor een ieder, die met oplettendheid deszelfs verschillende artikelen leest. Hetgeen daarin opzettelijk is vastgesteld, schijnt genoegzaam te zijn om gemeenschappelijk alle onzekerheid op te heffen, welke zich in het vervolg zoude mogen opdoen.

Daar echter de Heeren Britsche Gevolmagtigden gemeend hebben in eenige andere bijzonderheden te moeten treden, maken de ondergeteekenden, die van hunne zijde het belang gevoelen om in eene zoo gewigtige zaak niets aan het toeval over te laten, geenerhande zwarigheid om hen in die bijzonderheden te volgen, en door de beknopte ontwikkeling van hunne wijze van zien, het antwoord te voltooijen, dat zij op de voorgemelde Nota van Hunne Excellentien verschuldigd zijn.

Art. 7 behelst eene uitzondering op het algemeen beginsel van de vrijheid des handels.

De noodzakelijkheid dezer uitzondering, die reeds door Engeland in de bijeenkomst van 1820 is erkend, berust op het bestaan van het stelsel betrekkelijk den uitsluitenden specerij-handel. Wanneer de raadplegingen van het Nederlandsche Gouvernement zouden mogen leiden tot het laten varen van dit stelsel, alsdan herneemt de vrije handel zijne regten, en is deze geheele Archipel, welke zeer juist omschreven is, als begrepen te zijn tusschen Celebes, Timor en Nieuw-Guinea, opengesteld voor alle wettige speculatien, op den voet door plaatselijke speculatien te regelen, en, voorzooverre in het bijzonder de onderdanen van Zijne Groot-Brittannische Majesteit betreft, overeenkomstig de grondslagen bij het traktaat gelegd voor al de Aziatische Bezittingen der beide Contracterende Partijen. Daarentegen, zoo

lang de uitzondering, waarvan hier gesproken wordt, van kracht blijft, behooren de vaartuigen, die den weg langs de Moluksche eilanden nemen, zich te onthouden van eenige andere haven aan te doen dan diegenen, waarvan eenige jaren geleden, op eene officiële wijze, aan de Zee-Mogendheden opgave is geschied; behalve ingevalle van nood, als wanneer dezelve, hetgeen overbodig is hierbij te voegen, overal waar de Nederlandsche vlag wappert, die diensten en dien bijstand zullen vinden, welke men aan de lijdende menschheid verschuldigd is.

Indien het Britsch Gouvernement meent, dat er voor hetzelve een wezenlijk voordeel in gelegen is, om, terwijl het zich, naar aanleiding van de beginselen vastgesteld bij het traktaat, hetwelk geteekend staat te worden, losmaakt aan de verbindtenissen, die deszelfs Agenten, vier of vijf jaren geleden, met het Koninkrijk Achien hebben aangegaan, door eenige nieuwe bepaling een gastvrij onthaal aan de Britsche onderdanen en schepen in de havens van het Koninkrijk te verzekeren, aarzelen de ondergeteekenden niet te verklaren daarin van hunne zijde geene zwarigheid te zien, en zij gelooven te gelijker tijd te kunnen verzekeren dat hun Gouvernement zorgen zal onverwijld deszelfs betrekkingen met Achien in dier voege te regelen, dat deze Staat, zouder iets van zijue onafhankelijkheid te verliezen, den zeevaarder en handelaar die bestendige veiligheid aanbiede, welke er niet schijnt te kunnen bestaan dan door de gematigde uitoefening van Europeschen invloed.

Ter ondersteuning van de berigten, vervat in de laatste Nota van de Heeren Britsche Gevolmagtigden ten opzigte van Bencoelen, hebben hunne Excellentien aan de ondergeteekenden medegedeeld de twee conventien, respectivelijk geteekend den 23sten Mei en den 4den Julij 1818, te eener zijde door den Luitenant-Gouverneur van het Etablissement en ter andere door de hoofden van eenige naburige stammen. Men heeft ter hunner kennis gebragt eene depêche van den Gouverneur-Generaal in Rade, gedagteekend van Fort William den 9den Mei 1823; vol-

gens welke de Britsche administratie, op het Fort Marlborough den alleenhandel in peper afgeschaft, de rijstteelt aangemoedigd en de betrekkingen der onderscheidene klassen van inboorlingen, zoo onderling als met hunne hoofden, op eenen vasten en eenparigen voet heeft gebragt. Voor zoo verre nu de ondergeteekenden zich niet bedriegen, door te veronderstellen dat het oogmerk dezer schikkingen geweest is om den bloei van den kolonialen landbouw te verzekeren en den overlast voor te komen, welke dikwijls het gevolg is van enne onmiddelijke aanraking tusschen eene inlandsche bevolking en de ondergeschikte magten van eene vreemde administratie, strekt het hun tot een groot genoegen te kunnen zeggen, dat de ingezetenen, welke belang hebben bij den tegenwoordigen staat van zaken, wel verre van terugwerkende maatregelen te duchten te hebben, integendeel de hoop kunnen voeden, dat het nieuwe Gouvernement op hunne verkregen regten en hun welzijn zal acht slaan, en hetgeen de ondergeteekenden vooraf wenschen te waarborgen, dat hetzelve de artikelen der reeds vermelde overeenkomsten zal doen naleven, op grond van welke de ingezetenen van Parummek, Ula Mauna en andere binnenlandsche bevolkingen het gezag erkent en de bescherming aangenomen hebben van de Engelsche O. I. Compagnie, behoudens echter de bevoegdheid. om, met volkomen goedvinden der belanghebbende partijen, andere soortgelijke voorwaarden in derzelver plaats te stellen, wanneer de omstandigheden eene verandering noodzaadzakelijk zouden mogen maken.

Wat de billijke en welwillende gezindheden betreft van het Britsche Gouvernement jegens de ingezetenen van Malakka en van de andere Hollandsche Etablissementen, bij het traktaat afgestaan, nemen de Gevolmagtigden van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden de verzekering, dienaangaande gegeven, met een onbeperkt vertrouwen aan, en zij vinden zich door dit zelfde gevoelen genoopt er niet op aan te dringen, dat de voorschriften en bevelen, welke aan de Engelsche Regeringsmagten in Indie zullen worden gegeven, met opzigt tot de overgave

van Fort Marlborough en deszelfs onderhoorigheden in zoodanig duidelijke, naauwkeurige en stellige bewoordingen vervat zijn, dat men in dezelve geenerhande grond van onzekerheid, noch eenig voorwendsel tot uitstel vinde; wel verzekerd zijnde dat de Heeren Gevolmagtigden, na in de vervulling van hunne taak met zoo veel gematigdheid en oprechtheid te werk te zijn gegaan, ook zullen weten te zorgen dat de uitslag van den gemeenschappelijken arbeid niet worde in gevaar gebragt, ter zake van ondergeschikte belangen en redenen.

Dezen uitslag hebben de Heeren Britsche Gevolmagtigden zelve in hunne laatste Nota beschreven, en er blijft den ondergeteekenden niets over dan zich geluk te wenschen met daartoe te hebben bijgedragen en hunne wenschen te voegen bij die van HH. EE. dat de wederzijdsche Agenten in de Aziatische Bezittingen bestendig blijken geven van doordrongen te zijn van het gevoel der verpligtingen, welke twee bevriende en met waarlijk vrijgevige inzigten bezielde Natien, te vervullen hebben, zoo wel jegens elkanderen als ten aanzien der inboorlingen, die den loop der gebeurtenissen of de verdragen onder derzelver invloed hebben geplaatst.

De ondergeteekenden maken volgaarne van deze gelegenheid gebruik aan HH. EE. de Heeren Britsche Gevolmagtigden de verzekering te vernieuwen van hunne bijzondere hoogachting.

(*get.*) H. Fagel.
A. R. Falck.

Londen, 17 Maart 1824.

Bijlage E.

Tractaat van 2 November 1871 tusschen Nederland en Groot-Brittannië betreffende Sumatra.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden en Hare Majesteit de Koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittanië en Ierland, wenschende, in den geest van het tractaat van den 17 Maart 1824, de vriendschappelijke verhouding tusschen de beide landen meer en meer te bevestigen, en daartoe ook in Hunne wederzijdsche betrekkingen op het eiland Sumatra alle aanleiding tot misverstand weg te nemen, zijn overeengekomen te dien einde eene conventie te sluiten en hebben tot Hunne gevolmagtigden benoemd, te weten:

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden,

den heer Joseph Lodewijk Hendrik Alfred baron Gericke van Herwijnen, kommandeur der orde van den Nederlandschen leeuw, ridder-grootkruis der orde van de eikenkroon van Luxemburg, enz., enz., Hoogstdeszelfs Minister van Buitenlandsche Zaken, en den heer Pieter Philip van Bosse, kommandeur der orde van den Nederlandschen leeuw, ridder-grootkruis der orde van de eikenkroon van Luxemburg, enz., enz., Hoogstdeszelfs Minister van Koloniën; en

Hare Majesteit de Koningin van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittannië en Ierland,

den achtbaren Edward Alfred John Harris, vice-admiraal, lid van de zeer eervolle orde van het Bad, buitengewoon gezant en gevolmachtigd Minister van Hare Britsche Majesteit bij Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden;

die, na elkander hunne wederzijdsche volmagten, welke in goeden en behoorlijken vorm zijn bevonden, te hebben medegedeeld, omtrent de volgende artikelen zijn overeengekomen en deze hebben vastgesteld:

Art. 1. Hare Britsche Majesteit ziet af van alle vertoogen tegen de uitbreiding van het Nederlandsch gezag in eenig gedeelte van het eiland Sumatra, en mitsdien van het voorbehoud in dit opzigt voorkomende in de nota's door de Nederlandsche en Britsche gevolmagtigden uitgewisseld bij het sluiten van het tractaat van 17 Maart 1824.

2. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden verklaart, dat binnen het Rijk van Siak Srie Indrapoera en onderhoorigheden, zooals het omschreven is in het contract op den 1 Febr. 1858 door het Nederlandsch-Indisch bestuur met dat Rijk gesloten, de handel van Britsche onderdanen en de Britsche scheepvaart bij voortduring zullen genieten al de regten en voordeelen, welke aldaar aan den handel van Nederlandsche onderdanen en aan de Nederlandsche scheepvaart verleend zijn of mogten worden, en dat voorts dezelfde gelijkstelling aan den handel van Britsche onderdanen en de Britsche scheepvaart zal verleend worden in elken anderen inlandschen Staat van het eiland Sumatra, welke hierna van de Kroon der Nederlanden afhankelijk mogt worden, behoudens altijd de verpligting der Britsche onderdanen om zich te gedragen naar de wetten en regelingen van het Nederlandsch bestuur.

3. De bepalingen van het voorgaand artikel zullen geene verandering brengen in de onderscheiding aangenomen bij de Nederlandsch-Indische wetten en regelingen tusschen personen van Westersche en personen van Oostersche herkomst, noch in de toepassing der bepalingen van de overeenkomst van 27 Maart 1851.

4. De tegenwoordige overeenkomst zal worden bekrachtigd binnen den kortst mogelijken tijd; zij zal zonder kracht of gevolg blijven tot dat zij, voor zooveel noodig, de goedkeuring der Staten-Generaal zal erlangd hebben.

Ten blijke waarvan de wederzijdsche gevolmagtigden haar hebben onderteekend en met hun wapen bezegeld.

Gedaan te 's Gravenhage, den tweeden dag van November in het jaar duizend acht honderd een en zeventig.

(*get.*) L. GERICKE. (*L. S.*)
„ VAN BOSSE. „
„ E. A. J. HARRIS. „

Bijlage F.

Tractaat van 20 April 1859, omtrent de regeling van de grenzen der Nederlandsche en Portugeesche bezittingen op Timor en onderhoorige eilanden.

Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden en Zijne Majesteit de Koning van Portugal en Algarvie, het nuttig geacht hebbende een einde te maken aan de bestaande onzekerheid met opzigt tot de grenzen der Nederlandsche en Portugeesche bezittingen in den archipel van Timor en Solor, en willende voor altijd elk misverstand voorkomen, dat geboren zou kunnen worden uit de onjuiste omschrijving der grenzen en al te veelvuldige enclaves, hebben, met het doel om zich dienaangaande te verstaan, van hunne volmagten voorzien, te weten: enz.

die, na elkander gezegde volmagten te hebben medegedeeld, welke in goeden en behoorlijken vorm zijn bevonden, overeengekomen zijn een tractaat van grensscheiding en ruiling te sluiten, bevattende de volgende artikelen:

Art. 1. De grenzen tusschen de Nederlandsche en Portugesche bezittingen op het eiland Timor zullen zijn: ten noorden, de grenzen der beide bezittingen dezelfde als die van de aangrenzende Nederlandsche en Portugeesche Staten.

Die Staten zijn de volgende:

Aangrenzende Staten onder Nederlandsch gebied:

Juanilo, Naitimu (Nartimu),

Silawang,	Manden,
Fialarang (Fialara),	Dirma,
Lamaksanula,	Lakecune.
Lamakanée,	

Aangrenzende Staten onder Portugeesch gebied:

Cova,	Lanken,
Balibo,	Dacolo,
Lamakitu,	Tamiru Eulalang (Eulaleng),
Tafakaij of Takaij,	Suai.
Tatumea,	

2. Nederland erkent de souvereiniteit van Portugal over al de Staten welke zich bevinden ten oosten van de alzoo omschreven grenzen, met uitzondering van den Nederlandschen Staat Maucatar of Calulilène (Coluninène), welke geënclaveerd is in de Portugeesche Staten Lamakitu, Tanterine, Follafoix (Follefait) en Suai.

Portugal erkent de souvereiniteit van Nederland over al de Staten welke zich bevinden ten westen van die grenzen, met uitzondering der enclave Oikoussi, welke Portugeesch blijft.

3. De enclave van Oikoussi bevat den staat Ambenu, overal waar de Portugeesche vlag aldaar wordt gevoerd, den eigenlijk gezegden Staat Oikoussi en dien van Noimuti.

De grenzen dier enclave zijn de grenzen tusschen Ambenu en Amfoang ten westen; van Insana en Reboki (Beboki), daaronder begrepen Amakono en Tunebaba (of Timebaba) ten zuiden.

4. Op het eiland Timor erkent Portngal aldus de Nederlandsche souvereiniteit over de Staten Amarassi, Bibico (Traijnico, Waijniko), Buboque (Reboki), Derima (Dirma), Fialara (Fialárang), Lamakanée, Nira (Lidak), Juanilo, Mena en Fulgarite of Folgarita (onderhoorigheden van den Staat Harnenno.)

5. Nederland staat aan Portugal af het Koningrijk Moubara (Maubara) en dat gedeelte van Ambenu of Ambeno (Sutrana),

hetwelk sedert verscheidene jaren de Portugeesche vlag voert.

Onmiddellijk nadat zal hebben plaats gehad de uitwisseling der bekrachtigingen van dit tractaat door Hunne Majesteiten den Koning der Nederlanden en den Koning van Portugal, zal het Nederlandsche Gouvernement aan de hoogste magt in Nederlandsch Indië last geven, het Koningrijk Moubara (Maubara) over te geven aan de hoogste Portugeesche magt van Timor Dilly.

6. Nederland ziet af van alle vordering op het eiland Kambing (Pulo Kambing), ten noorden van Dilly, en erkent de souvereiniteit van Portugal over dat eiland.

7. Portugal staat aan Nederland af de volgende bezittingen:

op het eiland Flores, de Staten Larantuca, Sicca en Paga met derzelver onderhoorigheden:

op het eiland Adenara, den Staat Wouré;

op het eiland Solor, den Staat Pamangkaju.

Portugal ziet af van alle vorderingen, welke hetzelve misschien zoude hebben kunnen doen gelden op andere Staten of oorden gelegen op de bovengenoemde eilanden, of op die van Lomblen, Panter en Ombaij, hetzij die Staten de Nederlandsche of Portugesche vlag voeren.

8. Ten gevolge van de bepalingen van het vorig artikel, bekomt Nederland het geheele en onverdeelde bezit van alle eilanden ten noorden van Timor gelegen, te weten: van Flores, Adenara, Solor, Lomblen, Panter (Quanter) en Ombaij, met de omringende kleine eilanden tot den archipel van Solor behoorende.

9. Ter vergoeding van hetgeen Portugal zoude kunnen verliezen bij de ruiling der bovenvermelde wederzijdsche bezittingen, zal het Nederlandsche gouvernement:

1°. aan het Portugesche gouvernement eene volledige kwitantie geven voor de som van 80,000 gulden, in 1851 door het gouvernement van Nederlandsch Indië geleend;

2°. buitendien aan het Portugesche gouvernement ter hand stellen eene som van 120,000 gulden Nederlandsch.

Deze som zal gestort worden eene maand na de uitwisseling der bekrachtigingen van het tegenwoordig tractaat.

10. De vrijheid van godsdienst is wederzijds gewaarborgd aan de inwoners der landen, welke bij het tegenwoordig tractaat zijn afgestaan.

11. Het tegenwoordig tractaat zal worden onderworpen aan de goedkeuring der wetgevende magten overeenkomstig de grondwettelijke voorschriften in Nederland en in Portugal bestaande, zal worden bekrachtigd en de bekrachtigingen zullen worden uitgewisseld te Lissabon binnen acht maanden of vroeger, zoo zulks mogelijk is.

Ter oorkonde waarvan de wederzijdsche gevolmagtigden het tegenwoordig traktaat onderteekend en het zegel hunner wapenen daarop gesteld hebben.

Gedaan te Lissabon, 20 April 1859.

(*get.*) M. Heldewier. (*L.S.*)
„ A. M. de Fontes Pereira de Mello. „

Bijlage G.

Acta de nueva Sumision del Sultan de Joló y sus Dattos principales á la Soberanía de S. M. el Rey de Espana, firmada á 22 de Julio de 1878.

„Articulo 1.° Declaramos indiscutible la Soberanía de Espana „en todo el archipiélago de Joló y sus dependencias, y como „consecuencia natural de este hecho, nos constituimos súbditos „leales de S. M. el Rey D. Alfonso XII y de sus sucesores en „el poder.

„Art. 2.° El Gobierno espanol me concederá un sueldo anual „de 2.400 pesos, 700 al heredero de la Sultanía, Datto Baradu„rin, y 600 á cada uno de los Dattos Paduca Datto Radchelant „Dhainal Abidin, Paduca Datto Jarun Navasid, Paduca Datto „Muluc Bandarasa Ausara Pula, que son de mi Consejo, y á fin „de resarcirles de algun modo las pérdidas que han sufrido.

„Art. 3.° Espana tiene el derecho de ocupar los puntos que „le convengan en el archipiélago de Joló y sus dependencias, „respetando los pueblos, familias y propiedades; y en el caso de „expropiacion forzosa por conveniencia general, se indemnizará „segun tasacion. Suplicamos se exceptúe de esta parte, para „que nos sirva de residencia, desde punta Sinnugan hasta Ca„dungdung costa Sur, pudiéndolo ocupar el Gobierno en caso „de guerra con extranjeros.

„Art. 4.° Se me facultará para cobrar derechos á los comer„ciantes y buques extranjeros que trafiquen en puntos no ocu„pados por establecimientos del Gobierno.

„Art. 5.° Se me concederá comunicar directamente con el „Gobernador Capitan General siempre que tenga queja del Go„bernador ó de alguno de los Comandantes de los buques.

„Art. 6.° Se me autorizará para expedir licencias de armas „portátiles de fuego, cargadas por la boca, á los joloanos que „lo soliciten previa la presentacion de dos testigos de reconocida „honradez que garanticen su buen uso, así en tierra como en „las embarcaciones.

„Art. 7.° Se me autorizará para expedir pasaporte á las em„barcaciones joloanas; pero cuando estas hayan de salir del ar„chipiélago de Joló se presentarán antes al Gobernador, quedando „exceptuados de esta formalidad los Dattos principales y algunos „comisionados mios, con obligacion, por mi parte, de dar cono„cimiento de los que sean á la mencionada autoridad.

„Art. 8.° Procuraremos que los piratas y malhechores desistan „de sus malas inclinaciones, y en caso de no poder evitarlo „daremos aviso al Gobernador de Joló para que tome sus medi„das, siempre que tengamos conocimiento de dónde están, no „exigiéndosenos responsabilidad si no tuviésemos noticia de ellos, „obligándonos á prestar los auxilios de todas clases de que pu„diéramos disponer para la persecucion de dichos piratas y mal„hechores.

„Art. 9.° Se nos permitirá el libre ejercicio de nuestra reli„gion y costumbres; los misioneros católicos tendrán libertad „para visitar y residir en cualquier punto de Joló y sus depen„dencias, dándonos noticir antes para que los hagan acompanar „si hubiera peligro, y en caso de que así no lo hagan, no se „nos exigirá responsabilidad de alguna desgracia. Igualmente „lo hará cualquiera europeo ó indio cristianos que quieran in„ternarse.

„Art. 10. Nos obligamos á entregar los criminales y delin-

„cuentes cristianos, así como se nos devolverán los moros que „se encuentren en el mismo caso.

„Art. 11. Joló y sus dependencias arbolarán la bandera espanola „en sus pueblos y embarcaciones. Si alguna de estas no la llevara, „no se le hará cargo si tuviera pasaporte, y yo usaré la de „guerra en el punto donde resida.

„Art. 12. Nos obligamos, así como lo hará el Gobierno, á „cumplir fielmente lo estipulado, y rogamos se aclare perfecta y „debidamente cualquier duda ó diferencia que surgir pueda, an„tes de proceder á hacer uso de las armas.

„Art. 13. Todo lo expresado en la capitulacion anteríor se „observará sin alteracion, á no mediar mutuo acuerdo.

„Y conformes en un todo ambas representaciones con la an„terior lectura, por ser la de las mismas susodichas bases, cuyas „copias obrarán en poder de los expresados Gobernador y Sultan „de Joló, se firmó per ellos y acompanantes esta acta en el „punto, lugar, dia, mes y ano mes y ano que en cabeza se „citan.=El Sultán de Joló (sigue su rúbrica y estampilla).=El „Gobernador de Joló, Carlos Martinez.=Mujamad Jarun Nava„sid.=El Comandante de la estacion naval, Francisco Fernandez „de Alarcon y Garcia.=Mujamad Dehinal Abidin.=Mujamad Ba„darudin.=Mujamad Pulans.=Intérpretes, Alejo Alvarez.=Pedro „Ortuoste.

GERAADPLEEGDE EN AANGEHAALDE WERKEN.

Barrantes. Guerras piráticas de Filipinas contra mindanaos y joloanos.

Bluntschli. Allgemeines Statsrecht.

„ Allgemeine Statslehre.

Mr. J. H. G. Boissevain. De Grondwet, opgehelderd door eene Aanteekening.

J. van den Bosch. Nederlandsche Bezittingen in Azië, Amerika en Afrika. 2 dl.

Brumund. Indiania. 2 dl.

Burbidge. The Gardens of the Sun, or a Naturalist's journal on the mountains and in the forests and swamps of Borneo and the Sulu Archipelago. London. 1880.

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde Koloniën. 1845.

Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nêerlandsch-Indië. Deel IV. 1856.

Don A del Cantillo. Tratados, convenios y declaraciones de paz y de comercio que han hecho con las potencias estranjeras los Monarcas Espanoles de la Casa de Borbon. Desde el ano de 1700 hasta el dia. Madrid. 1843.

Dalrymple. Essay towards an account of Sulu. Geplaatst in **The Journal of the Indian Archipelago and Eastern Asia.** Deel III. blz. 512, 545.

Mr. C. Th. van Deventer. Zijn naar de Grondwet onze Koloniën deelen des Rijks? Acad. Proefschrift. Leiden. 1879.

Mr. L. C. D. van Dijk. Nêerland's vroegste betrekkingen met Borneo, den Solo-Archipel, Cambodja, enz.

Mr. Elout van Soeterwoude. Bijdragen tot de geschiedenis der onderhandelingen met Engeland, betreffende de Overzeesche Bezittingen. (1820—1824).

Forrest. A voyage to New-Guinea and the Moluccas from Balambangan, including an account of Magindanao, Sooloo and other Islands. During the years 1774, 1775 and 1776.

Fortanier. Geschiedenis van het ontstaan en de ontwikkeling der Nederlandsche Koloniën.

Funck-Brentano. Précis du Droit des Gens.

Gibson. The Prison of Weltevreden and a glance at the East Indian Archipelago.

W. L. de Sturler. Bijdrage tot de kennis der rigtige beoordeeling van den zedelijken, maatschappelijken en staatkundigen toestand van het Palembangsche gebied.

Themis. N°. 2. April 1881.

Tijdschrift voor Nederlandsche Taal-, Land- en Volkenkunde. Deel VII.

Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. 1849. Deel I en II.

" " " " 1850. Deel II.

" " " " 1855. Deel I.

" " " " 1857. Deel I.

" " " " 1862. Deel II.

Mr. J. R. Thorbecke. Aanteekeningen op de Grondwet.

Valentijn. Oud en Nieuw Oost-Indië.

P. J. Veth. Borneo's Wester-Afdeeling. 2 dl.

" Het eiland Timor. Gids. 1855.

" Schets van het eiland Sumatra. (Overdruk van het Aardrijkskundig en Statistisch Woordenboek van Nederlandsch-Indië).

E. de Waal. Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal 3 dl.

" Onze Indische Financiën. Nieuwe reeks aanteekeningen. Deel I en III.

Wagenaar. Vaderlandsche Historie.

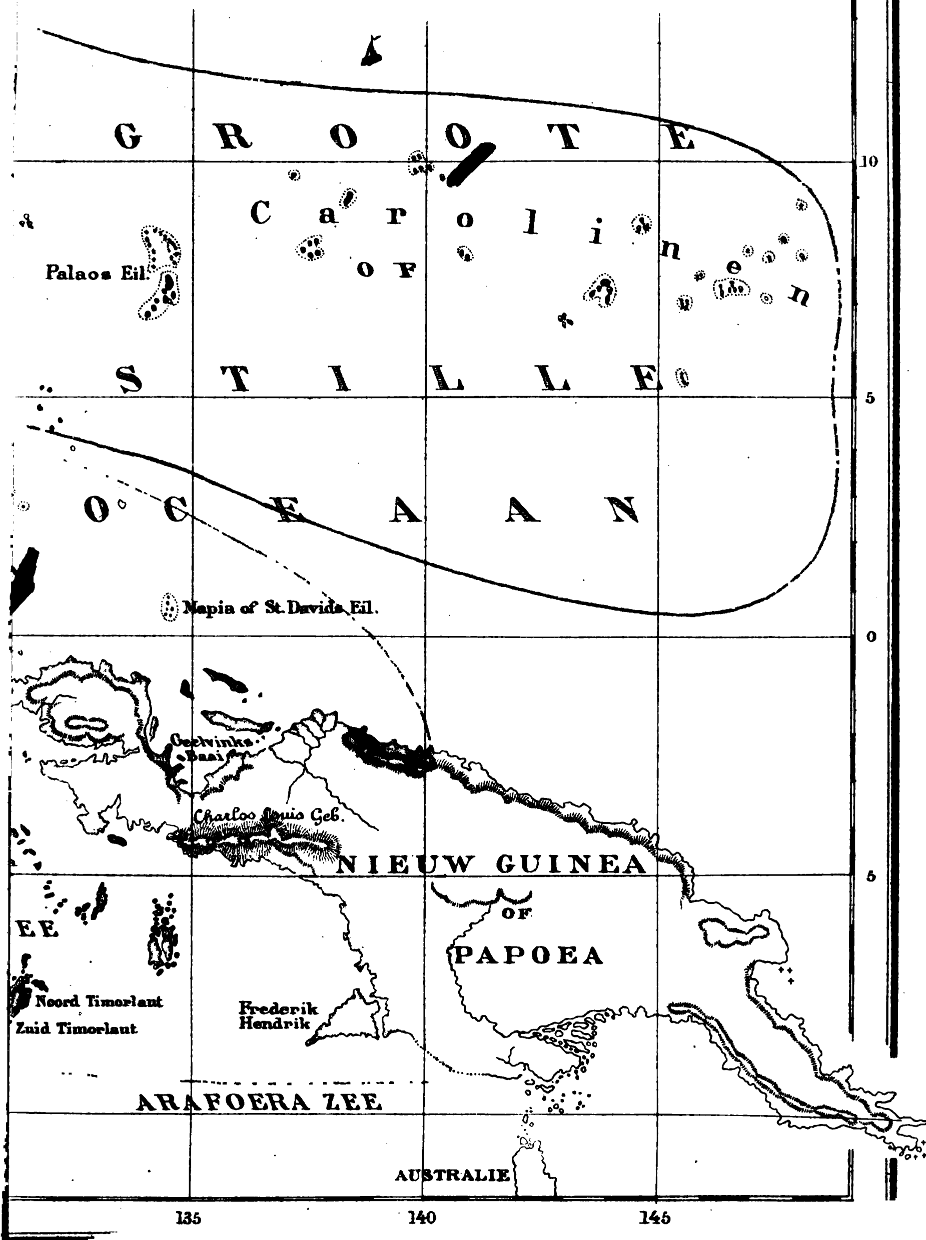
Wheaton. Eléments du Droit International.

L. van Woudrichem van Vliet. Rechtsvragen over Nederzettingen van Niet-Nederlanders in den Nederlandsch-Indischen Archipel. 3 st. (Overdruk uit Themis.)

" " Zijn Neerland's regten in den Indischen Archipel gehandhaafd?

Zuniga. An historical View of the Philippine Islands. Translated by Maver. 2 Vol.

DEN INDISCHEN ARCHIPEL.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De bepaling in art. 10 der Wet van 22 April 1855, Stb. 32, volgens welke het openbaar Ministerie slechts bevoegd is vervallenverklaring eener vereeniging aan te vragen is af te keuren.

II.

Ten onrechte beschouwt de Gemeentewet een belasting op de honden als indirect.

III.

Kosten van verpleging en begrafenis kunnen niet worden verhaald op de nalatenschappen van hen, die, ofschoon nog onder toezicht van het bestuur van het godshuis staande, tot het tijdstip van hun overlijden daar buiten werden verpleegd.

IV.

De tegenwoordige inrichting der Politie verdient afkeuring. Er behoort een scherp onderscheid te worden gemaakt tusschen de Rijks- en de plaatselijke politie, welke laatste slechts de handhaving der veiligheid en orde in de gemeenten tot taak moet hebben.

V.

De in art. 7 der Wet van 28 Juni 1854 Stb. 100 voorgeschreven mededeeling der statuten, schept voor de daar bedoelde vereenigingen geen rechtspersoonlijkheid.

VI.

Eene Nederlandsche vrouw, wier echtgenoot gedurende het huwelijk vreemdeling wordt, volgt niet den staat van haren man.

VII.

Onjuist en in strijd met art. 2 van het Tractaat van 1824 wordt door LAUTS aldaar onder „regten" ook hoofdgeld, lastgeld, tonnegeld, pakhuis- of vendurecht, enz. begrepen. (LAUTS Onderzoek naar geest en strekking van het Tractaat van den 17den Maart. blz. 26).

VIII.

De opvatting van art. 43 al. 2 der Onteigeningswet is in strijd met art. 1209 B. W.

IX.

In art. 9 der Wet van 12 Juli 1855 ware het verkieselijker de beslissing over te laten aan den Koning, dan aan de Rechtbank.

X.

De zoogenaamde „staat van beleg" kan in Nederland niet worden afgekondigd. Slechts aan eene uitdrukkelijke grondwetsbepaling zou de wetgever het recht kunnen ontleenen daaromtrent eene regeling te maken.

XI.

Het is onjuist, dat de diplomatieke notificatie door de voorstanders der papierblokkade voldoende geacht wordt, om bij den neutrale de kennis van het feit der blokkade te onderstellen.

XII.

Het accrediteeren van gezanten bij Staten, die geen subjecten van het volkenrecht meer zijn, is eene anomalie.

XIII.

Onder voortbrengenden arbeid heeft men te verstaan: iedere inspanning, welke een stoffelijk of onstoffelijk nuttig voortbrengsel oplevert.

XIV.

De dubbele standaard verdient dan slechts aanbeveling, wanneer hij algemeen wordt aangenomen.

XV.

Slechts voor zoover handelsverdragen dienen het vrijhandelstelsel mogelijk te maken, verdienen zij goedkeuring.

XVI.

Het stelsel van retorsie is alleen dan goed, wanneer het het eenig middel is om een onwilligen staat tot toegeven te dwingen.

XVII.

Terecht is het aangenomen beginsel van erfelijkheid in de mannelijke linie ten aanzien der Regenten niet zóó gevolgd geworden, dat hun een bepaald recht daarop is toegekend.

XVIII.

Volgens art. 2 van het Reg. Reglement schijnt voor den Gouverneur Generaal van Ned.-Indië het volle genot van burger- en burgerschapsrechten geen vereischte te zijn.

XIX.

De Gouverneur Generaal is onbevoegd, krachtens art. 36 van het Reg. Reglement, den Vice President van den Raad van Indië met een zending buiten de hoofdplaats van Ned.-Indië te belasten.

XX.

Wenschelijk ware de oprichting van een Departemet voor de Buitenbezittingen.

XXI.

Het recht van interneering en uitzetting is goed te keuren.

STELLINGEN.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. T. ZAAYER,
Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN,

op Vrijdag den 24en Juni 1881, des namiddags ten 2 ure,

DOOR

JACQUES EDUARD DE STURLER,
GEBOREN TE TAJOE (RESID. JAPARA).

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1881.

STELLINGEN.

I.

Geldig is ook het beding van onherroepelijke volmacht (art. 1223 B. W.) gemaakt door den 2den of verderen hypothecairen crediteur voor het geval hij eerste zal worden.

II.

De vordering tot voldoening van in geld verschuldigde tienden is, ook bij niet-betwisting van tiendrecht, geen persoonlijke vordering, en kan mitsdien niet voor het kantongerecht worden ingesteld.

III.

De uitspraak van Mr. C. ASSER in zijne „Handleiding tot de beoefening van het Nederl. Burgerlijk Recht", op blz 301: „Terwijl dus te hunnen opzichte (nl. van overspelige of bloedschennige kinderen) evenals ten aanzien der overige niet-erkende kinderen afstamming in natuurlijken zin aanwezig is, kan deze niet op legale wijze blijken, zoo dat hier nauwelijks van afstamming, in den zin der wet, sprake kan zijn," is te algemeen.

IV.

Het uittreksel der acte van huwelijksche voorwaarden, hetwelk wordt overgeschreven in het register, berustende ter griffie van de Arrond. Rechtbank, moet ook bevatten de beschrijving der roerende goederen, die door de echtgenooten ten huwelijk worden aangebracht; bij gebreke hiervan kan de vrouw niet tot het bewijs toegelaten worden, dat die goederen de hare zijn.

V.

De volmacht tot het sluiten van een huwelijk, bedoeld bij art. 134 B. W. is geene lastgeving in den zin van art. 1829, en wordt door de bepalingen van den 17[den] titel Boek III B. W. niet beheerscht.

VI.

Het, tengevolge van krankzinnigheid, verpleegd worden in een geneeskundig gesticht is geen afdoende grond om een voogd of toezienden voogd te ontzetten.

VII.

Een Nederlander, in Nederlandsch-Indië met der woon gevestigd kan in personeele rechtszaken wanneer de eischer op het grondgebied van het Rijk in Europa woont, niet voor de rechtbanken van het moederland gedagvaard worden.

VIII.

Schuldvorderingen, te goeder trouw voldaân aan dengenen, wiens failissement is aangevraagd of aangegeven, doch nog niet uitgesproken, zijn wettig gekweten.

IX.

Tegenover den curator in een failissement kan retentierecht worden uitgeoefend.

X.

Het vereischte van Koninklijke bewilliging op de statuten van naaml. vennootschappen, bij art. 36 en volgende W. v. K. gesteld, verdient afkeuring.

XI.

Art. 22 W. v. K. laat, bij gemis eener acte tusschen de vennooten onderling het bewijs van het bestaan der vennootschap door andere bewijsmiddelen niet toe.

XII.

De acceptant eens wisselbriefs, tegen den trekker tot rembours ageerende, volstaat met de overlegging des wissels, zonder dat daardoor zijn actie een wisselactie wordt.

XIII.

De bepaling van art. 95 Rechtsv. staat in onmiddelijk verband met die van het voorgaande artikel, derhalve behoort de rechter de nietigheid der dagvaarding, wegens beteekening door een onbevoegden deurwaarder, alleen uit te spreken, wanneer de gedaagde zich op die nietigheid beroept.

XIV.

Art. 126, lid 12. Rechtsv. doelt alleen op erfenissen binlands opengevallen.

XV.

Niet geldig is de procureurstelling ten dienenden dage.

XVI.

Het nieuwe Strafwetboek behoort niet te worden ingevoerd, zonder dat gelijktijdig nieuwe bepalingen in het B. W. ten aanzien der ouderlijke macht in werking treden.

XVII.

Poging tot bigamie is niet bestaanbaar.

XVIII.

Ten onrechte qualificeerde de Arrond. Rechtbank te 's Gravenhage de handeling eens schippers, die ter vischvangst voor zijn reeder uitgaat, tegen een vergoeding bestaande in een gedeelte der opbrengst der gevangen visch, en een gedeelte van het gevangene niet verantwoordt of ten eigen bate aanwendt, als misbruik van vertrouwen.

XIX.

De door de Commissie van Rapporteurs op art. 157 van het W. v. S. voorgestelde tweede wijziging, verdiende de voorkeur boven het Regeeringsartikel.

XX.

De overtredig van art. 471 N°. 11, kan zonder klacht vervolgd worden.

XXI.

Eene gemeente, die eene leening heeft gesloten met de bepaling, dat jaarlijks een bepaald gedeelte der schuld zal worden afgelost, kan niet zonder toestemming der schuldeischers die leening door eene conversie in eens aflossen.

XXII.

De belastingschuldige, die tegen een dwangbevel in verzet komt en daarvan de buiteneffectstelling vraagt, is, hoewel slechts formeel, als eischer te beschouwen.

XXIII.

Het ware wenschelijk geweest in het nieuwe Strafwetboek ook tegen vervalsching van levensmiddelen met voor het leven of de gezondheid niet schadelijke stoffen te voorzien.

XXIV.

Ten onrechte vereischt CARRARA (Programme. Chap. II. § 31.) tot het wezen van een misdrijf, dat de handeling „moralement imputable" zij.

XXV.

La mère qui n'allaite pas son enfant, pour le faire mourir, commet un véritable délit d'inaction, un véritable infanticide car l'enfant nouveau-né a droit à l'action de l'allaitement. (CARRARA. Programme. Chap. II. § 30.)

XXVI.

Ten onrechte is bewusteloosheid als reden van uitsluiting der strafbaarheid in het Wetb. van Strafr. verworpen.

XXVII.

Art. 67 Grw. opgevat, zooals het woordelijk luidt, maakt zelf het Koninklijk recht van dispensatie tot een doode letter.

XXVIII.

De bepaling in een overeenkomst, dat eventueele geschillen ter beslissing zullen worden opgedragen aan scheidsmannen, moet als niet geschreven worden beschouwd, zoodra een der partijen zich tegen zoodanige beslissing van een gerezen geschil verzet.

XXIX.

Terecht heeft de Grondwetgever van 1848 de benoeming van leden der Eerste Kamer aan de Kroon ontnomen.

XXX.

De woorden: „hetzij afstand" enz...... tot..... „hetzij eenige andere," van art. 57 alin. 3 der Grondwet zijn overbodig.

XXXI.

Wenschelijk zoude het zijn de studie van medicina forensis voor het doctoraat in de Rechtswetenschap weder verplichtend te stellen.

DRUKFEILEN.

Blz.	6 regel 14 v. o.	*staat:*	indentisch	*lees:*	identisch.
„	24 „ 2 v. o.	„	kolioniaal	„	koloniaal.
„	26 „ 2 v. o.	„	gegronde	„	dat gegronde.
„	30 „ 8 v. o.	„	zoude	„	zouden.
„	31 „ 10 v. o.	„	gemis, is.	„	gemis is.
„	44 „ 11 v. o.	„	betwisttte	„	betwistte.
„	55 „ 12 v. o.	„	constiniient	„	continiient.
„	58 noot[1]) r. 2 v. o.	„	1813	„	1713.
„	59 regel 2 v. b.	„	betrekkingen,	„	betrekking.
„	62 „ 5 v. b.	„	partijen, die	„	partijen die,
„	67 „ 13 v. o.	„	aanstellen	„	aan te stellen.
„	81 „ 7 v. o.	„	niet één zijn	„	niet één te zijn.
„	98 „ 4 v. b.	„	op de Soeloe	„	op Soeloe.
„	„ „ 7 v. b.	„	hebben?	„	hebben.
„	„ „ 8 v. b.	„	handelswijze	„	handelwijze.
„	109 noot[1]) r. 3	„	to he	„	to be.
„	111 regel 6 v. o.	„	Beide, leden	„	Beide leden.
„	129 „ 2 v. o.	„	oorlogschip	„	oorlogsschip.
„	140 „ 1 v. o.	„	direchao	„	direchos.
„	145 „ 6 v. b.	„	terug te keeren	„	terugkeeren.
„	155 „ 6 v. b.	„	hebben. als	„	hebben, als.
„	158 „ 8 v. b.	„	wat zij met	„	wat het met.
„	160 „ 3 v. o.	„	Pruissen	„	Pruisen.
„	163 „ 4 v. b.	„	(± *f* 1560).	„	(± *f* 1560), ge-
„	171 noot[3]) r. 6 v. o.	„	hier zijn eigen lees	„	hier zijn.(schonken.
„	174 „ [1]) r. 3	„	ne emplit pas	„	ne remplit pas.
„	176 regel 13 v. b.	„	Holland met vol hoop	„	Holland vol hoop.
„	177 „ 8 v. b.	„	succes	„	succès.

Blz.,	178	regel	3	v. b.	*staat:*	Malmisbury	*lees:*	Malmesbury.
„	186	„	3	v. b.	„	vredes-tractaat.	„	vredes-tractaat,
„	188	„	8	v. b.	„	belooven	„	beloven.
„	191	noot[3]) r.	4	v. o.	„	aan den	„	aan de
„	194	regel	5	v. b.	„	door had,	„	had door
„	206	„	8	v. b.	„	vastgesteid	„	vastgesteld.
„	210	„	11	v. b.	„	men,	„	maar.
„	222	„	1	v. b.	„	zeide,	„	zijde.
„	225	„	1	v. b.	„	van af,	„	verre van af.
„	237	„	4	v. o.	„	Goevernement	„	Gouvernement.
„	241	„	7	v. b.	„	Nederlansch	„	Nederlandsch.
„	242	„	9	v. o.	„	eiianden	„	eilanden.
„	260	„	9	v. o.	„	*van Overbeck*	„	von Overbeck.
„	266	noot[1]) r.	2		„	mouths	„	months.
„	271	regel	8	v. b.	„	opleverden	„	opleverde.
„	286	„	5	v. b.	„	aan doen	„	aandoen.
„	287	„	8	v. b.	„	daarentegen	„	daartegen.
„	300	„	12	v. b.	„	overenkomst	„	overeenkomst.

